

Kur’andaki İslamiyetin Yönetim Düşüncesi
The Management Idea of Islam in Qur’an

Feyzullah EROĞLU

Medeni Kanunun 1007. Maddesinin Tapu Hizmetleri Çalışanları Üzerindeki Etkileri
Effect of 1007th Article of Civil Code on Land And Cadastre Woers

Mesut MEZKİT

E-Devlet ve Yurttaşlık İlişkisinin Sosyolojik Bir Analizi (Aydın İli Örneği)

*A Sociological Analyses on E-Government and Citizenship Relation
(In Aydın)*

Ali Erdem AKGÜL

İslam Hukukunda Sürgün Cezası

Exile of Punishment in Islamic Law

Rıfat USLU

EĞİTİM DANIŞMANLIĞI AİLE BİRLEŞİMİ

Almanca - İngilizce
Fransızca - Rusça
İtalyanca - Çince
İspanyolca - Arapça
Yeminli Tercümanlık

ve

Konsolosluk Vize Takip İşlemleri

0256 214 48 21 - 0541 214 48 21

ADRES:Adnan Menderes BulvarıGüzelhisar Mahallesi
37. Sokak No:5 Kat:1 AYDIN

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK FİKİR ARAŞTIRMA DERGİSİ
International Journal of Academic Research and Studies

Yıl/Year: 6 Sayı/ Issue: 14 Temmuz 2015 / July 2015
ISSN:1308-9412 www.yenifikirdergisi.com

KURULUŞ TARİHİ : 26 NİSAN 2009
THE DATE of FOUNDATION : 26 APRIL 2009

Yılda İki defa; 28 Aralık -28 Temmuz aylarında yayınlanır.
Publishing twice a year : 28th December-28th July

SAHİBİ/OWNER	YAYIN KURULU /EDITORIAL BOARD
Gönül ŞAHİN MEZKİT	Mesut MEZKİT
GENEL YAYIN YÖNETMENİ/EXECUTIVE EDITOR Mesut MEZKİT	Süleyman Faruk GÖNCÜOĞLU
EDİTÖR/ASSOCIATE /EDITOR	Rabia ÇAKI
Süleyman Faruk GÖNCÜOĞLU	Mükerrem KÜRÜM
YAYIN KOORDİNATÖRÜ/YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ	Cengiz ALTINTAŞ
Rabia ÇAKI	Davut TÜRKSEVER
YAYIN KURULU BAŞKANI/ HEAD OF EDITORIAL BOARD	GRAFİK-TASARIM/GRAPH DESIGN BY:
Mesut MEZKİT	Rabia ÇAKI
AKADEMİK DANIŞMAN/ ADVISORY OF ACADEMIC Doç. Dr. Celalettin SERİNKAN	BASKI/PRESSED BY: Detay Fotokopi Zafer Mahallesi 127 Sokak No:2/B AYDIN TLF.: 0 256 215 37 30

REKLAM VE İLETİŞİM ADRESİ/COMMUNICATION

AYDIN: Adnan Menderes Bulvarı. Güzelhisar Mahallesi 37. Sokak No:5 Kat:1 AYDIN TLF.: 0256 214 48 21
İSTANBUL: Otağtepe Caddesi Timuçin Sokak Ekmekçiöğlu Residence No:1D: Anadoluhisarı/BEYKOZ/İSTANBUL
www.yenifikirdergisi.com www.kulturtarihi.org El-mek(e-Mail): yenifikir@hotmail.com
info@yenifikirdergisi.com ISSN:1308-9412

DERGİ HAKEM VE DANIŞMA KURULU

BOARD OF RIVIEWERS

Prof. Dr. Abdullah İLGAZİ	Dumlupınar Üniversitesi/ University
Prof. Dr. Ahmet NAHMEDOV	Adnan Menderes Üniversitesi/University
Prof. Dr. Ayşe ÜSTÜN	Uşak Üniversitesi /University
Prof. Dr.Akif FARZALİYEV	St.Petersburg Devlet Üniversitesi/ University
Prof. Dr. Bekir DENİZ	Akdeniz Üniversitesi/University
Prof. Dr.Cemal YURGA	İnönü Üniversitesi/ University
Prof. Dr. Duran NEMUTLU	Adnan Menderes Üniversitesi University
Prof. Dr. Fatima MATOS	Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto /University
Prof. Dr. Fatima OUTEIRINHO	Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto/ University
Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU	Pamukkale Üniversitesi/University
Prof. Dr. Hakkı ÖNAL	Dokuz Eylül Üniversitesi /University
Prof. Dr. İsmet BARAN.	İstanbul Üniversitesi//University
Prof. Dr. Maria DE FATIMA MORINHO	Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto/University
Prof. Dr.Maria DO NOSCIMENTO	Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto /University
Prof. Dr .Mehmet MARANGOZ	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi/University
Prof. Dr .Mesiğa Mehmeddi Ahmed	Azerbaycan Bilimler Akademisi/ Academy
Prof. Dr.Orhan OKAY	Emekli Öğretim Görevlisi/ Retired Lecturer
Prof. Dr.Salih TUĞ	Marmara Üniversitesi /University
Prof. Dr. Yusuf DEVRAN	Yeditepe Üniversitesi /University
Prof. Dr.Yücel OĞURLU	Beykent Üniversitesi /University
Prof. Dr. Zulmira SAUTOS	Faculdade De Letras Da Universidade Do Porto/ University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr. Ali ELEREN	Türkiye Kırgızistan Manas Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr.Bahri ERSOY	Afyon Kocatepe Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr Celaledin SERİNKAN	Türkiye Kırgızistan Manas Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Doğan KUTUKIZ	Muğla Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Hüsamettin İNAÇ	Dumlupınar Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Mehmet ÖNAL	İnönü Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr . Muammer ZERENLER	Selçuk Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Muhammet ERAT	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Mustafa Erkan ÜYÜMEZ	Anadolu Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Mustafa GÜLER	Afyon Kocatepe Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Sadık KARTAL	Mehmet Akif Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Süleyman İNAN	Pamukkale Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Süleyman UYAR	Akdeniz Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Süleyman KIZILTOPRAK	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ün./University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Şaban ORTAK	Afyon Kocatepe Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Talip KARAKAYA	Dumlupınar Üniversitesi/University
Doç. Dr. Assoc. Prof. Dr .Turgay UZUN	Muğla Üniversitesi/University

DERGİ HAKEM VE DANIŞMA KURULU / BOARD OF RIVIEWERS

Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Ali SATAN	Marmara Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Abdülkadir YALDIR	Pamukkale Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Adil Adnan ÖZTÜRK	Adnan Menderes Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Ali TAŞ	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Arzu ÇAKINBERK	Tunceli Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Arzu GÜRDOĞAN	Muğla Üniversitesi/ University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Aydın SARI	Pamukkale Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr. Bekir SAVAŞ	Kocaeli Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr..Dilşen İNCE ERDOĞAN	Adnan Menderes Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.. Esin BARUTÇU	Pamukkale Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Erdiñ YÜCEL	Selçuk Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Günver GÜNEŞ	Adnan Menderes Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr. Halil MUTİOĞLU	Adnan Menderes Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr. Halil İbrahim HAKSEVER	Uşak Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Hans WERNER SCHMDDT	Goethe Enstitüsü/Institute
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Hilmi DEMİRKAYA	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Hülya YALDIR	Pamukkale Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Hüseyin ÜRETEN	Adnan Menderes Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.İsa ÇELİK	Muğla Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.İsmail TOSUN	Süleyman Demirel Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Kazım ÇELİK	Pamukkale Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Mustafa BIYIKLI	Dumlupınar Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr. Neslihan COŞKUN KARADAĞ	Çukurova Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Ozan KAYA	Muğla Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Selahattin AVŞAROĞLU	Selçuk Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Uğur KILINÇ	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.Yasin BİLİM	Necmettin Erbakan Üniversitesi/University
Yard. Doç. Dr./ Asst. Prof. Dr.. Zubeyir BAĞCI	Pamukkale Üniversitesi/University

(ünvan ve isim sırasına göre yazılmıştır./ by academic title the names listed and alphabetically)

Dergimiz;

- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
- ASOS Sosyal Bilimler İndeksi
- Akademik Türk Dergileri İndeksi
- Türk Eğitim İndeksi
- İSAM tarafından taranmaktadır.

MAKALE YAYIM VE YAZIM KURALLARI

*Yeni Fikir dergisi iki dilde yayın yapan uluslararası sosyal bilimler bir dergidir.

*Yeni Fikir dergisinin akademik yazıları hakemlidir.

*Akademik tarzda yazılan araştırma ve inceleme yazıları ilgili hey'etlerin tetkikinden sonra yayımlanabilir.

*Hakem Kurulu yayım düzeni www.yenifikirdergisi.com adresinden incelenebilir.

*Yeni Fikir dergisi gizli hakemlilik prensibini esas almıştır.

*Hakem heyetine gönderilen yazının yazarının ismi gönderilmez.

*Hakemler, birbirinden bağımsız olarak yazıyı inceler ve raporlarını ona göre verirler.

*Dergiye gönderilen makalelerin metni Palatino Linotype 10 punto, tek aralıklı olarak, iki yana yaslı, paragraf öncesi ve sonrası 6 nk boşluk bırakılmalı ve makale başlığı ilk harfleri büyük ve ortalanmalıdır.

Yazar/yazarların isim ve soy isimleri,e-posta adresleri başlığın altında ortalanmış olarak yazılmalıdır. Unvan, kurum ve e-posta adresleri için özel dipnot için yıldız "" işareti eklenmeli ve sayfanın altına bilgiler yazılmalıdır.

*Öz , Abstract ve Kaynakça kısmı (ilk harfler büyük) Palatino Linotype 11 punto ve tek aralıklı olmalıdır. Türkçe Başlık (İlk harfler büyük diğerleri küçük harf-italik) Palatino Linotype 18, İngilizce Başlık (İlk harfler büyük diğerleri küçük harf-italik) Palatino Linotype 16, Şekiller ve tablolar, 10 punto ve tek aralıklı olmalıdır. Bunlarda 6 nk boşluk bırakılmayacaktır. Bölüm ve Alt Bölümler, normal rakamlarla numaralandırılır. Bu düzenlemede, bölümler sırasıyla 1, 2, 3, .. (Kalin yazı tipi, Büyük harflerle, 13 punto). şeklinde numaralandırılırken, alt bölümler ve onların da altındakiler için normal rakamlar 1.1., 1.2., 1.3 (Kalin yazı tipi, ilk harfler büyük, 12 punto),,, ..., 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3 (Kalin yazı tipi ,ilk harfler büyük, 11 punto),,, ..., 1.1.1.1., 1.1.1.2., 1.1.1.3. (Kalin yazı tipi , ilk harfler büyük, 10 punto), ... gibi birden çok haneli olacak şekilde verilir.

*Kaynak gösterimi metin içinde olmalıdır. Eğer dipnotta kaynak verilecekse Palatino Linotype 9 punto ve tek aralıklı, boşluk bırakılmadan verilmelidir. Kaynakçada makaleler: soyisim(büyük harfle), isim, (yıl), başlık şeklinde devam etmelidir.

* Gönderilecek yazılarda sosyal bilimlerde yaygın ve kabul edilebilir kaynak gösterme usullerinde (MFL, Harward , Chicago, APA gibi) herhangi biri, kendi içinde tutarlı olmak şartıyla kullanılabilir

* Yeni fikir Dergisine gönderilecek yazılar , A4 boyutunda 15 sayfayı geçmeyecek şekilde düzenlenmelidir.

*Yayımlanmak üzere gönderilen yazının aynısı veya benzerinin başka bir yerde yayınlanmamış olması gerekir. Özgün çalışmalarda yazarların, yazının uluslararası bir yerde (Türkiye dahil) yayınlanmadığına dair imzalı beyanını içeren bir belge başvuruya eklenmelidir.

*Yazılar belirlenen yazı ölçülerinde 80 gramlık A4 boyutunda beyaz kâğıda çıktısı dergi adresine, ayrıca e-posta adresine de gönderilmelidir.

*Dergi, Türkçe-İngilizce olmak üzere iki dilde yayın yapacaktır

*Akademik yazılar, komisyonlarımız tarafımızdan tercüme edilecektir.

*Çeviri ve inceleme yükümlülükleri ile hakem heyetine gönderilecek yazıların yükümlülükleri yazara aittir..

*Çeviri, inceleme ve hakem heyetine gönderilecek yazıların kargo yükümlülükleri yazara aittir.

*Yazarın talebi doğrultusunda ayrıca farklı dillerde de yayımlanabilecektir.(Rusça-Fransızca-Arapça-İspanyolca-İtalyanca gibi)

*Akademik yazıların dışında seviyeli yorum, görüş, tartışmalara da yer verilecektir.

*Yazıların sorumluluğu yazarlarına, reklamların sorumluluğu da reklam verenlere aittir.

*Gönderilen yazılar yayımlansın yayımlanmasın iade edilmez.

*Derginin ve yazarın ismi kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

* Yeni Fikir dergisinde yayınlanacak çalışmaların imlâ ve noktalama yazının tercihi geçerli olmakla birlikte gerekli görüldüğü taktirde TDK 'nın kuralına göre düzeltmeler yapılacaktır.

* Yeni Fikir dergisine gönderilen çalışmaların cevaplanma süresi 30 gündür. Bu zaman içerisinde cevap verilmeyen çalışmalar ulaşmamış demektir. Akademik çalışmalarla ilgili, hakemlerin verdiği olumlu ya da olumsuz görüş, çalışmanın yazarına bildirilir; gerekli düzeltmeler istenebilir.

* Yeni Fikir dergisinde yayımlanacak polemik konusu olan çalışmalarda en fazla 2 kez cevap yazma hakkı tanınır.

*Yeni Fikir dergisinin bütün yayın hakları Gönül Şahin MEZKİT'e aittir.Yenifikir Dergisi, www.yenifikirdergisi.com adresinde de yayınlanmaktadır.

INFORMATION FOR AUTHORS/and EDITORIAL RULES FOR SUBMITTING MANUSCRIPTS

*Yeni fikir is an international bilingual social science journal.

*Academical Writings in the Yeni Fikir are refereed.

*The Academical research writings only can be published after the committee accepts the writings to be published.

*The Committee Issue Regulation Can be Learned at: www.yenifikirdergisi.com

*Yeni Fikir dergisi is based on the secret arbitration principal.

*The Writing that sent to the arbitration board does not include its writer's name.

*The arbitrators evaluate the writings independent from each other.

*Articles sent to the journal must be in Palatino Linotype 10 with single spaced. Both before and after the paragraph must be 6nk spaced. And the first letter of the article's title must be upper case letter.

Author's/authors' names and surnames, e-mail addresses should be written centered under the title. For titles, organizations, and e-mail addresses, the special footnote "*" should be added and the informations should be written under the page.

*Abstract, and Reference parts (first letters uppercase) must be in Palatino Linotype 11 punto and must be single spaced. The Title in Turkish (First letters uppercase others lower case and italic) must be in Palatino Linotype 18. The Title in English (First letters uppercase others lower case and italic) must be in Palatino Linotype 16 and Shapes and Tables must be in 10 punto and single spaced. These won't include 6nk spaces. Sections and sub sections must be numbered with normal numbers. In this editing, while the sections are numbered in the order 1,2,3... (in italics upper case and 13 punto) for the sub sections and under them, normal numbers such as 1.1,1.2,1.3 (bold font, initial letters uppercase, 12 punto)1.1.1.,1.1.2,1.1.3 (bold font, initial letters uppercase, 11 punto)1.1.1.1., 1.1.1.2., 1.1.1.3. (bold font, initial letters uppercase, 10 punto) must be provided as multiple digit.

*Referencing must be in the articles themselves. If the writer wants to reference in footnote, it must be in palatino linotype 9 punto single spaced and without spaces. The articles in the reference must follow this order: Surname (uppercase) Name (year) Title.

*The writings to be sent to the journal may include one of the referencing methods (MFL, Harvard, Chicago) provided that it is consistent with itself.

*The writings to be sent to Yenifikir journal should be in A4 size and must not be more than 15 pages.

*The writings sent to be published must not have been written or published in any other source. In individual writings, authors should include a paper with their sign on it proving that the writing was not published in any other journal.

*Writings typed on A4 paper with 80g, its hard copy should be posted both to the address of the journal, and to the e-mail address.

*The journal is published in English-Turkish. (Bilingual)

*The academical writings will be translated by our commissions.

*The shipment responsibilities belong to the writer itself.

*If the author desires, the writings can be published in another language. (such as Russian, French, Arabic, Spanish, Italian)

*Besides the academical writings, comments, arguments will be included in the journal as well.

*The responsibilities of articles belong to its authors, and the responsibilities of advertisement belong to the ad givers.

*The writings sent will not be given back to its author even if it's published or not.

The name of the journal and author can be quoted if referenced.

*The spelling and the punctuation of the writings will be dependent on the writer but if it's required, certain editions can be done.

*The writings that sent to the Yeni Fikir journal will be answered in 30 days. If not, it means your work did not reach us. The positive or negative answers will be given to its author's. Some changes may be necessary.

*The polemical writings published on the journal can be answered twice at most.

*All rights of the Yeni Fikir belong to Gönül Şahin Mezkit. The journal is also published on www.yenifikirdergisi.com.

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

- (7-29) **Kur’andaki İslamiyetin Yönetim Düşüncesi**
The Management Idea of Islam in Qur’an
Feyzullah EROĞLU
- (30 -104) **Medeni Kanunun 1007. Maddesinin Tapu Hizmetleri
Çalışanları Üzerindeki Etkileri**
Effect of 1007th Article of Civil Code on Land And Cadastre Woers
Mesut MEZKİT
- (105-119) **E-Devlet ve Yurttaşlık İlişkisinin Sosyolojik Bir Analizi
(Aydın İli Örneği)**
*A Sociological Analyses on E-Government and Citizenship Relation
(In Aydın)*
Ali Erdem AKGÜL
- (120-131) **İslam Hukukunda Sürgün Cezası**
Exile of Punishment in Islamic Law
Rifat USLU

Editörden

Sosyal Bilimler alanında bir çok konuyu içeren, gelecek nesillere kaynak gösterilmesi adına çabaladığımız dergimizin 14.sayısıyla karşınızdayız. Birinci sayıyı hazırlarken duyduğumuz heyecanımızı, yeni sayılarda da yaşıyor, ayrıca dergimizin yurt dışındaki indekslerde taranması için gerekli çalışmaları sürdürüyoruz.

Akademik ve fikrî bir araştırma dergisini birlikte yürütmenin zorluğu ortadadır. Bu manada, bir taraftan hakemli yazıların sürece bağlı olması ve akademik kurallara uymayan makalelerin reddi, zaman zaman sıkıntılara sebep olmaktadır. Belli bir emekle kaleme alınan makalelerin red edilmesi yazarı açısından zorluklar içermektedir. Ama bu durum, hakemli dergilerin olmazsa olmazlarındandır.

Araştırma-inceleme yazılarında makale sahiplerinin akademik isimlerle yayımlanması talebi, bizi zorlayan konulardandır. Bu tarz yazılar, hakeme gönderilmeden, yayın kurulunun oybirliği veya oy çokluğu ile kabulünden sonra yayımlanması, akademik sıfatları gereksiz kılmaktadır. Ancak biz, yine de bu vasıfları yayımlamaktayız.

Dergimize gönderilen yazıların daha önce herhangi bir yerde yayınlanmamış olması ve bize yollandığı sırada diğer dergilerin değerlendirmeye sürecine alınmamış olmasının gerektiğini hatırlatırız. Yenifikir Dergisi'nin yayına hazırlanmasında emeği geçen Yayın Kurulu Üyelerimize, bizden manevi desteğini ayırmayan fedakar hakemlerimize, yabancı dil komisyonumuza, yazılarını gönderen değerli araştırmacılarımıza, dergimizin basımını gerçekleştiren teknik sorumluluğumuza teşekkürlerimizi sunuyoruz. 15. Sayımızda tekrar buluşmak dileğiyle...

Mesut MEZKİT
14.sayı Editörü

Editors's Note

We are here with 14th issue of our journal which contains lots of topic about social sciences and in which we strive to make an important heritage for next generations. We experience the same enthusiasm in our every new issue just as it is our first issue and we also work hard to place our journal among the abroad indexes.

The difficulty of publishing an academic and intellectual journal is obvious. In this sense, both refereed essays should be a part of the process, and the rejection of the essays that do not abide by the rules are the main difficulties for the publisher. But this situation is a must for refereed journal.

The desire to be published with academic names of essay owners in research-investigating writings is the topic urging us. That kind of writings, before being sent to referees, its publishing after the consensus of the Editorial Board or by large majority, make meaningless. However, we, nonetheless, publish these features.

We want to remind that articles we publish in our journal have not been published in anywhere before and these articles are evaluated according to arrival order to our center. We give our special thanks to; Our Publishing Committee members, altruistic referees who always support us morally, our members of board of foreign languages, dear researchers who send their articles, and technical staff who publish our journal. Hope to meet in our 15th issue again...

Mesut MEZKİT
Editor of the 14th Issue

Kur'andaki İslamiyetin Yönetim Düşüncesi

Feyzullah EROĞLU*
feroglu@pau.edu.tr

Öz

Her sosyal sistemin, kendi bünyesindeki insanların bireysel ve toplumsal ilişkilerinin bir kısmı, yönetim ilişkilerinden meydana gelmektedir. Yönetim ilişkileri, bir anlamda karar verme yetkisine sahip olan yöneticiler ile uygulayıcı konumundaki yönetilenler arasındaki bir iktidar ilişkisidir. Her toplumun yönetim ilişkilerini şekillendiren asıl kültür öğelerine ise evren tasavvuru denmektedir. Bu bağlamda, belirli bir toplumun veya inanç sisteminin temel evren tasavvurları bilinirse o sistemin bünyesinde gelişecek olan yönetim ilişkilerinin temel ilke ve kuralları da anlaşılmış olur. Kur'an'da ki İslâmiyet'in evren tasavvurunu gösteren kaynaklardan biri de, "Âdem ve yaratılış kıssasıdır". Bu çalışmada, "Âdem ve yaratılış kıssası" ile ilgili âyetler üzerinden, İslâmiyet'in temel yönetim ilke ve kuralları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kavramlar: Yönetim ilişkileri, evren tasavvuru, Âdem ve yaratılış kıssası, yönetim ilke ve kura

The Management Idea of Islam in Qur'an

Feyzullah EROĞLU*
feroglu@pau.edu.tr

Abstract

Onepart of individual and social relation ships cover the management relations in all social systems. In a sense, management relations are power relations between managers, who have authority on decision making, and ruled, who have an implementer position. In case, main cultural components which have been shaped management relations named as the universe contemplation. In this context, if a society's or a religion's fundamental universe contemplations were known, it would be possible to know main principles and rules of management relations expand in that system. One of the sources that signify the universe contemplation in Quran is "the parable of Adam andgenesis". In this study, main management principles and rules of Islam will be tried to detect in terms of the verse about "the parable of Adam and genesis".

Key : Management relations, the universe contemplation, the parable of Adam and genesis, management principles and rules

*Prof. Dr. Pamukkale Üniversitesi, İİBF, İşletme, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, feroglu@pau.edu.tr

1- GİRİŞ: BİR SOSYAL KURUM OLARAK DİNLER VE İSLÂMİYET

İnsanlar, diğer canlılar gibi sadece içgüdü ve doğal refleksleriyle davranışta bulunan varlıklar değildir. İnsanlar, akıl ve zihin sahibi olmaları nedeniyle iç ve dış çevrelerinden gelen çok sayıdaki uyaranlara, sadece tepki göstermekle kalmaz, ayrıca bunları belirsizlikler şeklinde algılamak suretiyle anlamaya ve kavramaya çalışırlar. İnsanlar, belirsizlikler karşısında rahatsızlık duyarlar ve hiç olmazsa hayatlarını sürdürmeye yetecek düzeyde anlamak ve bilmek isterler. İnsanların, akıl ve zihin sahibi varlıklar olmaları nedeniyle algılamış oldukları çok sayıdaki belirsizlikleri gidermek ve anlamak adına baş vurdukları etkili araçlar, “bilgilenme”, “öğrenme”, “aydınlanma”, “kültürleşme”, “sosyalleşme” mekanizmalarıdır. İnsanların, yeryüzündeki hareket ve eylemlerinde, onların nasıl davranmalarını gerektiğine dair ilk bilgileri, vahiy yoluyla yaratıcı öğretmiştir. İnsanların, vahiy bilgisine ek olarak, evrene ve yaşadıkları dünya hakkında, ayrıca diğer insanlar ve eşyalarla olan ilişkilerine dair çok sayıda bilgiye ihtiyaçları olmuştur. Bu çerçevede, insanlık tarihi, yeryüzünde görüldüğünden bu yana, belirsizlikleri giderme, merak ettiklerini öğrenme ve anlamak istediklerini kavrama adına çok farklı bilgi türleri üretmiştir. İnsanlar, diğer canlılardan farklı olarak, eylem ve davranışlarını kararlaştırırken, bu bilgileri göz önüne alır ve kullanırlar (Özakpınar, 2014,35). Bunlar içerisinde, en dikkate değer olanlar, bilimsel bilgi, felsefe bilgisi, sanat bilgisi, ahlak bilgisi, sosyal tecrübeye bağlı örf ve âdetler, teknik bilgiler ve işe yarayan gündelik bilgilerdir. Ayrıca, tarihsel süreç içerisinde, insanlar ve toplumlar, çeşitli mitoloji ve efsaneler ile inanç sistemlerinin bilgileri, astroloji ve falcılık, bâtıl inanç ve hurafeler, çeşitli dedikodu ve yalanlar, popüler ve magazin bilgiler gibi zayıf nitelikli

malumatlarla hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır.

Her bilgi kaynağının, ister nitelikli olsun isterse niteliksiz olsun, insanların algıladıkları çeşitli belirsizlikleri giderme konusundaki beklentilerine uygun cevap verme bakımından kendine özgü özellikleri vardır. Mesela, neyin “mutlak hakikat” ve neyin “mutlak yanlış” olduğunun ayırdını sadece “vahiy bilgisi” ortaya koyabilir. İnsanların algıladıkları belirsizlikler içerisinde, neyin “doğru” neyin “yanlış” olduğuna dair bilinmezliğe en uygun cevabı “bilimsel bilgi” verir. Bu bağlamda, neyin “iyi” neyin “kötü” olduğuna dair belirsizliklere en uygun cevabı “ahlak bilgisi” verirken; neyin “güzel” neyin “çirkin” olduğuna dair belirsizliği gidermede “sanat bilgisi” etkilidir. Ayrıca, insanların ve toplumların, belirsizliklerigiderme ve yaşadıkları hayata dair doğru referanslar arama çabası içerisinde, neyin “gerçek” ve neyin “yanılsama” olduğu hakkındaki bilinmezlikleri çok isabetli bir şekilde açıklayan bilgi sistematığı de “din bilgisidir” (Özakpınar, 1997, 45-46).

Toplumların inandıkları inanç sistemleri veya dinler, insanların iç ve dış çevrelerinden kaynaklanan çeşitli uyaranlar karşısında oluşan belirsizlikleri bilme ve tanıma araçları olan çok sayıdaki bilgi kaynaklarına ek olarak, onların merak ettikleri belirsizliklerin bir kısmını açıklayıcı bilgiler temin eder. Bu çerçevede, din ve inanç sistemi, yalnızca bir bilgi kaynağı olmayıp aynı zamanda kendine inanan ve bağlı olan insanları, toplum içerisinde yaşamaya hazırlayan, davranışları ile ilgili bir takım ilke ve kurallar ortaya koyan, belirli durum ve şartlarda nasıl hareket edilmesi gerektiği ile ilgili yönlendirmeler yapan bir sosyal kurumdur. Sayıları kesin olarak bilinmeyecek kadar çok sayıda beşeri ilişkilerden ve kültürel yapılardan kaynaklanan inançlar ile yine çok sayıda ilâhî kaynaklı dinler, toplumsal gerçekliğin en önemli sosyal kurumlarından biri olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde, bireylerin

kendi başına tabiata uyum sağlayamamaları ve tek başlarına hayata tutunamamaları gibi çok sayıdaki sebepler sonucunda, tıpkı aile, eğitim ve devlet gibi “din” kurumu da, kişilerin tabiat ve hayatla olan ilişkilerinin, planlayıcısı, düzenleyicisi, yönlendirici ve yol göstericisi olmuştur.

Tarihsel süreç içerisinde, her toplumsal yapıda ortaya çıkan ve üstün bir güce bağlanma ihtiyacının ortaklaşa yarattığı duygu ve düşünce toplamına genel olarak din veya inanç sistemi denilmektedir. Bütün din veya inanç sistemleri, bir takım bilgiler, ilke ve kurallar ile çeşitli semboller ve törenler toplamından meydana gelmektedir. John Hick’e göre, din veya inanç, belirli düşünce ve ifadelerin, belirli insan ve gruplar tarafından, herhangi bir kanıtlanma ihtiyacı hissedilmeden doğru kabul edilmesidir. Yine, John Hick’e göre, her din veya inanç, dört tabakadan meydana gelen bir sistemdir. İlk olarak, belirli bir duygu ve düşüncenin hafızada sürekli muhafaza edilmesidir. İkinci olarak, hafızada muhafaza edilen duygu ve düşüncenin her hâlükârda doğru olduğunun kabul edilmesidir. Dinin veya inancın üçüncü tabakası, inanan insanın, doğru olarak kabul ettiği duygu ve düşüncelere göre hareket etmesi veya en azından o yönde davranma niyetinin olmasıdır. Dördüncü tabaka ise inanılan duygu ve düşüncelerin doğruluğuna dair başkaları tarafından itiraz edildiği zaman, bu itiraza karşı gelme heyecanı ve eğiliminin olmasıdır (Bilgiseven, 1985:6-8). Sosyolog Âmiran Kurtkan Bilgiseven’e göre, Hick’in bütün din veya inanç sistemlerinin oluşumunda etkili olduğunu savunduğu bu dört tabaka şartından ilk üç tabakası, yeryüzündeki din ve inanç sistemlerinin tümünde geçerli olan müşterek özelliklerdir. Ancak, sosyolojik olarak bir inanç sisteminin ne derecede “hakikat dini” olup olmadığının asıl kistası olarak dördüncü tabakayı oluşturan “inanılan dinî mesajların doğruluğuna dair başkalarının yapmış oldukları itirazların” bilimsel

yol ve yöntemlerle çürütülebilme imkânı sadece İslâm dininde mevcuttur. Bu dördüncü aşamaya ulaşabilen tek inancın İslâmiyet olması, hem teorik hem de pratik açıdan diğer inanç sistemlerinin, genel olarak bilimsel ilke ve kurallar ile çok ciddi çelişki ve uyumsuzluklarının bulunduğu anlamına gelmektedir. Buna karşılık, İslâmiyet’in vahiy esaslı teorik ilke ve kurallarının hem kendi içinde, hem de bilimsel ilke ve kurallar nezdinde asla herhangi bir çelişki ve tutarsızlığı mevcut değildir. Bu yüzden, İslâmiyet, Kur’an’ın da belirttiği gibi, diğer inanç sistemlerinde olmayan bu dördüncü nitelikten dolayı “Allah katında yegâne dindir” (Bilgiseven, 1992:7). İslâmiyet’in temel öğreti ve temel ilkelerini ortaya koyan Kur’ân’ın ayetleri (bir anlamda “yasalar”) ile tabiat yasaları (bir anlamda “ayetleri”) arasında, şimdiye kadar bilimsel araştırma yöntemleri ile kanıtlanmış herhangi bir tutarsızlık mevcut değildir.

İslâmiyet, vahye dayalı semâvî inanç sistemlerinin sonuncusudur. Semâ’dan vahiy yoluyla indirilen diğer dinler, muhatabı olan toplumların ortaklaşa yaşam biçimleri olarak kültür sistemlerinin ağır gelenekleri ve bâtıl inançları tarafından tahrifata uğramıştır. Dinler tarihi verilerine bakılacak olursa, yeryüzündeki toplumların kültür sistemleri, bir taraftan kendi bünyesindeki inançların etkisi altında kalırken, çoğunlukla da güçlü kültürel alışkanlıklar birçok dini ilke ve kurallar ile dini ritüeller üzerinde son derece “şekillendirici” ve “belirleyici” rol oynamıştır. Beşeri ve kültürel inanç sistemlerinden ayrı olarak vahye dayalı inançlarda da, güçlü kültürel etkileşimler sonrasında, hem öğreti düzeyinde, hem de uygulama aşamasında çok büyük sapmalar meydana gelmiştir. Bunun en önemli göstergesi ise İslâmiyet öncesindeki vahiy temsil etmesi gereken kutsal kitapların nüsha sayısının çokluğu ve kitapların kapsamındaki çok ciddi çelişki ve tutarsızlıkların varlığıdır.

Vahye dayalı en son Hak dini olarak İslâmiyet ve O'nun ana bilgi kaynağı olan Kur'an'ın kapsamı, dinî öğreti ve teorik olarak, şimdiye kadar hiçbir değişikliğe uğramamış olmalı ki hâlâ "tek nüshadır" ve içerisinde herhangi bir çelişki ve tutarsızlık mevcut değildir. Bundan başka, Kur'an'ın çeşitli konulardaki temel hükümlerini gösteren "sûre" ve "ayetler", farklı farklı kısım ve düzenlemelerden meydana gelmekle birlikte, genel anlamda holistik bir bütünlüğe sahip olma niteliğini devam ettirmektedir. Ayrıca, Kur'an'ın vahiy yoluyla bildirilmiş "mesajları" ile tabiat olaylarından ve sosyal olaylardan bilimsel araştırma yöntemleriyle elde edilmiş olan yasa ve ilkeler arasında şimdiye kadar kayda değer herhangi bir çelişki ve tutarsızlık da görülmemiştir. Bu konulardaki anlaşmazlıkların ve tartışmaların tamamı, ya Kur'an'daki "ayetlerin" yanlış anlaşılmasından ve açıklanmasından ya da ilgili "bilimsel verilerdeki metodolojik hatalardan kaynaklanmıştır. İslâmiyet'in ve Kur'an'ın teori ve öğretisinde muhafaza edilen bu doğruluk ve saflık, uygulamada Müslümanların sahip oldukları çok farklı ve geleneksel kültür kalıpları tarafından büyük ölçüde ne yazık ki dumura uğramıştır. Uygulamada, Müslümanlar arasındaki kültürel sapmaların ve çelişkilerin en önemli göstergesi ise, mezhep, meşrep, tarikat, cemaat ve çok sayıdaki hiziplerin temsil ettikleri Müslümanlığın birbirlerine olan uzaklığı kadar, Hz. Muhammed'in vefatının hemen sonrasında başlayan ve hâlâ devam etmekte olan şiddetli çatışmalardır.

2- İSLÂM EVREN TASAVVURU VE YÖNETİM ZİHNİYETİ

İnsanların ve toplumların, evreni, dünyayı, kendilerini ve diğer bütün varlıkları anlama ve kavrama çabası içerisindeki algılama çabaları sürecinde, edinmiş oldukları ve kazandıkları temel düşünce ve zihniyet kalıplarına genel olarak "evren tasavvuru"

denilmektedir. "Evren tasavvuru, Tanrı düşüncesi, evrenin nasıl oluştuğu, dünyanın yaşanır hale nasıl geldiği, insanın nasıl ortaya çıktığı, insanın bu dünyadaki amacının ne olduğu, insanın nasıl yaşaması gerektiği ve öldükten sonra ne olacağı sorularını yanıtlayan, en geniş kapsamlı teorik açıklama modelidir" (Bıçak,2012:17). Esas itibarıyla evren tasavvurunda ele alınan konuların merkezinde, "insan" daha doğrusu insanın varoluşu ile insanın tabiat ve hayat içerisindeki konumu yer alır. Her toplumun ve kültür sisteminin evren tasavvuru, ilgili olduğu toplumun temel düşünce yapısını, zihniyetini, kurumlarını, değerlerini ve geleneklerini yansıtır (Bıçak, 2009:33). Bu anlamda, evren tasavvuru, insanların ve toplumların, tabiatla ve çevreyle uyum çabaları kapsamında her türlü varlıkla olan ilişkilerinin algılanması ve kavrayışı ile kendi dışındaki insanlarla olan ilişkilerin düzenlenmesi anlamında bireysel ve toplumsaldavranış kalıplarını temsil eden değerler toplamıdır.

İslâmiyet'in temel ilke ve kurallarını beyan eden Kur'an, insani ve toplumsal bir inşa olarak, kültür olgusunun ve kurumunun dışında kalan ilâhî bir mesajdır. Bu bağlamda, İslâmiyet'in evren tasavvuru denildiği vakit, buradan insani ve toplumsal bir algılayış biçimi çıkarmak yerine, Kur'an'daki insanın "yaratılışına" ve varlık âlemindeki "konumuna" atfedilen değer hükümlerinden yola çıkarak, Allah'ın "evreni", "dünyayı" ve "insanı" yaratmaktadaki muradını anlamak daha uygun bir hareket olur. Çünkü insanların ve toplumların kendi geçmişlerinin toplumsal bilince ve bilinçaltına kazandırdığı temel davranış kalıpları, her toplumun kendi kültürel birikimlerinin bir toplumsal ve kültürel zihin inşasıdır. Oysa, İslâmiyet'in temel öğretisi olan Kur'an, Allah'ın yarattığı dünyada, Allah'ın yarattığı insanın, Allah'ın öğrettiği değerler ve ölçüler içerisinde nasıl hareket etmesi gerektiği ile ilgili temel davranış kodlarını ve yasalarını

beyan etmektedir. Bu durumda, İslâm evren tasavvurunun belirleyicisi ve yaratıcısı, bütün evren dâhil olmak üzere bizzat bütün varlıkların var oluşunu belirleyen ve yaratan Cenâb-ı Hak'tır. Yaratıcının, "yağız yer" ile "mavi gök" arasında yarattığı "kişioğlunun", başıboş bıraktığı zaman kendiliğinden "doğru yolu" bulamayacağı varsayımıyla eğer "kişioğlunun" "doğru yolu" bulmak gibi bir iradesi olursa öncelikle ona o doğrultuda yol göstermesi için işleyen bir akıl bahşedilmiştir. Ayrıca, Yaratıcı, temel işlevi "doğru" ile "yanlış" ayırmak ve düşünmek olan "kişioğlu" için, "iyi" ile "kötü" ve "güzel" ile "çirkin" davranışları ayırt etme konusunda akla yol göstericilikte katkıda bulunacak "söze dayalı apaçık ayetler (kanıtlar), önceki çağlardan örnekler ve sakınmak isteyenler için öğütler indirmiştir" (Nûr Suresi, 34). Allah'ın, yarattığı dünya üzerindeki insanın, hiçbir bilgi kaynağı ile kesin olarak öğrenme imkânı olmayan ve tasarlanan hayat düzeninin devamı için son derece elzem olan hakikat bilgileri, elçiler aracılığıyla ve vahiy yoluyla insanlara ulaştırılmıştır. Böylece, yeryüzündeki insanların ve toplumların, tarihsel veriler ve tecrübeler üzerinden kendi başlarına oluşturdukları evren tasavvuruna bir referans olması amacıyla vahye dayalı ilâhî kaynaklı bir evren tasavvuru da oluşmuştur.

İslâmiyet'in, Kur'an aracılığıyla ortaya konulan evren tasavvuru, "kişioğlunun" yaratılış gayesi ve biçimi üzerinden, insanların yeryüzündeki hayat tarzlarının temel davranış kodları olarak çok açık mesajlar halinde bildirilmiştir. Âdem kıssası olarak bilinen ayet dizisi Kur'an'da muhtelif surelerde bir tutarlılık içerisinde geçer. Bunlar, Bakara 30-38, A'raf 11-24, Hicr 26-44, İsra 61-65, Kehf 50-51, Taha 115-127'dir Bu ayetlerden bir dizisi, Bakara suresi 30 ila 38. ayetler arasında şu şekilde sıralanmıştır: "Hani Rabbin meleklerle, ben yeryüzünde bir halife var edeceğim demişti. Melekler, biz seni övüp yüceltiyoruz, yeryüzünde fesat çıkaracak ve kan dökecek birisini mi

var edeceksin? Demişlerdi. Allah da onlara, sizin bilmediğinizi ben bilirim demişti. / Allah, Âdeme (kişioğluna) eşyaya isim koymayı öğretti. Meleklerle göstererek, eğer siz sözünüzde sadık iseniz bunların isimlerini bana söyleyin bakalım dedi./Melekler, Ya Rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz, senin bize öğrettiklerinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz, âlim ve hâkim olan sensin dediler. / Allah, ey Âdem! Onların isimlerini meleklerle anlat bakalım deyince, Âdem, onlara onların isimlerini anlattı. Allah, ben size göklerin ve yerin bilinmez derinliklerini, sizin açıkladığınız ve gizlediğiniz şeyleri de bilirim dememiş miydim? Dedi. / Hani biz meleklerle, Âdemesecde edin demiştik. İblis hariç hepsi secde ettiler. O yüz çevirdi ve büyüklük tasladı, böylece kâfirlerden oldu. / Biz, ey Âdem!Sen ve eşin, birlikte cennete (şu yemyeşil diyara) yerleşin, orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yiyeceğiniz (orada özgürce yaşayınız); sadece şu ağaca yaklaşmayın, yoksa suç ve günah işlemiş olursunuz. / Fakat şeytan orada ikisini de yoldan çıkardı ve böylece onları içinde bulundukları ortamdan çıkardı (fitratlarından uzaklaştırdı). Biz de, bir kısmınız diğer kısma düşman olarak (zaaflarınızla beraber) dağıldınız; işte size yeryüzünde belirli bir süre için barınma ve geçinme yeri! Dedik. / Hemen Âdem, Rabbinden bir takım sözler (ve ilhamlar) aldı ve derhal tövbe etti. Allah, onun tövbesini hemen kabul etti. Çünkü Allah, tövbeleri kabul edendir, sevgi ve merhamet kaynağıdır. / Dedik ki, hepiniz oradan dağıldınız, gidiniz! Eğer benden size bir doğru yol gösterici gelirse ve her kim bu doğru yola tabi olursa, o zaman onlar için bir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir" (Eliçik, 2014:760-761). Bu ayetler çerçevesinde, İslâmiyet'in evren tasavvurunun temel kodlarını oluşturan Âdem ve yaratılış kıssasının içeriğinde, "Allah", "Halife", "İnsan", "Öğrenme", "Melekler", "Şeytan", "Secde-Boyuna eğme", "Baştan çıkarma", "İlke ve kurallar", "Yasak ağaç", "Cennet-bağlık ve bahçelik", "Tövbe", "Dağılma ve

göç” gibi kavramların son derece dikkat çekici öğeler olduğu anlaşılmaktadır.

İslâm evren tasavvurunda Allah, merkezi bir konumda olup, her şeyin varlık sebebi ve her varlığı kuşatmıştır. Allah, yaratmayı murat eylediği bir şeyi yaratmak için “OL” der ve o şey derhal “OLUR” (Bakara 117; Âl-i İmrân 47, 59; Nahl 40; Meryem 35; Yâsin 82; Mü’min 68; Kamer 50). Allah, yarattığı evrenin ve evrendeki her varlığın ve oluşumun düzenleyicisi ve düzenin koruyucusudur. Evrenin yaratıcısı ve başlatıcısı olarak, içinde yaşadığımız dünya da dâhil olmak üzere bütün evreni yaratmış ve yeryüzüne “insanları” koymuştur. İslâm evren tasavvuruna göre, her şeyin merkezinde bulunan Allah, yaratılış ve varoluş sisteminin ikinci önemli ögesi olarak planlanmış olan insanın ya da insanlığın, belirli bir zamana kadar varlığını sürdürmeye uygun bir ortam olarak “doğayı” tasarlamıştır. Âdem ve yaratılış kıssasından anlaşıldığı üzere, Allah yeryüzü ile evrendeki doğayı kendi adına korumak ve imar etmek üzere her bir insanı potansiyel olarak dünyaya “halife” tayin etmiştir. Allah’ın “halifesi olma” potansiyelinin fiilen kullanımı için insana, sadece kendine “kul olma” misyonunu da birlikte yüklemiştir. İnsanın, “halife olmasının” ve sadece Allah’a “kul olmasının” gerçekleşmesini sağlayacak bedensel, zihinsel, duygusal yetenek ile gerekli olan diğer nitelikleri de onun fıtratına yüklemiştir. Böyle bir donanım yetmemiş, ayrıca insanlara belirsiz durumlar karşısında, nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda yön verecek ve doğru yolu gösterecek “elçiler” ve “bilgiler” yollamıştır.

İslâm evren tasavvurunun merkezi ögesi olarak Allah, “zati” ve “subuti” sıfatları ile tanınır ve bilinir. Allah hakkında, “zati” sıfatların zıtları düşünülemez ve bu sıfatlar başka hiçbir varlığa atfedilemez. **Allah’ın zati sıfatları**, sadece Allah Teâlâ’nın zâtına mahsus olup, yaratıklarından herhangi birine verilmesi söz konusu ve mümkün olmayan sıfatlardır:

1) Vücud: Allah vardır, yokluğu düşünülemez. Varlığı, kendindendir. **2) Kıdem:** Allah’ın varlığının başlangıcı yoktur. **3) Beka:** Allah’ın varlığının sonu yoktur ve sonsuzdur.

4) Vahdaniyet: Allah birdir, eşi, benzeri ve ortağı yoktur. **5) Muhalefetünli’l-havadis:** Allah, sonradan olan şeylere, yaratıklara benzemez.

6) Kıyam Binefsihi: Allah’ın varlığı kendindedir. **Allah’ın subuti sıfatları**, benzeri diğer varlıklarda çok sınırlı ve kısıtlı bir şekilde bulunur, fakat Allah’ ta mükemmel ve sonsuz olarak bulunan özelliklerdir: **1) Hayat:** Allah’ındır ve hayat sahibi olmasıdır ve ölmek, Allah’ın hakkında mümkün değildir. **2) İlim:** Olmuş ve olacak bütün her şeyi bilmesidir

3) İrade: Allah, dilediği her şeyi yapar.

4) Kudret: Allah’ın her şeye gücü yeter.

5) Semi’: Allah’ın her şeyi işitmesidir. **6-Basar:**

Allah’ın her şeyi görmesidir. **7) Kelâm:** Al-

lah’ın söz sahibi olmasıdır. **8) Tekvîn:** Allah’ın dilediği şeyi yaratmasıdır (Kılavuz, ?88-91).

Allah, İslâm evren tasavvurunun merkezi kavramı olarak, evrendeki bütün varlık ve oluşumları aşkın ve içkin bir varlıktır. Kur’an’daki çok sayıda ayet, Allah’ın bütün bu sıfat ve niteliklerine işaret ederek, evreni ve evrenin içindekilerinin tamamının varlığını yaratmayı murat eylediği için yaratmış olduğunu, açık ve seçik bir şekilde ifade etmektedir. İnsan, Allah’ın yeryüzündeki “halifesi” olarak, sadece “subuti sıfatları”, sınırlı, kısıtlı ve sonlu olarak temsil kabiliyetine sahip olmakla birlikte, Allah’ın “zati sıfatları” ile ilgili niteliklerin, herhangi bir insana kendisinin ya da başkalarının, açık ya da örtülü bir şekilde ima yoluyla olsa bile atfetmesi, en büyük günahlardan biri sayılmıştır.

Âdem ve yaratılış kıssası üzerinden ilgili konunun analiz edilmesi halinde, İslâm evren tasavvurunda Allah’ın sistemin merkezinde yer almasına karşılık, insana ise yeryüzünün halifesi olmak şeklinde evrensel bir konum verilmiştir. Allah’ın, insanı yaratma

konusundaki en önemli hikmeti, onun sadece kendine kulluk etmesi ve başka hiçbir varlığa kulluk etmemesidir. Bu bağlamda, Allah insanın bu dünyada nasıl yaşaması gerektiğini ortaya koymak maksadıyla onu “doğru-yanlış”, “iyi-kötü”, “güzel-çirkin” ve “hak-batıl” gibi çeşitli ikilemler karşısında sınamaya tabi tutmuştur (Bıçak, 2009, 110-111). Allah katında insanın, insandan önce yaratıldığı anlaşılan meleklerle göre daha üstün ve öncelikli bir varlık olmasının en güçlü nedeni, “öğrenme ve bilme kapasitesinin” sayesinde “yanlış”, “kötü”, “çirkin” ve “batıl” davranışta bulunma imkânı bulunmasına rağmen, yasaklanan bu tarzlarda davranmayacak kadar “bilinçli” bir varlık olmayı başarmasıdır. Her şeyden önce kişiöğlü, “bilen ve öğrenen bir varlık” olarak tasarlanmıştır. Yaratılışın önemli diğer ögesi olarak Meleklerin “eşyanın ismini” öğrenme niteliği mevcut değildir. Bu yüzden, potansiyel olarak “bilme ve öğrenme” imkânı olmayan her türlü varlığın, “eşyanın ismini bilme, öğrenme ve anlatma” kapasitesine sahip olan bir varlık olarak “insana” itaat etmesi ve boyun eğmesi gerekmektedir. Bu durumda, kişiöğlünün bir “beşer” olarak yaratılmasına veya doğmasına karşılık, onun “insanileşme süreci”, büyük ölçüde “akıllı hareket etme” ile “bilme ve öğrenme” kapasitesine bağlıdır.

İnsanı, “insan” olmaya hazırlayan “bilme ve öğrenme” süreci, aynı zamanda özgür ve bağımsız bir kişilik yapısıyla bütünleşmek suretiyle Allah’a “kul olmanın” da, en önemli zihniyet alt yapısını oluşturur. Allah, yeryüzünde potansiyel “halife” olarak yaratmış olduğu her insanın, kendinden başka kimseye “kulluk” etmeden, sadece kendine “kul” olan özgür ve bağımsız bir şahsiyet olmasını murat etmektedir. Öyle ki, yeryüzü güç ve otoritelerini temsil eden her bir kişi, grup ya da kuruma “kul” olan kişinin asla özgür ve bağımsız bir birey olma imkânı olmamaktadır. Kişilerin özgür ve bağımsız bir birey olmaları,

sadece Allah’a “kul” olmalarıyla gerçekleşebilmektedir. Sadece Allah’a kul olmanın en garantili yolu, Allah’ın subuti sıfatlarından 8 adet vasfın, insanın kendi yetenek ve kapasitesi ölçüsünde, toplumsal ve doğal çevreye yarar sağlayacak tarzda yaşanılan hayata katılmasıdır. İslâm evren tasavvurunun aslı kavramlarından biri olarak “halifelik” niteliğinin insanoğlu için yerini bulması, “birey-toplum”, “özel-kamu”, “madde- mana”, “millet- milletlerarası”, “dünya-ahiret” dengelerinde yaşanılacak bir hayat tarzı ile mümkün olabilir. Bu anlamda, “sadece Allah’a kul” olmak ile “yeryüzünde halife” olmak, teorik ve kavramsal boyutlarda bir özdeşliği temsil etmektedir. Buna karşılık, “sadece Allah’a kul” olamamak ile yeryüzünde “halife” olamamanın bedeli ve kaçınılmaz sonucu ise yeryüzü güç ve otoritelerini temsil eden çok sayıdaki kişi, grup ya da kurumlara ayrı ayrı “kul” ve “gönüllü köle” olmaktır. İnsanlar için Allah’ın yeryüzündeki “halifesi” olmak vasfının gerçekleşmesi, büyük ölçüde insanın “akıllı”, “düşünen”, “bireysel”, “özgür”, “bağımsız”, “yaratıcı” ve “girişimci” bir şahsiyet yapısından geçmektedir.

Âdem ve yaratılış kıssasına dayalı evren tasavvuruna göre, yaratıcının yeryüzünde düzenlediği hayat oyununda yer alan önemli aktörlerden ikisi de, “melek” ve “şeytan” öğeleridir. Allah’ın yeryüzündeki potansiyel “halifesi” olarak, Allah’a sadık bir “kul” sıfatıyla dünyayı imar etmek ve esenlik içerisinde dünyaya iyiliği yaymak misyonuna sahip olan insanın, bu iki kozmik varlıkla da sırandığı anlaşılmaktadır. “Melek” ve “şeytan” olgusu, sadece yaratılış sırasındaki zaman kesitinde söz konusu olmayıp, her bir insan için akıl baliğ olunduktan sonraki hayatın yaşanması sürecinde, insanların varlığında etkilerini ve yönlendirici güçlerini hissettiren birbirine zıt iki kozmik varlıktır. Birer yaratılış kıssası öğeleri olarak “melek” ve “şeytan” olgusu, her bir insanın zihninde ve vicdanında, “doğru-yanlış”, “iyi-kötü” ve “güzel-çirkin” gibi zihinsel ve duygusal ikilemlerin şekillenmesine

istikamet veren ve enerji sağlayan içsel mekanizmalar olarak yer almış olmalıdır. Bu bağlamda, her bir insanın içsel evrenindeki “melek”, “doğruyu”, “iyiyi”, “güzelliği”, “masumiyeti”, “merhameti”, “yumuşaklığı”, “alçak gönüllülüğü”, “adaleti”, “yardımlaşma ve dayanışmayı” ve benzeri değerleri temsil eder. Mesela, iyi ve masum insanlara, “melek gibi insan” denir. “Şeytan” ise insandaki “yanlış”, “kötülüğü”, “çirkinliği”, “kibri” (büyüklük taslamayı), “kini”, “hasedi”, “hırsı”, “öfkeyi”, “saldırganlığı” ve benzeri öğelerle birlikte cehaletin bütün türev ve çağrışımlarını temsil eder. Mesela, kötü ve ahlaksız insanlara, “şeytan gibi”, “şeytanın teki”, “şeytana uymuş” gibi benzetmeler yapılır. İnsanlar, “meleğin” temsil ettiği tercihler istikametinde hayatlarını sürdürürlerse, “halifelik” misyonlarına uygun hareket etmiş olurlar. Buna karşılık, “şeytanın” temsil ettiği anlayış ve istikamette davranırlarsa o zaman da “doğru yoldan” uzaklaşmış ve sapmış olurlar. Buradaki evrensel mesaj, insanların yaşadığı hayat içerisinde mümkün olduğu ölçüde, kendi iç evrenindeki “şeytan” kısmının yani “iç dürtülerinin” güdümüne girmeksizin, “melek” kısmını temsil eden “değerler sistemine” göre hareket etmeleridir. Yine de, insan, melekten bile üstün tutulmuştur. Meleklerin, kötü ve olumsuzluk eğilimleriyle ilgili yaratılış kodu bulunmamaktadır; iyilik ve doğruluk üzere olmaya zorunludurlar; kötülük ve olumsuzluk yapma imkanları yoktur. İnsan ise birbirine zıt iki fitrata sahip olmaları nedeniyle “kötülük” ve “olumsuzluk” yapma imkanına rağmen, böyle davranmak yerine “iyilik” ve “olumlu” davranmayı seçme iradesini gösterebilmiş yeryüzü “halifesi” olan bir varlıktır.

Âdem ve yaratılış kıssasında, insanın bir “beşer” olarak şaşırma ve yanılgısının, onun doğasına uygun bir durum olduğu, ancak gerçekte insanların samimiyetle ve derinden duydukları bir pişmanlık hissiyle yapacakları “tövbe” veya “özür dilemenin”, onların tecrübeleme ve olgunlaşma süreçlerine çok

önemli katkı sağlayacağı mesajı verilmektedir. Yine aynı ayetlerde, “Yasak ağaç” metaforu, insanların olumsuz davranış eğilimleri olarak bilinen “yanlış”, “kötü”, “çirkin” ve “batıl” gibi olumsuz davranış özellikleri ile iktidar ve mülkiyet ilişkilerine dair “hırsı” temsil ediyor olmalıdır (Eliaçık, 2014, 626). Aslında, bu “yasak ağaç” evrensel metaforu veya mesajı üzerinden bütün insanlar, hangi yer ve zamanda bulunurlarsa bulunsunlar, “hukuk” ve “ahlak” dışı davranış ve eylemlere karşı daha dikkatli ve tavırlı olmaları konusunda çok açık bir şekilde uyarılmaktadırlar. Allah’ın insana, akıl gibi büyük bir seçme ve tercihte bulunma özgürlüğüne ek olarak, ayrıca açık ayetler şeklinde yol gösterici bir takım ilke ve kurallar vermesi, ona bir şekilde içine sokulduğu “sınavdan” başarılı olması konusunda çok büyük bir fırsat sağlamaktadır. Bütün bu imkân ve fırsatlara rağmen, kendine sunulan seçme hakkını ve özgürlüğünü kötüye kullanmayı tercih eden insanlara bulundukları yerden, durumdan ve konumdan uzaklaşmaya müstahak olmaktadır. İnsanların nasıl bir hayat yaşayacakları, yani nerede, ne durumda, hangi konum ve şartlarda bulunacaklarını tayin eden temel süreç, onların nerede, ne durumda, hangi konumda ve şartlarda bulunmayı hak etmeleri ve layık olmalarıyla ilgilidir.

İslâmiyet’in esas tebliği olan Kur’an’a göre, kişiğünün yaratılmasının esas nedeni, insanların Allah’tan başka hiçbir özneye veya nesneye kulluk etmeksizin sadece Allah’a kulluk etmeleridir. İnsanlar, bu konuda çetin bir sınava tabi tutulmuştur. İnsanların, Allah’tan başka hiçbir özneye veya nesneye kulluk etmeksizin sadece Allah’a kulluk etmeleri için tam bir özgürlük içerisinde olması zorunluluğu vardır. Allah’tan başka herhangi bir özneye (mesela, bir yeryüzü otoritesine) veya nesneye (mesela, paraya ve servete), yaratıcı olan Allah’a gösterilmesi gerekenden daha fazla ilgi, sevgi, itaat ve bağlılık göstermesi, insanın kendisi ile yaratıcısı arasında çok güçlü bir

engel ve duvar oluşturmaktadır. Yaratıcısı ile kendisi arasındaki bu engeller ise insanların özgürlüğüne ve yeryüzü bağımsızlığına büyük bir ket vurmaktadır. Bu anlamda, Allah, insanların kendine “şah damarından daha yakındır” (Kaf, 16). Bu bağlamda, Allah ile insan arasına başka özne veya nesnelerin girmesi, bir taraftan insanların özgürlüğüne ve bağımsızlığına çok önemli bir kısıtlılık getirirken, diğer taraftan da onların baştan çıkmalarını kolaylaştırmaktave olumsuz davranış özelliklerine yönelmelerine ortam hazırlamaktadır. Bu bağlamda, Kur’an’daki Âdem ve yaratılışkissasından çıkarılacak evrensel mesaj, Allah’ın yeryüzündeki potansiyel “halifesi” olan insanın, “iyiliği emretmek” ve “kötülükten sakındırmak” üzerine bir hayat sürdürmek suretiyle kendine yüklenen “kulluk” görevini yerine getirmesidir. İlgili kıssanın bütün insanlara işaret ettiği ve verdiği evrensel mesaj, mutlak ve yegâne güç olan Allah tarafından verilen “emirler” ve “yasaklar” çerçevesinde ortaya konulan “düzenin”, insanların hiçbir kısıktıcı ve baştan çıkarıcı etkenin tesirinde kalmaksızın, korunması ve yaşanmasını sağlamak üzerinedir.

İnsanların hayatlarını sürdürdükleri her zemin, genel olarak onlar için bir barınma ve geçinme yeri olarak kendi ölçeğinde bir yönetim alanıdır. Yönetiş ortam, genel anlamda üzerinde yaşanan yeryüzü veya vatan olduğu kadar, örgütsel anlamda bir örgüt veya işyeri, özel alan bakımından bir aile yuvası da olabilir. Her insan, herhangi bir yönetiş ortamda ve bağlamda, başka insanlarla birlikte bulunmayı seçmiş ise ya da hayatını orada devam ettirmesi gerekiyorsa, o zaman orada kendisine düşen görevi layıkıyla yerine getirmek suretiyleoranın meşru “düzenine” ve “dengesine” riayet etmek durumundadır. Başka bir ifade ile bulunduğu yerde “üretken” ve “verimli” olmalı, “sömürüden” ve “haksızlık” yapmaktan uzak durmalıdır. Aslında, Âdem ve yaratılış kıssasındaki, “cennetten çıkma”

metaforu, insanların bulundukları yeri ve konumu hak etmiş olmalarının gerekliliğini temsil etmektedir. İnsanlar, varlığına herhangi bir katma değer katmadıkları yer ve konumda oldukları vakit, emeksiz kazanç ve imkanlardan dolayı şırmamak suretiyle olmaları gerektiği çizgiden sapmakta ve yoldan çıkmaktadırlar. Hiç kuşkusuz, Allah, insanların ilk yaşam ortamları olan cennette, zaaf göstererek yasak ağaca yaklaşacaklarını biliyordu. Allah’ın böyle bir deneme cennetinden muradı, emek vermeden ve hak etmeden hazır nimetlerden dolayı insanların hak ve doğru yoldan ayrılacaklarını bizzat kendi davranışları üzerinden onların algılamalarına bırakmaktı. Bu yüzden, insanların, her ne sıfatla ve hangi gerekçeyle olursa olsun, içinde yer aldıkları her türlü yer ve konumu hak etmiş olmaları beklenir. Ayrıca, insanlar içerisinde bir şekilde yer aldıkları yönetim ilişkilerine, “adalet”, “yetenek”, “bilgi ve beceri”, “danışma ve katılım”, “hukuk ve ahlak”, “itaat”, “yapıcı eleştiri ve itiraz etme hakkı” gibi temel yönetim ilke ve kuralları ekseninde, katkı ve destek sağlamalıdırlar.

3- İSLAMİYET’İN TEMEL YÖNETİM İLKE VE KURALLARI

Tarihsel süreç içerisinde görülmüştür ki, başarılı ya da başarısız bütün yönetim ve organizasyon etkinlikleri, böyle bir sistemin içerisinde yer alan insanların ve toplumların mevcut evren tasavvurları veya zihniyet yapılarıyla yakından ilişkilidir. Bütün evreni tek ve holistik bir bütün olarak algılamak ve değerlendirmek, sistematik düşüncenin temel metodolojik yaklaşımlarından biri olduğuna göre, yeryüzündeki yönetim sistemlerinin uygulanması konusundaki temel yasa ve ilkelerin, evrensel “varoluşun” ve “yönetilişin” temel parametrelerinden bağımsız olmaması gerekir. Bu çerçevede, her toplumun evren tasavvuru, o toplum mensuplarının, başta kendileri olmak üzere, bütün evreni, dünyayı, insanları ve her türlü varlığı algılayış ve kavrayış şekli

ile her tür iktidar ve yönetim ilişkilerine yönelik tavırları olarak görmek mümkündür. Öyleyse, Kur'an'daki Âdem ve yaratılış kıssası üzerinden ortaya konulan İslâmiyet'in evren tasavvuruna ait temel öğelerin şekillendirdiği düşünülen başlıca yönetim referanslarını da yine Kur'an içerisindeki yönetim ile ilgili mesajlardan çıkarabiliriz.

Kur'an'da, doğrudan doğruya uygulamaya yönelik olarak belirli bir "yönetim tarzı" tanımı ve modeli mevcut değildir. İslâmiyet, kıyamete kadar baki kalacağından ve her türlü zaman ve kültür için geçerliliği söz konusu olan evrensel bir inanç sistemi olması nedeniyle herhangi bir "yönetim tarzı", çeşitli zaman ve dönemlerde ve farklı kültürlerde uygulama sorunları veya çelişkileri ortaya çıkabilirdi. Durum ve şartlara bağlı olarak, bazen topluma cazip gelen bir yönetim tarzı, bazen de hoşla gitmeyen bir yönetim tarzı, gerekli veya zorunlu hale gelebilir. Bu yüzden, Kur'an'daki İslâmiyet, potansiyel olarak her bir bireyin "Allah'ın halifesi" ve "eşref-i mahlûkat" olarak yaratılması dolayısıyla "kişioğlunu" yeryüzünde çaresiz ve eli kolu bağlı bırakmamış, onu güçlü yöneticilere ve iktidarlara karşı koruyacak ilke ve kurallar tayin etmiştir (Niyazi, 1995,191). Bu bağlamda, yönetim etkinlikleri bakımından bütün çağlar ve şartlar için geçerliliği ve yararlılığı açık olan, her türlü ve her ölçekteki yönetim ve örgütsel süreçler için "emredilen" ilke ve kurallar söz konusudur. Bu durum, bilimsel anlamda yönetim ve organizasyon teorilerine de uygundur. Çünkü bütün çağlar ve her toplum için geçerli olan yönetim tarzı ve örgüt yapısı mevcut değildir. Çağdan çağa, zamandan zamana toplumdan topluma ve kültürden kültüre, yönetim tarzları ve örgüt yapıları değişmektedir. Yönetim sistemleri ve yaklaşımlarında esas olarak yönetim ilişkilerindeki ilke ve kurallar ile yönetsel değerler önemlidir. Aslında, Kur'an'daki İslâmiyet' te her çağ ve toplum için belirli bir yönetim tarzı ve modeli

öngörülmemiş, hangi çağ ve toplum olursa olsun yönetim faaliyetleriyle ilgili evrensel nitelikte yönetim ilke ve kuralları "emredilmiştir". Bu çerçevede, devlet olma ve her türlü yönetim tarzı geliştirmenin yolu ve yöntemi, esas itibarıyla "emredilen" yönetim değerlerine uymanın yanında, zamanın ruhu ile durum ve şartlara göre, akla ve bilime bırakılmıştır. Kur'an'da, yönetim ilke ve kuralları itibarıyla özellikle dört âyet dikkat çekmektedir. Bunlardan iki tanesi, Nisa Suresi 58 ve 59. ayetler iken, diğeri Şûra 38. ve 39.âyetlerdir. "Allah, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor. Gerçekten Allah, size ne güzel öğüt veriyor. Allah, herşeyi işitiyor, herşeyi biliyor" (Nisa, 58); "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan yöneticilere de; sonra bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, onu Allah'a ve Peygamberine götürün, eğer Allah'a ve ahiret gününe gerçekten iman ediyorsanız; bu hem daha hayırlı, hem de sonuç alma bakımından daha güzeldir" (Nisa,59). " Onlar Rablerinin davetini kabul ederler ve canı gönülden destek verir ve dayanışma içinde bulunurlar; işlerini aralarında danışarak yürütürler; kendilerine verdiği-miz rızıklardan infak ederler" (Şûra, 38). "Bir zorbalıkla karşılaştıklarında yekvücut olup kendilerini savunurlar"(Şûra 39). Kur'an'a göre, bu dört âyetiçerisinde ortaya konan bu somut yönetim değerleri, bütün zamanlardaki ve kültürlerdeki yönetim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunacak olan asgari yönetim ilkeleridir.

Allah'ın Kur'an'da, çeşitli tarihi dönemlere ait "örnekler ve kıssalar" üzerinden açıkladığı ve beyan ettiği bu temel yönetim referansını şu dörttemel başlık altında ifade etmek mümkündür:a- Yönetimde adalet; b- Yöneticilerin atama ve seçimlerinde liyakat ve ehliyet, c- İşlerin görülmesinde veya yönetim-de şûra (danışma ve katılım); d- Gayri meşru

(yani hukuka ve ahlaka aykırı) yönetimlere direnme hakkı.

a. Yönetimde Adalet;

İslâmiyet'in yönetim ilke ve kuralları-
nın ilkidir. Adalet kavramı, İslâmiyet'in öğreti
ve inanç sistemi olarak en temel ve evrensel
öğelerinden biridir. Sözlük anlamı olarak,
"denk olma", "eşit olma", "düzeltme" ve
"doğrultma" anlamlarına gelir. Kur'an'da,
genellikle denge-eşitlik anlamında olmak üze-
re birçok yerde geçer. Kavram olarak adalet,
biyolojik, zihinsel, duygusal ve sosyo-kültürel
bir varlık olan insanın, bir "insan olmaktan"
kaynaklanan bütün haklarının kullanılması ve
korunmasıyla birlikte, bu kapsamda herhangi
bir haksızlığın ortaya çıkmasını önleyen veya
giderilmesini sağlayan bir değerler sistemidir
(Bıçak, 2014:175). Her yönetim ilişkisi, "belirli
amaçlara tek başına ulaşılma imkânı olmadığı
zaman, bunlara başka insanlar aracılığı ve
kanalıyla ulaşılma etkinliklerinden" meydana
gelmektedir ve aslında bir iktidar ilişkisidir.
Belirli amaçlara tek başına ulaşma gücü bu-
lunmayan kimi insan, grup veya topluluklar,
bir şekilde ellerinde bulunan fiziki, ekonomik,
siyasi, sosyal ve kültürel kaynakları örgütleye-
rek, kendi amaçlarına başka kişilerin katılımı
ve yardımıyla ulaşmaya yönelik "girişimde"
bulunurlar. Bu bağlamda, işbirliği sistemini
kuran ya da örgütleyen kaynak sahibi kişi ya
da kişilerin, sundukları kaynaklar üzerinden
başkalarına karşılıklı rızaya dayalı birçok
"emir verme" ve "kural koyma" hakları ortaya
çıkılmaktadır.

Yönetim ve örgüt sisteminde, kaynak
sahibi veya bunlar adına yetki kullanma ko-
numunda olan kişi ya da kişilere, "yönetici" ya
da "üst" denirken; belirli imkân ve karşılıklar
nispetinde bu işbirliği sistemine (bedensel,
zihinsel ve duygusal) emeğini, yeteneğini,
zamanını, bilgi ve becerisini katan kişi ya da
kişilere ise "yönetilen" veya "ast" denmekte-
dir. Yöneticilerin temel işlevinin kaynak

kullanımı ve dağıtımı olması nedeniyle, kendi
yetki ve sorumlulukları kapsamında, "emir"
verdikleri, "ilke ve kurallar (bazen de yasaklar)
koydukları, "düzenleme" yaptıkları, "denetle-
dikleri", "ödüllendirdikleri ya da cezalandır-
dıkları", yönetilenlere ve sistemin diğer bütün
paydaşlarına karşı adaletli davranma yüküm-
lülükleri vardır. Bu anlamda, ahlaki açıdan
yönetim adaleti, yönetim sisteminin içinde yer
alan her bir insanı, doğuştan insan olmak ba-
kımından birbirlerine karşı ilkece "eşit" say-
mak ve özellikle hakların kullanımı açısından
herkese iyilik yapmak ve hiç kimseye hak et-
mediği bir zararı vermemektir. Geniş anlamda
toplumsal yapıyı, dar anlamda ise herhangi bir
yönetim ilişkisini veya örgütsel birimi tasarla-
yan, oluşturan, düzenleyen, örgütleyen, işleten
ve yürüten, koordine eden, denetleyen ve iste-
nilen amaçlara ulaşılmasını tam olarak sağla-
maya çalışan temel belirleyici hukuk sistemi-
dir. Bu bağlamda, hukuki açıdan yönetim ada-
leti, yönetim sisteminde rol alan her düzeydeki
iş görenlerin, yönetim faaliyetlerine dair her
türlü karar ve eylemlerinde, özellikle iktidarın
ve gücün kullanımı sırasında, bütün yasal
düzenlemelere riayet etmeleridir (Bı-
çak, 2014:176-177).

Her yönetim sistemi, aslında bir işbir-
liği sürecidir. Bu işbirliği sürecine katılanların
her birinin, bu sistemin içinde olmaktan dolayı
belirli amaç veya beklentileri vardır. Mesela,
bir iş örgütü, sermaye sahip ya da hissedarlar-
ın, girişimci ya da işletmecilerin, yönetici ya
da yönetilen iş görenlerin, müşterilerin, tedar-
ikçilerin, merkezi ve yerel yönetimlerin, sen-
dikal ve çevreci örgütlerin, yakın ya da uzak
çevre halkının amaç ve beklentilerinin kesiştiği
bir işbirliği sistemidir. Hukuki ve ahlaki an-
lamda yönetim adaleti, bu örgüt paydaşların-
dan her birinin, yönetim mekanizmasının
önceden belirlenmiş hukuki ve ahlaki kriterleri
ile bu iş örgütüne yapmış oldukları katma
değerler ölçüsünde kendilerine örgütsel pay
almasının sağlanmasıdır. Başka bir ifade ile her

türlü işbirliğı siteminde, zahmet ve külfet yüklenme ile nimetlerden yararlanma kriteri, belirli bir adalet ölçüsünde gerçekleşmelidir. Bu anlamda, yönetim adaletinin varlığı, insanların bir şekilde birlikte oldukları, yaşadıkları ve iş gördükleri yerleri, adeta bir “cennet” mekânına ve konumuna getirecektir. Buna karşılık, herhangi bir işbirliğı sistemine, bir şekilde katkıda bulunan ya da birtakım zahmet ve külfete katlanmak zorunda olan kişi veya kesimler, sonuçta kendi katma değerlerine denk (yani âdil) bir ödül almıyor ya da fedakârlıklarını telafi edecek bir karşılık elde etmiyorlarsa, ortada bir paylaşım krizi var demektir. Yönetim süreçlerindeki çok çeşitli krizlerin hemen tamamının temel nedeni ise sistem içindeki kriterlerin yani ölçütlerin kaybedilmesi ve en azından bir kısmının dengesizliğidir. Yönetim sisteminin hukuki ve ahlaki kriterlerinin kaybedilmesinin yarattığı bozulma ve çözülme hali, bir anlamda yaratılış evren tasavvurundaki “cennet” metaforundaki işiğlunun haksız yere “yasak ağaca” yaklaşmasının sonrasında yaşanan yabancılaşmayı ve dengesizliği andırmaktadır.

Hem ahlaki hem de hukuki açıdan yönetim adaleti, her türlü insani işbirliğı sisteminin ana eksenini oluşturmaları nedeniyle insanların bu sistem içerisindeki tavır ve hareketlerinin meşruiyet sınırlarını da tayin etmektedir. Bu durumda, genelde toplumsal düzeyde, özel de her türlü yönetim biriminde, mevcut otoriteye itaat etmenin temel nedeninin “adalet” olması yüzünden, yönetim sistemi içerisinde rol almış olan kişilerin, tahammül sınırlarını aşan adaletsizlikler karşısında, eleştirme, karşı çıkma, itiraz etme ve direnme hakları vardır.

b. Yöneticilerin Atama ve Seçimlerinde Liyakat ve Ehliyet;

Kur'an'daki İslâmiyet'in yönetim ilke ve kurallarından ikincisidir. Her yönetim ve örgüt olgusu, bir kişinin ya da grubun, belirli

amaçları gerçekleştirmek üzere, başka kişi ya da gruplarla birlikte çaba göstermesi ve bir takım etkinliklerde bulunması şeklindeki bir işbirliğı sistemidir. Bu işbirliğı sisteminin varlığını başarıyla sürdürmesi için sistem içerisinde rol alan kişilerin, bulundukları yer ve konumun gerektiği liyakata (görevi yapabilme yeterliliğine) ve ehliyete (görevi yapabilme kapasite ve uzmanlığına) sahip olmaları gerekir. Yönetim ve örgüt sistemlerinde, hedeflenen amaçları belirli bir etkinlik ve verimlilik içerisinde gerçekleştirmeye yönelik olarak işbirliğı konusu olan işlerle ilgili “iş tanımını” ve “iş gereklerini” ortaya koymak üzere iş analizleri yapılır. Bu bağlamda, “iş tanımı”, belirli amaçlara ulaşılmasını sağlayacak olan işlerin, çok sayıda görev, mevki ve makam gibi statü davranışlarına bölünmesi ve çalışma şartları ile diğer yönlerinin yazılı belgeler halinde düzenlenmesidir. İş tanım kapsamında, işin kimliği (adı ve bağlı olduğu bölüm gibi bilgiler), işin özeti (işin amacı, içeriği, diğer işlerle bağlantısı, nasıl, ne sürede ve hangi hareketlerle yapıldığı hakkında bilgiler) ile işin gerektirdiği yetki ve sorumluluklar, temel malzeme ve makineler, işin denetimi, çalışma şartları gibi bilgiler yer alır. İş gerekleri (iş şartnamesi) ise iş tanımı bağlamında ortaya konulan her bir iş veya görevin gereği gibi yerine getirilmesini sağlayacak yönetici veya iş görenlerin taşıması gereken nitelikleri gösteren yazılı kayıtlardır (Bayraktaroğlu, 2006:17-18). Yönetim ve örgüt tarihi göstermiştir ki, yönetim süreçlerinin ve örgütsel araçların, kendilerinden beklenen amaçları, başlangıçta tasarlandığı ve öngörüldüğü gibi gerçekleştirmelerinin asli faktörü, “iş gören-iş uyumudur”. İş gören-iş uyumunun en belirgin görüntüsü, yönetici veya iş görenin sahip olduğu yetenek, bilgi ve tecrübe ile işe dair kişilik niteliklerinin, o kişinin üstlenmiş olduğu iş veya görevin layıkıyla yapılması için gerekli olan kişisel yetenek, bilgi, tecrübe ve kişilik nitelikleriyle tam olarak örtüşmesidir (Erdoğan, 1980:28).

Uygulamada, her iş veya görevin layıkıyla yapılmasını sağlamak amacıyla ilgili iş veya görevleri yerine getirmekle görevlendirilmiş olan kişilerin mevcut yetenek, bilgi, beceri ve kişilik niteliklerinin, yükümlü olunan iş veya görevin gerektirdiği yetenek, bilgi, beceri ve kişilik nitelikleriyle tam olarak örtüşmesi, son derece “ideal” bir durumdur. Ancak, yönetim ve örgüt sisteminin var oluş amacını isabetle gerçekleştirebilmesi ve kendinden beklediği şekilde sorunları çözme kapasitesini ortaya koyabilmesi için, yönetim mekanizmasında istihdam edilen iş görenler ile iş veya görevlerin hiç olmazsa “ideal uyuma” yakın derecede bir uyumluluk göstermesi gerekmektedir. Bu bağlamda, etkili ve verimli bir yönetim sisteminin en stratejik ögesi, mevcut iş veya görevleri yerine getirmek üzere görevlendirilmiş kişilerin, bulundukları mevki ve makam için uygun liyakat ve ehliyeteye sahip olmalarıdır. İş gören-iş uyumunun, önemli yararlarından biri de, örgütsel sistem içerisindeki her bir işin veya görevin tam olarak yapılabilmesi için her bir iş veya görevle bağlantılı olan diğer iş veya görevlerin de etkili bir şekilde yerine getirilmesi konusundaki duyarlılığı harekete geçirmesidir. Bu bağlamda, bir işbirliği sistemi olan yönetim mekanizmasından beklenen etkinlik ve başarının ortaya konması için sadece belirli kişi ve iş görenlerin değil de, tüm insan kaynağının da ayrı ayrı etkili ve başarılı olması zorunluluğu söz konusudur. Yönetim sistemi içerisindeki iş ve görevlere atanan veya seçilen kişiler, bulundukları yerin gerektirdiği liyakat ve ehliyeteye yeterince ya da uygun bir şekilde sahip olmamaları halinde, kendi yetki ve sorumluluklarını kullanamadıkları gibi işlerinin gereği olan sorun çözme kapasitelerini de ortaya koyamayacaklardır. Bu durum ise zincirleme olarak, bu iş ve görevlerle bağlantılı olan diğer iş ve görevlerin de gereğince yerine getirilmesini önleyecek, buradan da yönetim biriminin varlık nedeni olan amaçlara ulaşılma etkinliği ile sorun çözme kapasitesi düşecektir.

Bir toplumun varlığını sürdürebilmesi için, her biri farklı yetenek, bilgi, beceri ve vasıflar gerektiren iş veya görevlerin, birbirini tamamlayacak şekilde ve toplumsal bir işbölümü içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu durum, toplumdaki kişilerin her birinin, potansiyel olarak birbirinden farklı yetenek, bilgi, beceri ve vasıflara sahip oldukları gerçekliği ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Burada esas olan, toplumsal işbölümü ve işbirliğini etkili bir şekilde sağlayabilmek açısından, bütün iş veya görevlere tamamen uygun nitelikleri bulunan kişilerin yerleştirilmesidir. Aslında, iş gören-iş uyumu olgusu, her toplumdaki kişilerin yeteneklerinin düzeyi ile mesleki eğilimlerinin farklı yaratılmış olmasının mantık ve hikmetine de uygun düşmektedir. Ancak, herkesin kendi vasıflarına en uygun iş veya göreve getirilmesi ya da her iş veya göreve en uygun kişilerin yerleşmiş olduğu hali temsil eden “iş gören-iş uyumu”, fiili olarak kendiliğinden gerçekleşecek bir durum değildir. Toplumdaki her bir kişinin, kendi yetenek ve vasıflarına uygun düşen iş veya görevlere göre istihdam edilmesi ve yerleştirilmesi, ancak özel bir insan kaynakları yönetimi programıyla mümkün olabilecek bir toplumsal beceridir. Her toplumun yönetim ve eğitim sistemine düşen en öncelikli sorumluluk, toplumdaki her bir bireyin yetenek düzeyi ile mesleki eğilimini keşfetmektir. Diğer taraftan, toplumsal sürekliliği sağlayacak olan ekonomik sektörler kapsamında çalışan çeşitli işyerleri ile yönetim birimlerindeki her bir iş veya görevin gerektirdiği yetenek, bilgi, beceri ve kişilik nitelikleri de tespit edilmelidir. Bundan sonraki aşama ise uygun yönetici veya iş göreni, uygun iş veya göreve atamak veya seçmek olacaktır. Sonuçta, toplumun yönetilme ihtiyacına ve sorun çözme kapasitesine en etkili ve verimli cevabı verecek olan formül gerçekleşecektir: Liyakat ve ehliyeteye dayalı bir insan kaynakları yönetimi!

Kur'an'ın emrettiği yönetim ilke ve kurallardan biri olan “Allah, size emanetleri

ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emrediyor...." (Nisa 58) ayetinin, sadece "emir kipi" ile söylenmek yerine, ayrıca "Allah, emrediyor" tarzında söylenmesi, bu emrin ne kadar kuvvetli ve hayati bir düzenleme olduğunu göstermektedir. Kur'an'ın temel öğreti ve öğütlerinden biri olarak iş veya görevlerin, liyakat ve ehliyetle göre dağıtılmış olma olgusunun, "emanetin ehline verilmiş olması" gerçekliğine ek olarak, bireysel, örgütsel ve toplumsal anlamda başka yararları da vardır. Bir defa, çalışan bireyler, çalıştıkları ve üstlendikleri iş veya görevleri yerine getirme sırasında, kendi yetenek ve mesleki eğilimlerine uygun bir ortamda bulunmaktan dolayı daha etkili ve verimli olurken, aynı zamanda mutlu ve tatminkâr olacaktırlar. Örgütsel anlamda iş gören- iş uyumunun varlığı, etkinliğin ve verimliliğin artmasına, toplam maliyetlerin ve işgücü devir oranının düşmesine, iş devamsızlığı ve mesleki hastalıkların azalmasına önemli katkıda bulunacaktır. Yine, liyakat ve ehliyetle dayalı bir insan kaynakları yönetimi örgütsel kapsamda, iş yavaşlatma, grev veya lokavt gibi gruplar ve bölümler arasında örgüt düzenini ve dengesini bozucu iş çatışmaları önlemek suretiyle iş ve çalışma barışının oluşumuna önemli ölçüde destek sağlamış olur (Erdoğan, 1980:29). Liyakat ve ehliyetle dayalı bir iş gören-iş uyumu, toplumsal anlamda refah düzeyinin ve hayat kalitesinin artışı sağlamanın yanında, yönetim sistemlerinin toplumun sorun çözme kapasitesini geliştirici etkiler yaratmak suretiyle toplumsal barışa ve bütünleşmeye de önemli katkılar sağlar.

Kur'an'daki İslâmiyet'in "emanet" kavramıyla ilgili evrensel mesajının bir yüzü, "emanetin ehline verilmesi" ise diğer yüzü, "emaneti" üstlenenlerin, bu emanet ve sorumluluklarını gereğince yerine getirme ahlakına sahip olunması gerçeğidir. Bu kapsamda, Kur'an'a göre, "...eğer bazınız bazısına emanet bırakırsa, kendisine emanet bırakılan kimse

emaneti sahibine versin ve Rabbi olan Allah'a saygılı olsun...." (Bakara, 283), "Yine onlar (Mü'minler) ki, emanetlerine ve ahitlerine riayet ederler" (Mü'minûn, 8) ve " (Mü'minler) emanetlerine ve ahitlerine riayet edenlerdir" (Meâric, 32) şeklindeki ayetler gereğince, herhangi bir emanet alanın, mutlaka o emaneti koruması ve kollaması zorunluluğu vardır. Bu bağlamda, kişiöğlunun yeryüzünde icra eylediği en belirgin günahlardan biri de, "emanete" karşı nankörlük etmek ve ihanet içerisinde bulunmasıdır. Genelde toplumsal, özelde örgütsel süreçteki yönetim sistemi içerisinde yer almış olan her yönetici veya iş görenin kendisine liyakat ve ehliyet kıstasında "emanet" verilmesine karşılık, bu kişilerin yüklendikleri emanete sadakat ve ahde vefa duygusu ile bağlı olmaları gerekir. Böyle bir yükümlülüğü ve sorumluluğu, gereği gibi yerine getirme imkân ve şartlarını kaybetmiş olanların, "emaneti" sahiplerine iade etmeleri beklenir. Yönetim ve organizasyon teorisinde, gereğince yerine getirilmeyen "emanetlerin", sahibi olan kişi ve topluluk ile birim ve kuruma iadesine "istifa" adı verilir. Modern yönetim anlayışında, hukuki ve ahlaki anlamda meşruiyet ve etkinlik içerisinde yönetme ve çalışma imkânı kalmadığı zaman, iş veya görevden gönül rızası ile ayrılma tavrı olarak "istifa" çok önemli bir yönetim erdemi sayılır. Bu durum, yönetim mekanizmasının kuruluş ya da işleyişinde işlerin yolunda gitmediği veya bir çarpıklığın olduğu konusunda önemli bir işaret ve uyarı anlamına gelmektedir.

Çalışmanın kökparadigmasını oluşturan "Âdem ve yaratılış kıssası" kapsamındaki metaforlar üzerinden konunun değerlendirilmesi yapılacak olursa şu ilgi çekici sonuçlara ulaşmak mümkündür. Âdem ve yaratılış kıssasında, Allah, meleklere ve kişiöğluna, her birinin yetenek ve kapasitelerine uygun düşen bir takım rol davranışları vermektedir. Meleklerin bir kısmı, yaratıcının kendilerine vermiş olduğu rol veya görev dağılımına uygun olacak şekilde Âdem'e (ya da kişiöğluna) secde eder-

ken, diğer bir kısmı bu göreve haksız bir şekilde itiraz ederek “emanete ihanet ediyor ve şeytanlaşıyor. “Bilgi ve öğrenme” yeteneğine sahip olan ve bu vasıflarına dayanarak cennette hayat sürmesi emredilen insan ise “yasak ağaca” yaklaşma eyleminden dolayı “emanete” karşı ahde vefasızlık göstermiştir. Ancak, şeytan, yapmış olduğu bu haksız isyandan dolayı herhangi bir pişmanlık duymuyor ve melek olma liyakat ve ehliyetini kaybediyor. İnsan ise “yasak ağaca” yaklaşmak suretiyle yaratıcının kendisini layık gördüğü rol davranışından bir an uzaklaşmış olmasına rağmen derin bir pişmanlık duyarak “tövbe” ediyor. Bu durumda, “tövbe, Allah önünde günahların itiraf edilerek bağışlanma talebinde bulunulmasıdır” (Yavuz, 2013:285). Şeytan, bulunduğu yerin ve konumun gerektirdiği liyakat ve ehliyeti kaybetmiş olmasına rağmen, bu sapma halinden “tövbe” ederek yani istifasını vererek yeniden “emanete” dönüş yapmıyor. Sonuç olarak, yeni yer ve konumunda şeytanlık yapmaya devam ediyor. Oysa kişiye hata-sından dönmek suretiyle bir anlamda yanlış konumundan “tövbe ederek” yani istifasını vererek, “insan olma” yolunda çok önemli bir olgunlaşma tecrübesi ediniyor. Bu anlamda, bulunduğu yerin ve konumun gerektirdiği liyakat ve ehliyeti kaybetmiş olmasına rağmen (mesela, sorunları çözme kapasitesi düşük iken), hâlâ bulunduğu yeri ve konumu işgal etmeyi sürdüren kişi ya da kişiler şeytanlaşmış olmaktadır.

c. İşlerin görülmesinde veya yönetimde şûra (danışma ve katılım)

İslâmiyet’in yönetim ilke ve kurallarının üçüncüsüdür. Şûra 38’de “....İşlerini aralarında danışarak yürütürler...” denilmektedir. Âl-i İmran suresinin 159. âyetinde ise “ O vakit Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davran! Şayet, sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılıp giderlerdi.

Şu halde, onları affet, bağışlanmaları için dua et, iş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allah’a dayanıp güven. Çünkü, Allah kendisine dayanıp güvenenleri sever” denilmektedir. Böylece, mü’min insanlara, kendi aralarındaki yönetim ve iş ilişkilerinin nasıl yürütülmesi gerektiğine dair çok önemli bir özgürlük alanı bırakılmaktadır.

Genel anlamda Kur’an’daki İslâmiyet, insanoğlunun yeryüzündeki hayatının devamını garantileyen refleksleri ve içgüdüleri onların bedensel varlıklarına yüklemiş iken, tamamen insan aklına ve insafına bırakılmayacak kadar bütün insanları çok yakından ilgilendiren hayati ilişkileri belirleyen konuları da (mesela, başka insanlara haksızlık yapmamayı emretmesi gibi) “yol gösterici” ve “doğru yolu düşündürücü” şekilde vahiy yoluyla onlara tebliğ etmiştir. Bu çerçevede, biyolojik temelli zorunlu eylemler ile vahiy yoluyla iletilen ilahi mesajların belirlediği sınırlar içerisindeki her türlü hareket ve davranışın tayin edilmesi ve icra edilmesi insanların özgür iradesine bırakılmıştır. İslâmî terimlerle ifade edilecek olursa, toplam insan davranışlarının dayandığı, üç temel rol davranışı türünden ilk ikisi olan “biyolojik kökenli temel roller” ile “vahiy kökenli emirler ve yasaklarla” ilgili eylemler “küllî irade” kapsamına girerken; bunların dışındaki her türlü kişisel tercih ve davranışlar olarak ifade edilen “bağımsız roller” ise “cüz’î irade” kapsamına girmektedir. Aslında, her insan için ilk iki davranış türü sabit bir veri iken, insanın özgür iradesine ve tercihinin bırakılmış olan serbest davranış alanı, insanların yetenek, bilgi ve becerisi ile kişisel eğilimlerini harekete geçirme kapasitelerine göre şekillenmekte ve potansiyel olarak çok geniş bir imkân sunmaktadır. İşte, inanan insanlara potansiyel olarak bırakılmış olunan bu çok geniş serbest davranış alanını yeterince kullanıp kullanmamak veya nasıl kullanılmış olduğu gerçekliği, tamamen insanların akıl ve bilgi sistemlerinin kullanımıyla ilgili hususlardır. Akıl ve bilgi sistemlerine dayanarak, yetenek, bilgi ve

becerileri ile iş ve karar süreçlerine dair kişilik niteliklerini geliştirmiş olan inanmış bireyler, bu imkân ve özgürlükten yararlanmayı gerçekleştirebilirler.

İnsanların, “.... işlerini aralarında danışarak yürütmeleri....”, aslında her insana, kendi hayatını yaşarken ve işini görürken, kendi hayatının akışına ve işinin görülmesi eylemine daha aktif bir şekilde müdahil olması fırsatı verilmektedir. Böylece, insanlar doğrudan ya da dolaylı olarak kendi hayatlarını ve işlerini etkileyen konularda, çeşitli derecelerde söz sahibi olma hakkını elde etmiş olmaktadır. İnsanların, “işlerini aralarında danışarak yürütmeleri” olgusu, kavramsal ve uygulama olarak en hafifinden “karar ve eylemden önce taraflara bilgi verilmesinden” başlayarak, en ileri düzeyi olan “öz yönetim”e kadar uzanan geniş bir yönetime katılma alternatifler yelpazesi ortaya çıkarır. Birinci durumda, herhangi bir yönetim biriminde veya örgüt sisteminde, yönetici veya otorite sahibi kararını kendi başına alır ve uygulamaya geçilmeden önce yönetilenleri veya astlarını bilgilendirir. İkinci durumda, yönetici veya otorite sahibi, kararı kendisi alır elemanlarına benimsetmeye ve onları ikna etmeye çalışır. Üçüncü durumda, yönetici veya otorite sahibi, duygu ve düşüncelerini açıklayarak, yönetim sistemindeki diğer kişi veya grupların sorularını ve görüşlerini davet eder. Dördüncü durumda, yönetici veya otorite sahibi, yönetim sisteminin yürütülmesi ve çalışması hakkında geçici bir karar alır, bu geçici kararı diğer kişi veya gruplarla tartışarak nihai kararı yine kendisi verir. Beşinci durumda, yönetici veya otorite sahibi, yönetim faaliyetleriyle ilgili sorunlar ve alınması gereken kararlara dair bir sunum yaparak, yönetim sistemindeki kişi ve grupların bu konudaki görüş ve önerilerini aldıktan sonra kararını verir. Altıncı durumda, yönetici veya otorite sahibi, yönetim faaliyetleriyle ilgili sorunlar ve alınması gereken kararlara dair yasal sınırları ve temel kriterleri belirler, ama ilgili

kararın alınmasını yönetim biriminde yer alan kişi ve ekiplere bırakır. Yedinci durumda, yönetici veya otorite sahibi, alınacak kararlara dair sadece yasal çerçeveyi ve sınırları vererek, yönetim birimindeki ve örgüt sistemindeki birey ve ekiplerin gerekli olan kararları özgürce almalarını ve hareket etme serbestisini tanır (Eren, 2001: 440-442).

Yönetim ve örgütsel faaliyetleriyle ilgili “danışma” olgusunun en hafif derecesi, yöneticiler veya üstler tarafından alınacak kararların nasıl olacağı hakkında daha önceden yönetilenleri ve astları haberdar etmektir. Yönetim işlerine dair “danışma” olgusunun en kuvvetli biçimi ise “özyönetim” de denilen, çalışan ve iş görenlerin tamamen “kendi kendilerini yönetmeleri” durumudur. Kur’an’da söz edilen, iş görenlerin işlerini “danışarak” yürütmeleri önerisi, sadece tek tip ve belirli bir katılım biçimini öngörmemektedir. Buradaki “danışma” kavramıyla, kendi içerisinde kademe kademe belirli aşamalara göre işe katılımın olabileceği esneklik öngörülmektedir. Yönetim ve örgütsel faaliyetlere dair işlerde danışmanın derecesinin tayin edilmesinde, sadece yönetici kadroların ve işlerin sahiplerinin katılıma ne ölçüde müsaade ettikleri kadar, yönetilen ve iş görenlerin bu konudaki yetenek, bilgi ve becerileri ile yatkınlık ve iradeleri de son derece belirleyici bir rol oynamaktadır. Ayrıca, işleri ve yönetim faaliyetlerini “danışarak” yürütmenin derecesinin tayin edilmesinde, iş veya görevlerin iş kolu ve teknik boyutu da belirleyici olmaktadır. Bu bakımdan, rutin ve son derece yalın bir işte danışma işlemine fazla bir ihtiyaç duyulmayabilir. Fakat karmaşık, işlevsel ve sonuçları itibarıyla başka insanların hayatını etkileyici yönleri bulunan bir iş veya görevin yerine getirilmesi sırasında doğal olarak daha fazla yeteneğe, bilgi ve beceriye ihtiyaç duyulacağı için bu tür işkollarında ileri düzeyde “danışma” biçimindeki katılıma gerek olabilir.

İşlerin ve yönetim faaliyetlerinin, farklı kademe ve derecelerde “danışarak” yürütülmesinin en kritik ölçüsü, kendisine “danışmaya” değer iş görenlerin veya astların olması ve bunların genel yetenek, bilgi ve beceri düzeylerinin niteliğidir. Bu bağlamda, “danışma” mevkii ve makamında bulunan “yönetici” ile kendisine “danışmak” icap eden iş gören arasındaki yetenek, bilgi ve beceri farklılığı yükseldikçe, bu konudaki yaklaşım büyük bir ihtimalle “danışmanın” en alt düzeyi şeklinde gerçekleşecektir. Buna karşılık, yönetici kadroları ile iş görenler arasındaki genel yetenek, bilgi ve beceri düzeylerinin farklılığı azaldıkça ya da eşitleştikçe “danışmanın” derece ve kademesi de giderek “öz yönetime” yaklaşacaktır. İşlerin ve yönetim faaliyetlerinin, farklı derece ve kademelerde “danışma” etkinliğine konu olmasının esas mantığı, yönetim sistemlerine bir şekilde katılan insan kaynağının bütün yetenek, bilgi ve becerisinden mümkün olduğunca tam kapasite ile yararlanmaktır. İş ve yönetim faaliyetlerindeki “danışma” yani “katılım” derecesi yükseldikçe, işbirliği sistemi içerisindeki insan kaynağından yararlanma kapasitesi de yükselecektir. İnsanların özünde, her fırsata ve ortamda kendilerini gösterme ve kanıtlama ihtiyacı vardır. Bu eğilim, yaşanan hayat içerisinde, son derece işlevsel ve olumlu amaçlara yönelik etkinlikler bağlamında görünür bir katma değer olarak ortaya konmadığı zaman, hiç olmazsa “olumsuz anlamda işlevsel davranışlar” şeklinde kendine bir yol bulacaktır. Yönetim birimlerinde, yönetici kadroların, yapılan iş ve görevlere dair aldıkları kararlarda, elemanlarına “danışmanın” en alt düzeyi olarak eylem öncesi “bilgi sunmaları”, en ileri düzeyi olarak da işleri görenlerin bizzat kendi işleriyle ilgili kararları almaları anlamında “öz yönetim” fırsatı vermeleri, onların üretkenliklerini, verimliliklerini ve yaratıcılıklarını artırmanın yanında, yeteneklerini geliştirme ile bilgi ve diğer iş vasıflarını yükseltme konusunda çok önemli bir motivasyon sağlayacaktır.

Bu çalışmanın kök paradigmasını oluşturan “Âdem ve yaratılış kıssası” kapsamındaki metaforlar üzerinden konunun değerlendirilmesi yapılacak olursa şu ilgi çekici ilişkileri yakalamış oluruz. Âdem ve yaratılış kıssasında, Allah, kendi yarattığı ve mutlak varlığına bağlı olan Meleklerle, “Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım” (Bakara,30) demek suretiyle onları, vermiş olduğu bir kararın eyleminden önce “bilgilendirmiştir”. Sonra, “Allah, Âdem’e bütün isimleri öğretti” (Bakara,31); “Ey Âdem! Eşyanın isimlerini meleklere anlat, dedi. Âdem onların isimlerini onlara anlatınca: Ben, size muhakkak göklerde ve yeryüzünde görülmeyenleri bilirim. Bundan da öte, açık ve gizli yapmakta olduklarınızı da bilirim, dememiş miydim? dedi” (Bakara, 33). Burada, çok açık bir şekilde, Allah’ın yarattığı iki ayrı varlıktan “melekler” ile “insan” arasındaki vasıf farklılığına, “öğrenme”, “bilme”, “anlatma”, “irade” ve “kabiliyet” gibi niteliklere işaret edilmektedir. Bu bağlamda, insan, kendine potansiyel olarak verilen vasıflara ve niteliklere sahip olarak donandığı ve gereğini tam olarak yerine getirdiği sürece, “meleklerden” bile yüksek vasıflı ve üstündür. Bununla birlikte, “öğrenme”, “bilme”, “anlatma”, “irade” ve “kabiliyet” gibi niteliklere sahip olan insan, Allah’ın yeryüzündeki iradesi ve işleri hakkında kendinin bir “halifesi” olmak şeklinde çok önemli ve yüksek düzeyde bir “katılımı” hak etmektedir. Allah’ın yeryüzündeki işlerine dair konularda “katılım” hakkı olan insanın, eğer gerekli donanım ve vasıfları varsa, herhangi bir işte veya yönetim sisteminde de layık olduğu üzere daha fazla söz sahibi ve yönetme ortağı olması, Allah’ın iradesine uygun düşmektedir. Aslında, Yaratıcı, işlerin danışarak yürütülmesinden, potansiyel olarak yeryüzü halifesi olarak kodlanmış olan insanın, yaşadığı hayata daha fazla katma değer katmasıyla ondaki bu yaratıcılık “kuvvesini”, fiiliyata dönüştürmeyi murat etmiş olmalıdır.

d. Gayrimeşru (yani hukuka ve ahlaka aykırı) Yönetimlere Direnme Hakkı;

Kur'an'daki İslâmiyet'in yönetim teorik ilke ve kurallarından dördüncüsüdür. Kur'an'daki "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan (kendi ellerinizle iş başına getirdiğiniz) yöneticilere de, sonra bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, onu Allah'a ve Peygamberine götürün, eğer Allah'a ve ahiret gününe gerçekten iman ediyorsanız; bu hem daha hayırlı, hem de sonuç alma bakımından daha güzeldir" (Nisa,59) denilmektedir. Kur'an'ın bu açık hükmü gereğince, yönetim mekanizmasında yer alanların iş ve görevlerini icra ettikleri sırada, aldıkları kararlar ile yaptıkları işlemlerde Allah'ın vahiy ile bildirip Peygamberin de tebliğ ettiği yönetim esaslarına uyulduğu sürece, her Müslümanın bu uygulamalara toplumsal düzenin sağlanması bakımından "itaat etmeleri" şarttır. Ancak, burada esas kritik konu, varlığı ve uyulduğu takdirde Müslümanların itaat etme zorunluluğu olan yönetim esasları nelerdir ve bunlara yeterince uyulmadığı zaman ne olacaktır? Hiç şüphesiz, yöneticilerin uymaları ve tatbik etmeleri gereken yönetim ilke ve kuralları, öncelikle ve zaruretle yukarıda temas edilen ilk üç kriter olmalıdır. Allah, bir şekilde yönetim faaliyetlerine katılan insanların "adaletli olmalarını", liyakat ve ehliyetle riayet etmelerini" ve "işlerini danışarak" yapmalarını bildirmekte ve bunlara uyan yönetimlere itaat edilmesini emretmekteydi. Ancak, Kur'an'da, yönetim mekanizmasının riayet etmesi gereken bu ilke ve kurallara uyulmadığı zaman bu husustaki yönetsel anlaşmazlıkların ve sorunların yine Allah'a ve elçisine götürülmesi istenirken, hiç şüphesiz Kur'an'da benzer durumlarda Müslümanların nasıl davranmaları gerektiğini emreden ayetlerde işaret edilmektedir. Bu bağlamda, Kur'an'ın değişik ayetlerinde, "adaletsizlik ve haksızlık" ile her türlü "zulüm" karşısında inanan insanların nasıl

tavır almaları gerektiğine ve "iyiliği emredip-kötülükten sakındırmaya" dair çok sayıda açık emirler ve öğütler mevcuttur. Buâyetlerden en dikkat çekenleri şunlardır: "Şu halde emrolunduğun gibi, tövbe edenlerle birlikte dosdoğru ol! Aşırı da gitmeyin, Çünkü O, sizin yaptıklarınızı çok iyi görendir" (Hud, 112). "Sakın zalimlere meyletmeyin, yoksa size ateş dokunur. Allah'tan başka yâr ve yardımcınız yoktur. Aksi halde, yardım göremezsiniz" (Hud, 113). "Sana emrolunanı açıkça söyle ve ortak koşanlardan yüz çevir!" (Hicr, 94). "Sabah akşam Rablerine rızasını dileyerek dua eden kimselerle beraber güçlülere göğüs germeye devam et. Dünya hayatının cazibesine kapılarak onları bir kenara bırakma. Haddini aşıp bencil arzularının peşine takılmaktan bizi unutmuş kimseye sakın boyun eğme!" (Kehf, 28). "Bir zorbalığa uğradıkları zaman kendi aralarında yardımlaşsınlar" (Şûra, 39). "Kim zulme uğradıktan sonra kendini savunursa böyle birisine söylenecek bir şey yoktur" (Şûra, 41). "Ancak haksız yere yeryüzünde zorbalık yapanlara ve insanlara zulmedenlere yol verilmemelidir. İşte, onları acı bir azap bekliyor" (Şûra,42). "Yeryüzünde iyilik yapmayıp bozgunculuk yaparak aşırı gidenlerin emrine uymayınız" (Şuarâ,151-152). "Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin!" (Kalem, 4). "O halde (hakikati) yalan sayanlara itaat etme!" (Kalem,8). İsterler ki sen yağcılık yapasın da onlar da sana yumuşak davransınlar" (Kalem, 9). "O halde Rabbinin kararı gelinceye kadar güçlülere göğüs ger; onların günahkârlarına ve nankörlerine boyun eğme!" (İnsan,24).

İlk üç yönetim ilke ve kuralının uygulamaya sokulması ve hayata geçirilmesi olgusu, büyük ölçüde yönetim sisteminin "yönetici kadrolarının" yetki ve sorumluluğu altındadır. Aslına bakılırsa, sadece kavramsal ve öğreti düzeyinde değil de, pratik ve olgusal olarak da, bir yönetim biriminin temel işlevi olan kendi yetki ve sorumlulukları altındaki sorunları çözebilmek ve yönetebilmek kapasitesi,

ancak öngörülen ve öğütlenen bu ilkelere uyulmasıyla gerçekleşebilmektedir. Yönetim faaliyetlerine dair kararlara ve işlemlere muhatap olan ya da bu hizmetlerden kaliteli bir şekilde yararlanmak isteyen kişi ve kesimlerin, “nasıl yönetiliyor” olduklarına dair kanaat ve görüşleri son derece önemlidir. Bu kapsamda, yönetilenler, kendilerini yönetme görevini ve eylemini üstlenmiş yöneticilerinde haklı ve meşru bir yeterlilik ile uygulamalarında yönetim sorunlarını çözme kabiliyetini gördükleri zaman, onlara karşı güven duyarlar ve yönetimlerinden memnun kalırlar. Eğer, yönetilenlerin, kendilerini yönetme görevini ve eylemini üstlenmiş yöneticilerinde olması gereken vasıfların bulunmadığına ve uygulamalarında yönetim sorunlarını çözme kabiliyetlerinin yetersiz kaldığına dair kanaatleri varsa, o zaman bu yöneticileri öncelikle uyarmak, sonradan da bunlardan kurtulmak isteme hakları olmalıdır. Gerçekte, yönetim faaliyetlerinde ilk üç yönetim ilke ve kuralının tam olarak uygulanmasının ve yöneticilerde böyle bir duyarlılığın oluşmasının garantisi olarak, kötü ve başarısız yöneticilere ve onların uygulamalarına karşı, yönetim sisteminden olumsuz olarak etkilenen bütün yönetilenlerin meşru bir direnme hakkına sahip olması gerekir.

Yönetim uygulamalarında, ilk üç yönetim ilke ve kurallarına uyulmaması halinde, ortaya çıkacak olan yönetim başarısızlığı ve istenmeyen durumlara karşı, bizzat yönetimin konusu ve muhatabı olan kişi ve grupların direnme hakkının varlığı “yönetim sisteminin” var oluş mantığına da uygun düşmektedir. Her yönetim sisteminin temel öğelerinden ve işlevlerinden biri de, genel anlamda “denetim”, dar anlamda ise “geriye besleme” (feedback) mekanizmasıdır. Herhangi bir sistemin fiili davranışlarına dair bilgi ve veri toplanması ile bu bilgi ve verilerin faaliyet öncesinden belirlenen standart ve hedeflerle karşılaştırılması halinde bir “geriye besleme” işlemi yapılmış olmaktadır (Ertürk: 2012, 41). Her türlü

(biyolojik, mekanik, kurumsal, örgütsel v.b.g) sistemin fiili sonuçlarını, kendi işlev ve görevleri ile var oluş nedenlerini tam olarak yerine getirmek üzere ne derecede işleyip işlemediğini kontrol etmek amacıyla başlangıçtaki tasarlanan ve öngörülen hedeflerle karşılaştırılmasına geriye bilgi akışı anlamında “geriye besleme” denilmektedir. Yönetim sisteminin “geri besleme” mekanizması aracılığıyla “sistemin çıktıları (output)”, yani yönetim faaliyetlerinin eksiklik ve yanlışlıkları, yönetme eyleminin amaçlarına isabetle ulaşma etkinliği, verimliliği, başarısı ve yönetim hizmeti verdiği insanları memnun etme derecesi bakımından bir anlamda denetlenmiş olmaktadır. Bu bağlamda, yönetim ve örgüt faaliyetlerinin kendi iç kontrol süreçlerinin dışında, çok haklı sebepler ve gerekçeler olmak kaydıyla bu etkinliklerin paydaşları açısından, yönetim sisteminin kadrolarına karşı bir direnme hakkının olması sistematik bir zorunluluktur. Aksi takdirde, “kontrol edilmeyen” güç nasıl kendi mecrasından çıkarak bir şiddet kaynağına dönüşüyorsa, direnme hakkının bulunmadığı bir yönetim sistemi de, yönetilenlere karşı bir baskı ve tahakküm aracı haline dönüşme potansiyelini içinde taşır. Yönetim tarihi göstermektedir ki, bütün zamanlarda ve kültürlerde, bir şekilde yönetilenler tarafından duyarlılıkla izlenmeyen ve yeterince denetlenmeyen her türlü yönetim yapısındaki yöneticiler, yönetilenlere haksızlık yapma eğilimine sahiptirler. Yönetilenlerin veya astların, hukuki yanlışlar ile ahlaki hatalar karşısında tepki göstereceğini ve tavır alacağını bilmek, onların yönetim yetki ve araçlarını kullanma konusunda daha dikkatli olmaları şeklinde bir duyarlılık ortaya çıkaracaktır.

Kur’an’daki İslâmiyet’in öğretisi olarak ortaya koyduğu yönetim ilke ve kurallarından dördüncüsü olan “direnme hakkı”, ilk üç temel ilkenin büyük ölçüde yönetim sistemlerinin yönetici kadrolarının yönetim yetki ve otoritesini güçlendirici etkisine karşılık, yöneti-

lenlerin herhangi bir zulüm karşısında kendilerini savunma refleksi veya hakkı yaratmaktadır. Yönetim faaliyet ve süreçleri, bir anlamda iktidar ve güç oyunudur. Bu oyunda, yöneticilerin sahip oldukları güç kaynaklarını ve iktidar araçlarını kötüye veya maksat dışı kullanmalarını dengelemek amacıyla yönetilenleri böyle bir hak ile donatmak, her şeyden önce Allah'ın adaletine uygun bir sonuçtur. Allah, yaratmış olduğu bütün evrensel ve diğer alt sistemlerin varlığını, işlevselliğini ve işlerliğini tamamen adalet ve denge üzerine yaratmıştır. Hatta adalet ve denge o kadar önemlidir ki, insanın kendisini yaratmadan önce, ona adalet ve dengeyi öğretecek olan Kur'an'ı öğretmiştir: "Rahman, Kur'an'ı öğretti; insanı yarattı; ona açıklamayı öğretti" (Rahman, 1,2,3). Allah, yaratmayı murat eylediği insanın, yeryüzünde "insan gibi insan" olabilmesi ve daimi bir denge içerisinde olacağının garantisini Kur'an ayetleriyle tesis etmeyi diledi. Şöyle ki, "De ki, Rabbim adaleti emretti....." (A'raf, 29). "Biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık" (Kamer, 49). "Göğü Allah yükseltti ve dengeyi O koydu" (Rahman, 7). "Sakın dengeyi bozmayın" (Rahman, 8). "Ölçüyü adaletle tutun ve dengeyi sakın bozmayın" (Rahman, 9). Bu bağlamda, yönetim sisteminin doğası gereği "yöneticilik" rolüne, işin ve görevin gerektirdiği kadar yetki ve otorite yüklenirken, aynı yönetim sisteminin "yönetilen" konumunda olanlara da, haksızlık ve yanlışlıklar karşısında aynı oranda "direnme hakkının" atfedilmesi, çok ciddi bir denge ve düzen meselesidir. Aksi takdirde, her şeyin temeli olan "adalet" ve "ölçülülük" tesis edilmez ve "dengeler bozulur". Dengelerin bozulması ve ölçülülüğün kaybolması ise sistemin çökmesine ortam hazırlar.

Kur'an'daki İslâmiyet'in yönetim etkinliği ve süreçlerine dair temel ilke ve kuralardan dördüncüsü olan "direnme hakkı", insani ve toplumsal düzenlerin inşası olan kültürel bir yönetim sisteminin yanlışlığından ve hatasından doğan bir sonuçtur. Bu

durumda, "adalet ve eşitlik", "tam bir liyakat ve ehliyet" ile "olması gerektiği ölçüde danışma" ilkelerine göre tasarlanmış ve uygulanmakta olan bir yönetim düzeninde, kavramsal ve pratik anlamda, herhangi bir direnme ihtiyacı bulunmayacağı için direnme hakkı kavramı da doğmaz. "Âdem ve yaratılış kıssası" kapsamındaki metaforlar arasında, yaşadığımız hayatın yönetim tasavvurlarına doğrudan doğruya uyarlanabilecek belirli simgeler mevcut değildir. Buna karşılık, Âdem ve yaratılış kıssasında geçen "iblisin isyanı" ile "kişioğlu ve eşinin" "yasak ağaca" yaklaşmaları, her şeyi öncesi ve sonrasıyla mutlak bir bilgiyle bilen, şaşmaz ve yanılmaz olarak mutlak hakikati temsil eden Allah'ın ortaya koyduğu "evrensel yönetim düzenine ve dengesine", haksız ve gayri meşru yoldan aykırı davranışlarıdır. "Direnme hakkı" ile haklı ve meşru yönetim düzenine isyan etmek ya da aykırı davranmak farklı olgular ve kavramlardır. Her şeyin yaratıcısı olan Allah'ın tasarladığı ve yarattığı her türlü sistemde, mesela yönetim düzeninde, "direnme hakkının" doğacağı bir yanlış, eksiklik, hata veya çelişkili bir durumun olması düşünülemeyeceğine göre, olsa olsa insani ve kültürel cehalet ve taşkınlıklardan meydana gelen isyanlar, aykırılıklar, yan çizmeler ve sapkınlıklar söz konusu olabilir. Bu anlamda, Âdem ve yaratılış kıssasında, şeytanın aykırı davranışının haklı ve meşru bir gerekçesi yoktur. Burada şeytan, tamamen haddini aşarak büyüklük taslamış ve böbürlenmeye kapılmıştır. Üstelik bu küstah ve nankörlüğünden dolayı "tövbe" etmeyerek, ayrıca "beni sen azdırdın" diyerek doğrudan Allah'ı suçlamayı sürdürmüştür (A'raf, 16). Aynı şekilde, Âdem ve eşi de, Allah'ın iradesine ve emrine rağmen, sırf şeytanın hilesi ile beşeri hırslarına (yani melek olma ve birer ebedi varlık olma isteğine) kapılarak "yasak ağacın meyvesini" haksız yere ve gayri meşru şekilde yemişlerdir (A'raf, 19, 20, 22). Fakat, Âdem ve eşi, bu haksız eylem ve davranışlarından derin bir pişmanlık duyarak, "Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmet-

tik, Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz” demek suretiyle “tövbe” etmişlerdir (A’raf, 23). Bu bağlamda, insani ve kültürel sistemlerin yönetim faaliyetlerinde, planlama, örgütleme, yürütme, koordinasyon ve denetim gibi işlevler, ne kadar mükemmel icra edilirse edilsin, mutlaka önceden tahmin edilmeyen şartlar ve etkenler, bir takım sapmalara ve standart dışı davranışlara yol açabilir. Bütün bu sapmaların ve olumsuzlukların nihai düzelticisi ve ayarlayıcısı ise yönetilenlerin direnme haklarını kaçınılmaz olarak kullanmaları sonucunda ortaya çıkan yönetilen grubun veya toplumun direnme ahlakıdır.

4- SONUÇ: “İNSANLAR LAYIK OLDUKLARI YÖNETİM TARZIYLA YÖNETİLİRLER”

Kur’an’daki İslâmiyet’in, her çağ ve dönem için, her toplum ve kültür için, her yönetim birimi ve örgüt için yani her durum ve şartta geçerli olan belirli bir yönetim tarzı ve şekli mevcut değildir. Ancak, Kur’an’daki İslâmiyet’in, her çağ ve dönem için, her toplum ve kültür için, her yönetim birimi ve örgüt için yani her durum ve şartta geçerli olacak şekilde belirli yönetim ilke ve kuralları vardır. Yönetim tarzı ve şekli, ne olursa olsun uyulma zorunluluğu olan bu yönetim ilke ve değerlerinden, “adalet”, “liyakat ve ehliyet” ile “danışma ve katılma” kuralları, yönetim sistemlerinin daha çok “yönetici kadrolarının vasıfları” olması gerekirken, dördüncüsü olan “direnme hakkı”nın ise daha çok “yönetilenlerin vasıfları” olarak tebarüz etmesi gerekmektedir. Yönetim ve örgüt sistemlerinin yönetici kadroları, taşımaları gereken yönetim ilke ve değerlerine yeterince sahip olamadıkları ve bu anlamda sorun çözme kapasitelerini harekete geçiremedikleri zaman, yönetim sisteminin yetersiz uygulamalarından olumsuz olarak etkilenen kişi ve grupların, haklı ve makul gerekçeleri

olmak kaydıyla “direnme hakları” doğmaktadır. Yönetim tarihine göre, haklı ve makul gerekçeleri olmak kaydıyla “direnme haklarını”, akıllı, ahlaklı ve ölçülü bir şekilde kullanan veya kullanabileceği izlenimini veren, yani gerçek anlamda “direnme ahlakına” sahip olan yönetilenlerin bulunduğu her düzeydeki ve konumdaki yönetim sistemleri etkili ve başarılı olmuştur. Başarılı yönetimlerin ve örgütlerin bu etkinliklerinde, hiç şüphesiz yönetici kadrolarının taşımaları gereken yönetim değerlerine sahip olmaları ve cesaretle bunları uygulamaya sokmaları, ne kadar etkili ise bütün bunların gerçek hayata fiilen dönüşmesinde, yönetilenlerin “direnme ahlaklarının” zorlayıcı ve motive edici yönleri de bir o kadar etkilidir.

Direnme ahlakının varlığı, büyük ölçüde yönetim mekanizmalarının içinde yer alan kişi ve gruplar ile bu yönetimin etkisi altında yaşayan kişi ve grupların, çok iyi yetiştirilmiş olmalarını gerektirmektedir. Bir defa, yönetilen insanların, kendilerinin nasıl yönetilmeleri gerektiği düşüncesine sahip olmalarının yanında, fiilen nasıl yönetiliyor oldukları hakkında da belirli değerlendirme yapabilecek kabiliyet ve duyarlılıkları olmalıdır. Yönetilenlerin direnme ahlaklarının zayıf ve yetersiz olduğu zamanlar, bilgisiz, duyarsız, ilgisiz, kayıtsız, aşırı bencil ve beşerî davranışların yaygın olduğu dönemler olarak dikkat çekmektedir. “At, binicisine göre kişner” özdeyişine uygun olarak, tarihsel süreç içerisinde yönetilenlerin “vasıfsız” veya “kalitesiz” oldukları zamanların “yönetici kadroları” da, taşımaları gereken yüksek vasıflardan ve değerlerden çoğunlukla yoksun olarak, halkın ve yönetilenlerin bir kısmına haksız yere çıkarlar ve avantajlar sağlarken, diğerlerine karşı da çeşitli derecelerde şiddet uygulamışlardır. Bu bağlamda, insanların ve toplumların nasıl bir yönetim sistemiyle yönetileceklerini tayin eden esaslardan biri de, bizzat yönetilen insan ve toplumun vasıf düzeyi ile ilişkili olarak direnme ahlakı ölçüleridir. Direnme ahlakı yeterli,

duyarlı ve hareketli olmayan grup ve toplumlardaki yönetim ilişkileri, belirli bir süreden sonra “gönüllü köle- despot” ilişkisine dönüşür. Ayrıca, cahil kişi ve gruplar ile direnme ahlakını harekete geçiremeyen toplumlar, yönetici kadrolarının vasıf düzeyleri ile çeşitli sorunları çözme konusundaki kabiliyetleri yerine, çoğunlukla kendilerinin kolektif bilinçaltı komplekslerini temsil etme kapasitelerine bakarlar.

Sonuç olarak, bir topluluk kaliteli bir şekilde yönetilmeyi hak etmediği ve bu yönde kendini düzeltmediği sürece, yukarıdan aşağıya veya “taşradan” içeriye, yaban ellerden bizim ellere doğru, hiçbir zaman kendiliğinden kaliteli ve başarılı bir yönetim sistemi gelmeyecektir. Kaliteli ve sorunları çözebilme kapasitesine sahip yönetim sistemlerinin oluşumu, ancak yönetim sistemindeki yönetici veya iş görenlerin gerekli yönetim vasıflarına sahip olmalarıyla mümkündür. Vasıflı ve kaliteli yönetici kadroların veya iş görenlerin varlığı ise kesinlikle yönetilenlerin kendi yöneticilerini bu ölçü ve kıstaslar itibarıyla değerlendirme kabiliyet ve direnme ahlaklarına bağlıdır. Kur’an, evrensel yönetim ilke ve kurallarını ortaya koyarken, insanların vahiy ve akıl birlikteliği ile oluşturacakları bir toplumsal bilgi sisteminin öncülüğünde cehaleti yenmeyi başaran toplulukların ancak bütün bunları hak edeceklerini, yine her biri ayrı ayrı tabiat yasaları hükmünde olan ilgili ayetlerde dile getiriyor: “.....Allah’a kavuşacaklarına inananlar: nice az sayıdaki bir topluluk, Allah’ın izniyle kalabalıkları darmadağın etmiştir. Allah, güçlülere göğüs gerenlerle beraberdir” (Bakara, 249). “..... Eğer, Allah, kötülerini iyilerle defetmeseydi yeryüzü alt üst olurdu. Allah,

insanlığa karşı alabildiğine cömerttir” (Bakara, 251). “ Allah, söz veriyor; iman edip iyilik, güzellik doğruluk için çalışanlar önceki çağlarda örneği görüldüğü gibi yeryüzünün hali-feliğine gelecek! Onlar için razı olunan din güçlenecek; korku, yerini güvene bırakacak!.....” (Nur, 55). “.....Bir toplum kendilerindeki özellikleri değiştirinceye kadar Allah, onlarda bulunanı değiştirmez.....” (Ra’d, 11). “ Her türlü hatırlatmayı yaptıktan sonra bilgelik dolu bütün kitaplarda yazmıştık ki, Yeryüzüne benim iyilik, güzellik ve doğruluk timsali kullarım varis olacaktır” (Enbiya, 105).

Kaynakça:

BAYRAKTAROĞLU, Serkan (2006), İnsan Kaynakları Yönetimi, Genişletilmiş 2. Baskı, Sakarya Yayıncılık, Adapazarı

BIÇAK, Ayhan (2009), Türk Düşüncesi I Kökenler, Dergâh Yayınları:429, İstanbul

BIÇAK, Ayhan (2012),Evren Tasavvuru Kendini Bilmek ya da Evreni Kurmak, Dergâh Yayınları:510, İstanbul

BIÇAK, Ayhan (2014), Tarih Metafiziği ya da Kendilik Bilinci Dergâh Yayınları:594, İstanbul

ELİAÇIK, R.İhsan 2014, Nüzul Sırasına Göre Yaşayan Kur'an, Türkçe Meal-Tefsir, İnşa Yayınları:10, İstanbul

EREN, Erol (2001), Yönetim ve Organizasyon (Çağdaş ve Küresel Yaklaşımlar) Genişletilmiş 5. Bası, Beta Yayın No:1067, İstanbul

ERDOĞAN, İlhan (1980), İşletmelerde Kişi Değerlemede Psikoteknik, Üçdal Neşriyat, İstanbul

ERTÜRK, Mümin (2012), İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon, 6. Baskı, Beta Yayın No:2731, İstanbul

KILAVUZ. Ahmet Saim (?), " Akaid" (Üçüncü Bölüm) İlmihal I , İman ve İbadetler, İSAM- Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırma Merkezi, İstanbul

ÖZAKPINAR, Yılmaz (1997), İslâm Medeniyeti ve Türk Kültürü, Kubbealtı Neşriyatı:54, İstanbul

ÖZAKPINAR, Yılmaz (2014),İnsan İnanan Bir Varlık, Ötüken Neşriyat Yayın Nu:426, İstanbul

NİYAZI, Mehmet (1995), Türk Devlet Felsefesi, Ötüken Yayın, Nu:260, İstanbul

YAVUZ, Kerim (2013), Günümüzde İnançın Psikolojisi, Boğaz

Medeni Kanunun 1007. Maddesinin Tapu Hizmetleri Çalışanları Üzerindeki Etkileri

Mesut MEZKİT

mesutmezkit@gmail.com

Öz

Medeni Kanunun (MK) 1007. maddesi, tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devleti sorumlu tutar. Devlet de zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere zararı rücu ettirir. Bundan dolayı MK'nın 1007. maddesi, tapu müdürlüklerinde işlem yapan memurların en büyük sıkıntısı olup; stresli çalışma ortamına zemin hazırlamaktadır. Stresin varlığı, işlem yapanları hata yapmaya zorlamaktadır. Tapu müdürlüklerinde gerçekleştirilen bütün işlemlerin stresten uzak şartlarda yapılması gerekir. Ancak MK'nın 1007. maddesinin buna imkân vermediği düşünülmektedir. Ayrıca, MK'nın 1007. maddesinin çalışanların gelecek endişesini artırdığı da belirtilmektedir. Böylesi bir endişenin varlığı, imza sorumluluğu olan memurların özel hayatlarına tesir etmektedir. Gelecek endişesi taşıyan memurların ruh hallerini yansıtan bir çalışmanın yapılmaması, ihmalin olma ihtimalini göstermektedir. Bu araştırmada MK'nın 1007. maddesinin hukuki boyutundan ziyade çalışanların ruh hallerini nasıl etkilediği hususu üzerinde durulmuştur.

MK'nın 1007. maddesinin tapu çalışanları üzerindeki etkilerini araştırmak üzere Aydın ili Tapu Müdürlüklerinde işlem yapanları kapsayan anket gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini Aydın il merkezi ve ilçelerindeki tapu müdürlüklerinde işlem yapan memurlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda 196 tapu çalışanından 101 işlem yapan memura ulaşılmıştır. Bu araştırmada, tapuda işlem yapan memurların MK'nın 1007. maddesinden kaynaklanan strese verdikleri tepkiler ölçülmeye çalışılmıştır. Her işlemde, ilgili maddenin etkisinin boyutları ve geleceğe yönelik endişeler gözlemlenmiştir. "Kurum değiştirme," "reddi miras," "tapu çalışanlarının evliliğe bakışı," "zaman aşımı" gibi maddelerin çalışanlar üzerinde meydana getirdiği tesirin derecesini ölçen 35 ifade bulunmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre bazı sorulara verilen cevaplar dikkat çekici bulunmuştur. Özellikle "Kendiniz veya çocuklarınızı tapu çalışanları ile evlendirmek isterseniz, tercihiniz ne olurdu?" sorusuna verilen olumsuz cevabın çalışan psikolojisini aksettirmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Yine kurum değiştirme, reddi miras, zaman aşımı gibi sorularda endişelerin varlığı gözlemlenmiştir. Sigorta ile ilgili soruya verilen cevapların tapu çalışanını "değersiz" ve "unutulmuşluk" psikolojisine soktuğu bulgusu da önemli bir başka bulgudur.

Anahtar Kelimeler: Medeni Kanunun 1007. maddesi, tapu çalışanları, stres, rücu, gelecek endişesi, miras, Aydın.

*Yazar/ Çal Tapu Müdür Yardımcısı

Effect of 1007th Article of Civil Code on Land And Cadastre

Workers

Mesut MEZKİT

mesutmezkit@gmail.com

Abstract

1007th article of Civil Code makes Government responsible of all damage caused by land registry records. As a result Government returns all damage to workers who lead this error. Therefore 1007th article is the biggest problem of workers in all 957 Land and Cadastre departments and this article creates a stressful working environment to these workers. Presence of stress causes workers to make faults. All works in land and cadastre department should be carried out calmly, away from stress. However 1007th article prevents this situation. Apart from this, it is also stated that this 1007th article creates future concern for these workers. Presence of such concerns effects the private life of these workers who have signing authority. As a research hasn't been carried out on this issue to reveal the emotional state of workers, probability of negligence is very high. In this survey, apart from legal dimension of 1007th article, it is argued how this article affected the workers emotional states.

A general questionnaire has been applied in Aydın Department of Land and Cadastre to identify the effects of 1007th article on these Land and Cadastre workers. Total field of survey consists of workers of Land and Cadastre departments in Aydın and its all districts. In this questionnaire, 101 out of 196 cadastre workers are reached. It's aimed to measure the reactions of workers against stress caused by 1007th article. In every single step of this questionnaire, effects of said article and future concern related to this article are observed. There are 35 expressions related to effects of this article such as "switching government agencies", "renounce inheritance", "how Land and Cadastre workers approach to marriage" and "statute of limitation".

According to results of the survey, some answers to this questionnaire are found to be quite interesting. Effects of related article on workers are seen by the negative responses to the question "Would you like to marry to a Land and Cadastre worker or would you like to marry one of your children to a Land and Cadastre worker?" It is also seen that there is concern related to the questions about switching government agencies, renounce inheritance and statute of limitation. Answers to the question about Insurance Companies reveal that this situation make workers to feel themselves either "worthless" or "forgotten" and this is an entire other point to be researched.

Keywords: : 1007th article of Civil Code, Land and Cadastre Workers, rescission, future concern, inheritance, Aydın.

GİRİŞ

Medeni Kanun, ilk olarak 17/02/1926 tarih ve 743 sayı ile kabul edilmiş; daha sonra 22/11/2001 tarih ve 4721 sayılı kanun ile bugünkü halini almıştır. 743 sayılı Eski Medeni Kanunun (EMK)'da ve yeni 4721 sayılı Medeni Kanun'da Devlet, tapu sicillerinin tutulmasından doğan zararlardan dolayı kusur aranmayan bir mesuliyet kabul etmiştir. Devlete sorumluluk yükleyen 4721 sayılı MK'nın 1007. (EMK: 917) maddesi şöyledir: "Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder. Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür." Devletin mesuliyeti, zarar ile tapuda işlem yapan memurlarının hukuka aykırı işlemlerine dayanır. Bu sorumlulukta işlem yapan memurun kusurlu davranışı gerekmez. Memurun kusuru, sicilin tutulmasından meydana gelen zararın tazmininde Devletin memura rücu etmesinde önem kazanır. Devletin mesuliyeti için illiyet irtibatının olması yeterlidir. Gerçekleşen zarar ile sicilin tutulması arasında illiyet bağı yoksa Devletin sorumluluğundan söz edilemez. Bundan dolayı sorumluluğun mahiyeti sebebe bağlıdır.

Bu araştırma ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün hukuki, kurumsal ve usul çerçevesi ele alınıp; tapu hizmetlerinde çalışanların karmaşık ruh yapısı, hukuki açmazları, zihni alt yapısında mevcut olan "*acaba benim de başıma gelir mi*" endişesini taşıyanların iç dünyalarındaki gel-gitlerin yol açtığı durumların incelenmesi hedeflenmektedir. Özellikle buna sebep olduğu düşünülen MK'nın 1007. maddesi ile bu maddenin etkisiyle şekillenen kurum içi şartların, çalışanlar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmada özellikle tapu çalışanlarının iç dünyalarında yoğun sıkıntılara sebep olan hukuki dayanaksızlık; azami riske karşılık asgari (az maaş) ücretin meydana getirdiği

sıkıntılar ve gelecek endişesi ele alınmaktadır. Alan çalışması olarak Aydın ilindeki işlem yapan tapu çalışanları seçilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu araştırmanın amaç ve kapsamı konusunda şu noktaların vurgulanması önemiyet arz etmektedir:

- Meselenin daha çok uygulama ile ilgili alanlarda görülmesi sebebiyle, bizâtihi çalışanların -uygulama sırasında- içinde bulundukları sorunlar esas alınmıştır. "*Halihâzırdaki hukuki baskı*" ile "*teorik olarak eşit işe eşit ücret anlayışı ile sürdürülebilir olduğu varsayılan hizmet sunumu*" arasındaki ayrıma özen gösterilmiştir.

- Araştırmada, MK'nın 1007. maddesinin "*memur-amir; memur-memur ve memur- müşteri/vatandaş*" ilişkilerindeki etkinin boyutları ele alınmıştır.

- Tapu müdürlüklerindeki çalışma usul, esas ve şartları, çalışma şartları, işlem sevk esnasında davranış şekillerindeki ruh halleri, çalışanların uygulamalarından tespit edilmeye gayret edilmiştir.

- Tapu müdürlüklerindeki stratejik plan ve program eksikliğinin yol açtığı kargaşa, eğitimlerin yetersizliği veya verilen eğitimlerin "yıllık verilen eğitim" gibi bir anlayışın çalışanlar üzerinde oluşmasının sebepleri üzerinde durulmuştur.

- Tapu müdürlüklerindeki genel iş akışının objektif ölçülerden ziyade kişiye bağlı bir mekanizmanın işleyişi ve sevk ediciyi buna iten peşin hükmün sebepleri; bundan dolayı çalışanların sorumluluktan neden kaçtığı; sorumluluğu yükleyen amirin çalışanlarını ne kadar moral verip motive ettiği üzerinde duruldu. Özellikle amirin vatandaş/ müşteri ilişkilerinden ne kadar etkilendiğini; buna bağlı olarak çalışanların sorumluluklarını yerine getirmesi için hangi yolu izlediğini, hüküm vermeden anlamaya çalışıldı.

- Çalışanların işlem esnasındaki müşterinin psikolojik baskısından ne kadar etkilendiği ve bu etkilenmenin işlem sırasında hata yapma tehlikesi ele alınmıştır. Bu durumda çalışanın işlemi yapma mecburiyeti ile ilgili kanunun baskısı altında girdiği stresin kendine ve etrafına verdiği olumlu - olumsuz tepkiler analiz edilmeye gayret edilmiştir.

- Özellikle yoğun iş temposu altında, çalışanların maruz kaldığı sıkıntıların ve olumsuzlukların izalesi için sorun merkezli toplantıların yapılmasının sebepleri üzerinde durulmuştur. Bu tür toplantıların da çareden ziyade geçici bir tedbir olması neticesinde amir - memur arasında görünen veya görünmeyen sıkıntının mevcudiyetinde, MK'nın 1007. maddesinin belirgin bir şekilde varlığını hissettirip hissettirmedeği analiz edilmeye çalışılmıştır.

- Araştırma yapılırken ana gayenin 1007. madde etrafında şekillenen tapu çalışanlarının iç dünyasını yansıtarak; çözüm merkezli bir duruş sergilenmeye çalışılmıştır.

- Tapu müdürlükleriyle ilgili yapılan birçok araştırmada dışarının "etkili" olduğu görülmektedir. Sorulan birçok soruda etik değerler, rüşvet, rüşvete tevessül vd. ön plana çıkmaktadır. Peşin hükümle, özel bir durum genelleştirilme çabası içine girilmiştir. Bu durumun normalmiş gibi gösterilme gayretleri de birçok meseleyi tetiklediği anlaşılmaktadır.

Çalışmada, evvela Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün tarihçesi, hizmet alanları, teknolojik altyapısı, teşkilât yapısı ve personel yapısı tanıtıldıktan sonra, hukuki zemine (Anayasa, Medeni Kanun, Tapu ve Kadastro Hukuku vd.) kısaca temas edilecektir. Sorunun merkezindeki çalışanların şartları ayrıntılı olarak ele alındıktan sonra araştırma yöntemi detaylarıyla sunulacaktır. Çalışmanın daha sonraki bölümleri ise, araştırma bulgularına ayrılmıştır.

Araştırma bulguları, MK'nın 1007. maddesi çerçevesinde çalışanların mesleklerine bakışı ve kurum itibarı; amir - memur ilişkileri, stres ortamı, iş akışındaki düzensizlik, iç

ve dış baskılar, ilk işlem geldiğinde çalışanın iç dünyasındaki sıkıntılar tahlil edilmeye çalışılmıştır. İşlem hazırlama sırasında dış faktörlerin işlem yapan memurun işini aksattırması ve hata yapmaya yöneltilmesi gibi iş görenlere içten bir bakışla MK'nın 1007. maddesinin etkileri ve bunun neticesinde gelecek endişelerine projeksiyon tutulmaya gayret edilmiştir. Çalışmanın sonunda, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

1.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün Genel Yapısı

1.1.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Tarihi Gelişimi ve Görevleri

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün tarihi seyrine ve görev tanımına geçmeden evvel Server Dede'nin "*Ser verip sır vermeyen*" efsaneleşmiş hikâyesinin nakli, tapu sicilinin kıymetindeki hikmetin anlaşılmasında yardımcı olacaktır. "*Görevine çok bağlı bir Defterhane amiri olan Server Efendi, kayıtların muhafazası için defterlerin dışarı çıkarılmasına izin vermezdi. 18. asrın sonlarına doğru, Anadolu'daki iki kasaba arasında meranın paylaşılmasına yüzünden ihtilâf çıktığı ve çatışma ihtimali bulunduğu haberi alınmış, bunun üzerine padişah Birinci Mahmud (1730-1754) arazilerle ilgili defterleri istemiş fakat hiç ummadığı bir cevap ile karşılaşmıştı.*

Server Efendi, 'Fatih Sultan Mehmet Hazretleri'nin koyduğu kanuna göre, Defterhane'den gece vakti defter çıkarılması men edilmiştir. Hümkârım beni af buyursunlar. Defteri gece dışarı çıkartmam' cevabını vermişti. Bunun üzerine Padişah, Server Dede'yi idam ettirdi. Sabahleyin huzura kabul edilen sadrazam, defter emininin böyle davranmakla haklı olduğunu söyleyince, padişah bir gece önceki emrinin yerine getirilmemesi için yeni bir ferman gönderdi, ancak iş işten geçmiş ve Server Efendi'nin kellesi kesilmişti. Bi-

rinci Mahmud yaptığına pişman oldu ve görev kurbani defter emininin, Defterhane'ye gömülmesini emretti" (Gürlek, 2003: 150). Server Efendi'nin mezarı, o günden sonra Defterhane'de görev yapan memurlar için kutsal bir yer kabul edildi, efsaneleşti ve Server Efendi, memurların evliyası sayıldı.

Tapu Sicil Tüzüğü'nün (TST)'nün 84/a maddesi "Tapu sicilleri, Genel Müdürlük birimleri dışına çıkarılamaz" şeklindedir ve bu madde ile tapu sicillerinin daire dışına çıkarılması yasaklanmıştır. Bu çerçevede tapu ile ilgili işlemlerde "Server Dede anlayışının" devam ettiği söylenebilir.

"..(B)ir yandan Selçuklu ve Osmanlı'nın ruhunu tevarüs eden, 23 Nisan 1920'de Cumhuriyete giden heyecanı taşıyan, aynı zamanda istikbale bakan Türkiye" (Erdoğan, 2014: 11) olarak kadim tarihe sahip ülkemizde tapu kayıtları ilk kez, Fatih Sultan Mehmet zamanında başlayıp Kanuni Sultan Süleyman zamanında hız ve önem kazanan ve Osmanlı Devleti'nin o zamanki sınırları içerisinde bulunan il, ilçe ve köylerinde bulunan arazilerinin Kuyu-di Kadime veya Kuyu-di Hakan-i adıyla yazımları yapılmıştır. 1534 ile 1634 tarihleri arasında geçen dönemde yazımı yapılan 2350 cilt defter, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü arşivinde halen saklı tutulmaktadır (Esmer, 1976: 633, Dpnt., 6).

Ülkemizde ilk Tapu Teşkilatı 21 Mayıs 1847 yılında 'Tapu Hakkında İcra Olunacak Nizama'tın yayınlanmasıyla birlikte "Defterhane-i Amire Kalemî" adı altında ve taşınmaz mallara ait işlemlerin yapılması amacıyla kurulmuştur. Bu teşkilat, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruluncaya kadar "Defterhane-i Hakan-i Emaneti", "Defter Eminliği" ve "Defterhane-i Hakan-i Nezareti" gibi muhtelif isimler altında varlığını sürdürmüştür (www.tkgm.gov.tr: 2014).

Tapu teşkilatının kurulduğu dönemde tesis edilen ilk kayıtlar tamamen mülkiyete ve tapu işlemlerine yönelik olmuş; harita, kadastro ve güncelleştirme konularında ise hiçbir

çalışma yapılmamıştır. Cumhuriyetin ilanı ve yeni teşkilatlanmanın gereği olarak sonra bağımsız bir tapu teşkilatının oluşturulması konusu önem kazanmıştır. Bunun üzerine 1924 yılında Tapu Umum Müdürlüğü teşkilatı (www.tkgm.gov.tr: 2014) kurulmuştur. Bu teşkilat bünyesine 1925 yılında 658 Sayılı Kanunla Kadastro Birimi i-lave edilmiştir (Esmer, 1976: 46). Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün bugünkü kuruluşu, görev ve yetkileri "Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü Teşkilat ve Vazifeleri Hakkındaki" 29 Mayıs 1936 tarih ve 2997 Sayılı Kanuna dayanmaktadır (Esmer, 1976: 47). 2997 sayılı kuruluş kanunuyla TKGM, Maliye Bakanlığı'na bağlı ve müstakil bütçeli bir Genel Müdürlük hakkını kazanmıştır (Esmer, 1976: 47). Genel Müdürlük daha sonra 7 Temmuz 1939 tarihli ve 3707 sayılı Kanun ile Adalet Bakanlığı'na (Esmer, 1976: 47), 10 Ağustos 1951 tarihli ve 5840 sayılı Başbakanlığa (Esmer, 1976: 47), 22 Kasım 2002 tarihinde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'na (Ateş vd., 2009: 4), 08 Temmuz 2011 tarih ve 27988 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan bazı kuruluşların bağlı ve ilgili oldukları bakanlıkların değiştirilmesine ilişkin tezkere ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlanarak bugünkü statüsüne kavuşmuştur (www.tkgm.gov.tr: 2014).

TKGM, merkez ve taşra teşkilatından meydana gelmektedir. Kurumun, örgütlenme, yetki, görev ve sorumluluklarının çerçevesini, 3045 sayılı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun çizmektedir.

Bu kanunun 2. maddesine göre TKGM; taşınmaz mallarla ilgili akitlerle her türlü tescil işlerinin yapılmasını, hazinenin sorumluluğu altındaki tapu sicillerinin düzenli bir biçimde tutulmasını, siciller üzerinde değişikliklerin takibini, denetlenmesini, sicil ve belgelerin korunmasını ilgili mevzuata uygun olarak sağlamak, ülke kadastro sunun yapılmasını, uygulanmasını sağlamak ve yeni tapu sicilleri-

nin düzenlenmesi için temel prensipleri tespit etmek gibi hizmetlerle görevlidir (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 2).

Buradan anlaşılacağı üzere, TKGM'nin rol, görev ve yetkileri iki temel kamu hizmetine yöneliktir: Tapu hizmetlerinin çok önemli bir kısmı, tapu sicil kayıtlarında yer alan taşınmazlara ait her türlü değişikliği kaydetme işlemlerinden oluşmaktadır. Tapu sicil kayıtları ise, bir toprak parçasında mülkiyet ve kullanım haklarının kimlere ait olduğunu gösteren ve devletin hafızası olarak nitelendirilebilecek kayıtlardır. Bu kayıtlar, ilgililerine açıklık ve mülkiyette devlet garantisi dikkate alınarak tutulurlar.

İnceleme konumuzu oluşturan tapu sicil müdürlüklerinde akitli işlemler, akitsiz işlemler ve diğer işlemler olmak üzere 3 çeşit işlem gerçekleştirilmektedir (Ateş vd., 2009: 7). Tapu müdürlüklerinde iş yaptırmak isteyenler, ya bizzat kendileri gelerek veya yetki verdikleri temsilcileri aracılığıyla işlerini yaptırabilmektedirler.

Günümüzde tapu sicil müdürlüklerinde emlakçı veya diğer araçlarla iş yaptırmak yaygın bir uygulama halini almıştır. Her ne kadar akitli işlemlerde iş sahibinin akit anında kendisinin tapu müdürlüğüne gelmesi gerekmeseyse de, her türlü hazırlık ve akit sonrası işleri araçlar yapabilmektedir. Önceki dönemlerde döner sermaye ücretleri ile Tapu ve Kadastro Vakfı'na yapılan bağışlar tapu müdürlüklerinde tahsil edilmekteydi. Son yıllarda yapılan düzenleme ile tapu müdürlüklerinde para tahsilâtı hiçbir şekilde yapılmamaktadır. Tapu harçları ile döner sermaye ücretleri banka şubelerine yatırılmaktadır. Vakfa yapılan bağışlar ise tamamen kaldırılmıştır. Bununla beraber, kamuoyunda tapu müdürlüklerinde hizmetten yararlananlar ile görevliler arasında para alış veriş olduğu ilişkin yaygın bir kanaat bulunmaktadır (Ateş vd., 2009:7).

1.1.2. Organizasyon Yapısı

TKGM, merkez ve taşra teşkilatından meydana gelmektedir. Genel Müdürlüğün en üst amiri olan Genel Müdür, Genel Müdürlüğü temsil eder. Genel Müdür, idarelerinin stratejik planlarının ve bütçelerinin kalkınma planına, yıllık programlara, kurumun stratejik plan ve performans hedefleri ile hizmet gereklerine uygun olarak hazırlanması ve tatbikinden, mesul olduğu kaynakların etkili, ekonomik ve verimli şekilde elde edilmesi ve kullanımını sağlamaktır. Bunların kayıp ve kötüye kullanımının önlenmesinden, malî yönetim ve kontrol sisteminin işleyişinin gözetilmesi, izlenmesinden sorumludur. Genel Müdürlüğün faaliyet alanına giren konularda diğer kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonunun sağlanmasından, 5018 sayılı Kanunda belirtilen görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinden, Baka-na karşı sorumludur. Bu sorumluluğun gereklerini harcama yetkilileri, malî hizmetler birimi ve iç denetçiler aracılığıyla yerine getirir (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 3).

Genel Müdür, Teşkilat Kanununun 3. Maddesinin 5, 6, 7. fıkralarında belirtildiği gibi merkez ve taşra teşkilatının faaliyetlerini, işlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkilidir. Genel Müdürlüğün ana hizmet birimleri ile yardımcı birimlerin yönetim ve koordinasyonunda Genel Müdüre yardımcı olmak üzere üç Genel Müdür Yardımcısı görevlendirilmiştir (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 3, Fk., 5-6-7).

Genel Müdürlüğe intikal eden tapu ve kadastroyla ilgili konular ile bunlara ilişkin uygulama ve görüş farklılıklarını gidermek üzere Tapu ve Kadastro Kurulu kurulmuştur. Kurul; Genel Müdürün veya incelenen konunun niteliğine göre görevlendireceği bir genel müdür yardımcısının başkanlığında, Teftiş Kurulu Başkanı, İ. Hukuk Müşaviri, Tapu Dairesi Başkanı ve Kadastro Dairesi Başkanı ile Genel Müdür tarafından görevlendirilecek dört üyeden oluşur (TKGM Teşkilat Kanunu,

M: 4, Fk.,:1). Kurul doğrudan Genel Müdüre bağlıdır (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 4, Fk., 3).

Genel Müdürlük, merkez teşkilatı ve taşra teşkilatından oluşur. Merkez teşkilatı, ana hizmet birimleri, danışma ve denetim birimleri ve yardımcı birimlerden meydana gelir (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 5, Fk., 1).

Genel Müdürlüğün ana hizmet birimleri; Tapu Dairesi Başkanlığı, Kadastro Dairesi Başkanlığı, Harita Dairesi Başkanlığı, Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı ve Arşiv Dairesi Başkanlığı olmak üzere toplam beş adettir (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 5, Fk., 2, Bd., a, b, c, ç, d.).

Genel Müdürlüğün danışma ve denetim birimleri; Teftiş Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, İç Denetim Birimi Başkanlığı (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 5, Fk., 3, Bd., a, b, c,) ve İç Denetim Birimi Başkanlığı'ndan teşekkül etmiştir (www.tkgm.gov.tr: 2014).

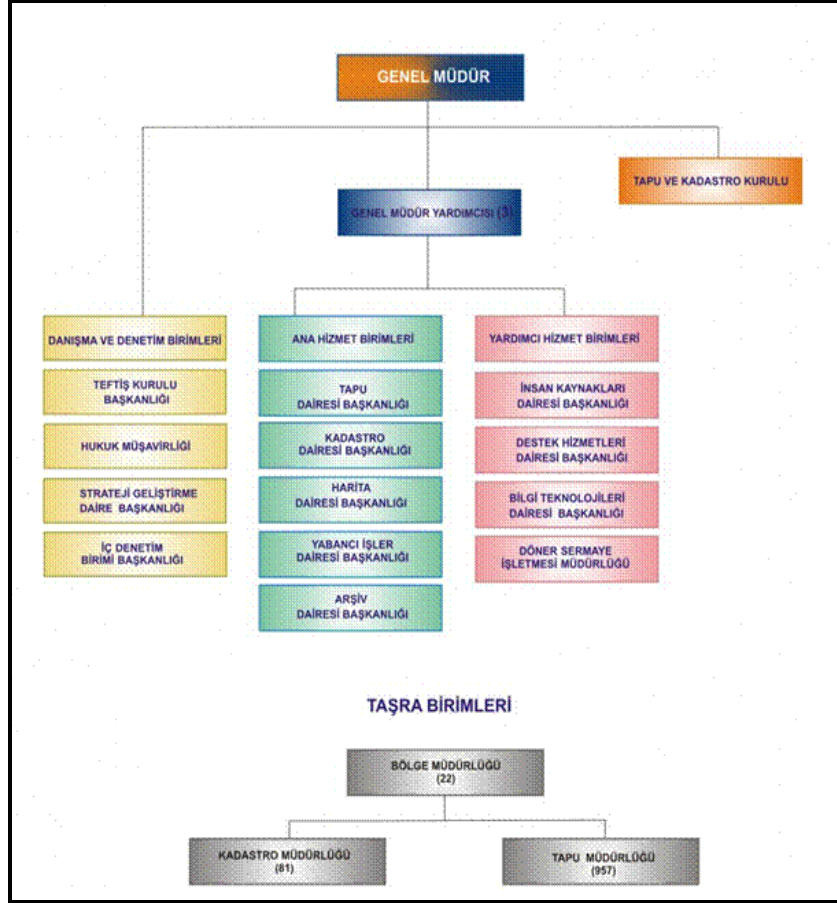
Genel Müdürlüğün yardımcı hizmet birimleri ise, İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı, Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 5, Fk., 3, Bd., a, b, c) ve Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nden oluşmaktadır(www.tkgm.gov.tr:2014).

Tablo 1. 1 (1) Sayılı Cetvel TKGM Merkez Teşkilatı (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 3, Fk., 1).

Genel Müdür	Genel Müdür Yardımcısı	Ana Hizmet Birimleri	Danışma ve Denetim Birimleri	Yardımcı Hizmet Birimleri
Genel Müdür	Genel Müdür Yardımcısı	1- Tapu Dairesi Başkanlığı	1-Teftiş Kurulu Başkanlığı	1- İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı
	Genel Müdür Yardımcısı	2- Kadastro Dairesi Başkanlığı	2- Hukuk Müşavirliği	2- Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
	Genel Müdür Yardımcısı	3- Harita Dairesi Başkanlığı	3- Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı	3- Bilgi Teknolojileri Dairesi Başkanlığı
		4- Yabancı İşler Dairesi Başkanlığı		
		5- Arşiv Dairesi Başkanlığı		

TKGM Merkez Teşkilatı, 6083 sayılı Teşkilat Kanunu'nda (1) Sayılı Cetvelde Tablo 1.'de gösterilmiştir. Ancak Şekil 1.'de görüleceği üzere Danışma ve Denetim Birimleri'ne İç denetim Başkanlığı (www.tkgm.gov.tr: 2014) ile Yardımcı Hizmetler Birimleri'ne Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü (TKGM Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliği, M: 1) ilave edildiği görülmektedir. Yine Şekil 1.'de belirtildiği üzere

Genel Müdürlük taşra teşkilatı 22 Bölge Müdürlüğü ile bunlara bağlı 957 Tapu Müdürlüğü ve 81 Kadastro Müdürlüğü'nden meydana gelmektedir (www.tkgm.gov.tr: 2014).

Şekil 1.1. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Genel Yapısı (TKGM, 2013)

1.1.3. Teknolojik Alt Yapı

TAKBİS (Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi Projesi); TKGM'nin tapu ve kadastro tekniği ile ilgili işlemlerini standartlaştırarak Tapu ve Kadastro Müdürlüklerinde yürütülen işlemlerin mevzuata uygun bir şekilde ve bilgisayar ortamında yürütülmesini sağlayan, üretilen verilerin Genel Müdürlükte kurulan sisteme aktarılmasıyla entegre bir yapı oluşturan, merkezde oluşan bilgileri kullanarak Bölge Müdürlükleri ve Genel Müdürlük merkez birimleri için karar destek fonksiyonları ve raporları üreten, istatistiki sonuçlar veren ve mülkiyete ilişkin her türlü sorgulamayı yapan, tüm bu işlemleri Coğrafi Bilgi Sistemi / Arazi Bilgi Sistemi mantığında gerçekleştiren entegre bir bilgi siste-midir (TST, M: 4 vd.). TAKBİS ile paydaş (Bankalar, Tarım Bakanlığı, MERNİS, Belediyeler, TEDAŞ vb.) ve müşterilere

(vatandaş) hizmet vermektedir (www.tkgm.gov.tr: 2014). Ayrıca, 2005 yılı içerisinde analiz çalışmaları tamamlanan tüm yazılımlarla (ERP (Kurumsal Kaynak Planlaması), KUY (Kadastro Uygulama Yazılımı), TSUY (Tapu Sicil Uygulama Yazılımları), HBB (Harita Bilgi Bankası), UVDF (Ulusal Veri Değişim Formatı), e-imza, vb. ilgili tasarım çalışmaları tamamlanmış ve kabulleri yapılarak yazılım kodlama işlemleri sürdürülmektedir (www.tkgm.gov.tr: 2014).

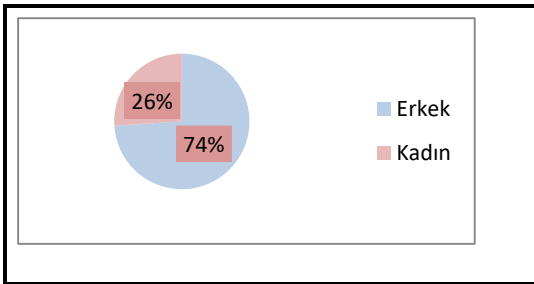
1.1.4. Personel Yapısı

TKGM teşkilatında çalışanların sayısı Tablo 1.2'de, eğitim durumları Tablo 1.3'de, yaş grupları Tablo 1.4'de ve istihdam şekilleri Tablo 1.5'de gösterilmiştir. Çalışanların yüzdeleri Şekil 1.2'de, eğitim durumlarının yüzdeleri Şekil 1.3'de, yaş gruplarının yüzdeleri Şekil 1.4'de ve istihdam şekillerinin yüzdeleri de Şekil 1.5'deki gibidir.

Tablo 1.2. TKGM'nin İnsan Kaynakları Verilerine Göre Toplam Personel Sayısı

Erkek	13499 kişi
Kadın	4757 kişi
Toplam	18256 kişi

Şekil 1.2. TKGM'nin İnsan Kaynakları Verilerine Göre Toplam Personel Sayısı Yüzdesi (www.tkgm.gov.tr: 2014).

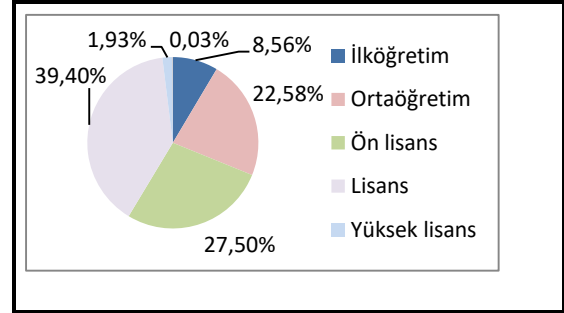

TKGM'nin İnsan Kaynakları verilerine göre toplam personel sayısı 18256 kişidir. Bu çalışanların %74'ü (13499) erkek, %26'sı (4757) kadın personelden teşekkül etmiştir. Ayrıca en fazla personel de tapu müdürlüklerinde (10192 personel; %56) istihdam edilmiştir (www.tkgm.gov.tr: 2014).

Tablo 1.3. TKGM'de Çalışanların Eğitim Durumu

İlköğretim	1561 kişi
Ortaöğretim	4122 kişi
Ön lisans	5021 kişi
Lisans	7194 kişi
Yüksek lisans	353 kişi
Doktora	5 kişi

Şekil 1.3. TKGM'de Çalışanların Eğitim Durumu Yüzdelikleri (www.tkgm.gov.tr: 2014).

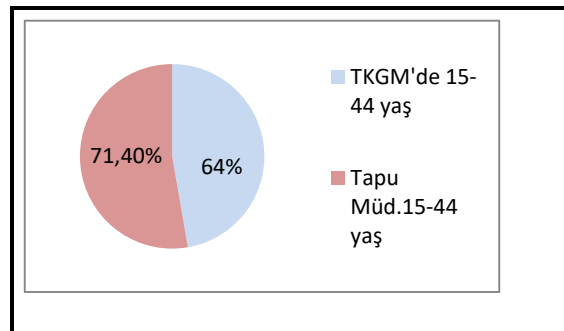

TKGM'de çalışanların eğitim durumu ise şöyledir: % 8.56'sı ilköğretim (1561), % 22.58'i ortaöğretim (4122), % 27.5'si ön lisans (5021), % 39.4'ü (7194) lisans, % 1.93'ü yüksek lisans (353), % 0.03 (5) doktora yapmış personelden oluştuğu görülmektedir (www.tkgm.gov.tr: 2014). Ankete katılan yüksek lisans mezunlarının tamamı tezsiz yüksek lisans yapmaları dikkate alındığında Genel Müdür-lük bünyesinde yüksek lisans yapanların ekserisinin tezsiz yüksek lisans yaptığını ifade etmek mümkündür.

Tablo 1.4. Personelin Yaşa Göre Dağılımı

TKGM'de 15-44 yaş aralığındaki personel sayısı	11674 kişi
Tapu Müdürlükleri 15-44 yaş aralığındaki personel sayısı	7279 kişi

Şekil 1.4. Personelin Yaşa Göre Dağılım Yüzdelikleri (www.tkgm.gov.tr: 2014)

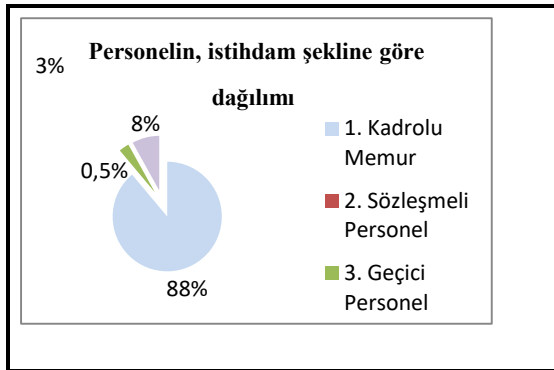

Personelin yaşa göre dağılımına bakıldığında, TKGM'de 15-44 yaş aralığında toplam 11674 çalışan bulunmaktadır. Bu, % 64'e teka-bül etmektedir. Tapu müdürlüklerinde ise 15-44 aralığında çalışanların sayısı 7279 kişi olup; oranı ise %71.4'tür (www. tkgm.gov.tr: 2014). Buna göre TKGM'de ve tapu müdürlüklerinde genç personelin varlığından bahsedilebilir.

Tablo1.5. Personelin, İstihdam Şekline Göre Dağılımı

Kadrolu Memur	16013
Sözleşmeli Personel	99
Geçici Personel	622
İşçi	1522
Toplam Personel	18256

Şekil 1.5. Personelin, İstihdam Şekline Göre Yüzdelik Dağılımı (www. tkgm.gov.tr: 2014).

Personelin, istihdam şekline göre dağılımı ise şöyledir: 18256 personelden 16013'ü (%88) kadrolu memur, 99'u (%0.5) sözleşmeli personel, 622'si (%3) geçici personel ve 1522'si (%8) işçilerden teşekkül etmektedir (www. tkgm.gov.tr: 2014).

Son altı yılın verilerine göre kurumdan ayrılan personel sayılarına bakıldığında gözle görülür bir azalma vardır. Bunun sebepleri çalışma şartlarının iyileşmesinden dolayı mı yoksa başka kurumlara geçişin zorluğundan ve muvafakat verilmemesinden ötü-rü müdür;

bu da üzerinde çalışma yapılması gereken bir konudur.

1.2. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Hukuki Zemini

Taşınmazlara ilişkin mülkiyet bilgilerini devlet güvencesi altında muhafaza etmek, güncellemek ve hizmete sunmak olarak misyon edinen TKGM, en son 10 Aralık 2010 tarih ve 6083 sayılı Kanun ile bugünkü statüsüne kavuşmuştur. Taşınmazlara ait 6083 Sayılı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile verilen görevleri yaparak (TKGM Teşkilat Kanunu, M: 1) gayrimenkulle ilişkili tüm yatırım projelerinin temel altlığını oluşturan, tarihe ışık tutan güçlü bir arşive sahip (TKGM Teşkilat Kanunu M:5, Fk., d), ilçe bazında teşkilatlanarak Hazineye en fazla gelir sağlayan köklü kuruluşlardan biri olma özelliğine sahip TKGM, vizyonunu şöyle tanımlamaktadır: "Taşınmazlara yönelik politikaları belirleyen ve yöneten lider kurum olmaktadır" (www.tkgm.gov.tr: 2014).

TKGM, Harita-Tapu ve Kadastro sektöründe politikalar belirleyerek e-devlet sürecine öncülük etmeyi, bu vesileyle sektörde liderlik rolü üstlenmeyi hedeflemektedir (TKGM Teşkilat Kanunu M:1). Harita-Tapu ve Kadastro hizmetleri tek çatı altında toplanarak (www.tkgm.gov.tr: 2014), mekâna bağlı olmaksızın, elektronik ortamda mülkiyetler takip edilebilecek (TST, M: 12) her türlü sorgulama yapılabilecek ve mülkiyete yönelik işlemler güvenli bir şekilde gerçekleştirilecektir (TST, M: 15).

1.2.1. Yetki Görev ve Sorumluluklar

TKGM, merkez ve taşra teşkilatından meydana gelir. Yetki, görev ve sorumluluklarına, 6083 sayılı Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 2. maddesi dayanak teşkil etmektedir.

TKGM'nin 6083 sayılı Kanunla belirlenen yetki, görev ve sorumlulukları ise şu şekilde sıralanmıştır:

a) Devletin sorumluluğu altındaki tapu sicillerinin düzenli bir biçimde tutulmasını, taşınmazlarla ilgili her türlü akitli ve akitsiz tapu işlemleri ile tescil işlerinin yapılmasını, siciller üzerindeki değişikliklerin takibini, denetlenmesini, sicil ve belgelerin arşivlenerek korunmasını sağlamak,

b) Ülkenin kadastrounu yapmak, değişiklikleri takip etmek, tapu planlarının yenilenmesini ve güncellenmesini sağlamak, bunlara ilişkin kontrol ve denetim hizmetlerini yürütmek,

c) Büyük ölçekli kadastral ve topografik haritaların üretilmesi amacı ile jeodezik altyapı, havadan fotoğraf alımı, 1/5000 ve daha üst ölçekli fotogrametrik ve yersel harita üretim hizmetlerini yapmak veya yaptırmak, kontrol etmek, denetlemek ve temel prensipleri tespit etmek,

ç) Mekânsal bilgi sistemi altyapısını ve harita üretim izleme merkezini oluşturmak, verilerden gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşlarının faydalanmasını sağlamak, coğrafi bilgi sistemleri konusunda verilecek görevleri yapmak,

d) Yabancı uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin ülkedeki tapu ve kadastro ile ilgili işlemlerini yapmak, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin yurtdışındaki taşınmazları ile ilgili hak ve menfaatlerini korumak, devletlerarası emlak müzakerelerine katılmak,

e) Görev alanıyla ilgili konularda, diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği yaparak müşterek projeler planlamak, yürütmek,

f) 16/6/2005 tarihli ve 5368 sayılı Lisanslı Harita Kadastro Mühendisleri ve Büroları Hakkında Kanun hükümlerine göre harita ve kadastro mühendislik bürolarına lisans vermek, bu büroların faaliyet usul ve esaslarını belirlemek ve denetlemek.

g) Taşınmaza yönelik aracılık faaliyetlerini düzenlemek, lisans vermek, bu faaliyetlerin usul ve esaslarını belirlemek ve denetlemek.

ğ) Genel Müdürlüğün görev, hizmet ve faaliyetleri ile ilgili olarak, diğer kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşlarınca uyulacak esasları belirlemek, koordinasyonu sağlamak,

h) Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek (TKGM Teşkilat Kanunu, M:5, Fk.:2, Bd.: a).

TKGM'nin yetki, görev ve sorumlulukları esas itibariyle yerli ve yabancı girişimcilerin haklarını tescil ederek; bunlara hukuki bir boyut kazandırdığı anlaşılmaktadır. Yabancı gerçek (Tapu Kanunu, M: 35) ve tüzel kişiliklerin Türkiye'de nasıl faaliyette bulunacağını (Tapu Kanunu, M: 36), ilgili kanunun yön vermesiyle Genel Müdürlük belirlemektedir. Bu da yabancıların mal edinimlerinin sınırlarını tespit açısından çok önemlidir. Yine kadastral faaliyetleri düzenlemek, bunların hukuki zemini hazırlamak, TKGM'nin önemli görevleri arasındadır. Tapu sicillerinin tutulmasını, akitli, akitsiz ve diğer işlemlerin tescil ve terkini yapmasını sağlayarak arşivlenmesi; güven ilkesiyle örtüşmektedir. Kadastro yapılmamış yerlerin imara veya tarıma açılması ülke ekonomisi açısından önemli sorumluluklardan biridir. Türkiye'nin imar ve ihya faaliyetlerini uhdesine almış TKGM'nin sorumlulukları kanunlarla daha da genişlemektedir.

1.2.1.1. Tapu Dairesi Başkanlığının Görev ve Sorumlulukları

Tapu Dairesi Başkanlığının 6083 sayılı Teşkilat Kanunu'nda görev ve sorumlulukları şöyle sıralanmıştır:

Tapu hizmetlerinin etkin ve zamanında sunulmasını sağlamak, tapu işlemlerinin mevzuata uygun olarak gerçekleştirilmesi için gerekli düzenlemeleri yapmak, tapu müdürlüklerinin sevk ve idaresine yönelik faaliyetler ile iş hacimlerine göre yıllık çalışma programlarını hazırlamak, yaptıkları işlemlere ait istatistiki bilgileri toplamak ve sonuçlarını değerlendirmek.

mek, tapu sicillerinin oluşturulmasını ve düzenli şekilde tutulmasını sağlamak, tapu işlemleri ile ilgili her türlü konuyu incelemek ve sonucunu bildirmek, akit ve tescil işlemleri ile tapu planlarının reddine dair tapu müdürlüklerince verilen kararlara karşı yapılan itirazları inceleyerek Genel Müdürlük görüşünü hazırlamak, tapu müdürlüklerinin denetimi sonucunda hazırlanan raporları incelemek, gereğini tespit ve takip etmek, taşınmaza yönelik aracılık faaliyetlerini düzenlemek, lisans vermek, bu faaliyetlerin usul ve esaslarını belirlemektir (TKGM Teşkilat Kanunu, M:5, Fk.:2, Bd.: a).

Tapu Dairesi Başkanlığı'nın görev ve sorumlulukları, 957 tapu müdürlüğünün mevzuata yönelik her türlü iş ve işlemlerini yürütmek; temel görevidir. Özellikle tapu müdürlüklerinin sevk ve idaresinin hizmet kalitesini artırmak; müşteri odaklı yaklaşımı hayata geçirmek; Tapu Dairesi Başkanlığı'nın ana hedef ve sorumluluğu olduğu görülmektedir.

1.2.2. Hukuki İlişkilerdeki Temel Esas

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 35. maddesi "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir*" hükmüyle mülkiyet hakkını ve miras hakkını temel haklardan saymıştır. Ancak "*Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz*" umdesini koyarak sınırlama getirmesi toplu yaşamının tabiatı gereğidir. Mülkiyet hakkını esas alan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 22/11/2001 tarih ve 4721 sayılı MK'da ayrıntılı olarak, miras ve mülkiyeti etraflıca ele almıştır.

22/12/1934 tarih ve 2644 sayılı Tapu Kanunu; 21/6/1987 tarih ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu; Tapu ve Kadastro'nun nasıl uygulanacağını kesin sınırlarla çizmiştir.

Kadastro Kanununun amacı, "*ülke koordinat sistemine göre memleketin kadastral veya topoğrafik kadastral haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını arazi ve harita üzerinde belirterek hukukî durumlarını tespit etmek suretiyle 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun öngördüğü*

tapu sicilini kurmak, mekânsal bilgi sisteminin alt yapısını oluşturmaktır" (Kadastro Kanunu, M: 1). MK'nın tamamlayıcısı olan ve son değişikliklerle 11/1/2011 tarih ve 6098 sayılı Borçlar Kanununa dönüşen (BK), Tapu ve Kadastro işlemleri açısından amir hükmündedir.

Özellikle "*Başkası adına ve hesabına temsil kamu hukukundan doğmuşsa, temsil yetkisinin içeriği ve derecesi bu konudaki yasal hükümlere; temsil hukukî bir işleminden doğmuşsa, temsil yetkisinin içeriği ve derecesi o hukukî işleme göre belirlenir. Temsil yetkisi üçüncü kişilere bildirilmişse temsil yetkisinin içeriği ve derecesi, bu bildirimle göre belirlenir*" (BK, M: 41) ve "*Zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır. Uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa hâkim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirler*" (BK, M: 50) maddeleri 1007. maddenin tamamlayıcı ve sorumluluk yükleyici maddeleridir.

22.07.2013 tarihinde güncellenen TST, 17/8/2013 ve 28738 sayılı ile Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. İkisi geçici toplan 92 maddeden teşekkül eden TST, esas itibarıyla TKGM'nin anayasası mesabesinde-dir. TST'nin amacı, 22/11/2001 tarih ve 4721 sayılı MK'nın öngördüğü tapu sicillerinin düzenli bir biçimde tutulmasını sağlamaktır (TST, M: 1). TST'nin muhteviyatını; ilgili mülkiyet hakkı, sınırlı aynî haklar ve kişisel hakların tapu siciline tescil, değişiklik, terkin ve düzeltme işlemleri ile sicil ve belgelerin arşivlenmesinin usûl ve esasları (TST, M: 2) teşkil etmektedir. TST, 4721 sayılı MK'nın 913'üncü, 997'nci, 998'nci, 1000'nci, 1012'nci ve 1017'nci, maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır (TST,M: 3). Anayasa'da karşılığını bulan miras (Anayasa, M: 35) hakkı MK'da çok geniş yer bulmuştur. MK'nın 495-574 aralığındaki maddeleri miras konu almaktadır.

1.2.3. Tapu Sicillerinin Tutulmasından Devletin Sorumluluğu ve Türk Medenî

Kanunun 1007. (EMK 917.) Maddesi

Eşya üzerindeki hakların açıklığa kavuşturulması, muhafazası, bu haklara herkesin uymasının temini için eşyanın niteliğine göre bazı usuller tesis edilmiştir. Her ülke, aynı hakların kurulmasını, korunmasını ve sona ermesini düzenleyen müesseselere ihtiyaç duyduğu gibi ülkemizde de, MK ile belli kurallara bağlanmış olan tapu sicili, Devletin sorumluluğu altında (MK, M: 1007), tescil (MK, M: 705) ve açıklık (MK, M: 1020) ilkelerine göre taşınmaz üzerindeki hakların durumlarını göstermek üzere tutulan sicil olarak tanımlanmaktadır.

Gayrimenkul (taşınmaz), “Cevherine (özüne) zarar vermeksizin bir yerden başka bir yere (...) taşınamayan taşınmazlar” (Oğuzman ve Seliçi, 2022: 7) olarak tanımlanmaktadır. Üzerindeki her türlü hakların takibi ise tapu sicili üzerinden mümkün olabilmektedir. Bir taşınmaza malik olan kimse, kanuni sınırlar dâhilinde o taşınmazı arzu ettiği gibi kullanabilir; tabii ve medeni semerelerinden faydalanabilir; o taşınmaz üzerinde hukuki tasarruflarda bulunabilir; mülkiyetini devredebilir veya sadece sınırlı bir ayni hakla kayıtlayabilir, örneğin rehnedebilir; ve bir şahsi hak (örneğin kira hakkı) dolayısıyla mülkünün kullanılmasını için kişilere bırakabilir (Reisoğlu, 1980: 12). İyi niyetli üçüncü kişilerin tapu kütüğündeki tescile dayanarak kazanımlarında aynı haklar muhafaza edilmiştir (Sapanoğlu, 2012: 52). Aynı hakların iktisabı, kullanımı, muhafazası ve tanımlanmasında kesinlik ve güven sağlayan tapu sicilinin bu fonksiyonu, taşınmaz malların tapu sicilinde kaydı ile anlam kazanmaktadır. Gayrimenkulün edinimi, devri ile mülkiyet dışındaki hakların kurulmasına ilişkin yöntemleri belirleyen, devletin güvence si altında tutulan ve izlenen bir sicil niteliği taşımaktadır (TST, M: 5). Tapu sicilinin düzenli olarak tutulabilmesi, güvenilir ve güncelliğinin sürdürülebilmesinin birtakım şartları vardır. Bunlara “Tapu Siciline İlişkin İlkeler” (Sapanoğlu, 2012: 38) denilmektedir.

1.2.3.1. Tescilin Gerekliliği İlkesi

“Taşınmaz mülkiyetinin kazanılması, tescille olur. Miras, mahkeme kararı, cehrî icra, işgal, kamulaştırma hâlleri ile kanunda öngörülen diğer hâllerde, mülkiyet tescilden önce kazanılır. Ancak, bu hâllerde malikin tasarruf işlemleri yapabilmesi, mülkiyetin tapu kütüğüne tescil edilmiş olmasına bağlıdır” (MK, M: 705).

Taşınmazlar üzerinde tapu sicilinin fonksiyonunu yerine getirebilmesi, tescilin isteğe bağlı olmaktan çıkartılıp (hakların iktisabı ve üçüncü şahıslara karşı kullanılabilmesi için) aynı hakların kurulması ve sona erdirilmesinde tescil ilkesi benimsenmiştir (Sapanoğlu, 2012: 40). Nitekim MK’nın “Tescilin etkileri: I. Tescilin yapılmamasının sonuçları” kısmında *“Kurulması kanunen tescile tâbi aynî haklar, tescil edilmedikçe varlık kazanamaz”* (MK, M: 1021) hükmü ile, tescilin yapılmaması halinde aynı hakların hak meydana getirici olamayacağı ifade edilmiştir (Sapanoğlu, 2012: 40).

1.2.3.2. Açıklık İlkesi

Tapu sicilinin açıklığı, kuruluş amacının tabi bir sonucudur (Esmer, 1976: 642). Aksi takdirde, *“Taşınmazlar üzerindeki hakları göstermek üzere tapu sicili tutulur”* (MK, M: 997) maddenin gözettiği amacın gerçekleşmesi mümkün değildir. MK’da *“Tapu sicili herkese açıktır, ilgisini inanır kılan herkes tapu kütüğündeki ilgili sayfanın ve belgelerin tapu memuru önünde kendisine gösterilmesini veya bunların örneklerinin verilmesini isteyebilirler. Kimse tapu sicilindeki bir kaydı bilmediğini ileri süremez”* (MK, M: 1020) hükmü ile tapu sicilindeki kayıtları inceleyerek bilgi sahibi olanların veya öğrenme imkânı varken bu konuda duyarsızlık gösteren kimse lerin iyi niyet iddialarının önünü kesmektedir. Aynı şekilde Hazine’nin de tapu kütüğünde mevcut bir kaydı bilmediğini ileri süremeyeceği YHGK 03.07.1963 tarih, 6/74 Esas ve 50 sayılı Kararı’nda belirtilmiştir (Adalet Dergisi, 1964: 387) .

Sicilin açıklığındaki ilk unsur ilginin mevcut olmasıdır. İlgi hukuken kabul edilebilir ve anlaşılabilir bir ilgi olmalıdır. MK'nın 1020. maddesine göre, tapu sicilinin açıklık prensibince, hemen herkesin tapu sicillerini inceleyip, bunlardan istedikleri bilgiyi veya örnekleri alabilecekleri anlamına gelmemektedir. Merakını gidermek veya bir kimsenin mali ve ticari durumunu öğrenmek amacıyla tapu sicilinin incelenmesi istenemeyecektir. Çünkü Kanun, açıklık prensibini ilgilinin varlığı ile sınırlandırmış ve böylece bu ilkenin kesin olmadığını da ifade etmiştir (Esmer, 1976: 643).

Kanun, ilgilinin ispatını bir ölçü içine almamış, bunu ilgili tapu müdürü veya memurunun anlayışına bırakmıştır. Kanun ilginin ispatlanmasını bir ölçü içine almamış olması farklı uygulamaları da beraberinde getirmektedir. Bu sebeplerden ötürü değişik uygulamalar, sıkıntıları da beraberinde getirmektedir (Esmer, 1976: 643). İlgili kişinin bir tapu müdürlüğünde "ilgili kişi" kabul edilip; başka bir tapu müdürlüğünde kabul görmemesi, açıklık ilkesinin vuzuha kavuşturulmaya ihtiyacının olduğunu göstermektedir. Açıklık ilkesinin asıl amacı kötü niyetli kişilerin varlığına engel olmaktır. Esas itibarıyla bu husus vatandaşın lehine bir uygulamadır (Esmer, 1976: 644).

1.2.3.3. Devletin Sorumluluğu İlkesi

Esas itibarıyla çalışmamızın konusunu teşkil eden MK'nın 1007. maddesi ise şöyledir: *"Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder. Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür"* (MK, M: 1007). Devlet, tapu sicillerinin tutulmasından doğan zararlardan dolayı kusur aranmayan bir mesuliyet kabul etmiştir. Burada devletin sorumluluğu için zararın oluşması yeterlidir. Ayrıca kusur aranmaz. Dolayısıyla tapu sicillerinin tutulmasından Devletin sorumluluğunu icap ettiren zararın nasıl ve ne zaman doğmuş kabul edileceği konusu mühim bir

durum ortaya çıkartmıştır (Esmer, 1976: 644-645). Bu hususun ayrıntılı olarak tahlili, araştır-mamızın konusu olan *"Medeni Kanunun 1007. Maddesinin Tapu Hizmetleri Çalışanları Üzerindeki Etkileri"*ne temel teşkil edeceğinden, elzemliği ortadadır.

Tapu sicilindeki hatalı, yolsuz vs. gibi sebeplerden dolayı meydana gelen zarar, sicil-in tutulmasında, görevlilerin bilerek ya da bilmeden yaptıkları uygulamalardan kaynaklanmaktadır (Esmer, 1976: 645). Hukuken sakat, gerçek hak durumunu göstermeyen yolsuz tescilden doğan tapu kaydı gerçek hak sahibini göstermeyebilir. Yolsuz tescilde gerçek hak sahibi ile tapu kütüğü arasında bir uyumsuzluk vardır. Ancak, böyle bir kayıt iptal edilene kadar kanunen geçerlidir. Tescil ile aynı hakkın geçerli bir varlık kazandığı kabul edilir (Sapanoğlu, 2012: 108). Bu uygulamalar, tescil için gerekli olan mevzuata aykırı işlemler veya ihmaller neticesinde bir hak kaybına sebeptir.

Bu durumda, tapu sicilinin tutulmasıyla ilgili olmayan zararlardan devletin sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Devletin sorumluluğu için kayıt yanlışlığı ile zarar arasında illiyet bağı kurulabilmelidir (Esmer, 1976: 645).

Bilinmektedir ki, tapu kaydına düşürülen bir kaydın geçerli olması için bu tescilin, hukuki bir sebebe dayanması gereklidir. Meselâ, resmi bir senet düzenlenmeden taşınmaz malın 3. şahıs adına tescili mümkün değildir. Bu sebeple bir dilekçeye dayanarak gayrimenkulün temlikî mümkün değildir. Muamele, hukukî bir sebebe dayalı olmadığından, tescil neticesindeki işlem geçerli olmayacak, bu geçersizlik sonucu doğacak zarardan da Devlet sorumlu olacaktır (Esmer, 1976: 645). Devletin Sorumluluğu İlkesi'ni; taşınmazın niteliğinde yapılan hata, kadastro uygulamalarındaki hatalar ve üçüncü şahısların fiillerinden doğan zararlar ele alınırsa konu daha da netleşmiş olur.

a) Taşınmazın tapu sicilinde yazılı niteliğinin zemin durumuna uymaması halinde, devletin sorumlu olup olmayacağı tartışma konusudur (Esmer, 1976: 645). Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 24.02.1952 tarih, E. 125, K. 1403 sayılı kararında, taşınmazın niteliğine ilişkin hataları sorumluluk kapsamına almamıştır (Nakl.: Esmer, 1976: 645-646). Taşınmazın niteliğinde yapılan hata, sicildeki yazılı niteliğin zemin durumuna uymamasıdır. MK'nın 1007. maddesi hükmü, sorumluluğun aynı hakkın oluşmasıyla ilgili yanlışlıklara özgü olması, nitelik ile ilgili yanlışları kapsamaması sebebiyle bu durumda tapu sicili açısından bir sorumluluktan bahsedilemeyecektir. Tekinay (1963), kaydın tesisi sırasında gayrimenkulün niteliğinde yapılan yanlışlığın sebep olacağı zarardan Devleti sorumlu tutmakta, buna karşılık; niteliğin sonradan değişmiş olması sebebiyle doğacak zarardan dolayı da sorumluluğun söz konusu olmayacağını ifade etmiş; Devletin taşınmaz sahiplerinin peşinden koşarak gayrimenkule ait her nitelik değişikliğini kayda aksettirme mecburiyetin olmadığını söylemiştir (Nakl.: Esmer, 1976: 646). Çünkü uygulama da gayrimenkul sahiplerini cins değişikliğine icbar edecek kanuni bir hüküm yoktur.

b) Kadastro uygulamalarındaki hatalarda devletin sorumluluğu tartışmalı olup, sicilin tutulmasıyla görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüş, kadastro işlemlerinden doğan Devletin sorumlu tutulamayacağı yönündedir (Sapanoğlu, 2012: 110). Akipek (1972), Kadastro işlemleri sicil tutma kavramı içine girmediğini, kadastro ölçüm veya haritalarının yanlış yapılmasından doğan zararlar hakkında MK'nın 1007.(EMK 917) maddesi uygulanamayacağını ifade etmiştir (Nakl.: Sapanoğlu, 2012: 110). Feyzioğlu (1976) ise; hazinenin kadastro tespitinde yapılan yanlışlıklardan doğan zararlardan da sorumlu olduğunu belirtmiştir (Nakl.: Sapanoğlu, 2012: 110). Ancak devlet, uygulamalardan değil, sonuçlardan; yani tescil edilip edilmemesinden mesul olacaktır. Kadastro tespit işlemlerindeki hataların

düzeltilmesi özel kanunda yolları gösterilmiş olup ve bu yollara başvurularak düzeltilmesi imkanı bulunduğundan, tapu sicilini tutma kavramı içinde düşünülemez (Sapanoğlu, 2012: 115).

c) Üçüncü şahısların fiilleri neticesi hak sahiplerine verilen zararlardan Devletin sorumlu olup olmayacağı konusu önemlidir. Sahte nüfus cüzdanları, sahte vekâletname, sahte haciz fekleri, sahte ipotek fekleri, sahte mirasçılık belgeleri vd yapılan işlemleri üçüncü kişilerin fiillerinden doğan zararların sorumluluğu tartışmalıdır (Esmer, 1976: 648).

Yargıtay kararlarında da görüş ayrılıklarına rastlanmaktadır. Meselâ, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 23.01.1953 tarih, E. 550, K. 291 sayılı kararında, taşınmaz maliki ye-rine sahte nüfus cüzdan ile satış muamelesi yapılmış, işlemin yapan memurların kusurlu olup olmadığına bakılmadan rücu gerçekleşmiştir (Velidedeoğlu ve Esmer, 1956: 168). Diğer taraftan, Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 30.09.1954 tarih, E. 2906, K. 4129 sayılı kararında vekâletnameyi düzenleyen noterliğin sorumlu olacağını, sahte vekâletnameden doğan zararların MK'nın 1007. maddesinin (EMK, 917) ruhuna uygun düşmeyeceğini belirten bir içtihatla bulunmuştur (Velidedeoğlu ve Esmer, 1956: 169).

Homberger (1950), "Tapu sicilinin doğru olarak tutulmamış olmasına üçüncü bir şahsın kusuru sebebiyet vermiş ise, meselâ sahte vekâletname ile satış ve ipotek tesisinde olduğu gibi (...) bu takdirde Devletin sorumlu olmaması doğru olurdu" (Nakl.: Esmer, 1976: 648) demektedir. Ancak, YHGK 05.10.1955 tarih, E. 4/58, K. 64 sayılı kararında Devletin sorumlu olacağı kararını vererek emsal teşkil etmiştir. Söz konusu kararda, "Sahte vekâletname kullanılmak suretiyle temsil hakkındaki kanun hükümleri yerine getirilmeden tapu sicillerine kayıt düşülmüş ve davacının aynı hakkı sona erdirilmiştir. Olay, yalnızca, noterlikte başlayıp biten ve tapu sicilinin tutulmasıyla ilgili bulunmayan bir muamele olarak

kabul edilemez. Çünkü zarar sahte vekâletnamenin tanzimi ile değil, bu vekâletnamenin tapu muamelesine esas alınmasıyla meydana gelmiştir” (Ömerbaş ve Çetinbaş, 1960: 146-148) denilmek suretiyle Devlet mes’ul tutulmuştur. Üçüncü şahısların fiilleri sonucu doğan zarar ile, sicilin tutulması arasında bir illiyet (nedensellik) bağının kurulması mecburidir. Bu kararlar zarar görenin sahte vekâletnameyi düzenleyenine aleyhine açılan tazminat davası Devletin sorumluluğunu izale etmektedir (Esmer, 1976: 649). “Bu hususta yapılacak, kusur araştırması değil, sicilin tutulması ile ilgili işlemlerin ve memurun görevinin kapsamını tayindir. Devletin sorumluluğunun kusursuz sorumsuzluk olması böyle bir araştırmaya engel değildir. Bir mahkemeden alınan gerçeğe aykırı bir veraset belgesine dayanarak tapu siciline yapılan tescilde, sicilin hukuka aykırı tutulduğu söylenemez. Fakat tapu memuru yeterli inceleme yapmadan, sahteliği anlaşılan bir vekâletnameye dayanarak tescil yaparsa tapu sicilinin hukuka aykırı tutulduğu söylenebilir” (Oğuzman ve Seliçi, 2002: 129).

Devletin Sorumluluğu İlkesi kapsamına, tescilin zamanında yapılmamasından dolayı meydana gelen zararlar da girmektedir (Esmer, 1976: 651). MK 1007 maddesindeki rücu şartlarında memurun kusurlu olması şartı yoktur. Rücu durumunda, kusur, önem kazandırır (Sapanoğlu, 2012: 87).

Devletin Sorumluluğu İlkesi gereğince, sadece MK’nın yürürlük tarihinden sonraki kayıtları değil; yürürlük tarihinden evvelki kayıtları da ihtiva etmektedir (Esmer, 1976: 651). Meydana gelen zararlar için açılacak davada, husumet Hazineye yöneltilecektir (Reisoğlu, 1980: 201). MK’nın 1007. maddesi davanın açılacak yerini şöyle tanımlar: “Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür.” Buna göre hangi yerde hatalı sicil tutulmuş ise o yerin mahkemesinde dava açılacaktır.

1.2.4. Tapu Sicillerinin Tutulmasından Devletin Sorumluluğunun Düzenleniş Amacı

1.2.4.1. Düzenleniş Amacı

Gayrimenkule ilişkin devletin sorumluluğu esas olduğu göz önüne alındığında, bunun düzenleniş maksadı güven prensibiyle örtüşmektedir. Güven duyulan bir devletin sorumluluğu, sistemleşmesiyle irtibatlı olması kaçınılmazdır. Dolayısıyla taşınmazlara bağlantılı aynı hakların Devlet eliyle tutulan tapu sicili aracılığıyla dışa aksettirilmesi, hak ve işlem güvenliğinin sağlanabilmesi yönünden bir güvencedir (Sapanoğlu, 2012: 15). Ancak bu güvence sisteminin iyi işleyebilmesi, tapu siciline duyulan güvenin sürekliliğine bağlıdır. MK’nın 1007. maddesine göre kanun koyucu, sicilin yolsuz tutulmasından dolayı uğradıkları zararların Devlet tarafından ödeneceği ilkesini koyarak, tapu siciline duyulan güvenin sürekliliğini sağlamayı amaçlamıştır. Şu halde Devlet, bu-rada, tapu sicilinin yolsuz tutulmasından dolayı zarara uğrayan aynı hak sahiplerine karşı olduğu kadar, sicilin doğru tutulduğuna güvenerek sicille ilişki kuran ve yolsuz tutulmasından dolayı zarara uğrayan iyi niyetli üçüncü kişilere karşı da sorumlu tutulmuştur (Sirmen, 1975: 28-29).

Devletin sorumluluğu, kanuni düzenlemelerle kayıt altına alınması gayrimenkulün tescil ve tespiti açısından kuvvetli bir dayanak teşkil etmektedir. Çağdaş ekonominin ihtiyaçları ve gayrimenkullerin taşınır mallara nazaran taşıdığı özellik, taşınmazların aynı hakların zilyetlikle değil, tapu siciline kayıt yoluyla aleniyet kazanması zorunlu kılmıştır (Resioğlu, 1980: 89). Dolayısıyla, tescil gayrimenkule itimat kazandırır. İtimat ilkesi açısından devletin sorumluluğu fer’i değil, asli unsur olması yönünden asıldır: “(...) (D)evletin tapu sicilini çok düzgün tutması ve taşınmazların durumunu tespit ve tescil bakımından gerekli düzenlemelerin yapılarak açık hale getirilmesi konusuna büyük önem verilmiş, bu sicillerin Devlet memurlarınca

tutulmasından ileri gelecek bütün zararlardan dolayı vatandaşlara karşı Devlet'e fer'i değil, aynen İsviçre'de olduğu gibi asli sorumluluk yüklenmiştir" (Velidedeoğlu ve Esmer, 1969: 512; Akipek, 1972: 303).

1.2.4.2. Kusursuz Sorumsuzluğun Dayanağı

Devletin tapu sicillerinin tutulmasından doğan zarardan meydana gelen sorumluluğu "kusursuz sorumluluk" halidir. Yani, zararın doğmasında tapu memurunun veya yardımcısının veya devletin diğer bir unsurunun hiçbir kusuru olmasa bile Hazine zarardan mes'uldür (Reisoğlu, 1980: 200-201). MK'daki kusursuz sorumluluğun dayanağı menfaatin büyüklüğü ve aynı hakların geri dönülemez biçimde mahrumiyetle açıklanabilir. "(K)usursuz sorumluluğun dayanağı, tapu siciline bağlı büyük çıkarların ve yanlış tesciller sonucunda sicile güven ilkesi yüzünden aynı hakların yerinin doldurulmaz biçimde değiş-mesi ve bu hakların sahiplerinin onlardan yoksun kalmaları tehlikesinin varlığı ile açıklana-bilir.

Gerçekten, tapu sicilinin tutulmasını üzerine alan Devlet, tapu siciline tanınan güvenden ötürü, hak durumuna aykırı kayıtlardan doğan tehlikeyi de üstlenmektedir. Devletin sorumluluğunun dayandırıldığı tapu sicilinin doğru tutulmasına ilişkin güvenin devamını sağlama amacı, tapu siciline güven ilkesinden daha geniş bir anlam taşımaktadır. Söz konusu ilkenin uygulanamadığı ve yolsuz tescile güvenen iyi niyetli üçüncü kişilerin iktisaplarının korunamadığı bazı hallerde dahi, onların bu yüzden uğradıkları zarardan da Devlet sorumlu tutulur" (Velidedeoğlu ve Esmer, 1969: 512; Akipek, 1972: 303). Devletin kusursuz sorumluluğu, tehlike sorumluluğudur. MK'nın1007. maddesi, hukuka aykırı bir işlem sebebiyle hak sahibinin aynı hakkının sona ermesinden dolayı meydana gelen zararın tazmini esasına dayanmaktadır. Devletin buradaki mesuliyeti kusur ilkesinin aksine, tehlike unsurunu esas alan bir sorumluluktur.

Burada işlemi yapan çalışanın kusurlu olup olmadığına bakılmaz (Sapanoğlu, 2012: 87).

1.2.4.3. Tapu Çalışanlarının Sorumluluğu

Gayrimenkul maliklerinin çıkarları gereği tescil işlemlerinde tapuda işlem yapanların kusurlu olup olmadığına bakılmamaktadır (Reisoğlu, 1980: 2019). İşlemin gayri hukuki olması yeterlidir. MK'nın 1007. maddesinin hüküm icra edebilmesi hukuksuz durumun tespitiyle mümkündür. Tapu müdür ya da işlem yapan memurunun kusuru olsun olmasın, tapu sicilinin tutulmasında kişilerin çıkarlarını koruyan hukuk kurallarına aykırı davranılmış olması yeterlidir. Kusurun varlığı ya da yokluğu Devletin sorumluluğu için önem taşımamakta, sadece Devletin memuruna rücu halinde iç ilişkide etkisi söz konusu olmaktadır. Tapu sicilinin tutulmasında kişi çıkarlarının korunması bakımından uyulması gereken kurallar tapu mevzuatı ile sınırlı olmayıp, bu mevzuat dışındaki hukuk kurallarına ve hukukun genel ilkelerine de uyulması gerekmektedir. Tapu müdür ya da memurlarının ihlal ettikleri hukuk kuralları ister genel olsun ister salt sicilin tutulmasıyla ilgili olsun her iki halde de ortaya çıkan sonuç tapu sicilinin hukuka aykırı tutulmuş olmasıdır. Bu nedenle sicilin hukuka uygun tutulması kavramı tapu mevzuatına uygunlukla sınırlı bir kavram olmayıp, hukukun genel ilkelerine uygunlukta gerekmektedir. Bunun dışına çıkan her hukuka aykırı davranıştan Devletin sorumluluğu asıldır (Sirmen, 1976: 63 vd.).

Gerçek hak durumuna uymayan tescil olan yolsuz tescilin birçok sakıncası bulunmaktadır. Meselâ, kütükteki yolsuz tescil, üçüncü kişilerin buna güvenerek iyi niyetle hak kazanmalarına (MK, M: 1023), bu suretle gerçek hak sahibinin hakkının sona ermesine veya zarar görmesine sebep olmaktadır. Yine aynı şekilde yolsuz tescil yüzünden - diğer şartların gerçekleşmesi şartıyla- olağan zamaşımı ile hakiki hak sahibinin hakkı tehlikeye

girmesi mümkündür (Oğuzman ve Seliçi, 2002: 208-209). Bu ve bunun gibi olumsuz haller, güven duygusunu örseleyecektir. Tapu sicili, kişilerin güven duygularının temininde esas olduğundan, tapu müdürü ya da memurunun yolsuz tescilden doğan hak kaybına Devletin sorumluluğu perdelemektedir. Devlet, tapu sicilinin yolsuz tutulmasından dolayı zarara uğrayan aynı hak sahiplerine karşı olduğu kadar, sicilin doğru tutulduğuna güvenerek sicille ilişki kuran ve yolsuz tutulmasından dolayı zarara uğrayan iyiniyetli üçüncü kişilere karşı da sorumlu tutulmuştur. Bu bakımdan MK'nın 1007. (EMK, M: 917) maddesinde Devlet için gerçekten geniş kapsamlı bir sorumluluk düzenlenmiştir (Sirmen, 1977: 499).

1.2.4.4. Devletin Sorumluluğun Hukukî Niteliği

Devlet'in sorumluluğunun doğabilmesi için sorumluluğun düzenleniş amacına uygun olarak bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Bu sebeple MK'nın 1007. maddesindeki "bütün zararlardan sorumludur" sözlerinden sadece tapu sicilinin tutulması matuf sınırsız bir sorumluluğun düzenlenmiş olduğu anlamı çıkarılmamalıdır (Sirmen, 1977: 499). Çünkü burada geniş kapsamlı fakat bazı şartların varlığıyla sınırlı bir sorumluluk söz konusudur. Nitekim MK'nın 1007. maddesinde düzenlenmiş olan mesuliyet şu dört şartın varlığına bağlıdır: Tapu sicilinin tutulmasına ilişkin bir fiil; muamelenin hukuka aykırı olması; zararın gerçekleşmiş olması ve hukuka aykırı işlem ile zarar arasında uygun bir illiyet bağı bulunmasıdır (Sapanoğlu, 2012: 90). Devletin sorumluluğu için belirtilen dört şartın birlikte oluşması gereklidir. Bu şartlardan bir veya bir kaçının bu-lunmaması halinde Devletin sorumluluğu meydana gelmez (Sirmen, 1975: 41). Devletin sorumluluğunda bu şartların gerçekleşmiş olup olmadığını belirlemek için bunlara ilişkin bazı kavramların açıklanmasında yarar vardır.

Devlet, zararlardan sorumlu tutulduğuna göre, sorumluluğun doğabilmesi zarar verici işlemler ile tapu sicilinin tutulması arasında sıkı bir ilişkinin varlığı gerekmektedir (Sapanoğlu, 2012: 90). Başka bir deyişle, zarar, sicil tutma kavramına giren bir işlemin sebep olduğu yolsuzluktan ileri gelmelidir. Tapu sicilinin tutulması ise kanun, tüzük ve yönetmeliklerde sicili tutanlarca yapılması öngörülen ayrı ayrı pek çok sayıdaki fiillerden oluşan bir faaliyet olarak tanımlanır (Sirmen, 1977: 499). Tapu kütüğüne yapılan tescil (TST, M: 27), şerh (TST, M: 46) ve beyan işlemleri (TST, M: 52), hatta tapu sicilini oluşturan diğer defterlerle alakalı işlemlerin hepsi sicil tutma kavramının içinde yer alır (TST, M: 7).

MK'nın 1007. (EMK, M: 917) maddesinde, Devlet tapu sicilinin tutulması vakiasından dolayı değil, hukuka aykırı tutulmasından dolayı sorumlu kılınmıştır. Bu sebeple Devlet'in sorumluluğu için öngörülen ikinci şart, sicilin tutulmasına ilişkin işlemin hukukun hilafına olmasıdır (Sirmen, 1977: 499). Burada hukuka aykırılık sicili tutmakla görevlendirilmiş olan tapu çalışanlarınca sicilde yapılan bir yolsuzluğu karşılar (Reisoğlu, 1980: 197-198). Bu yolsuzluğun tapu müdürünün, memurun yetkili veya yetkisiz olarak sicilin tutulmasıyla hukuk kuralına aykırı davranılarak sicilde bir yolsuzluk ya-pılmış olması aykırılık şartının gerçekleşmesi için yeterlidir. MK'nın 1007. maddesinde Devlet için objektif bir sorumluluk düzenlenmiş olduğundan, yolsuzluğun doğmasında memurun kusuru da aranmaz (Sirmen, 1977: 499). Bunun için işlem yapan tapu memuru sahte bir vekâletnameye dayanarak sicile yolsuz bir tescil yapmışsa veya mevcut bir kaydın (meselâ ipotek hakkının) silinmesinden doğan zararı, sahtelik veya kaydın silinmesinde, işlemi gerçekleştiren memur araştırma sorumluluğunu yerine getirse bile, tapu memuru hukuki sebepten yoksun bir tescille veya terkin ile hukuka aykırı davranmış olacağından, doğacak zarardan Devlet sorumlu tutulur (Reisoğlu, 1993: 160-161).

Devlet'in MK'nın 1007. maddeye göre sorumlu tutulabilmesi için diğer bir şart da tapu sicilinin hukuka aykırı tutulmasından dolayı maddi bir zararın doğmuş olmasıdır (Sirmen, 1977: 499). Devletin sorumluluğu bakımından sicilin hukuk dışı tutulmuş olması kâfi değildir. Zararın da mutlaka gerçekleşmesi lazımdır. Tapu sicilinin tescilinde zarar meydana gelmeden Devlete müracaat edilmesi mümkün değildir (Sapanoğlu, 2012: 211) Meselâ, taşınmazın sicilde iki ayrı sayfaya kaydedilmiş olması halinde yolsuz kayda güvenerek alıcının ödediği satış bedeli, MK'nın 1007. maddesinin uygulama alanına giren zararlardır (Sirmen, 1977:499).

Devlet'in MK'nın 1007. maddedeki sorumluluğunun son şartı da zarar ile tapu sicilinin yolsuz tutulması arasında (haksız fiillerdeki) uygun bir illiyet (nedensellik) bağının mevcudiyetine ihtiyaç vardır (Reisoğlu, 1980: 200). Devletin sorumluluğu, zarar ile tapuda işlem yapan memurlarının hukuka aykırı işlemlerine dayanır. Sorumluluk için tapu memurunun kusurlu davranışı gerekmez. Memurun kusuru, sicilin tutulmasından meydana gelen zararın tazmininde Devletin memura rücu etmesinde önem kazanır. Devletin mesuliyeti için illiyet irtibatının olması yeterlidir. Gerçekleşen zarar ile sicilin tutulması arasında illiyet bağı yoksa, Devletin sorumluluğundan söz edilemez. Bundan dolayı sorumluluğun mahiyeti sebebe bağlılıktır. Devletin sorumluluğu için memurun kusuru şart değildir (Sapanoğlu, 2012: 227). Örneğin, bir rehin hakkının kurulması için yapılan tescil talebinin yevmiye defterine işlenmemesi sonucu sırasını kaybeden alacaklının, taşınmazın sicilde yanlışlıkla iki ayrı sayfaya kaydedilmiş olması halinde, yolsuz kayda güvenerek taşınmazı satın almaya kalkan alıcının uğradığı zararlar ile sicilin yolsuz tutulması arasında uygun bir illiyet bağının bulunduğu şüphe yoktur. Ancak bazı durumlarda zarar görenin kusuru sicildeki yolsuzluk ile zarar arasındaki illiyet bağını, daha doğru bir deyişle bunlar

arasındaki uygunluğu kesebilir. Bu takdirde doğan zarardan Devlet'in sorumlu tutulması söz konusu değildir (Sirmen, 1977: 499).

Devletin, MK'nın 1007. maddesine göre tapu sicilinin tutulmasından doğan zararlardan sorumluluğu aslî sorumluluk; ve yine Devlet'in tapu sicilinin tutulmasından doğan zararlardan meydana gelen mesuliyeti, kusurda şart aranmadığından, tamamen objektif nitelikte bir sorumluluktur.

Tapu sicilindeki asli sorumluluktan kastın, kusurun işlemi yapan memur tarafından ya da ilgili denetleyici makamının kusurundan kaynaklansa bile birinci derecede Devlet sorumludur. Yani mağdurun zararından dolayı doğrudan ilgili kişi ya da kişileri değil, şüphesiz Devleti muhatap alacağı aşîkârdır. Devletin birinci derecede ve aslî mes'ul kabul edilmesi esas itibariyle güven ilkesinin de gereğidir. Çünkü mağdur sıfatıyla uğradığı zararın giderileceği fikri, karşılıkilere itimat telkin edecektir. Bu da en çok katma değer üreten bir kurumun devlete katkısının önemli nispette olumlu yönde etki edeceği bir hakikattir.

Objektif sorumlulukta amaçlanan husus ise, MK'nın 1007. maddesine göre davacı zararını tazmin ettirmek için bu zararın herhangi bir memurun kusurundan ileri geldiğini ispat etmek mecburiyetinde değildir. Devlet de memurun kusursuzluğunu ispat etmek suretiyle tazminat ödemek yükümünden kurtulamaz. Memurların kusuru ancak Devlet'in onlara rücu edip edemeyeceğinin tespiti bakımından önem taşır (Sapanoğlu, 2012: 87). Ancak, burada rücudan mütevellit memurlara dönen tazminatların objektif ölçüleri aşması, her çalışanın kaldırabileceği yükü katbekatın üstünde olması esas sıkıntının kaynağını teşkil etmektedir. "*Medeni Kanunun 1007. Maddesi Kapsamında Rücu*" başlıklı tabloya bakıldığında daha net anlaşılacağı üzere resmi rakamlara göre rücudan dolayı tapu memurları tarafından ödenen tazminat diğer mevkiidâşlarına göre çok ağır olması gelecek endişenin varlığı göstermesi açısından önemlidir.

1.2.4.5. Tapu Sicilinin Hukuka Aykırı Tutulması Devletin Aslî Sorumluluğunu Etkilememesi

Yolsuz tescilin tutulmasındaki sorumluluk, memurun ya da ilgili kişilerin kusur veya kusursuzluğundan meydana gelen mağduriyetlerin giderilmesi mesuliyeti ile hukuki evrak nitelikteki belgelerin sahte olmasından doğan zararın muhatabı Devlettir. Bundan kaçınılması düşünülemez.

Medeni Kanun, Tapu Kanunu, Kadastro Kanunu, Tapu Sicil Tüzüğü vd mevcut hükümlere aykırı hareket etmek mesuliyeti beraberinde getirecektir. Aykırı bir işlem mağdur sıfatıyla hareket eden kişilerin mevcudiyetine sebep teşkil edecektir. Aleniyet prensibi, gerçekliği ifade etmektedir. Aksine bir durumda haklı bir hukukî sebep olmaksızın tapu siciline bilerek veya bilmeyerek bir kayıt düşürülmesi veya mevcut bir kaydın silinmesi veya değiştirilmesi, yardımcı sicillerin hatalı veya eksik tutulması, yanlış su-retler veya sahte senetler verilmesi, gerekli tebliğlerin yapılmaması gibi hallerde meydana gelen zararlardan devlet sorumludur (Reisoğlu, 1980: 197). Yani, memurun görevini yapmaktan kaçınması devlete sorumluluk yüklemektedir.

MK 1007. maddesine göre Devlet'in sorumluluğu, sicillerin tescilinden, tarafların menfaatinin muhafaza edilmemiş olması; yani objektif hukuku ihlali kâfidir. Kural ihlalinde illaki mer'i mevzuata aykırılık aranmaz. Mevzuat dışındaki ihlaller de tapu siciline yolsuz tescile sebebiyet vermektedir. Mesela sahte vekâletname ile yapılan tesciller, sahte veraset belgesiyle yapılan tesciller yolsuz tescil olup hukuka aykırılık söz konusudur. Burada da objektif hukuk ihlalinin bahsetmek mümkündür.

Sahte vekâletname ile ilgili Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, şöyle denilmektedir: «...Davacının aynî hakkı tapu sicil muhafızlığında sahte vekâletnameye müsteniden

yapılan muamele ile bertaraf edilmiştir. Tapu sicil muhafızının tatbik etmesi gereken hukukî esasın ihlâl edilmiş olması halinde hukuka aykırılık durumu mevcut sayılacağı gibi, tapu memurunun faaliyetleri çerçevesine giren herhangi bir muamele, tapu kütüğünün tutulması muamelesi ve böyle bir muamelenin kanuna aykırı şekilde yapılmış olması dolayısıyla meydana gelen bir zarar tapu kütüğünün tutulmasının neticesi olarak bir zarar sayılır. Dâvaya esas olan hadisede sahte vekâletname istimal edilmek suretiyle temsil hakkındaki kanun hükümleri yerine getirilmeden tapu sicillerine kayıt düşürülmüş ve davacının aynî hakkı sona erdirilmiştir. Hadise mücerret noterlikte başlayıp biten ve tapu sicilinin tutulması ile ilgili bulunmayan bir muamele olarak tasvir edilemez. Çünkü zarar, sahte vekâletname tanzimi ile değil, bu vekaletnamenin tapu muamelesine mesnet ittihaz edilmesi ile husule gelmiştir ... Tapu sicil muhafızlığının hukuka aykırı şekilde muamelesiyle zarar arasında illiyet rabıtası mevcut olunca bu zarardan Devlet'in mesul tutulması icap eder. Burada tapu muamelesini yapan memurun kusurlu olup olmadığının taharrisine (araştırılması) lüzum yoktur" (YHGK. 5.10. 1955, 4/58-64, Nakl.: Sapanoğlu, 2012: 88).

Yine Hukuk Genel Kurulu, sahte veraset belgesiyle alakalı şu karara varmıştır: "...Davacının zararı, hem veraset senedinin gerçeğe aykırı bir durumu tesbit etmesinin, yani mirasçı olmayan bir kimseyi mirasçı olarak göstermesinin, hem de tapu memurunun gerçeğe aykırı veraset senedini esas tutarak davacı mirasçı adına tapuya yazılması gereken gayrimenkulun kaydının mirasçı olmayan kimse adına çevirmiş olmasının neticesidir... MK'nın 1007. (EMK, M: 917) maddesinin birinci fıkrasıyla kabul edilen mesuliyet, afaki mes'uliyet yani kusursuz mes'uliyet olduğu cihetle tapu memurunun kanuna aykırı bir muamele yaparken herhangi bir kusur işlemiş olması asla aranmaz.» (YHGK. 20.1.1960, 4/1-3, Nakl.: Sapanoğlu, 2012: 89).

Acar ve Deniz (2014) tapu sicilindeki ihlalleri şu şekilde özetlemektedirler: Tescili gereken bir aynî hakkın tescil edilmemiş olması, terkinin gereken bir aynî hakkın terkin edil-

memiş olması, tapu kütüğüne yolsuz bir tescil veya terkin yapılması, tescil veya terkinin hukukî sebebinin olmaması, geçerli bir sebebe dayanmaması, şerhler ve beyanlardaki kayıtların kayıt veya terkin edilmesiyle ortaya çıkabilecek eksiklikler vb durumlar sayılabilir (www.tkgm.gov.tr: 2014).

1.2.4.6. Devletin Sorumluluğunda Zamanaşımı ve İlgili Memura Rücu

Devletin sorumluluğunu hükme bağlayan MK'nın 1007. maddesine dayanan davalarda, olayın zamanaşımı yönünden BK'nın 60. maddesindeki 1 ve 10 yıllık in süre gerek uygulamada, gerekse doktrinde ortaklaşa kabul edilmektedir (Reisoğlu, 1993: 161). Hemen belirtmeli ki 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren BK'nın 72. maddesiyle bir yıllık zamanaşımı süresi iki yıla çıkartılmıştır. Yeni BK'nın yürürlük tarihinden itibaren dava açma süresi iki yıl ve on yıl olmuştur (Sapanoğlu, 2012: 244).

BK'nın 72. maddesi ise şöyledir: "Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar" (BK, M: 72). BK'nın 60. (Yeni BK, 72) maddesinde belirtilen iki ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin başlangıç tarihleri farklıdır. İlgili maddeden açıkça anlaşılacağı üzere, iki ve on yıllık sürelerin başlangıç tarihleri değişik esaslara bağlanmıştır. Sorumluluğun hüküm ifade edebilmesi için bu tür tazminat davalarında sürecin başlangıç tarihinin belirlenmesi önemlidir (Sapanoğlu, 2012: 244). Söz konusu 72. maddenin 1. fıkrası uyarınca; zararın ve sorumluluğun öğrenilmesi tarihinden itibaren 2 yıl, herhalde zarar doğuran eylem veya işlem tarihinden başlayarak 10 yıl geçtikten sonra davanın zamanaşımına uğrayacaktır (Reisoğlu, 1980: 202).

Tapu sicilinin tutulmasından meydana gelen zararı ödeyen Devlet, ilgili MK mucibince kusuru bulunan memura rücu ettire-

cektir. İki yıllık süre zararın Devlet tarafından ödendiği ve zarara kusuru ile sebebiyet veren memurun öğrenildiği günden itibaren başlar. Devlet'in, herhalde, zararın ödendiği tarihten itibaren on yıl içinde memura rücu dâvasını açmış olması gerekir. Rücu davalarında, memurun kusuru sorumluluğu için şart olduğundan sorumluluğun, BK'nın 41 ve devamı maddeleri uyarınca belirlenmesi gerekir (Sapanoğlu, 2012: 249).

YHGK'nın, 20/1/1982 tarih, E. 1979/4-548 ve K. 1982/46 sayılı kararının bu hususla ilgili hükmü şöyledir: "15.3.1944 gün, E.1943/13, K.1944/8 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında belirtildiği gibi, tapuda yanlışlık başlı başına hukukî bir mevcudiyet ifade etmeyip, ancak sebebiyet verdiği zarar itibariyle hukukî bir mevcudiyet ifade eder. Bunun doğal (tabii) sonucu ise zamanaşımının kayıt tashihine ait davanın reddine ilişkin kararın kesinleşme tarihinden başlamasıdır. Aksinin kabulü, 917. maddenin konuluş amacına da ters düşer. Nitekim Hazine'nin açacağı rücu davasında da zamanaşımının tapudaki yanlışlık tarihinden değil, ödeme tarihinden başlayacağı, yerleşmiş uygulama gereğidir" (YKD, 1982: 1062-1065).

1.2.4.7. MK 1007. Maddesiyle İlgili Fiili Durum

MK'nın 1007. maddesinden doğan zararlar sebebiyle gayrimenkul malikinin Devlet'e açtığı tazminatların işlemi yapan memura rücu ile ilgili resmi veriler "Madeni Kanunun 1007. Maddesi Kapsamında Rücu" başlıklı tabloda ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu tabloya bakıldığında MK'nın 1007. maddesinin fiili durumu gözler önüne serilmektedir. Buna göre rücudan dolayı memurların bilerek veya bilmeyerek yaptıkları tescil hatalarının bedelinin çok ağır olduğu müşahade edilecektir.

Ek-1'deki tabloda da görüleceği üzere, 1960 yılından 2013 yılında kadarki sürede toplamda 44 rücu meydana gelmiştir. Devlet tarafından mağdur sıfatıyla dava açanlara ödenen para -günümüz parasıyla- 5.659.599,95

TL'dir. Bunlardan sadece 26, 29, 35 ve 40 numaralı rücular hariç, tamamı ilgili tapu müdürlüklerindeki sorumlulara rücu etmiştir. İlk olarak 30/11/1960 tarih ve 8792 yevmiye numaralı satış işlemine karşı dava açılmış; 17/09/1998 tarihinde, 472.515.750 TL ve 04/11/1999 tarihinde 111.100.000 TL ödenmiştir. Rücu sebebi ise Mamak 2. Bölge TSM sorumlularınca yapılan satış işleminde tapu kütüğünde gerekli işlemin tescil edilmemesi, bilahare tashihen tescil işleminin de hatalı yapılmasıdır (www.tkgm.gov.tr: 2014).

MK'nın 1007. maddesin rücu sebepleri muhtelif olmakla beraber, Ek-1'de ifade edildiği gibi belli başlı olanları şu şekildedir:

- Yetkisiz vekâlet sebebiyle ipotek tesis edilmesi,
- Tapu kaydında haciz şerhi bulunduğu halde satış işlemi yapılarak alacaklının zarara uğratılması,
- İlâmın hatalı olarak tapu kütüğünde terkin ve tescil edilmesi,
- Tapu kütüğünde yapılan satış işleminin tescilinin gösterilmemesi,
- İhtiyati haciz ve ihtiyati tedbir kararlarının hatalı parsellere işlenmesi,
- Tapuda gerçek malik olmayan kişiden yer alan davacının uğradığı hak kaybı,
- Talebin hak sahibinden geldiğini araştırmadan hatalı işlem yapılması,
- Hisse tescilinin resmi senedine uygun olarak tapuya tescil edilmemesi,
- Hatalı olarak yapılan satış işleminden sonra devredilen hissenin tapu kütüğünde çizilmemesi,
- Takyidatların hukuki kıymetini kaybetmiş kütük sayfalarına konulması,
- İntikal-satış işleminde yolsuz tescil yapılması,
- İpotek işlemi tescil edilmeden taşınmazın satılması,
- Kat irtifakı kurulması ve satış yapılması,
- Satış işleminde mükerrer tescil yapılması,
- Sahte kimlikle satış ve zayiinden tapu senedi verilmesi,

- Satış işleminin tapuya tescil edilmemesi sebebiyle ikinci defa satışının yapılması,
- İntikalde evveliyat kayıtlarının incelenmeden hatalı veraset belgesine göre işlem yapılması,
- Hisse tescilinin hatalı olarak yapılması,
- Parseller davalı olduğu halde bunların tapuya şerh edilmemesi,
- Davalı taşınmazların tespitlerinin kesinleştirilmesi,
- Bildirilen hatalı hissenin icraen satılması,
- Sahte vekâletname ile satış işlemi yapılması,
- Satış işleminde eski malik isminin terkin edilmemesi, yeni malik isminin tescil edilmemesi ve taşınmazın bu haliyle tedavül görmüş olması,
- Malikin lehine tesis edilen ipoteğin tapu kaydından terkin edilmesi (Hatalı intikal ve ipotek işlemi),
- Sahte nüfus cüzdanı ile satış işlemi yapılması,
- Sahte veraset ilamıyla işlem yaptırılması,
- Vakıf belirtmesinin terkin karşılığında ödenen taviz bedelinin tahsiline yönelik dava açılması,
- Taşınmaz üzerine Vakıflar Bankası lehine kurulan ipoteğin usulsüz olması,
- 24.05.1973 tarihli satış işleminin zabıt defterine işlenerek münakalesinin yapılması sebebiyle çifte tapu kaydının oluşması,
- Satış işleminde alıcının eksik hisse almasına sebebiyet verilmesi,
- İlk satış işleminde satıcının adının kütükten terkin edilmemesi sebebiyle, eski malikin aynı hisseyi 2. defa satması,
- Mükerrer tescil edilen parselin iptal edilmesi sebebiyle Hazine Zararı oluşmuştur.

1.3. Tapu Müdürlüklerindeki Çalışma Usul, Esas ve Şartları

1.3.1. Tapu Müdürlüklerindeki Çalışma Şartları ve İş Akışı

MK'nın 1007. maddesinin tapu çalışanları üzerindeki etkisini tespit edebilmek için tapu müdürlüklerinin iş ve işleyişlerinin bilinmesi gerekmektedir. TKGM, "Tapu Müdürlüğü İş Akışı ve Yetki devri Kılavuzu" konulu 25.02.2014 tarih ve 2014/1 sayılı Genelge ile teşkilatın yetki ve iş akışı yeniden şekillenmiştir. Bu genelge ile "(T)apu müdürlüklerinin iş akışı ve yetki devrinde ortaya çıkan farklılıkların ortadan kaldırılarak işlemlerin belirli standartlarda gerçekleştirilebilmesi ve Kurumsal Kalite Yönetim Sistemi ile Kamu Etik Davranış İlkelerinin tam olarak uygulanabilmesi" (www.tkgm.gov.tr, 2014: 2) amaçlanmıştır.

Tapu işlemlerinin personele havalesi yine aynı genelge ile etraflıca şekillendirilmiştir. İşlem için havale edilen servis, müracaat biriminin yaptığı işlem havalesi belgelerinin ayrıntılı olarak incelendiği bölümdür. Burada akitli ve akitsiz işlemlerin hazırlandığı ve söz konusu taleplerin karşılandığı mahaldir. Başvuru birimince sevk edilen belgeler işlemi hayata geçirecek personel tarafından elden veya zimmetle teslim alındıktan sonra müracaat sırasına göre görevlendirilen personel tarafından incelenmesine başlanır. İşlemi yapmakla mesul tapu memurları, evvela işleme konu gayrimenkul/gayrimenkul-lerin sicilini, kimlik tespiti için gerekli olan dayanak belgelerini (resmi senet, tescil işlem belgesi vb) tetkik ederler.

Tapu Müdürlüğü İş Akışı ve Yetki devri Kılavuzu (2014) ile TAKBİS, kütük ve taşınmaz dosyası üzerinde TST ve ilgili mevzuat uyarınca yapılan inceleme neticesinde işlemin gerçekleştirilmesine mani bir hal yoksa, işlem hazırlanarak kontrol edilmesi amacıyla yetkili müdür yardımcısına iletilir. Bu noktada yetkili müdür yardımcısının sorumluluğu önemlidir. Çünkü kendisine iletilen işlemleri gecikmeye yer vermeksizin kontrol etmekle görevli ve sorumludur. Yapılan kontrolde herhangi bir eksiklik bulunmaması durumunda işlemi yapan tapu çalışanı tarafından müdür yardımcısı ile koordineli bir

şekilde işlem sahibine randevu saati, tahakkuk eden harç ve döner sermaye tutarları SMS vasıtasıyla bildirilecektir. Tapu Harçları e-devlet üzerinden turkiye.gov.tr sayfasına ve ilgili banka şubelerine elektronik ortamda gönderildikten sonra talep sahiplerine TAKBİS üzerinden SMS ile gerekli bilgiler verilerek harçların tahsil edilmesi sağlanacaktır. İlgililer tarafından lüzumlu kontroller yapılmadan randevu ve harç tahakkuk bilgileri, işlem sahiplerine kesinlikle SMS (mesaj) gönderilmeyecektir. İşleme ilişkin hukuken bir engel bulunmadığı takdirde; SMS ile en geç saat 14.00'e kadar işlemin tamamlanacağı (randevu) gün ve saat ilgisine bildirilecektir.

Randevu saatinde tarafların hazır bulunması halinde yetkili müdür yardımcısının gözetimi altında işlem yapan tapu personelin huzurunda tarafların işleme ilişkin imzaları alınır. Müteakiben tamamlanan işlem geciktirmeye fırsat verilmeden yevmiye alınır. Daha sonra işlemle alakalı belgeler (tapu senedi, ipotek senedi, resmi senet sureti vb.) ilgisine teslim edilecektir. Eğer taraflar imzaya verilen saatte gelmezler ise talep sahipleri ile ilgili müdür/müdür yardımcısı tarafından yeni bir randevu saati belirlenir. Bu şekilde işlemin tamamlanması yoluna gidilir.

Havale edilen işlem, ilgili tapu çalışanı tarafından TAKBİS ortamında, tapu kütüğü ve belgeler üzerinde inceleme yapması esnasında işleme engel bir durum tespit ederse, durumu yetkili müdür yardımcısına iletmekle mesuldür. Durumdan haberdar edilen yetkili müdür yardımcısının bilgisi dâhilinde işlem sahiplerine SMS gönderilerek noksanlığın giderilmesi talep edilir. Gönderilen SMS ile hangi müdür yardımcısına başvurulacağı bildirilerek, eksikliğin giderilmesi durumunda işlem neticelen-dirilecektir.

Kılavuza göre eksikliğin SMS gönderilerek işlem sahiplerine bildirilmesinden ya da işlemin bittiğine ilişkin randevu saati ve harç tahakkuk bilgilerini içeren SMS gönderiminden sonra 20 gün içerisinde istem sahip-

lerinin müdürlüğe müracaat etmemesi durumunda ilgililere “10 gün içerisinde müdürlüğe müracaat etmemeleri halinde başvuru belgesi hariç tüm belgelerin başvuru fişinde beyan edilen adreslerine üst yazı ile posta/kargo yolu ile iade edileceği” SMS gönderilerek bildirilir. Bu 10 günlük süre içinde de müdürlüğe müracaat edilmemesi durumunda, TAKBİS üzerinden gerekli açıklamalar yapılarak işlem havale edilen personel tarafından sonlandırılacak ve başvuru belgesi dışında diğer tüm belgeler üst yazı ile posta/kargo yolu ile ilgisince bildirilen adrese iade edilecektir. Başvuru belgesi ve üst yazı standart dosya planına göre arşivlenecektir.

Havalesi yapılan işlem ilgili memur tarafından “(İ)şlemleri makul, izah edilebilir bir sürede ve güvenli bir şekilde gerçekleştirme konusunda sorumludur. İşlem sırası daha önce olan başvuru evrakının işleme alınmayarak daha sonra yapılan bir başvurunun işleme alınması gibi hususların sebeplerin işlemi yapan personelce TAKBİS’ te yer alan açıklamalar bölümüne girilmesi, işlem servislerindeki yetkili müdür yardımcıları ve tapu müdürü tarafından personele havale edilen işlemlerin sürekli olarak takip edilmesi ve eksikliklerin ikmal ettirilmesi sağlanmalıdır” (www.tkgm.gov.tr; 2014).

Tapu müdürlüklerinde çalışma şartları (vatandaş) müşteri odaklıdır. Vatandaş ismini sonraki zamanlarda hizmet verilen değil, verdiği ücret karşılığında hizmet alan müşteri telâkkisi kabul edilmektedir. Özel sektörde nasıl müşteri temelli çalışma şartları var ise tapu müdürlüklerinde de müşteri merkezli, müşterinin talepleri doğrultusunda bir hizmet söz konusudur. Bu da zaman kavramıyla yakından ilişkilidir. Nasıl ki özel teşebbüste rekabet esas ise - şimdilik tapu müdürlükleri rakipsiz- müşteriye hizmet vermek rekabetin getirdiği şartlarla mütenasip olmalıdır. İşte, bu noktada zaman kavramı önem kazanmaktadır. Zamanla yarışmak memurun başat görevi olmaktadır. “Zaman, insanların

çok çalışarak artıracabilecekleri bir kaynak değildir. Zaman yönetiminin amacı sınırlı olan zamanı artırmak değil, sınırlı zaman içinde yapılan faaliyetlerin niteliğini artırmaktır” (Erdem vd., 2005: 167). Tapu müdürlüğünde çalışan memurların mevcut kanuni zamanlarını nitelikli kullanarak nefes almayacakları bir çaba ile hizmet sundukları çalışma şartlarının da buna muadil olması beklenmektedir. Türkiye çapında yeni yeni fizikî şartların düzeltilmesi yoluna gidildiği düşünüldüğünde, kurum merkezine ve hazineye en çok para kazandıran bir kurumun şartlarının ne kadar da ihmal edildiği izahtan varestedir.

Tapu müdürlüklerinde 3 çeşit işlem vardır. Bunlar, akitli işlemler, akitsiz işlemler ve diğer işlemlerdir (Ateş vd., 2009: 7). Tapu müdürlüklerinde iş yaptırmak isteyen müşteriler, ya bizzat kendileri gelerek veya yetki verdikleri bir temsilcileri vasıtasıyla işlerini yaptırabilmektedirler. Günümüzde müşterinin/vatandaşın memur üzerindeki etkisi artırma adına emlakçı veya diğer araçlarla iş yaptırmak yaygın bir uygulama halini almıştır. Emlakçı veya araçların devrede olması daha ilk safhada çalışanlar üzerinde baskı unsuru esas duruma geçmiş vaziyettir. Her ne kadar akitli işlemlerde iş sahibi-nin akit anında kendisinin tapu müdürlüğüne gelmesi gerekmektedir de, her türlü hazırlık ve akit sonrası işleri araçlar yapabilmektedir. Tapu harçları ile döner sermaye ücretleri banka şubelerine yatırılmaktadır.

Müracaatta ön incelemeden sonra müşterini veya temsilcisinin başvuru belgesini imzaladıktan sonra başvuru sırasında verdiği cep telefonuna ikinci bir mesaj geleceği; bu mesaj işlemin hazır olduğu anlamı taşıdığı belirtilerek, müşteri veya temsilcisi gönderilir.

Müşteri, özel sektör mantığı ile ve tapu müdürlüğünün “sadece kendisine hizmet verdiğini” düşünerek hizmetin karşılığını beklemektedir. İletişim sorununda zaman baskısı kendini göstermektedir. “Bazen iletişim sürecinin aldığı sürede bariyer olarak görülebilir.

Örneğin, özellikle zaman baskısı varsa mesaj asıl alıcıya ulaştırılmak üzere baş-ka birisine aktarılır. Veya organizasyonlarda alıcıya belirli kademelerden veya formal yollardan ulaşmak yerine, informal yollardan ve kısa yollar seçilebilir. Bu ise normal o-larak iletişim süresi içerisinde girecek bazı kimseleri dışarıda bıraktığı için uygulamalar-da da karışıklığa yol açacaktır” (Koçel, 2010: 534). Müşterinin işlemin hemen yapılma beklentisi içinde olması; iş akışını bozacak yollara tevessül etmesi; memuru daha işleme başlamadan ruhi yönden olumsuz baskıya maruz bırakmaktadır. TKGM’nin ilgili genelgesi, zaman baskısını müşteri merkezli düşünüp, memurun üzerine yıkması ise görünürdeki sorunları perçinlemektedir.

1.3.2. Tapu Müdürlüklerindeki Stratejik Plan ve Program Eksikliği

Her ne kadar yeni genelgelerle tapu çalışanlarının nasıl işlem yapması gerektiği, işlem hiyerarşisinin nasıl olması icap ettiğine dair rehberlik etmesi arzu edilse de stratejik tapu çalışmasında planlı bir iradenin mevcut olmaması, çıkan kanun, tüzük, yönetmelik, genelge vb. gibi bağlayıcı rehberliklerin çalışanları “modern köle” durumuna sokmasına zemin hazırladığı meydandadır. Tapu müdürlükleri, stratejik planlama ve strateji belirleme Genel Müdürlük tarafından tespit edildiği peşin hükmüyle hareket ettiğinden, üstüne vazife almadan kendi iç işleyişi ile alakalı strateji belirlememektedir.

Strateji kavramının çok eskilere dayandığı bilinmektedir. “Strateji kavramını ilk defa MÖ 500’lerde Sun Tzu tarafından askeri anlamda kullanılmaya başlanmakla beraber; sosyal bilimlerde ancak 1930’lu yıllardan itibaren kullanılmıştır” (Karpuzluoğlu, 2010: 237).

Bu strateji kavramı üzerinde “Neuman, Morgenstern, Chandler, Anthony, Ansoff, Mintzberg, Andrew, Hofer, Schendel ve Porter gibi bilim adamlarının (...) strateji üzerindeki tanımlamaları bütüncül bir tarzda ele alındığında, kavram işletmeye istikamet vermek ve

rekabet üstünlüğü sağlamak amaçlarıyla, işletme ve çevresini sürekli analiz ederek, uyum sağlayacak amaçların belirlenmesi, faaliyetlerin planlanması ve gerekli araç ve kaynakların yeniden düzenlenmesi sürecidir” şeklinde ifade edilebilir (Karpuz-luoğlu, 2010: 237).

Tapuda hizmet almaya gelenlerin TKGM ve Maliye Hazinesi’ne maddi bir getiri- si olduğundan dolayı vatandaş, müşteri kavramı ile nitelendirildiği için tapu müdürlükleri işletme hükmündedir. Tapu müdürlüklerinin işletme görevini yerine getirirken -şimdilik - rakipsiz olduğu unutulmamalıdır. Ancak, Kadastro Müdürlükleri’nin iş ve işlemlerinin Lisanslı Harita Kadastro Mühendisleri ve Büroları (LİHKAP)’na devredildiği gibi özelleştirse tapu müdürlüklerin de rakipleri çoğalacaktır.

Stratejik Yönetim ise, bir kurumun amaçlarını gerçekleştirmek üzere üretim kaynaklarını (insan kaynaklarını, bilgi, makine, maddi ve beşeri sermaye vb.) etkili ve verimli bir şekilde kullanılması olarak tarif edildiğinde, stratejik yönetimin ehemmiyeti ortaya çıkmaktadır. Şimdi ilmi bir sevk ve idarenin noksanlığı plansızlık ve programsızlık, tapu müdürlüklerindeki ağır olan iş yükünü çekilmez hale getirmektedir. Türkiye’de mevcut 957 tapu müdürlüğünün kaç tanesinde belirli bir stratejiyle iş akışının sağlandığını, çalışanların bir plan ve program dahilinde organize edildiğini, tapuda işlem yapan memurların ruh hallerinden anlamak mümkündür.

1.3.3. Tapu Müdürlüklerindeki Çalışanların Sorumluluktan Kaçınmaları

İdeal bir mesuliyet ve mesuliyetten kaçınmaya sebep olan vasatın mevcudiyeti “sorumluz” bir anlayışı hâkim kılmaktadır. Nurettin Topçu’nun 1939 yılında Hareket dergisinde idealize ettiği mes’uliyet, devlet adına çalışan ve bunu millete hizmet gözüyle bakan bir memurun varlığıdır. Nurettin Topçu’nun “Mukadderatını kendi ellerine almayan millet, kaybolmaya mahkumdur” (Topçu, 2011: 207)

ifadeleri, sorumluluğu esas alan bir anlayışı vurgulamaktadır. Ve devam eder: “Toprağın ve tarihin bize yüklediği maddede ve ruhta gelenek haline gelmiş bir mesuliyet omuzlarımızda ağırlaşıyor. Bu sorumluluğu başkalarının omzuna aktarmak, vatanı ve tarihi feda etmektir. Gelenek bunun için bizimdir. Onu varlığımızdan atmak kabil değildir. Her alanda aile, iktisat, ilim, sanat, ahlak ve din alanında kendimizin olanı kendi omuzlarımıza yüklemenin zamanı gelmiştir. Gerçek vatandaş, bir vatanın tarihiyle beraber bütün mesuliyetini üzerine almak iradesini yaşatan insandır. Bize bir lütuf gibi saadet bağışlayan değil bizde mesuliyet yaratan insan lazımdır. Saadet, bizdeki iradenin yarattığı içsel bir aydınlık olmalıdır. Bize, kin ateşi içinde kuvvetle hak kazanan değil, hakikat aşkıyla hakkını yaştan insan lazımdır. Bize ‘Firdevs-i âlâdan ve bunca sevdâdan’ vazgeçmiş hak âşıkları lazımdır. Hakiki saadet ve hak, ehkinden alınır. Bir meta değildir. Bize, bin bir saadetten yüz çeviren, İslam Peygamberi Hz. Muhammed (sav) gibi. ‘Güneşi sağma, ayı soluma koysanız, yine bu işten vazgeçmem’ diyen mesuliyet mümessilleri lazımdır” (Topçu, 2011: 207-208). “Hizmet muvaffak olsun da varsın bizim yerimiz caminin pabuçluğu olsun” iradesini gösteren bir memur zihniyetinin tesisi ana eksen olmalıdır.

Sorumluluğu esas alan bir asırda bilginin gücü daha da önem kazanmaktadır (Mezkit, 2005: 77). Dolayısıyla, bilgi toplumu, kesinlikle sorumluluğa dayalı bir düzen olacaktır (Drucker, 1994: 141). İnisiyatif, sorumluluk almak ile mümkündür. Sorumluluk ise vasıflı, donanımlı bir kişinin yapabileceği bir hususiyet olduğu düşünülürse bu noktada tapu çalışanlarının sorumluluk almaktan kaçındıkları müşahade edilmektedir.

Bunu etkileyen en büyük sebebin MK’nın 1007. maddesi olduğu ve bu madde-nin çalışanların moral ve motivasyonunu olumsuz etkilediği; bundan dolayı da sorumluluktan kaçındığı düşünülmektedir. İşlem hızının artırılmasına matuf çabalara

rağmen memurun inisiyatif almalarının önünün açılmasına yönelik somut adımların atılmaması, tapu çalışanlarını aşırı garantici bir ruh haline büründürmeye yöneliyor.

Sorumluluk almayı genel ve iç hiyerarşi engellediğinden bir “lider” memur profilini de görmek mümkün olmamaktadır. Bu da işlem yoğunluğunun zirve yaptığı müdürlüklerde yönetilememezliği beraberinde getirmektedir. Sorunların kartopu gibi büyüyerek artmasına sebep olmaktadır. Halbuki böylesi bir durumda sorumluluk sahibi, inisiyatif ele alacak bir lider “memura” ihtiyaç vardır. Lider memurun alt hiyerarşiden üstlere doğru mekanizmanın işleyişinde ne kadar olumlu bir katkı sağlayacağı aşikârdır. Ancak çalışanların nezdinde lider konumuna sahip kişilerin arzu edilmemesi gibi bir havanın olması ya da amirlerin kendi memurunu oluşturma çabası vb. gibi sebepler, sorumluluk alacak memur tipini örselemektedir. Bu da günümüzdeki insanların zihninde hasıl olan “klasik memur” anlayışının hakim olmasına zemin hazırlamaktadır.

1.3.4. Tapu Çalışanlarının İş Motivasyonu ve Kurum Amirlerinin Çalışanlara Moral Yükseltici Motivasyonu Sağlamaları

Motivasyon, “kişilerin belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere kendi arzu ve istekleri ile davranmaları ve çaba göstermeleri” (Koçel, 2010: 219) şeklinde tarif edildiğinde, bunu tapu çalışanları üzerinde görmek mümkün mü sualini de beraberinde getirmektedir. Tapu çalışanları gerçek manada motive olabiliyorlar mı? Moral dünyasına ne kadar etki edilebiliyor? Amir mevkiindekiler, bu hususta nasıl bir çaba içendedirler? Daha doğrusu, tapu çalışanlarının amirlerine motive edici bir üst amirleri var mı? Senelik eğitim çalışmalarının tapu çalışanlarını ne kadar motive etmektedir? Motive edilirken eğitime katılanlar bundan ne kadar faydalanıyorlar? Eğitim amaçlı toplantıların

ve-rimliliği de ayrıca tartışılması gereken bir konudur.

Bu noktada “çalışan-amir” ilişkisinde motivasyonun önemi artmaktadır. “Yöneticiyi motivasyon konusu ile ilgilenmek zorundadır. Çünkü yöneticinin başarısı, çalışma ekibinin örgütsel amaçlar doğrultusunda çalışmalarına; bilgi, yetenek ve güçlerini tam olarak bu doğrultuda harcamalarına bağlıdır. Başka deyişle motivasyon, performansla çok yakından ilişkilidir. Motive olmayan personelin performans göstermesi beklenmemelidir” (Koçel, 2010: 219). Daha mesai saati başlar başlamaz “herkes elinde-ki işlemleri hızlandırsın. Bana telefon ettirenlere karşı mahcup etmeyin” sözleriyle çalışanlarına hitap eden bir amirden motive edici sözlerin gelmemesi günün kötü olacağına işaretler, memur için. Halbuki motivasyonun konusun esas itibariyle; “1-Kişilerin bekleyiş ve ihtiyaçları; 2- Amaçları, 3- Davranışları, 4- Kendilerine performansları hakkında bilgi verilmesi” (Koçel, 2010: 219) konularıyla ilgilidir.

Amirlerin çalışanlarının beklentilerini, nasıl bir çalışma ortamına ihtiyaç duyduklarını, küçük bir toplantı ile arzu ve isteklerini tespit etmek mümkün iken, daha mesainin başlamasıyla “amir baskısının” hâkimiyet kurması çalışanlar üzerinde nasıl bir etki meydana getireceğini görmek mümkündür. Günlük beş dakikalık plan ve program toplantısı, küçük motive edici bir söz, aslında kurum amirine “telefon ile gelen baskıların” hafifletecektir.

Amirin asıl amacı, memurunun ruh halini bilip ona göre hareket etmesi gerekir. Onu kendine muhalif değil; bilakis o memurun müdürü tarafından kendisinin korunup kollandığını düşünmesi moral ve motivasyon açısından artı değer oluşturacaktır. Kurum amirinin bu tarz yaklaşımı çalışanın moral ve motivasyonun tesisinde önemli rol oynayacağı muhakkaktır. Motivasyon kavramının temeline bakıldığında çalışanın çalışma azminin hedefe varmadaki hızını ve-

rimli bir şekilde artırmasıdır. Bunun yapacak olan amirin yaklaşım tarzıdır.

Amirin memuruna yaklaşımı; aslında, bir davettir. Memurun işine yapışması amirine güvenmesiyle mümkündür. Onu öteleyen bir anlayışın hâkim olduğu yerde iş verimi “köle” ruhuyla yapıldığından lezzetli değildir. Amir-memur ilişkisinde amirin yaklaşım tarzına Hz. Muhammed (sav)’in muhatabını anlamaya (empati) sevk örneği, karşılıklı güven anlamında önemlidir (Önköl, 1999: 333 vd.).

Bir amirin memurunu dinlemedeki feraseti, moral ve motivasyonu için en ideal yoldur. O memur sevk ve idarede böylesi bir göreve davetçi bir amirin yaklaşımı; Eren’in (2002: 127) tabiriyle Çağdaş Toplam Kalite Yönetim Felsefesi çok daha net ortaya çıkacaktır. Bunun için “İnsanlara (memur) verimli ve kaliteli çalışabilecekleri uygun bir ortam sağlanmalıdır. Bunun için işlerini sistemli, basit ve değişime açık bir şekilde yapmalarını sağlayacak prosedürler hazırlanmalıdır. Ayrıca insanların daha iyi iş yapmalarını ödüllendirmek için onların başarı olanlarının tanınması ve ödüllendirilmesi gerekmektedir. Kaliteli bir iş yapmaya özendirilmeleri yöneticilerin liderlik biçiminden ve çalışma ortamından kaynaklanmaktadır. Çalışanların benlik ve saygılarını yükseltmek, onları güçlendirmek, sorun çözme kabiliyetlerini artırmak, yeni fikirler üretmeye ve bunları sunmaya teşvik etmek, başarılarını takdir etmek” (Eren, 2003: 127) gibi yaklaşımlar, çağdaş bir amir-memur ilişkisindeki hizmet kalitesinin seviyesini olumlu yönde etkileyeceği göz ardı edilmemelidir.

1.3.5. Tapu Çalışanlarının Vatan-daş/Müşteri İlişkileri

Tapu müdürlükleri işletme mantığıyla yürütülmeye, iş ve işlemlerin sonuçlanması bu merkezde olduğundan hizmet veren bir kurum değil; hizmet satan ve onun alıcısı olan vatandaş da hizmet olan insan değil; müşteri mantığıyla faaliyet verdiğinden memurların bu hal üzerinde olması talep edilmektedir.

Verilere bakıldığında neden vatandaşın müşteri olarak addedildiği ortaya çıkar. Şöyle ki; “2008 yılında hazineye aktarılan miktar 2.156. 695.801 TL’dir. Kuruma aynı yıl hazine tarafından tahsis edilen bütçenin sadece 422.447.000 TL olduğu dikkate alınırsa, TKGM’nin aldığı ödeneği yaklaşık dört katıyla hazineye geri iade ettiği düşünülebilir” (Ateş vd., 2009: 6).

Tapu müdürlüklerinde hizmetin müşteri odaklı olması, “neo-liberal” kamu yönetiminin bir sonucu daha çok öne çıkıyor. O da şudur: “Müşteri velinimetimizdir. Müşte-ri ne derse haklıdır”. Hizmet veren-hizmet alan bir yapı müşteri odaklı yapıya dönüşün-ce, vatandaşın tapu müdürlüğüne bakışı tabii olarak değişmektedir. Müşterinin tapu müdürlüğüne adımını atar atmaz, ilk andan itibaren memura bakışı şöyledir: “Benim vergimle maaş alıyor-sun.” Bu tarz yaklaşımı tetikleyen müşteri merkezli bakış açısının varlığıdır. Halbuki müşteri memnuniyetini esas alan bir işletmede çalışan memnuniyetin de çok önemli olduğu gözden irak edilmemesi gereken husustur. Bu haldeki memur-vatandaş ilişkisinde ters yönlü durum söz konusudur. Müşteri memnuniyeti-ni esas alan memurun müşteriye hangi nispette hoşnut edeceği ise muammadır.

1.3.6. Tapu Çalışanlarına İşlem Esnasında Vatandaş Baskısı; İşlemlerin Öncelikli Yapılma Talepleri ve Çevre/Bahane/Haklı Sebep Baskısı

Tapu müdürlüklerinde işlemin servis bölümüne aktarılmasıyla vatandaşın baskısı “hemen” başlamaktadır. TKGM’nin 2014/1 sayılı Genelgesiyle vatandaş ile işlemi yapan memurun ilişkisinin tamamen kesilmek istenmesi uygulamadaki sıkıntıları bitirmemektedir. Bu sefer de “amir” baskısı ortaya çıkmaktadır. İşlem havalesi daha yapıl-madan müşterinin “makbuzu alabilir miyim” baskısı çalışanın çileden çıkmasına yet-mektedir. Müşteri, tapu müdürlüklerindeki işleyişi, nüfus müdürlüklerindeki işlemlerle, vergi daire-

sindeki işlemlerle ya da bankalardaki, posta-nedeki işlemlerle bir tutması ve tapuda mülki-yet değişiminden haberdar değilmişçesine çalışanın psikolojik baskı altına alması halledi-lemeyen bir konudur.

Müşterinin en çok başvurduğu yol; “bahane” bulmaktır. Bu da işlem esnasında hastasının olması; acile yatırılan hastasının bulunduğu bahanesi; uçak biletini aldığını ve “işleminin” bütün müşterilerinin önüne geçi-rilmesi talebi; doğruluğu tartışılan; hatta çoğu kez de doğru olmadığı tespit edilen baskıların çalışanlara verdiği sıkıntı; esas iti-bariyle hak-sızlığın da ötesinde vatandaşa cevap verilme ihtiyacından dolayı kaybolan zamanın hesaba katılmaması ayrı bir sorun oluşturmaktadır.

Müşterinin tapu müdürlüğüne karşı ileri sürdüğü bankada, vergi dairesinde, nü-fus müdürlüklerinde işlemin beş-on dakika içinde neticelendiğini; tapu müdürlüklerinde saatlerce sürdüğünü; hatta -bazen- haftalarca işlemin tamamlanmadığını ileri sürmesi mül-kiyet değişiminden habersiz olduğu kadar bu “geciktirme bahanesini” baskı vasıtası olarak kullanma çabası gözlerden kaçmamaktadır.

Meselâ ipotek için tapu müdürlüğüne gelen bir vatandaşın işlemin hemen biti-rilmesi talebinin mazereti olarak, “bir iki aydır gelip gittiğini” beyan etmesi çelişkidir. Halbuki ta-puya ilk defa gelmektedir. Bankada ise en az bir hafta beklediğini unutmakta-dır.

Yine intikal-satış işlemi için müracaat-ta bulunan vatandaşın evrakları incelendi-ğinde “veraset ilişkisinin kesilmediği” tespit edildiğinde ve bu husus müşteriye bildirildi-ğinde vatandaşın ilk tepkisi “iş yokuşa” sü-rüldüğüne dair beyanattır. Aynı müşteri ver-gi dairesine gittiğinde işleminin “bir hafta sonra yapılacak toplantıda neticeleneceği” beyan edilmesi halinde de yine tapu müdürlü-ğü çalışanlarının sorumlu tutulması esas itiba-riyle MK’nın 1007. maddesinin görünmeyen baskısının bir sonucudur.

1.3.7. Tapu Çalışanlarının İşlem Sırasın-da Hata Yapma Endişesi

Müşteri baskısının (3.6. madde) çalışan üzerindeki en büyük neticesi “hata yapmasına” zemin hazırlamasıdır. İş yoğunluğu, çalışan yetersizliği, hata yapmaya sevk eden baş etkenlerdir. Meselâ, “2003 yılında 2.730.432 adet işlem gerçekleşirken, 2008 yılında tapu müdürlüklerindeki işlem sayısı 6.584.783’e yükselmiştir. İşlem hacminin %141 artmasına karşılık, aynı yıllar içerisindeki personel artışı ise sadece %21 civarındadır. 2003 yılında personel başına ortalama 506 işlem düşerken, bu rakam 2008 yılında yaklaşık iki katına çıkarak 1.006’ya bulmuştur” (Ateş vd., 2009: 6).

Buradaki sıkıntıda, insan kaynakları planlamasının yapıl(a)mamasın sonuçlarını görmek mümkündür. İnsan kaynakları planlamasının çeşitli amaçları vardır. Ve söz konusu planlamaların etkinliği bu amaçların gerçekleştirilmesiyle doğrudan ilişkilidir. Bu amaçları iki ana başlık altında toplamak mümkündür: Birincisi, çalışanların etkin ve verimli kullanımını sağlamak; ikincisi de, doyuma ulaşmış ve yetişmiş çalışanlara sahip olmak. İnsan kaynakları planlaması ile işletmelerin, ihtiyaç duyduğu çalışanlar sahip oldukları özellikler bakımından ayrıntılı şekilde belirlendiğinden, çalışanları temin süresinde ve bulunan adaylar arasından yapılan seçimlerde daha doğru ve isabetli tercih yapılacağı açıktır. Böylece çalışanlar hem işlerinden yüksek düzeyde doyum sağlayacak hem de yaptıkları işler konusunda daha çok bilgi ve beceri potansiyeline sahip olacaklardır.” (Özler, 2011: 39). İnsan kaynakları planlamasının ne ölçüde yapıldığını anlamak; aslında tapu çalışanlarının hata yapma derecelerine bakmakla mümkündür diye düşünülebilir.

Tapu müdürlüklerindeki işlem yoğunluğunun artmasına karşılık çalışan sayısındaki artışın aynı oranda olmaması “makineleşmiş” memur tipini ortaya çıkartmıştır. Araştır(a)mayan, ustalarının verdikleri “kendi doğrularını” uygulamakla yükümlü memurların hata yapmama ihtimali - neredeyse- sıfırdır. Memurların hiç boş vakti

yoktur; ancak muhtemeldir ki bir memur çay molası verdiğinde müşterinin gözünde işlem yapmayan, boş oturan bir “emekçi”dir. Tapu müdürlüklerinde daha evvel müşteri her an banko önünde memuru gözlemekte idi. Yeni yapılan binalarda memurların görülmediğinden dem vurulduğunda, bu da başka bir baskı unsuru oluşturmaktadır.

Tapu çalışanlarını en fazla baskı altına alan; birçok hatayı da bundan dolayı yap-tığı görülmekte olan “üst” baskının mevcudiyetidir. Bu hususta amir hüküm mevkiinde-ki Anayasanın 137. maddesi açıktır: “Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, kanun veya Anayasa hükümlerine aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı o emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde ısrar eder ve bu emri- ni yazı ile yenilerse, emir yerine getirilir; bu halde, emri yerine getiren sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir, hiçbir suretle yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz. Askerî hizmetlerin görülmesi ve acele hallerde kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için kanunla gösterilen istisnalar saklıdır.”

Buradaki amaç amir-memur arasındaki suçluyu bulmak değil; mevcut olanı tespit-ten başka bir gaye taşımamaktadır. Hata yapma ihtimal zincirlerinin halkalarını birleştirerek “gerçek manada müşteri” memnuniyetini tesis etmektedir.

1.3.8. Aşırı İhtiyatın Çalışanların İşlemlerdeki Gecikme Sorunlarını Beraberinde Getirmesi

Tapu müdürlüklerinde memur başına düşen işlemin haddinde fazla olması; hata yapma riskini beraberinde getirmektedir. Maddi sorumluluk yüklenen MK’nın 1007. maddesinin ağırlığı altında ezilen memurun işlemlere ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemesi-ni tabii kılmaktadır. Normal şartlarda TKGM tarafından iş planlaması yapılmış vaziyet-

tedir. Ancak, bunun bağlayıcı bir tarafının olmadığı uygulamalardan anlaşılmaktadır.

Meselâ; TKGM'nin Hizmet Standartlarına (2014) göre, bir satış işleminin bitme süresi 2 (iki) saattir. Buna göre günlük 8 saatlik mesai saatleri içerisinde bir işlem yapan memur 4 satış yapabilir. Yine bir memura havale edilen bir kat irtifakı işleminin yapılma süresi 8 saattir. Dolayısıyla bir memur günde sadece bir kat irtifakı tesisi yapabilmektedir. Mevzuatın amir hükmü böyledir (www.tkgm.gov.tr).

Tapu müdürlüklerindeki uygulama ise bunun tam tersidir. Öyle zaman oluyor ki bir memur günde on beş veya daha fazla işlem yaptığı görülmektedir. Bunu, tapu müdürlüklerinin o günkü yevmiye sayısına bakarak tespit etmek mümkündür. Tapu çalışanlarının yaptıkları işlemlere haciz, haciz terkin, ipotek terkin, mahkemece talep edilen külliyatlı tapu kayıtları, icra müdürlüklerinin tapu kaydı ve adres talepleri vs. gibi yazışmalar, memurların bu görevlerine ilaveten mutemetlik, evrak kayıt işleri, taşınmaz mal görevleri, aylık işlemler gibi görünmeyen muameleler işlem sınıfına dahil değildir.

Bu kadar yükün altından kalkmak isteyen memurun aşırı ihtiyatlı olması tabiidir. Buna mukabil amirlerin memurları fazla çalıştırmaya zorlamasının kanunsuz olduğu, Anayasa'da net bir şekilde ifade edilmektedir: *"Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır"* (Anayasa, M: 18). Ayrıca *Başbakanlık'ın 16 Nisan 2014 tarih ve 2014/5 sayılı Fazla Çalışma konulu Genelgesi* ise şöyledir:

"Kamu Görevlilerinin Geneline ve Hizmet Kollarına Yönelik Mali ve Sosyal Haklara İlişkin 2014 ve 2015 Yıllarını Kapsayan 2. Dönem Toplu Sözleşme"de varılan mutabakat çerçevesinde, fazla çalışma uygulamaları ile ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları, aşağıda belirtilen hususlara özenle riayet edeceklerdir.

1. Kamu görevlilerine; belli bir sürede bitirilmesi gereken, zorunlu ve istisnai haller bulunmadığı sürece, günlük çalışma saatleri dışında fazla çalışma yaptırılmayacaktır.

2. Fazla çalışma yaptırılmasının gerektiği zorunlu ve istisnai hallerde, fazladan çalışılan süreye ilişkin ücret, ilgili mevzuatı çerçevesinde ödenecektir.

3. İlgili mevzuatı gereği fazla çalışma karşılığı ücret ödenememesi durumunda ise; söz konusu kamu görevlilerine, başta 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 178' inci maddesi ile 2009/12 sayılı Başbakanlık Genelgesinin 6'ncı maddesi olmak üzere tabi oldukları mevzuat hükümleri çerçevesinde; yaptırılacak fazla çalışmanın her sekiz saati için bir gün hesabı ile izin verilecektir. Ancak, bu suretle verilecek iznin en çok on günlük kısmı yıllık izinle birleştirilerek yılı içinde kullanılabilir olacaktır."

Bu genelgeye rağmen ve fazla çalışmanın karşılığı olmadan tapu çalışanlarının ilave çalışma yapma mecburiyetlerine karşılık; buna bir de "amirlerin "zorla" mesai yaptırma hususları dikkate alındığında tapu çalışanlarının hangi saiklerle ihtiyat içinde olduğu görülecektir.

1.3.9. Çalışanların Üzerindeki Medeni Kanunun 1007. Maddenin Baskısı ve Meydana Getirdiği Stres

Stres kavramı, en fazla tıp alanında kullanılmakla beraber, biyoloji, psikoloji, yönetim ve davranış bilimleri gibi alanlarda kullanılmaktadır (Eroğlu, 2010: 466). Stres, organizmanın bedenî, ruhî sınırlarının tehdit edilmesi ve zorlanması ile ortaya çıkan bir durumdur (Baltaş ve Baltaş, 2010: 23). Stresin bedenî düzeydeki değişikliklerin bütün insanlarda aynı basamaklardan geçmesine karşılık, psikolojik düzeyde olaylar, kişilik ve çevre gibi ferdî şartlara bağlı birçok değişiklik (Baltaş ve Baltaş, 2010: 23) göstermesi, tapu çalışanlarının aynı işi yapanlarla ücret farklılıkları, adaletsiz başarı değerlendirilmesi, çelişkili yöntemler, gerçekçi olmayan iş tanımları (Ertekin, 2006: 15-16) vs gibi sebeplerin varlığı stresi tetikleyenler olarak kabul edilse de asıl sebep

MK'nın 1007. maddesidir. Anayasasının "Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır. Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır" (Anayasa, M: 40). Ve "Tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan Devlet sorumludur. Devlet zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu eder. Devletin sorumluluğuna ilişkin davalar, tapu sicilinin bulunduğu yer mahkemesinde görülür" (MK, M: 1007) hükmü tapu çalışanlarının bilerek veya bilmeyerek etkisi altında kaldığı kanun maddesidir.

TKGM bünyesine memur olarak tayin edilenlerinin eğitimi esnasında ilk öğretilen kanun maddesi MK'nın 1007. maddesidir. Eğitimde denilmek isteniyor ki "1007. maddeyi bil; ona göre işlem yap". Yeni memurların işlem yapmaya başlamadan önceki ruh halleriyle işlem yapmaya başladıktan sonraki ruh halleri düşünüldüğünde nasıl bir stres içinde oldukları ve gelecek endişesi taşıdıkları görülecektir. Her ne kadar 2013 yılı TKGM İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı'nın verileri itibarıyla kurumdan başka kurumlara geçişin azaldığı beyan edilse de (www.tkgm.gov.tr) kurumlar arası geçişin iyice zorlaşması, muvafakat verilmemesi gibi sebepler, ayrılmayı güçleştirmektedir. İmkânı olan memurların başka kurumlara geçme düşüncesinin altında 1007. maddenin etkisi çok büyüktür. Ek-1 tablosunda TKGM'nin resmi rakamları tapu çalışanlarının niçin gelecek endişesi taşıdığına delildir (www.tkgm.gov.tr: 2014).

Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik Madde: 13 (b) maddesi: "İşverenler, biyolojik etkenlere maruz kalan, işçilerin listesini, yapılan işin türünü, mümkünse hangi biyolojik etkene

maruz kaldıklarını ve maruziyetler, kazalar ve olaylarla ilgili kayıtları, uygun bir şekilde En az 20 yıl saklamakla yükümlüdür."

Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik Madde: 13 (b) 16 (c) maddesi: "İşverenler kalıcı veya gizli enfeksiyona sebep olduğu bilinen biyolojik etkenlere maruziyette, tutulan kayıtları bilinen son maruziyetten en az 40 yıl boyunca sonrasına kadar saklamakla yükümlüdürler."

Asbestle Çalışmalarda Sağlık ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik Madde: 17 (b) maddesi: "Asbest tozuna maruziyetin sona ermesinden sonra kayıtlar en az 40 yıl süreyle saklanır" gibi sağlığı çok yakında alakadar eden birçok mevzuatta zaman aşımı sözü konusu olmasına rağmen tapu çalışanlarına 1007. madde kaynaklı kanunun za-man aşımına tabi olmaması birçok sıkıntıyı beraberinde getirmektedir.

Meselenin boyutların tespiti açısından Tapu ve Kadastro 11. Bölge Müdürü Erdoğan Büyükboyacı'nın, Anadolu Ajansı muhabirine yaptığı açıklama önem kazanmaktadır: "Tapu dairesinde çalışan memurların, yaptıkları hatalı bir işlemden dolayı alacağı para cezalarının çocukları ve torunlarına kadar yansması sonucunu doğuran kanun maddesi, çalışanların korkulu rüyasıdır. MK'nın 1007. maddesine göre, tapu sicilinin tutulmasından doğan bütün zararlardan devletin sorumlu olduğunu, devletin zararın doğmasında kusuru bulunan görevlilere rücu etmektedir. Bu maddeden dolayı çalışanların büyük stres yaşamaktadırlar. Bu kanun maddesi tapuda çalışanların en büyük korkusudur. Gece rüyalarına dahi giriyor. Tapu dairesinde çalışanlar, akşam eve gittiklerinde gün boyu yaptıkları işlemlerin muhasebesini yapıyor. (...) Görev yaptığım pek çok kentte mesai arkadaşlarımız bu sorumluluktan dolayı büyük bedeller ödedi" (AA, 23 Şubat 2014).

Meselenin magazin boyutunun bakıldığında "Tapucuya kız vermek istemiyorlar" başlıklı AA'nın haberine göre meselenin hangi boyutlara taşındığı görülmektedir. Bayındır Memur-Sen Kayseri İl Temsilcisi Ragıp Akkurt

şöyle demektedir: “Tapu ve Kadastro dairelerinin devlete en çok gelir getiren kurumların başındadır. Buna karşın tapu dairelerindeki memurların çalışma şartları iyi değildir. Kurum personeli yoğun bir iş ortamında, risk ve sorumluluk altında çalışmaktadır. Az personelle çok iş yapılmaktadır. Memur, günde 5 işlem yapsa daha sağlıklı olacak. Ancak günde 10-13 işleme imza atılıyor. Bir tapu müdürü yılda ortalama 30 bin evrağa imza atıyor. Bunlardan birisi yanlış çıksa devlet yakasına yapışıyor. MK’nın 1007. madde sorumluluğun stresinden dolayı arkadaşlarımızın birçoğu psikolojik tedavi görüyor. Zamanında yaptığı hatalı bir işlemden dolayı yaklaşık 3 trilyonla yargılanan mesai arkadaşlarımız var. Bu para-nın altından kalkması mümkün değil. Tapu çalışanlarının bu sorumluluğunu bilen insanlar kızlarını tapucuya vermek istemiyor. ‘Bu adama kızımızı versek ilerde çıkacak bir borcu bize kadar yansır. Çocuklarımıza bu mesleği önermiyoruz. Akşam eve gidince ‘bugün kaç imza attım’ diye düşünüp, hepsini tekrar gözümüzün önünden geçiriyoruz” (AA, 23 Şubat 2014).

MK’nın 1007. maddesine göre Devlet, tapu sicilinin tutulmasından doğan zararlardan sorumludur. Devlet bunu tazmin ettikten sonra zararın doğmasına sebep olan tapu çalışanlarına rücu ederek, ödediği zararı memurdan talep edebilmektedir. TKGM Başmüfettişi Dörtgöz (2007)’ün “Personele Özgü Sorunlar” adlı makalesinde verdiği örnek, meseleyi daha netleştirecektir. Meselâ Ankara Sincan, İstanbul Avcılar, İzmir Konak, gibi Tapu Müdürlüklerinde yıl içerisinde 30.000 dolayında işlem yapılmaktadır. Gerçekleştirilen tapu işleminde el değiştiren gayrimenkulün asgari 100.000 TL. değeri vardır. Bir yıl içerisinde yapılan 30.000 işleminden 1 tanesi hatalı çıkarsa, Devlet, tapu memurunda bu 100.000 TL’yi memurdan istemektedir. Bir tapu müdürü 25 yıl hizmet verse, $25 \times 30.000 = 750.000$ adet işlem yapmaktadır. Bu işlemlerden 1 tanesi yanlış çıkarsa bu yanlışlık kendisine en az 100.000 TL’ye mal olmaktadır (<https://www.mülkiyet.com>).

Tapu çalışanının hata yapma lüksü olmadığını belirten Dörtgöz (2007) şöyle demektedir: “(...) 30 bin işlem demek, her işlem bir sayfadan 30 bin sayfaya tekabül etmektedir. Dolayısıyla müdür bir yıl içinde 30 bin sayfayı okuyup, mali ve cezai sorumluluğunu kabul edip, imzalamaktadır. Bu her bir sayfanın mali sorumluluğu da en az 100.000 TL’dir. Bazı işlemler 10 sayfadır. Başka hangi kurumun memuru yılda otuz bin sayfayı okuyup, imzalamaktadır? Gayrimenkulden rant elde etmeye çalışan, tapu dairesini aldatmaya çalışan o kadar kötü niyetli insan vardır ki, bu rant kavgası içinde, iş yükü altında, yetersiz personelle çalışan bir müdürlüğün aldanmaması, aldatılmaması mümkün değildir” (<https://www.mülkiyet.com>).

1.3.10. Yüksek Tempolu İşlem Yoğunluğu-Yüksek Risk-Düşük Ücret ve Gelecek Endişesi ya da Adil Olmayan Ücret Anlayışı

Kamu kurumları arasında belki en çok çalışıyor olmasına rağmen, en az ücret alan meslek elemanları, tapu memurlarıdır. Hiçbir kurumun personeli tapu memuru kadar yoğun bir iş ortamında, risk ve sorumluluk altında çalışmamaktadır. Bugün tapu dairelerinin çoğu hükümet konaklarındadır. Hükümet konaklarından tapu ve nüfus müdürlükleri çıkarıldığında bir kaymakamlık binasına giren vatandaş sayısında gözle görünür bir azalma olacaktır.

Dörtgöz (2007)’e göre, tapu daireleri taşındıkları sokak veya caddeye anında bir hareketlilik getirmekte, canlılık kazandırmakta o bölgeye olan talebi arttırmaktadır. Tapu dairelerinin bu önemine karşın, ne devlet, ne kamuoyu tapu dairelerinin önemini idrak edebilmiş değildir. Bu öneme ve tapu memurlarının risk altında gün boyu ve hatta gece çalışmalarına rağmen aldıkları ücret nerede ise asgari ücret seviyesindedir. Pek çok kurumun fon, döner sermaye, komisyon ücreti, ek ders ücreti, fazla çalışma ücreti gibi akla gelmeyen

pek çok yöntem ve yollarla memurlarına ek bir gelir katkısı bulunduğu halde, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün personeline hiçbir yardım ve katkısı yoktur. Personel ancak emeğinin karşılığını aldığına inanırsa dürüst çalışır. Personel maddi açıdan tatmin edilmediği sürece verilen hizmetle ilgili vatandaşın şikayet ve yakınmaları bitmeyecektir (<https://www.mülkiyet.com>).

Halbuki tapu müdürlüklerinde çalışanların motivasyonlarının sağlanmasında adil ücret yapısının çok mühim bir yeri vardır. Ücret yapısının kurulmasında, özellikle şu hususlara dikkat etmek gerekir:

- Ücretler çalışanların önem ve sorumluluklarına göre uygun ve adil olmalıdır,
- Ücretler çalışanları daha da verimli olmaya özendirmelidir,
- Bütün çalışanların anlayabileceği ve kabul edebileceği şekilde ayarlanmalıdır,
- Ücretler çalışanlar ile işverenler arasındaki ilişkilerin en iyi şekilde sürdürülmesine yardımcı olmalıdır,
- Uygulanan ücret politikaları kararlı ve güven verici olmalıdır,
- Ücret ödeme politikasının oluşturulması gerekir (Serinkan, 2011: 205).

1.3.11. Tapu Müdürlüğündeki Hiyerarşik Sıkıntılar, Amirlerin Yetersizliği ve Astlarını Baskı Altına Alması

Tapu Müdürlüklerinde yönetici konumunda olanlar; müdür ve müdür yardımcılarıdır. Kurum yöneticisinin her şartta liderlik edebilecek evsafa olması gerekir. Bu yöneticinin temel yetkinliklere sahip olması esastır. Amir (lider) konumundaki kişilerin dinlemeyi belirli bir disiplin içinde; çalışanına bağırıp çağırmadan ne düşündüğünü anlamaya çalışmalı; çalışanıyla iletişim kurma ve bunu yaparken “normal bir davranış” şekliyle değil; gerçekçi bir tutum ile arzu ve istekli olduğunu

muhabatına hissettirmesi liderliğini pekiştirecektir. Sorunlar karşısında mazeret üretmemesi, işin içinde çıkmak için bir alt zincire havale etmesi zayıflık işareti olduğu muhakkaktır. Halbuki lider makamındaki amirin sadece hukuk bilgisi değil; kriz yönetimini bilen birinin olması liderliğin esasıdır. *“Bir örgüt liderinin en önemli görevi krizi öngörmektir. Ondan kaçınmak değil belki, ama onu tahmin etmektir. Kriz vuruncaya kadar beklemek teslim olma anlamına gelir. Birisi örgütte fırtınayı tahmin etme, şiddetini tespit etme ve onun önünde ola yeteneğini kazandırılmalıdır. Büyük bir felaketi durduramazsınız, ama mücadeleye hazırlık, morali yüksek, nasıl davranacağını bilen, kendine güvenen ve insanların birbirine güvendiği bir örgüt inşa edebilirsiniz. Askeri eğitimde ilk kural, askerlere komutanlarına güven duymayı aşılamdır, çünkü güvenmezler ise savaşmayacaklardır”* (Druker, 2005: 112).

Liyakat esasına dayanmayan emir-komuta zincirindeki amirin sorumluk almasından kaçınması tabii gözükmektedir. Kaç tane tapu müdürlüğünde belirli aralıklarla değerlendirme toplantısı düzenlenmektedir? Türkiye'deki tapu müdürlüklerinde çalışanların sorunlarını tartışan müdürlüğün adedi nedir? Hangi müdürlükte değerlendirme toplantısı yapılmıştır? Amir konumundakilerin durum tespitinde bulunmaması, yıllık dahi değerlendirme toplantılarının yapılmaması tapu müdürlüklerindeki en büyük sorunlardandır (Toplantı yapan müdürlükler istisna edilmiştir. Ancak, ankete katılanların görüşlerine göre tespit yapılmıştır). Tapu çalışanlarının sorunlarının sumen altı edilmesi, sonuç merkezli “acil” toplantının yapılması, ne konuşulduğu anlaşılamayan bir ortama dönüşmesine yol açması normaldir.

Bu tür toplantıların “çözüm merkezli olmayıp sorun merkezli” olmasından dolayı çalışanların üzerindeki yükü ve stresi ağırlaştırması kaçınılmazdır. Müşteri-çalışan arasında meydana gelebilecek bir sorunda amirin çalışan merkezli çözümünden yana tavır takınmaması; “müşteri haklıdır; ne derse yerine

getirilmelidir” mantığının çalışana yönelik baskının artmasına sebep olacağı aşikârdır. Müşteri odaklı bir amir tipinin mevcudiyeti alın terinin karşılığını alamayana karşı yapılabilecek ağır bir müeyyide olduğu düşünülmektedir.

2. TAPU ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE BİR ARAŞTIRMA

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, MK’nın 1007. maddesinin tapu çalışanlarına rücu etmesinden dolayı stresli bir ortamda çalışmanın zorluğunu araştırmak ve çalışanların geleceğe yönelik endişelerini tespit etmek içindir. Yoğun iş temposunda çalışan tapu memurlarının ilgili maddeden nasıl etkilendiğini hangi faktörlerin ne ölçüde iş yapmayı güçleştirdiği araştırılarak işlenmiştir. Aydın ilindeki işlem yapmakla görevli tapu çalışanlarının reddi miras, kurum değiştirme, özel hayat gibi ana meselelerde ne düşündükleri yapılan araştırmadan tespit edilmiştir. Stresli iş ortamında çalışmanın zorluğuna dengesiz ücret politikaları ilave edildiğinde geleceğe yönelik kuşku- ların artacağını ifade etmek mümkün olacaktır. Ücretler, çalışanların önem ve sorumluluklarına göre uygun ve adil olmaz ise (Serinkan, 2011: 205), çalışma isteği strese dönüşecektir. Stresli ortamın gelecek endişesini tetikleyeceği aşikardır.

MK’nın 1007. maddesine dair farklı boyutları bir arada değerlendiren yerli bir kaynak teşkil etmesi ve tapuda işlem yapanların iç dünyalarındaki halini yansıtması açısından sistematik bir biçimde ortaya koyup çözüm önerileri sunuyor olması sebebiyle çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.2. Evren ve Örneklem

Tapuda işlem yapanları kapsayan araştırmanın evrenini, Aydın il merkezinde ve ilçelerinde faaliyet gösteren tapu müdürlüklerinde çalışan müdür yardımcıları, bilgisayar işletmenleri, uzman kadrosunda çalışanları, memur kadrosundaki çalışanlar, arşiv memurları ve bunların dışında işlem yapan 196 kişi oluşturmaktadır. Evrenin belli olduğu durumlarda, mezkûr sayılar göz önünde bulundurulduğunda bu evrenlerden hata toleransı %5, güvenilirlik düzeyi %95 alındığında yaklaşık 101 işlem yapan tapu çalışanına ulaşan bir örneklem yeterli sayılabilmektedir (Kan, 1998). Araştırma için gerekli Valilik izni alınarak; bahsi geçen tapu müdürlüklerine ulaşılmıştır. Nazilli Tapu Müdürlüğü’nde ise Tapu Müdürünün yerine vekâlet eden müdür yardımcısının anket için zaman darlığından bahisle izin vermemesinden dolayı burada işlem yapan çalışanlara ulaşılammıştır. Bundan başka ankete katılmak istemeyen, rapor veya izinli olanlar ile iş yoğunluğu gibi ifade edilen sebeplerle 101 tapuda işlem yapan işgörene kolayda örneklem yöntemiyle (Altunışık vd., 2010: 140) ulaşılmıştır.

2.2.1. Veri Toplama Aracı

MK’nın 1007. madde çerçevesinde tapu çalışanları üzerindeki etkisini ve gelecek endişesini araştırmak amacıyla Aydın ili tapu müdürlüklerinde işlem yapanları kapsayan bir anket çalışması yapılmıştır. Anket, birinci bölümde 35 soru, ikinci bölümde 7 demografik soruyla birlikte toplam 42 sorudan oluşmaktadır. 101 tapu çalışanı üzerinde yapılan çalışmada tapuda işlem yapan memurların MK’nın 1007. maddesinden kaynaklanan strese verdikleri tepkiler ölçülmeye çalışılmıştır. Her yapılan işlemde, ilgili maddenin etkisinin boyutları ve geleceğe yönelik endişeler incelenmiştir. Özellikle “kurum değiştirme”, “reddi miras”, “tapu çalışanlarının evliliğe bakışı”, “zaman aşımı” gibi maddelerin çalışanlar üzerinde meydana getirdiği tesirin derecesi tespit edil-

meye çalışılmıştır. Ayrıca anket esnasında müşterinin (vatandaş) çalışan üzerinde nasıl bir baskı unsuru olduğuna da şahit olunmuştur. Anket formlarının değerlendirilmesinde Aydın ilindeki Nazilli ilçesi Tapu Müdürlüğü hariç diğer ilçelerdeki tapu müdürlüğü çalışanlarına anket formları dağıtılarak doldurmaları istenmiş, doldurulan formlar toplanarak değerlendirilmeye alınmıştır. Toplamda 101 tapu çalışanı üzerinde yapılan anket çalışmasına işlem yapmadıkları için tapu müdürleri, imza yetkisi olmadığı için hizmetli ve işçi sınıfı gibi çalışanlar dâhil edilmemiştir. Arşiv memurları ve idari bölümden müdür yardımcıları anket çalışmasının içine alınmıştır. “Medeni Kanunun (MK) 1007. maddesini biliyor musunuz, MK’nın 1007. maddesini ilk öğrendiğinizde kurumda geleceğinizin olduğunu düşündünüz mü, kurum içi ilk eğitiminizde size öğretilen madde hangisidir, redd-i miras yapmayı düşünür müsünüz, MK’nın 1007. maddesinin geleceğinizi ipotek altına aldığına düşünüyor musunuz, MK’nın 1007. maddesini ilk öğrendiğinizde ne düşündünüz, MK’nın 1007. maddesinden dolayı imkânınız olsa başka kuruma geçmek ister misiniz, yapılan işlemlerdeki MK’nın 1007. madde sorumluluğunun zaman aşımı süresinin ne olmasını istersiniz, yüksek risk-düşük ücret çalışmalarınızı nasıl etkiler, Sigorta şirketlerinin tapu çalışanlarını sigorta yapmamaları, sizi hangi ruh haline sokuyor, kendiniz veya çocuklarınızı tapu çalışanları ile evlendirmek isterseniz, tercihiniz ne olurdu?” gibi anket sorularıyla tapu çalışanlarının MK’nın 1007. Maddesinden dolayı içinde bulundukları şartlar ve müşteri ilişkilerindeki strese sebep olan ortamın da varlığı dikkate alınarak değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Veri toplama aracı olarak “MK’nın 1007. maddesinin bilinirliği”, “MK’nın 1007. maddesinin doğrudan etkisi”, “MK’nın 1007. Maddesinin dolaylı etkisi” ve “MK’nın 1007. maddesinin müşteri-aracı kurumlarla ilişkisi ve bu ilişkinin tapu çalışanına etkisi” olmak üzere 4 boyut içerir şekilde oluş-

turulmuştur. Tapuda imza sorumluluğu olup da işlem yapan memurlara; yaş, cinsiyet, öğrenim durumları gibi temel değişkenlerle birlikte kurum içi işleyişte MK’nın 1007. maddesinin doğrudan veya dolaylı etkileri gibi sorular yöneltilmiştir. Bu ortamın MK’nın 1007. madde arasındaki münasebetin işlem yapan çalışanla yansımaları ve gelecek endişelerini ne oranda etkilediği anket sorularına verdikleri cevaplardan anlamaya gayret sarf edilmiştir.

2.3. Bulgular

2.3.1. Demografik Bulgular

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların demografik özelliklerine ait veriler incelenecektir. Elde edilen bulgular açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.1.1. Ankete Katılanların Cinsiyet Özellikleri

Katılımcıların cinsiyete göre frekans, yüzde ve kümülatif yüzdeleri dağılımı Tablo 2.1’de gösterilmektedir.

Tablo 2.1. Ankete Katılanların Cinsiyet Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Erkek	66	65,3	65,3
Kadın	35	34,7	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.1’e göre ankete katılanların %65.3’ü erkek, %34.7’si ise kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların %18.8’i bekâr, %78.2’si ise evlidir. Cinsiyete göre evlilik durumu incelendiğinde ise erkeklerin %24.2’sinin kadınların ise %8.6’sının bekar olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2.2. Ankete Katılanların Öğrenim Durumları

Öğrenim Durumu	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Lise	9	8,9	8,9
Ön lisans	20	19,8	28,7
Lisans	62	61,4	90,1
Yüksek lisans	10	9,9	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.2'ye göre ankete katılan tapu çalışanlarının %9.9'unun lise, %19.8'inin ön lisans, %61,4'ünün lisans, %9.9'unun ise yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir.

2.3.1.3. Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı

Katılımcıların kurumda çalışma sürelerine göre grupların frekans, yüzde ve kümülatif yüzde dağılımları Tablo 2.3'de gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı

Çalışma Süresi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1-2 yıl	14	13,9	13,9
3-5 yıl	27	26,7	40,6
6-9 yıl	23	22,8	63,4
10-17 yıl	25	24,8	88,1
18-28 yıl	12	11,9	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.3'e göre ankete katılan kamu görevlilerinin asgari (min.) tecrübesi 1 yıl, azami (mak.) tecrübe ise 28 yıldır. Çalışanlarının ortalama tecrübesi 8.85 yıldan oluşmaktadır (SS: 6.845). Çalışanlardan elde

edilen veriler sürekli olup bu veriler normal dağılım eğrisine yakın bir şekilde kategorize edilmiştir. Böylece veriler kesikli hale dönüştürülmüştür. Buna göre 1-2 yıl tecrübesi olan kurum çalışanları %13.9'luk, 3-17 yıl tecrübesi olanlar %74.2'lik, 18 yılın üstü tecrübeye sahip olanlar ise %11,9'luk gruplar içinde yer almaktadır.

Tablo 2.4. Kamu Personelinin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş (yıl)	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
23-28	15	14,9	14,9
29-32	23	22,8	37,6
33-36	29	28,7	66,3
37-44	23	22,8	89,1
45-54	11	10,9	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.4'e göre ankete katılan kamu görevlilerinin asgari (min.) yaşı 23, azami (mak.) yaşı ise 54 yıldır. Çalışanlarının ortalama yaşı 35.12 yıldan oluşmaktadır. Çalışanlardan elde edilen veriler sürekli olup bu veriler normal dağılım eğrisine yakın bir şekilde kategorize edilmiştir. Böylece veriler kesikli hale dönüştürülmüştür. Buna göre 1-2 yıl tecrübesi olan kurum çalışanları %13,9'luk, 3-17 yıl tecrübesi olanlar %74,2'lik, 18 yılın üstü tecrübeye sahip olanlar ise %11,9'luk gruplar içinde yer almaktadır.

2.3.1.5. İş Dağılımına Göre Öğrenim Durumu

Tapu müdürlüklerinde işlem yapan memurların görevlerine göre öğrenim durumlarının tespiti amaçlanmıştır. Katılımcıların görevlerine göre öğrenim durumlarının karşılaştırılması Tablo 2.5'de gösterilmiştir.

Tablo 2.5. Katılımcıların Görevlerine Göre Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu		Görev Dağılımı						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Lise	Sayı	0	0	5	3	0	1	9
	%	,0%	,0%	8,8%	25,0%	,0%	14,3%	8,9%
	% Toplam	,0%	,0%	5,0%	3,0%	,0%	1,0%	8,9%
Ön lisans	Sayı	3	0	11	3	0	3	20
	%	18,8%	,0%	19,3%	25,0%	,0%	42,9%	19,8%
	% Toplam	3,0%	,0%	10,9%	3,0%	,0%	3,0%	19,8%
Lisans	Sayı	11	4	36	5	4	2	62
	%	68,8%	100,0%	63,2%	41,7%	80,0%	28,6%	61,4%
	% Toplam	10,9%	4,0%	35,6%	5,0%	4,0%	2,0%	61,4%
Yüksek lisans	Sayı	2	0	5	1	1	1	10
	%	12,5%	,0%	8,8%	8,3%	20,0%	14,3%	9,9%
	% Toplam	2,0%	,0%	5,0%	1,0%	1,0%	1,0%	9,9%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Tablo 2.5'e göre ankete katılanların mesleki dağılımları ise şöyledir: %15.8 müdür yardımcısı, %4'ü uzman, %56.4'ü bilgisayar işletmeni, %11.9'u memur, %5'i ise arşiv memurudur. Kamu personelinin iş dağılımına göre öğrenim durumuna incelendiğinde kurumda müdür yardımcılığı görevini üstlenenlerin %68.8'inin lisans mezunu olduğu arşiv memuru olarak görevini sürdürenlerin %20.02 sinin ise yüksek lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Memur görevinde olanların %50'si ise lisans ve ön lisans düzeyinde eğitime sahiptir. Uzmanlık görevini yürütenlerin hepsi lisans düzeyinde eğitimlidir.

2.3.2. Anket Sorularına İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu kısmında anket aracılığı ile elde edilen veriler ile katılımcıların MK'nın 1007. maddesine göre verdikleri cevapların geleceğe yönelik endişeleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir.

2.3.2.1. Kurum İçi İlk Eğitimde Öğretilen Kanunlar

Tapu çalışanlarının kuruma atandıklarında ilk öğrendikleri kanun veya kanun maddesinin tespiti amaçlanmıştır. Kurum içi ilk eğitimde katılımcılara öğretilen kanunların frekans, yüzde ve kümülatif yüzdesi Tablo 2.6'da gösterilmiştir.

Tablo 2.6. Kurum İçi İlk Eğitimde Öğretilen Kanun Maddesi

Kurum içi ilk eğitimde öğretilen kanun maddesi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Tapu Kanunu	24	23,8	23,8
657 Sayılı Memur Kanunu	28	27,7	51,5
Mk'nın 1007. Maddesi	46	45,5	97,0
Miras Hukuku	3	3,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Ankete katılan çalışanlara 'Kurum içi eğitiminizde size öğretilen ilk olgu nedir?' diye sorulduğunda %45.5 ile alınan en yüksek cevap MK'nın 1007. maddesi olmuştur. Bu cevabı sırasıyla Tapu Kanunu, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ve Miras Hukuku izlemiştir. 'Medeni kanun 1007. maddesini ilk öğrendiğinizde nasıl bir tepki verdiniz?' sorusuna ise katılımcıların %78,2 ise "kurumumu değiştirmek istedim" cevabını vermiştir. Katılımcıların kurum içi eğitimde öğretilenlere yönelik olarak verdiği cevaplar Tablo 2.6'da sunulmuştur.

2.3.2.2. Tapu Kurumunun Özelleştirilmesinin MK'nın 1007. Maddesinin Kaldırılmasına Etkisi

Tapu çalışanlarının özelleştirme ile ilgili fikirlerinin tespiti amaçlanmıştır. Tapu müdürlüklerinin ya da bir kısım tapu işlemlerinin özelleştirilmesi MK'nın 1007. Maddesinin kaldırılmasında ne kadar etkili olacağının belirlenmesi hedeflenmiştir. Çalışanların özelleştirme fikrinin 1007. maddeye olan yansımaları ile ilgili görüşleri Tablo 2.7' de verilmiştir

Tablo 2.7. Tapu Kurumunun Özelleştirilmesinin MK'nın 1007. Maddesinin Kaldırılmasına Etkisi

Tapu Kurumunu Özelleştirilmesi MK'nın 1007. Maddesinin Kaldırılmasına Etkisi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok etkili olur	30	29,7	29,7
Az etkili olur	12	11,9	41,6
Etkili olmaz	33	32,7	74,3
Fikrim yok	26	25,7	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.7'ye göre ankete katılan çalışanların %41,6'sı tapu dairelerinin özelleştirilmesinin 1007. maddenin kaldırılmasında etkili olabileceğini düşünmektedir. Öte yandan ankete katılanların %32,7'si böyle bir özelleştirmenin bu maddenin değişimde bir etkisi olmayacağını düşünmektedir

2.3.2.3. Yapılan İşlemlerdeki MK'nın 1007. Madde Sorumluluğunun Zaman Aşımı Süresinin Tespiti

Katılımcıların imza sorumluluğunun zaman aşımına yönelik düşüncelerinin tespiti amaçlanmıştır. Tapuda yapılan işlemlerdeki MK'nın 1007. madde sorumluluğunun zaman Aşımı süresinin katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 2.8'da gösterilmiştir.

Tablo 2.8. Yapılan İşlemlerdeki MK'nın 1007. Madde Sorumluluğunun Zaman Aşımı Süresinin Tespiti

Yapılan İşlemlerdeki MK'nın 1007. Madde Sorumluluğunun Zaman Aşımı Süresi Tespiti	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
10 yıl	89	88,1	88,1
20 yıl	1	1,0	89,1
Ömür boyu	9	8,9	98,0
Mevcut durumun korunması	2	2,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.8'de göre ankete katılan çalışanlara 'Yapılan işlemlerde MK 1007. madde sorumluluğunun zaman aşımı süresinin ne kadar olmasını istersiniz?' sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar zaman aşımı süresi isteğinin "10 yıl ile kısıtlanması" üzerine yoğunlaşmıştır. Katılımcıların %8.9'u ise bu konuda zaman aşımı olmaması gerektiği ifadesini vermişlerdir.

2.3.2.4. Emlakçı veya Aracı Baskısı

Tapu çalışanlarının ne sıklıkla emlakçı veya aracı baskısına maruz kaldıklarının tespiti amaçlanmıştır. Tapu çalışanlar üzerinde emlakçı veya aracı baskısının frekans, yüzde ve kümülatif yüzdesi Tablo 2.9'da gösterilmiştir.

Tablo 2.9. Emlakçı veya Aracı Baskısı

Emlakçı veya Aracı Baskısının Sıklığı	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok sık	30	29,7	29,7
Ara sıra	31	30,7	60,4
Baskı olmuyor	37	36,6	97,0
Fikrim yok	3	3,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.9'da katılımcılara 'Emlakçı veya aracı baskısı ne sıklıkla oluyor?' sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre katılımcıların %29.7'si bu baskıyı sıklıkla hissederken, %30.7'si baskıyı ara sıra hissettiğini ifade etmişlerdir. Bu sektör çalışanları tarafından herhangi bir baskı görmediğini düşünenler ise toplam içinde %36.6'lık paya sahiptir.

2.3.2.5. Üst Makamlardan Baskı Gelmesi İşlemin Öncelikli Yapılmasındaki Etkisi

İşlem yapan memurlara üst makamlardan gelen baskıdan dolayı muamelelerin öncelikli yapılıp yapılmadığının tespiti amaçlanmıştır. İşlem yapma esnasında üst makamlardan baskı gelmesi işlemin öncelikli yapılmasındaki etkisi Tablo 2.12'de gösterilmiştir

Tablo 2.10. Üst Makamlardan Baskı Gelmesi İşlemin Öncelikli Yapılmasındaki Etkisi

Üst Makamlardan Baskı Gelmesi İşlemin Öncelikli Yapılmasındaki Etkisi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok etkili olur	55	54,5	54,5
Az etkili olur	25	24,8	79,2
Hiç etkili olmaz	13	12,9	92,1
Fikrim yok	8	7,9	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.10'a göre ankete katılan çalışanlara 'Üst makamlardan baskı gelmesi işlemin önce yapılmasında etkili oluyor mu?' sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar bu durumun işlemlerde önceliğe sebep olduğunu göstermiştir (%79.2). Katılımcıların sadece %12.9'u bu konunun işlem önceliği için bir sebep oluşturmadığını savunmuştur.

2.3.2.6. Yüksek Riske Karşılık Düşük Ücretin Olumsuz Etkisi

Tapuda işlem yapan memurların yüksek risk üstlenip düşük ücret almalarının ken-

dillerini nasıl etkilediğinin tespiti amaçlanmıştır. Tapu müdürlüklerinde işlem yapan personelin, yüksek riske karşılık düşük ücret almasının olumsuz etkisinin frekansı, yüzdesi ve kümülatif yüzdesi Tablo 2.11’de gösterilmiştir.

Tablo 2.11. Yüksek Riske Karşılık Düşük Ücretin Olumsuz Etkisi

Yüksek Riske Karşılık Düşük Ücretin Çalışmalara Etkisi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çok etkiler	89	88,1	88,1
Az etkiler	6	5,9	94,1
Etkilemez	4	4,0	98,0
Fikrim yok	2	2,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.11’e göre ankete katılan çalışanlara ‘Yüksek risk düşük ücret çalışmalarınızı nasıl etkilediği’ sorulmuş ve alınan cevaplar çalışanların %94.1’inin bu durumdan olumsuz etkileneceğini ortaya koymuştur. Katılımcıların %4’sı ise bu konunun çalışmalarını etkilemeyeceğini ifade etmiştir. Çalışanlara ‘Maaşınızı hak ettiğinizi düşünüyor musunuz?’ sorusu yöneltildiğinde ise %95.0’ı ‘Evet’ cevabını vermiştir.

2.3.2.7. Kurumda Sorumluluğun Karşılığını Almadan Müdür Vekilliği Görevini Üstlenmeme

Tapu müdürlüklerinde sorumluluklarının karşılığı almadan müdür vekilliği görevinin üstlenilip üstlenilemeyeceğinin tespit amaçlanmıştır. Kurumda sorumluluğun karşılığını almadan müdür vekilliği görevini üstlenme talebinin frekans, yüzde ve kümülatif yüzdesi Tablo 2.12’de gösterilmiştir.

Tablo 2.12. Kurumda Sorumluluğun Karşılığını Almadan Müdür Vekilliği Görevini Üstlenmeme

Sorumluluğun Karşılığını Almamanın Müdür Vekilliği Görevini Üstlenmeye Etkisi	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	7	6,9	6,9
Hayır	82	81,2	88,1
Fark etmez	10	9,9	98,0
Fikrim yok	2	2,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.12’ye göre ankete katılan çalışanlara ‘Kurumunuzda sorumluluğunuz karşılığını almadan müdür vekilliği görevini üstlenmek ister misiniz?’ sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplara göre bu makama karşılık almadan geçme isteğinin az olduğu ortaya çıkmıştır (%81.2). Katılımcıların %6.9’u ise karşılık almadan bu görevi icra edebileceğini belirtmiştir.

2.3.2.8. Yeni 17.3.2013 Tarih Ve 28738 No’lu Tapu Sicil Tüzüğü Okunup Okunmadığının Tespiti

Tapu müdürlüklerinde işlem yapan çalışanların en son çıkan TST’nin okunup okunmadığının tespiti amaçlanmıştır. Yeni 17.3.2013 tarih ve 28738 no’lu tapu sicil tüzüğü okunup okunmadığına dair frekans, yüzde ve kümülatif oranlar Tablo 2.13’de gösterilmiştir.

Tablo 2.13 Yeni 17.3.2013 Tarih Ve 28738 No’lu Tapu Sicil Tüzüğü Okunup Okunmadığının Tespiti

Yeni TST’nin Okunup Okunmadığının Tespiti	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Okudum	54	53,5	53,5
Biraz	23	22,8	76,2
Okumadım	22	21,8	98,0
Gerek duymadım	2	2,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Tablo 2.13’e göre ankete katılan çalışanlara ‘Yeni 17.3.2013 tarih ve 28738 numaralı tapu

sicil tüzüğünü okudunuz mu?’ sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplarda katılımcıların %53.5’i bu tüzüğü okuduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %21.8’i ise bu tüzüğü okumamıştır.

2.3.2.9. İşlem İle İlgili Sıkıntı ve Sorunların Nasıl Çözüldüğünün Tespiti

Tapuda işlem yapan katılımcıların karşılaştıkları muamelelerle alakalı sorunlarını nasıl çözdüklerinin tespiti amaçlanmıştır. Tapuda işlem yapan memurlar, karşılaştıkları işlem ile ilgili sıkıntı ve sorunlarını nasıl çözdüklerine dair frekans, yüzde ve kümülatif yüzdesi Tablo 2.14’de gösterilmiştir.

Tablo 2.14. İşlem İle İlgili Sıkıntı ve Sorunların Nasıl Çözüldüğünün Tespiti

İşlem İle İlgili Sıkıntı ve Sorunların Nasıl Çözüldüğünün Tespiti	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kendim çözüyorum	17	16,8	16,8
Amirimle çözüyorum	34	33,7	50,5
Her ikisini de yapıyorum	48	47,5	98,0
Fikrim yok	2	2,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Ankete katılan çalışanlara ‘İşlem ile ilgili sıkıntı ve sorunlarınızı nasıl çözüyorsunuz?’ sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre personelin %16.8’i kendi kendine, %33.7’si amiriyle sorununu çözmektedir. Tablo 2.14’de personelin işlem ile ilgili sıkıntı ve sorunlarını nasıl çözdüğüne yönelik ifadeler açıklanmıştır.

2.3.2.10. Karşılaşılan Mevzuat vb. Sorunların Nasıl Çözüldüğünün Tespiti

Tapuda işlem yapan katılımcıların mevzuat vb. sorunlarının nasıl çözüme kavuşturulduğunun tespiti amaçlanmıştır. Tapu müdürlüklerinde işlem yapan çalışanların karşılaştıkları mevzuat vb. sorunları, nasıl çözdüklerine dair frekans, yüzde ve kümülatif yüzdesi Tablo 2.15’de gösterilmiştir.

Tablo 2.15. Karşılaşılan Mevzuat vb. Sorunların Nasıl Çözüldüğünün Tespiti

Karşılaşılan Mevzuat vb. Sorunların Nasıl Çözüldüğünün Tespiti	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Çalışma arkadaşlarıma sorarak	23	22,8	22,8
Araştırarak	9	8,9	31,7
Her ikisini de yapıyorum	67	66,3	98,0
Fikrim yok	2	2,0	100,0
Toplam	101	100,0	100,0

Ankete katılan çalışanlara ‘Karşılaştığınız mevzuat v.b. sorunlarınızı nasıl çözüyorsunuz?’ sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre personelin %22.8’i çalışma arkadaşlarına sorarak, %8.9’u ise kendi kendine araştırarak mevzuat sorunlarını çözmeye çalıştığını ifade etmişlerdir. Personelin %66.3’ü ise bu iki yöntemi de kullanmamaktadır. Tablo 2.15’de personelin mevzuat v.b. sorunlarını nasıl çözdüğüne yönelik ifadeler yer verilmiştir.

2.3.3.1. Reddi Miras Yapma Düşüncesi ile Görev İlişkisi

Reddi miras ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.16'da gösterilmiştir.

Tablo 2.16. Reddi Miras Yapma Düşüncesi ile Görev İlişkisi

Reddi Miras Yapma Düşüncesi ile Görev İlişkisi		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
	Evet	Sayı	14	4	42	5	4	73
		%	87,5%	100,0%	73,7%	41,7%	80,0%	72,3%
		% Toplam	13,9%	4,0%	41,6%	5,0%	4,0%	72,3%
	Hayır	Sayı	2	0	15	7	1	28
		%	12,5%	,0%	26,3%	58,3%	20,0%	42,9%
		%Toplam	2,0%	,0%	14,9%	6,9%	1,0%	27,7%
Toplam		Sayı	16	4	57	12	5	101
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	100,0%

Tablo 2.16'ya göre müdür yardımcılarının %87.5'i reddi miras yapmayı düşünürken, normal memur statüsünde olanların %47.5'i reddi miras yapmayı düşünmektedir. Arşiv memurlarında bu oran ise %80'dir.

2.3.3.2. MK'nın 1007. Maddesinden Dolayı Başka Kuruma Geçme İsteği ve Kurum Görevi Arasındaki İlişki

MK'nın 1007. maddesinden dolayı başka kuruma geçme isteği ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.19'da gösterilmiştir.

Tablo 2.17. MK'nın 1007. Maddesinden Dolayı Başka Kuruma Geçme İsteği ve Kurum Görevi Arasındaki İlişki

MK'nın 1007. Maddesinden Dolayı Başka Kuruma Geçme İsteği ve Kurum Görevi Arasındaki İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
	Evet	Sayı	14	4	50	9	4	87
		%	87,5%	100,0%	87,7%	75,0%	80,0%	85,7%
		% Toplam	13,9%	4,0%	49,5%	8,9%	4,0%	86,1%
	Hayır	Sayı	2	0	6	1	0	9
		%	12,5%	,0%	10,5%	8,3%	,0%	,0%
		% Toplam	2,0%	,0%	5,9%	1,0%	,0%	8,9%
	Fark	Sayı	0	0	0	1	0	1
		%	,0%	,0%	,0%	8,3%	,0%	,0%
		% Toplam	,0%	,0%	,0%	1,0%	,0%	1,0%
	Fikrim	Sayı	0	0	1	1	1	4
		%	,0%	,0%	1,8%	8,3%	20,0%	14,3%
		% Toplam	,0%	,0%	1,0%	1,0%	1,0%	4,0%
Toplam		Sayı	16	4	57	12	5	101
		%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	100,0%

Tablo 2.17'ye göre müdür yardımcılarının %87,5'i başka kuruma geçmeyi düşünürken, normal memur statüsünde olanların %75'i kurum geçişi düşünmektedir. Arşiv memurlarında bu oran ise %80'dir.

2.3.3.3. Tapu Çalışanının MK 'nın 1007. Madde Baskısı Altında Gelecek Endişesi Taşımamasının Göreviyle İlişkisi

Tapu çalışanının MK 'nın 1007. madde baskısı altında gelecek endişesi taşıması ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.18'de gösterilmiştir.

Tablo 2.18. Tapu Çalışanının MK 'nın 1007. Madde Baskısı Altında Gelecek Endişesi Taşımamasının Göreviyle İlişkisi

Tapu Çalışanının MK'nın 1007. Madde Baskısı Altında Gelecek Endişesi Taşımamasının Göreviyle İlişkisi		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok fazla	Sayı	9	3	44	6	2	4	68
	%	56,3%	75,0%	77,2%	50,0%	40,0%	57,1%	67,3%
	% Toplam	8,9%	3,0%	43,6%	5,9%	2,0%	4,0%	67,3%
Biraz	Sayı	6	1	6	5	2	3	23
	%	37,5%	25,0%	10,5%	41,7%	40,0%	42,9%	22,8%
	% Toplam	5,9%	1,0%	5,9%	5,0%	2,0%	3,0%	22,8%
Taşıyamıyorum	Sayı	1	0	4	0	0	0	5
	%	6,3%	,0%	7,0%	,0%	,0%	,0%	5,0%
	% Toplam	1,0%	,0%	4,0%	,0%	,0%	,0%	5,0%
Fikrim yok	Sayı	0	0	3	1	1	0	5
	%	,0%	,0%	5,3%	8,3%	20,0%	,0%	5,0%
	% Toplam	,0%	,0%	3,0%	1,0%	1,0%	,0%	5,0%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Görev gözetmeksizin kurumda çalışanların %67,3'ü fazlasıyla gelecek endişesi duymaktadır. Tapu çalışanı olarak MK 1007. madde baskısı altında gelecek endişesi taşımasının göreviyle ilişkisi Tablo 2.18'de verilmiştir.

2.3.3.4. Kamu Çalışanının Görevi İle İşlemlerinde MK'nın 1007. Maddenin Etkisini Hissetme Arasındaki İlişki

Kamu çalışanının görevi ile işlemlerinde MK'nın 1007. maddenin etkisini hissetmesi ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.19'da gösterilmiştir.

Tablo 2.19. Kamu Çalışanının Görevi İle İşlemlerinde MK'nın 1007. Maddenin Etkisini Hissetme Arasındaki İlişki

Kamu Çalışanının Görevi İle İşlemlerinde MK'nın 1007. Maddenin Etkisini Hissetme Arasında İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar işletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok hissediyorum	Sayı	8	2	30	7	2	3	52
	%	50,0%	50,0%	52,6%	58,3%	40,0%	42,9%	51,5%
	%Toplam	7,9%	2,0%	29,7%	6,9%	2,0%	3,0%	51,5%
	Sayı	3	2	10	2	2	1	20
	%	18,8%	50,0%	17,5%	16,7%	40,0%	14,3%	19,8%
	%Toplam	3,0%	2,0%	9,9%	2,0%	2,0%	1,0%	19,8%
	Sayı	5	0	12	2	0	2	21
	%	31,3%	,0%	21,1%	16,7%	,0%	28,6%	20,8%
	%Toplam	5,0%	,0%	11,9%	2,0%	,0%	2,0%	20,8%
	Sayı	0	0	5	1	1	1	8
	%	,0%	,0%	8,8%	8,3%	20,0%	14,3%	7,9%
	%Toplam	,0%	,0%	5,0%	1,0%	1,0%	1,0%	7,9%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	%Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Kamu çalışanının görevi ile işlemlerinde 1007. maddenin etkisini hissetme arasında ilişki Tablo 2.21'de verilmiştir. Özellikle işlem yapan tapu çalışanlarından memurların MK'nın 1007. maddesinden etkilenme oranının % 58.3 ile en yüksek olduğu görülmektedir.

2.3.3.5. Kurum Çalışanının Görevi İle Yüksek Risk Düşük Ücret Çalışma Politikası Arasındaki İlişki

Kurum çalışanının görevi ile yüksek risk düşük ücret çalışma politikası ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.20'de gösterilmiştir.

Tablo 2.20. Kurum Çalışanının Görevi İle Yüksek Risk Düşük Ücret Çalışma Politikası Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Yüksek Risk Düşük Ücret Çalışma Politikası Arasında İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok etki-ler	Sayı	13	4	50	11	5	6	89
	%	81,3%	100,0%	87,7%	91,7%	100,0%	85,7%	88,1%
	% Toplam	12,9%	4,0%	49,5%	10,9%	5,0%	5,9%	88,1%
Az etkiler	Sayı	1	0	3	1	0	0	5
	%	6,3%	,0%	5,3%	8,3%	,0%	,0%	5,0%
	% Toplam	1,0%	,0%	3,0%	1,0%	,0%	,0%	5,0%
Etkilemez	Sayı	1	0	3	0	0	0	4
	%	6,3%	,0%	5,3%	,0%	,0%	,0%	4,0%
	% Toplam	1,0%	,0%	3,0%	,0%	,0%	,0%	4,0%
Fikrim yok	Sayı	1	0	1	0	0	1	3
	%	6,3%	,0%	1,8%	,0%	,0%	,0%	3,0%
	% Toplam	1,0%	,0%	1,0%	,0%	,0%	,0%	3,0%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Kamu çalışanının görevi ile yüksek risk düşük ücret çalışma politikası arasında ilişki Tablo 2.20'de verilmiştir.

2.3.3.6. Kurum Çalışanının Görevi İle Döner Sermayeden Pay Almanın Meydana Getirdiği Gelecek Endişesi Arasındaki İlişki

Kurum çalışanının görevi ile döner sermayeden pay almanın meydana getirdiği gelecek endişesi ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.21'de gösterilmiştir.

Tablo 2.21. Kurum Çalışanının Görevi İle Döner Sermayeden Pay Almanın Meydana Getirdiği Gelecek Endişesi Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Döner Sermayeden Pay Almanın Meydana Getirdiği Gelecek Endişesi Arasında İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Olumsuz etkiler	Sayı	0	0	3	0	0	2	5
	%	,0%	,0%	5,3%	,0%	,0%	28,6%	5,0%
	% Toplam	,0%	,0%	3,0%	,0%	,0%	2,0%	5,0%
Olumlu etkiler	Sayı	15	4	45	10	5	3	82
	%	93,8%	100,0%	78,9%	83,3%	100,0%	42,9%	81,2%
	% Toplam	14,9%	4,0%	44,6%	9,9%	5,0%	3,0%	81,2%
Etkilemez	Sayı	1	0	7	2	0	0	10
	%	6,3%	,0%	12,3%	16,7%	,0%	,0%	9,9%
	% Toplam	1,0%	,0%	6,9%	2,0%	,0%	,0%	9,9%
Fikrim yok	Sayı	0	0	2	0	0	2	4
	%	,0%	,0%	3,5%	,0%	,0%	28,6%	4,0%
	% Toplam	,0%	,0%	2,0%	,0%	,0%	2,0%	4,0%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Buna göre özellikle müdür yardımcısı vasfında çalışanların %93.8'i döner sermayeden pay almama endişesi taşıdığı görülmektedir. Buna ilave olarak çalışan görevlilerin %81.2'si bu durumdan kaygı duyarken, %9.9'u bu durumdan herhangi bir şekilde etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Kamu çalışanının görevi ile döner sermayeden pay almanın oluşturduğu gelecek endişesi arasında ilişki Tablo 2.21'de verilmiştir.

2.3.3.7. Kurum Çalışanının Görevi İle Sigorta Şirketlerinin Sigorta Yapmamalarıyla Personelin Ruh Hali Arasındaki İlişki

Kurum çalışanının ile sigorta şirketlerinin sigorta yapmamalarıyla personelin ruh haliyle müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.22'de gösterilmiştir.

Tablo 2.22. Kurum Çalışanının Görevi İle Sigorta Şirketlerinin Sigorta Yapmamalarıyla Personelin Ruh Hali Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Sigorta Şirketlerinin Sigorta Yapmamalarıyla Personelin Ruh Hali Arasındaki İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok değerli	Sayı	2	0	1	1	0	0	4
	%	12,5%	,0%	1,8%	8,3%	,0%	,0%	4,0%
	% Toplam	2,0%	,0%	1,0%	1,0%	,0%	,0%	4,0%
Değersiz	Sayı	12	2	40	4	4	3	65
	%	75,0%	50,0%	70,2%	33,3%	80,0%	42,9%	64,4%
	% Toplam	11,9%	2,0%	39,6%	4,0%	4,0%	3,0%	64,4%
Unutulmuş	Sayı	1	2	11	5	1	3	23
	%	6,3%	50,0%	19,3%	41,7%	20,0%	42,9%	22,8%
	% Toplam	1,0%	2,0%	10,9%	5,0%	1,0%	3,0%	22,8%
Fikrim yok	Sayı	1	0	5	2	0	1	9
	%	6,3%	,0%	8,8%	16,7%	,0%	14,3%	8,9%
	% Toplam	1,0%	,0%	5,0%	2,0%	,0%	1,0%	8,9%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Buna göre çalışan kamu görevlilerinin %64.4'ü kendini değersiz hissederken, %22.8'i kendini unutulmuş hissetmektedir. Konu hakkında fikri olmayanların oranı ise %8.9'dur. Kamu çalışanının görevi ile sigorta şirketlerinin meydana getirdiği gelecek endişesi arasında ruh hali arasında ilişki Tablo 2. 22'de verilmiştir.

2.3.3.8. Kurum Çalışanının Görevi İle Tapu Çalışanlarını Aileye Kabul İsteği Arasında İlişki

Kurum çalışanının görevi ile tapu çalışanlarını aileye kabul isteği ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.25'de gösterilmiştir.

Tablo 2.23. Kurum Çalışanının Görevi İle Tapu Çalışanlarını Aileye Kabul İsteği Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Tapu Çalışanlarını Aileye Kabul İsteği Arasında İlişki		Görevi						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Son ter- cihim	Sayı	13	4	46	9	5	4	81
	%	81,3%	100,0%	80,7%	75,0%	100,0%	57,1%	80,2%
	% Toplam	12,9%	4,0%	45,5%	8,9%	5,0%	4,0%	80,2%
Fark et- mez	Sayı	3	0	9	3	0	2	17
	%	18,8%	,0%	15,8%	25,0%	,0%	28,6%	16,8%
	% Toplam	3,0%	,0%	8,9%	3,0%	,0%	2,0%	16,8%
Fikrim yok	Sayı	0	0	2	0	0	1	3
	%	,0%	,0%	3,5%	,0%	,0%	14,3%	3,0%
	% Toplam	,0%	,0%	2,0%	,0%	,0%	1,0%	3,0%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Çalışanların %80.2'si kendi meslek grubundan bir kişinin aileye katılmasını son tercih olarak belirtmiştir. Katılımcıların tapu çalışanlarıyla evlenme isteği ya da çocuklarını evlendirme tercihi ile görevi arasındaki ilişki Tablo 2.23'de verilmiştir.

2.3.3.9. Kurum Çalışanının Görevi İle Fiziki Şartlardan Dolayı Hataya Zorlandığı İnancı Arasında İlişki

Kurum çalışanının görevi ile fiziki şartlardan dolayı hataya zorlandığı inancı ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.24'de gösterilmiştir.

Tablo 2.24. Kurum Çalışanının Görevi İle Fiziki Şartlardan Dolayı Hataya Zorlandığı İnancı Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Fiziki Şartlardan Dolayı Hataya Zorlandığı İnancı Arasında İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok zor-luyor	Sayı	6	1	23	5	3	0	38
	%	37,5%	25,0%	40,4%	41,7%	60,0%	,0%	37,6%
	% Toplam	5,9%	1,0%	22,8%	5,0%	3,0%	,0%	37,6%
Az zorlu-yor	Sayı	3	1	14	4	1	3	26
	%	18,8%	25,0%	24,6%	33,3%	20,0%	42,9%	25,7%
	% Toplam	3,0%	1,0%	13,9%	4,0%	1,0%	3,0%	25,7%
Zorlamıyor	Sayı	7	2	18	3	1	3	34
	%	43,8%	50,0%	31,6%	25,0%	20,0%	42,9%	33,7%
	% Toplam	6,9%	2,0%	17,8%	3,0%	1,0%	3,0%	33,7%
Fikrim yok	Sayı	0	0	2	0	0	1	3
	%	,0%	,0%	3,5%	,0%	,0%	14,3%	3,0%
	% Toplam	,0%	,0%	2,0%	,0%	,0%	1,0%	3,0%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Bu konuda en çok zorluk çeken görevli %60.0 ile arşiv memurları olarak göze çarpmaktadır. Öte yandan uzman personellerin %50.0'si fiziki şartların hataya neden olmadığını düşünürken toplam personelin %37.6'sı bu şartların hataya neden olduğunu belirtmişlerdir. Kamu çalışanının görevi ile fiziki şartlardan dolayı hataya zorlandığı inancı arasında ilişki arasında ilişkisi Tablo 2.24.'de verilmiştir.

2.3.3.10. Kurum Çalışanının Görevi İle Vatandaş İması (Rüşvet Alıyorsunuz, İşlemin Nasıl Yapıldığını Bildiği İması vb.) Sıklığı Arasında İlişki

Kurum çalışanının görevi ile vatandaş imasının (rüşvet alıyorsunuz, işlemin nasıl yapıldığını bildiği iması vb.) sıklığı ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.25'de gösterilmiştir.

Tablo 2.25. Kurum Çalışanının Görevi İle Vatandaş İmasının (Rüşvet Alıyorsunuz, İşlemin Nasıl Yapıldığını Bildiği İması vb.) Sıklığı Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Vatandaş İmasının (Rüşvet Alıyorsunuz, İşlemin Nasıl Yapıldığını Bildiği İması v.s.) Sıklığı Arasında İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar işletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok sık	Sayı	6	2	20	4	2	0	34
	%	37,5%	50,0%	35,1%	33,3%	40,0%	,0%	33,7%
	% Toplam	5,9%	2,0%	19,8%	4,0%	2,0%	,0%	33,7%
Ara sıra	Sayı	8	2	24	4	1	1	40
	%	50,0%	50,0%	42,1%	33,3%	20,0%	14,3%	39,6%
	% Toplam	7,9%	2,0%	23,8%	4,0%	1,0%	1,0%	39,6%
Baskı olmuyor	Sayı	2	0	10	3	2	4	21
	%	12,5%	,0%	17,5%	25,0%	40,0%	57,1%	20,8%
	% Toplam	2,0%	,0%	9,9%	3,0%	2,0%	4,0%	20,8%
Fikrim yok	Sayı	0	0	3	1	0	2	6
	%	,0%	,0%	5,3%	8,3%	,0%	28,6%	5,9%
	% Toplam	,0%	,0%	3,0%	1,0%	,0%	2,0%	5,9%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Ankete katılan personelin %33.7'si bu ima ile sıklıkla, %39.6'sı ise ara sıra karşılaştığını dile getirmiştir. Bu iki durumun toplam katılım yüzdesi %73.3'dür. 'Böylesi bir ima'nın ruh halini nasıl etkilediğine' yönelik başka bir soruya cevap olarak anket katılımcıların %56'sı bu durumdan çok etkilendiğini ifade etmişlerdir. Ankete katılan personelin %19.8'i ise bu durumdan etkilenmediğini belirtmişlerdir. Kamu çalışanının görevi ile vatandaş imasının (rüşvet alıyorsunuz, işlemin nasıl yapıldığını bildiği iması vb.) sıklığı arasındaki ilişki Tablo 2.25'de verilmiştir.

2.3.3.11. Kurum Çalışanının Görevi İle Zimmet veya Resmi Mektupla Gelen Terkin Müzekkereleri İçin İlgili Kurumdan Teyit Alma İhtiyacı Arasındaki İlişki

Kurum çalışanının görevi ile zimmet veya resmi mektupla gelen terkin müzekkereleri için ilgili kurumdan teyit alma ihtiyacı ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.26'da gösterilmiştir.

Tablo 2.26. Kurum Çalışanının Görevi İle Zimmet veya Resmi Mektupla Gelen Terkin Müzekkereleri İçin İlgili Kurumdan Teyit Alma İhtiyacı Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Zimmet veya Resmi Mektupla Gelen Terkin Müzekkereleri İçin İlgili Kurumdan Teyit Alma İhtiyacı Arasında İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok hissediyorum	Sayı	5	3	25	7	2	4	46
	%	31,3%	75,0%	43,9%	58,3%	40,0%	57,1%	45,5%
	% Toplam	5,0%	3,0%	24,8%	6,9%	2,0%	4,0%	45,5%
Az hissediyorum	Sayı	9	1	20	4	2	1	37
	%	56,3%	25,0%	35,1%	33,3%	40,0%	14,3%	36,6%
	% Toplam	8,9%	1,0%	19,8%	4,0%	2,0%	1,0%	36,6%
Hissetmiyorum	Sayı	2	0	11	0	0	1	14
	%	12,5%	,0%	19,3%	,0%	,0%	14,3%	13,9%
	% Toplam	2,0%	,0%	10,9%	,0%	,0%	1,0%	13,9%
Fikrim yok	Sayı	0	0	1	1	1	1	4
	%	,0%	,0%	1,8%	8,3%	20,0%	14,3%	4,0%
	% Toplam	,0%	,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	4,0%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Ankete katılan personelin %45,5'i kurumdan teyit alma ihtiyacı hissederken, %13,9'u hissetmediğini belirtmiştir. Kamu çalışanının görevi ile Zimmet veya resmi mektupla gelen terkin müzekkereleri için ilgili kurumdan teyit alma ihtiyacı arasında ilişki Tablo 2.26'da verilmiştir.

2.3.3.12. Kurum Çalışanının Görevi İle Çevrenin Baskısına Maruz Kalma Sıklığı Arasındaki İlişki

Kurum çalışanının görevi ile çevrenin baskısına maruz kalma sıklığı ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.27'de gösterilmiştir.

Tablo 2.27. Kurum Çalışanının Görevi İle Çevrenin Baskısına Maruz Kalma Sıklığı Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görevi İle Çevrenin Baskısına Maruz Kalma Sıklığı Arasındaki İlişki		Görev						Toplam
		Müdür Yardımcısı	Uzman	Bilgisayar İşletmeni	Memur	Arşiv Memuru	Diğer	
Çok fazla	Sayı	5	2	26	6	2	0	41
	%	31,3%	50,0%	45,6%	50,0%	40,0%	,0%	40,6%
	% Toplam	5,0%	2,0%	25,7%	5,9%	2,0%	,0%	40,6%
Çok az	Sayı	11	2	19	3	3	3	41
	%	68,8%	50,0%	33,3%	25,0%	60,0%	42,9%	40,6%
	% Toplam	10,9%	2,0%	18,8%	3,0%	3,0%	3,0%	40,6%
Maruz kalmıy- rum	Sayı	0	0	11	3	0	4	18
	%	,0%	,0%	19,3%	25,0%	,0%	57,1%	17,8%
	% Toplam	,0%	,0%	10,9%	3,0%	,0%	4,0%	17,8%
Fikrim yok	Sayı	0	0	1	0	0	0	1
	%	,0%	,0%	1,8%	,0%	,0%	,0%	1,0%
	% Toplam	,0%	,0%	1,0%	,0%	,0%	,0%	1,0%
Toplam	Sayı	16	4	57	12	5	7	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	15,8%	4,0%	56,4%	11,9%	5,0%	6,9%	100,0%

Ankete katılan personelin %40.6'sı çok sık olarak baskıya maruz kaldığını belir-tirken, %40.6'sı azda olsa baskı hissettiğini ifade etmiştir. Anket katılımcılarının %17.8'i ise üzerinde bir baskı hissetmemektedir. Kamu çalışanının görevi ile çevrenin baskısına maruz kalma sıklığı arasındaki ilişkisi Tablo 2. 27'de verilmiştir.

2.3.3.13. Kurum Çalışanının Görev Süresi İle Reddi Miras Yapma Düşüncesi Arasındaki İlişki

Kurum çalışanının görev süresi ile reddi miras yapma düşüncesi ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.28'de gösterilmiştir.

Tablo 2.28. Kurum Çalışanının Görev Süresi İle Reddi Miras Yapma Düşüncesi Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görev Süresi İle Reddi Miras Yapma Düşüncesi Arasındaki İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17yıl<	
Evet	Sayı	8	22	17	16	10	73
	%	57,1%	81,5%	73,9%	64,0%	83,3%	72,3%
	% Toplam	7,9%	21,8%	16,8%	15,8%	9,9%	72,3%
Hayır	Sayı	6	5	6	9	2	28
	%	42,9%	18,5%	26,1%	36,0%	16,7%	27,7%
	% Toplam	5,9%	5,0%	5,9%	8,9%	2,0%	27,7%
Toplam	Sayı	14	27	23	25	12	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Kamu çalışanının görev süresi ile reddi miras yapma düşüncesi arasında ilişki Tablo 2.28'de verilmiştir. Buna göre evet cevabı verenlerin oranı %72'3 olup en fazla evet cevabını verenlerin nispeti %83,3 ile 17 yıl ve üzeri çalışanlardır.

2.3.3.14. Kurum Çalışanının Görev Süresi İle Kurum İçi İlk Öğretilen Madde Arasındaki İlişki

Kurum çalışanının görev süresi ile kurum içi ilk öğretilen madde ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.29'da gösterilmiştir.

Tablo 2.29. Kurum Çalışanının Görev Süresi İle Kurum İçi İlk Öğretilen Madde Arasındaki İlişki

Kurum Çalışanının Görev Süresi İle Kurum İçi İlk Öğretilen Madde Arasında Bir İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17 yıl<	
Tapu Kanunu	Sayı	5	5	5	4	5	24
	%	35,7%	18,5%	21,7%	16,0%	41,7%	23,8%
	% Toplam	5,0%	5,0%	5,0%	4,0%	5,0%	23,8%
657 sayılı Memur Kanunu	Sayı	2	7	8	9	2	28
	%	14,3%	25,9%	34,8%	36,0%	16,7%	27,7%
	% Toplam	2,0%	6,9%	7,9%	8,9%	2,0%	27,7%
Medeni Kanunun 1007. Maddesi	Sayı	7	14	9	11	5	46
	%	50,0%	51,9%	39,1%	44,0%	41,7%	45,5%
	% Toplam	6,9%	13,9%	8,9%	10,9%	5,0%	45,5%
Miras Hukuku	Sayı	0	1	1	1	0	3
	%	,0%	3,7%	4,3%	4,0%	,0%	3,0%
	% Toplam	,0%	1,0%	1,0%	1,0%	,0%	3,0%
Toplam	Sayı	14	27	23	25	12	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Kamu çalışanının görev süresi ile kurum içi size ilk öğretilen arasında bir ilişki Tablo 2.29'da verilmiştir. İlk öğretilen kanun maddesinin % 45,5 ile MK'nın 1007. maddesi olduğu görülmektedir.

2.3.3.15. Kurum Personelinin Görev Süresi ile MK'nın 1007. Maddesini İlk Öğrendiğindeki Tutumu Arasındaki İlişki

Kurum personelinin görev süresi ile MK'nın 1007. maddesini ilk öğrendiğindeki tutumu ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.32'de gösterilmiştir.

Tablo 2.30. Kurum Personelinin Görev Süresi İle MK'nın 1007. Maddesini İlk Öğrendiğindeki Tutumu Arasındaki İlişki

Kurum Personelinin Görev Süresi İle MK'nın 1007. Maddesini İlk Öğrendiğindeki Tutumu Arasında Bir İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17 yıl<	
Kurum değiştirme	Sayı	9	24	19	20	7	79
	%	64,3%	88,9%	82,6%	80,0%	58,3%	78,2%
	% Toplam	8,9%	23,8%	18,8%	19,8%	6,9%	78,2%
Kurumda kalma	Sayı	0	0	1	1	2	4
	%	,0%	,0%	4,3%	4,0%	16,7%	4,0%
	% Toplam	,0%	,0%	1,0%	1,0%	2,0%	4,0%
İstifa et- me	Sayı	1	0	0	0	0	1
	%	7,1%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,0%
	% Toplam	1,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	1,0%
Hiç bir- şey	Sayı	4	3	3	4	3	17
	%	28,6%	11,1%	13,0%	16,0%	25,0%	16,8%
	% Toplam	4,0%	3,0%	3,0%	4,0%	3,0%	16,8%
Toplam	Sayı	14	27	23	25	12	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Kuruma yeni girenlerde ve emekliliği yaklaşanlarda herhangi bir şey yapmama oranı 3-7 yıl deneyimi olanlara nispetle daha fazladır. Kamu personelinin görev süresi ile MK'nın 1007. maddesini ilk öğrendiğindeki tutumu arasında bir ilişki Tablo 2.30'da verilmiştir.

2.3.3.16. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yapılan İşlemlerdeki MK 1007. Madde Sorumluluğunun Zaman Aşımı Süresine Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Kurum personelinin görev süresi ile yapılan işlemlerdeki MK 1007. madde sorumluluğunun zaman aşımı süresine yönelik tutum ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.31'de gösterilmiştir.

Tablo 2.31. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yapılan İşlemlerdeki MK 1007. Madde Sorumluluğunun Zaman Aşımı Süresine Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yapılan İşlemlerdeki MK 1007. Madde Sorumluluğunun Zaman Aşımı Süresine Yönelik Tutum Arasında Bir İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17 yıl<	
10 yıl	Sayı	12	26	20	23	8	89
	%	85,7%	96,3%	87,0%	92,0%	66,7%	88,1%
	% Toplam	11,9%	25,7%	19,8%	22,8%	7,9%	88,1%
	20 yıl	Sayı	1	0	0	0	1
		%	7,1%	,0%	,0%	,0%	1,0%
		% Toplam	1,0%	,0%	,0%	,0%	1,0%
	Ömür boyu	Sayı	0	1	3	1	4
		%	,0%	3,7%	13,0%	4,0%	8,9%
		% Toplam	,0%	1,0%	3,0%	1,0%	8,9%
	Mevcut durumun korunması	Sayı	1	0	0	1	2
		%	7,1%	,0%	,0%	4,0%	2,0%
		% Toplam	1,0%	,0%	,0%	1,0%	2,0%
Toplam	Sayı %	14	27	23	25	12	101
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Buna göre göreve yeni başlayanların (1-5 yıl) zaman aşımı süre isteği 10 yıl iken, emekliliği yaklaşan (17yıl<) görevlilerin bu konuyla ilgili isteklerinin arttığı gözlenmektedir. Kurum personelinin görev süresi ile yapılan işlemlerdeki MK 1007. madde sorumluluğunun zaman aşımı süresine yönelik tutum arasında bir ilişki Tablo 2.31’de gösterilmiştir.

2.3.3.17. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yapılan İşlemlerdeki MK 1007. Madde Baskısı Altında Gelecekte Endişe Duyulması Arasındaki İlişki

Kurum personelinin görev süresi ile yapılan işlemlerdeki MK 1007. Madde baskısı altında gelecekte endişe duyulması ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.32’de gösterilmiştir.

Tablo 2.32. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yapılan İşlemlerdeki MK 1007. Madde Baskısı Altında Gelecekte Endişe Duyulması Arasındaki İlişki

Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yapılan İşlemlerdeki MK 1007. Madde Baskısı Altında Gelecekte Endişe Duyulması Arasında Bir İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17 yıl<	
Çok fazla	Sayı	7	22	17	18	4	68
	%	50,0%	81,5%	73,9%	72,0%	33,3%	67,3%
	% Toplam	6,9%	21,8%	16,8%	17,8%	4,0%	67,3%
Biraz	Sayı	4	4	5	5	5	23
	%	28,6%	14,8%	21,7%	20,0%	41,7%	22,8%
	% Toplam	4,0%	4,0%	5,0%	5,0%	5,0%	22,8%
Taşınım- yorum	Sayı	1	0	1	1	2	5
	%	7,1%	,0%	4,3%	4,0%	16,7%	5,0%
	% Toplam	1,0%	,0%	1,0%	1,0%	2,0%	5,0%
Fikrim yok	Sayı	2	1	0	1	1	5
	%	14,3%	3,7%	,0%	4,0%	8,3%	5,0%
	% Toplam	2,0%	1,0%	,0%	1,0%	1,0%	5,0%
Toplam	Sayı	14	27	23	25	12	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Kurum personelinin görev süresi ile yapılan işlemlerdeki MK'nın 1007. madde baskısı altında gelecekte endişe duyulması arasında bir ilişki Tablo 2.32'de gösterilmiştir. Buna göre gelecek endişesi en fazla duyanların oranı % 81.5 ile 3-5 yıl arasında kurumda çalışanlardır.

2.3.3.18. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yüksek Risk Düşük Ücret Çalışma Politikası Arasında Bir İlişki

Kurum personelinin görev süresi ile yüksek risk düşük ücret çalışma politikası ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.33'de gösterilmiştir.

Tablo 2.33. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yüksek Risk Düşük Ücret Çalışma Politikası Arasındaki İlişki

Kurum Personelinin Görev Süresi İle Yüksek Risk Düşük Ücret Çalışma Politikası Arasında Bir İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17 yıl<	
Çok etkiler	Sayı	13	25	20	21	10	89
	%	92,9%	92,6%	87,0%	84,0%	83,3%	88,1%
	% Toplam	12,9%	24,8%	19,8%	20,8%	9,9%	88,1%
Az etkiler	Sayı	1	0	2	2	1	6
	%	7,1%	,0%	8,7%	8,0%	8,3%	5,9%
	% Toplam	1,0%	,0%	2,0%	2,0%	1,0%	5,9%
Etkilemez	Sayı	0	2	1	1	0	4
	%	,0%	7,4%	4,3%	4,0%	,0%	4,0%
	% Toplam	,0%	2,0%	1,0%	1,0%	,0%	4,0%
Fikrim yok	Sayı	0	0	0	1	1	2
	%	,0%	,0%	,0%	4,0%	8,3%	2,0%
	% Toplam	,0%	,0%	,0%	1,0%	1,0%	2,0%
Toplam	Sayı	14	27	23	25	12	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Kurum personelinin görev süresi ile yüksek risk düşük ücret çalışma politikası ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisiyle ilgili veriler Tablo 2.33’de sunulmuştur. Özellikle memuriyete yeni başlayanlar açısından etkilenme oranı çok yüksek görünmektedir. Bu da yeni başlayanların tedirginliğini göstermektedir.

2.3.3.19. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Hatalı Evraktan Sorumlu Olduğunun Etkisi Arasındaki İlişki

Kurum personelinin görev süresi ile hatalı evraktan sorumlu olduğunun etkisi ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.34’da gösterilmiştir.

Tablo 2.34. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Hatalı Evraktan Sorumlu Olduğunun Etkisi Arasındaki İlişki

Kurum Personelinin Görev Süresi İle Hatalı Evraktan Sorumlu Olduğunun Etkisi Arasındaki İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17 yıl<	
Çok olumsuz etkiler	Sayı	14	26	20	22	11	93
	%	100,0%	96,3%	87,0%	88,0%	91,7%	92,1%
	% Toplam	13,9%	25,7%	19,8%	21,8%	10,9%	92,1%
	Sayı	0	0	2	1	1	4
	%	,0%	,0%	8,7%	4,0%	8,3%	4,0%
	% Toplam	,0%	,0%	2,0%	1,0%	1,0%	4,0%
	Sayı	0	1	0	1	0	2
	%	,0%	3,7%	,0%	4,0%	,0%	2,0%
	% Toplam	,0%	1,0%	,0%	1,0%	,0%	2,0%
	Sayı	0	0	1	1	0	2
	%	,0%	,0%	4,3%	4,0%	,0%	2,0%
	% Toplam	,0%	,0%	1,0%	1,0%	,0%	2,0%
Toplam	Sayı	14	27	23	25	12	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Tablo 2.34’de kamu personelinin görev süresi ile hatalı evraktan sorumlu olduğunun etkisi arasındaki ilişki sunulmuştur. Buna “çok olumsuz etkiler” diyenlerin oranı %92.1’dir. Özellikle 1-2 yıl aralığında kurumda çalışma süreleri bulunan personelin tamamı olumsuz etkilendiğini beyan etmişlerdir. Yine 3-5 yıl aralığında kurumda görev yapan personelin %96.3’ü olumsuz etkilendiği görülmektedir.

2.3.3.20. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Zimmet Evraklarında Teyit Alma İsteği Arasındaki İlişki

Kurum personelinin görev süresi ile zimmet evraklarında teyit alma isteği ile müdür yardımcısı, uzman, bilgisayar işletmeni, memur, arşiv memuru, diğer kurum personelinin görev ilişkisi Tablo 2.35’de gösterilmiştir.

Tablo 2.35. Kurum Personelinin Görev Süresi İle Zimmet Evraklarında Teyit Alma İsteği Arasındaki İlişki

Kurum Personelinin Görev Süresi İle Zimmet Evraklarında Teyit Alma İsteği Arasında Bir İlişki		Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Grupların Dağılımı					Toplam
		1-2 yıl	3-5 yıl	6-9 yıl	10-17 yıl	17 yıl<	
Çok hissediyorum	Sayı	8	12	11	10	5	46
	%	57,1%	44,4%	47,8%	40,0%	41,7%	45,5%
	% Toplam	7,9%	11,9%	10,9%	9,9%	5,0%	45,5%
	Sayı	4	10	8	10	5	37
	%	28,6%	37,0%	34,8%	40,0%	41,7%	36,6%
	% Toplam	4,0%	9,9%	7,9%	9,9%	5,0%	36,6%
	Sayı	1	5	4	3	1	14
	%	7,1%	18,5%	17,4%	12,0%	8,3%	13,9%
	% Toplam	1,0%	5,0%	4,0%	3,0%	1,0%	13,9%
Fikrim yok	Sayı	1	0	0	2	1	4
	%	7,1%	,0%	,0%	8,0%	8,3%	4,0%
	% Toplam	1,0%	,0%	,0%	2,0%	1,0%	4,0%
Toplam	Sayı	14	27	23	25	12	101
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% Toplam	13,9%	26,7%	22,8%	24,8%	11,9%	100,0%

Tablo 2. 35’de Kurum personelinin görev süresi ile zimmet evraklarında teyit alma isteği arasındaki ilişki sunulmuştur. Özellikle orta derece tecrübeli çalışanlarda teyit almaya gerek olmadığına olan inanç diğer gruplara oranla yüksektir. Kamu personelinin görev süresi ile zimmet evraklarında teyit alma isteği arasında bir ilişki Tablo 2. 37’de verilmiştir.

3. SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. Tapuda Hizmet Üretenler/Çalışanlar Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Tapu hizmeti, devletin egemenliği ile ilgili önemli bir alandır. Tapu Müdürlüklerinde halen yılda 6.500.000'den fazla tapu işlemi gerçekleştirilmekte ve ortalama 20 milyon civarında vatandaş tapu müdürlüklerinden hizmet almaktadır. Bu sebeple tapu müdürlükleri devlet ile vatandaşlar arasında önemli bir irtibat noktası ve köprü konumundadır.

Tapu müdürlüklerinde oldukça fazla bir iş yükü bulunmaktadır. Personel sayısında önemli bir artış olmamasına rağmen, işlem sayısı hızla artmaktadır. Örneğin, 2003 yılında 2.730.432 adet işlem gerçekleşirken, 2008 yılında tapu müdürlüklerindeki işlem sayısı 6.584.783'e yükselmiştir. İşlem hacminin %141 artmasına karşılık, aynı zaman dilimindeki personel artışı ise sadece %21 civarındadır. 2003 yılında personel başına ortalama 506 işlem düşerken, bu rakam 2008 yılında yaklaşık iki katına çıkarak 1.006'yı bulmuştur (Ateş vd., 2009: 6).

Ayrıca, tapu hizmetlerinden alınan harçlar sebebiyle, hazineye önemli bir katkı da sağlanmaktadır. Örneğin, 2008 yılında hazineye aktarılan miktar 2.156.695.801 TL' dir. Kuruma aynı yıl hazine tarafından tahsis edilen bütçenin sadece 422.447.000 TL olduğu dikkate alınırsa, TKGM'nin aldığı ödeneği yaklaşık dört katıyla hazineye geri iade ettiği düşünülebilir (Ateş vd., 2009: 6). Bu kadar yoğun bir işlemin yapıldığı tapu müdürlüklerinde halkın önemli bir kısmının ilgi alanına girmesine ve buradaki sorunların kamuoyunun ilgisini çekmesine karşın, tapu çalışanlarının hangi şartlarda ve nasıl bir ruh halinde, kaç çeşit baskı altında kaldığına dair hemen hemen hiçbir çalışmanın yapılmaması; yapılsa dahi çok sathi kalması; yani sorun/mesele merkezli olmaması dikkat çekicidir. Medeni Kanunun

1007. maddesinin çalışanlar üzerindeki etkisinin hangi boyutlarda olduğunu gösteren müşahhas (somut) verilerin olmaması; sadece etik gibi konularda araştırmaların yapılması; bunun da dış etkenler şeklinde olması; ayrıca üzerinde durulması icap eden bir konudur.

Bununla beraber TKGM'de yapılan muhtelif çalışmalar vardır. Buradaki çalışmalar genellikle, Kalite Yönetim Sistemi kapsamında bölge müdürlüklerinde nezdinde oluşturulan "iyileştirme" takımı oluşturma çabaları olup, akademik bir hüviyeti yoktur. Bu sadece TS EN ISO 9001: 2008 ölçülerine/ standardına göre kurulmuş "Kalite Yönetim Sistemi" çerçevesinde yapılan çalışmalardır. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün (TKGM, 2013) Uygulamalar bölümünde "Kalite Yönetim Sistemi" problem havuzlarında yer alan 194 konu esas alınarak yapılmış bölge müdürlüklerindeki çalışmalardan bazıları şunlardır:

Diyarbakır Tapu ve Kadastro VII. Bölge Müdürlüğü (Ocak-2012), Bursa Tapu ve Kadastro IV. Bölge Müdürlüğü (Ocak-2012), Gaziantep Tapu ve Kadastro XIII. Bölge Müdürlüğü (Aralık-2011), Trabzon Tapu ve Kadastro IX. Bölge Müdürlüğü (Şubat-2012), Antalya Tapu ve Kadastro VI. Bölge Müdürlüğü (Şubat-2012), Edirne Tapu ve Kadastro XIV. Bölge Müdürlüğü (Ocak-2012) bünyesinde yapılan "Kalite Yönetim Sistemi" çerçevesinde gerçekleştirilen iyileştirme takım çalışmalarında ana ek-sen problem havuzlarıdır. Bu sebeple çalışanların sorunlarına yukarıdan aşağıya (Tümdengelim) metodolojisi uygulanmıştır. Çalışanların sorunlarının merkezine (MK 1007. maddesi anlamında) ışık tutacak bir çalışmadan bahsetmek mümkün değildir. Daha ziyade amirler tarafından oluşturulan iyileştirme takımlarının oylamalarında öne çıkan bazı hususlar şunlardır:

1- "Daire İçi Görevlendirmenin Adil ve Objektif Olarak Yapılmaması, İş Yüğü Dağılımının Düzensiz Olması" (Gaziantep Tapu ve Kadastro XIII. Bölge Müdürlüğü: Aralık-2011),

2- "Personelde Görülen Moral Bozukluğu, Olumsuz Düşünce, Stres Ve Motivasyon Eksikliği vb. Sebeplerden Aidiyet Duygusunun Azalması Dolayısıyla Verimliliğin Düşük Olması" (Trabzon Tapu ve Kadastro IX. Bölge Müdürlüğü: Şubat2012),

3- "Personelde Eğitim Ve Motivasyon Eksikliği" (Edirne Tapu ve Kadastro XIV. Bölge Müdürlüğü: Ocak-2012),

4- "Adaletsiz İş Dağılımı" (Antalya Tapu ve Kadastro VI. Bölge Müdürlüğü: Şubat-2012),

5- "Görev Tanımlarının Net Olarak Belli Olmasına Rağmen Adaletli İş Dağılımı Olmaması"dır (Bursa Tapu ve Kadastro IV. Bölge Müdürlüğü: Ocak-2012).

Görüldüğü üzere bu tür eğitim çalışmalarında ve kısıtlayıcı problem havuzlarına rağmen; en çok oyu alan maddelerin çalışan merkezli olması, dikkat çekicidir. Dolayısıyla çalışan psikolojisinin dikkatle izlenmesini gerektiren bir durumunun varlığından söz edilebilir.

Ancak "yolsuzluk" ve "etik" konulu çalışmalarda (Ateş vd., 2009: 3) objektif ölçülerle subjektif yaklaşımların sorunları halletmediği de ortadadır. Çalışan merkezli bir çalışmadan ziyade hizmet alanlara yönelik birtakım hükümlerin derde deva olmadığı görülmektedir. Son yıllarda tapu sicil müdürlüklerinde yaşanan rüşvet olaylarını değerlendirmek ve tapuda görevli memurların bu olaylardan nasıl etkilendiğini belirlemek amacıyla (www.turkimarsen.org.tr-17.08.2008: Nak.: Ateş vd., 2009: 3) yapılan çalışmada iki husus öne çıkmaktadır: Birincisi, tapu sicil memurlarının, kendi kurumlarındaki rüşvet haberleri ve kurumun itibarının giderek bozulmasından olumsuz etkilenmeleri (Ankete göre, memurların %77'si tapudaki rüşvet haberlerinden olumsuz etkilenmiş halde), ikincisi, bu kurumda çalışan memurların çoğunluğuna vatanşarlarca rüşvet teklif edilmiş olmasıdır (Buna göre, tapu çalışanlarının %41'ine 10'dan fazla, %38'ine 5'ten fazla, %21'ine ise 1 kez rüşvet teklif edilmiştir. Üstelik bu rüşvet teklif-

lerinin %48'i, usulsüz bir işin görülmesi için yapılmıştır. Ankete katılanların %39'una rutin bir işlemi yapmaları için bile rüşvet teklif edilmiş olması da, anketin bir diğer çarpıcı bulgusudur). Asıl çalışma sahalarının, çalışanları etik dışı davranışlara iten veya böylesi bir ortama zemin hazırlayan şartların araştırmaya muhtaç olmasıdır.

3.2. Bulguların Değerlendirilmesi

Köklü bir kurumun çalışanlarının nasıl etkisizleştirildiği elde edilen verilerden anlaşılmaktadır. Dünya üzerinde derin tarihi köklere sahip bir milletin en mühim kurumlarından olan TKGM bünyesindeki tapu çalışanlarında unutulmuşluk ve değersizlik (Tablo 4. 23) hissiyatının varlığı; araştırmadaki en önemli bulgulardandır.

Araştırma neticesinde elde edilen bulgular ile MK 1007. maddesinin tapu çalışanları üzerindeki olumsuz etkileri ve gelecek endişesini önlemeye yönelik çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

Araştırmada elde edilen önemli bir bulgu, çalışanların büyük çoğunluğunun, MK'nın 1007. maddesinin geleceklerini ipotek altına aldığına düşünmesi (%82.2), MK'nın 1007. maddesini ilk öğrendiklerinde kurum değiştirme arzuları (%78.2) ve bundan dolayı imkânları olsa kurum değiştirme taleplerinin yüksekliği (%86.1) çok önemli bulgulardandır. Özellikle yapılan işlemlerdeki MK 1007. madde sorumluluğunun en fazla 10 yıl ile sınırlandırılmaları yönündeki beyanları (%88.1) bu meselenin ne kadar acil olduğuna işarettir. Her ne kadar bu tezin hazırlanması sırasında TBMM görüşülerek çıkan Torba Yasası'nda sorumluluğun 10 yıla indirilmesi çalışan açısından bir kazanç olsa da, çalışma şartlarının zorluğu, yüksek riske karşılık düşük ücret vb. gerçekler, değişmemektedir.

Yine tapu çalışanlarının en büyük sorunlarından birisi de özlük haklarındaki dengesizliktir. Yoğun ve yüksek risk nispetine göre en düşük maaşla kamu hizmeti ifa etmeleri,

çalışmalarını çok olumsuz etkilemesi (%88.1), buna karşılık tapu çalışanlarının aldıkları maaşlarını da son kuruşuna kadar hak ettiklerini düşünmeleri (%97.03) esas itibarıyla bu çalışmanın en önemli bulgularındandır.

Müşteri (vatandaş) zihninde döner sermayeden pay aldığı düşünülür; ancak hiçbir zaman tapu çalışanına dönmeyen döner sermayeden pay almak da çalışana ayrı bir şevk ve itici güç olacağı (81.2), sigorta şirketlerinin tapu çalışanlarını sigorta yapmalarını (%87.2), tapu çalışanlarını rencide ettiği gözlemlenmektedir. Aslında bu araştırmada en dikkat çekici ve üzerinde düşünülmesi icap eden konu, tapu çalışanlarının evlilik ile ilgili görüşleridir. Kendilerinin veya çocuklarını tapu çalışanları ile evlendirmek *isteme-meleri* (%80.2) tapu çalışanların açısından çok ağır bir bulgudur. Tapu müdürlüklerinde maddi bir karşılık olmadan müdür vekilliği yapılmasına, çalışanların sorumluluğunun karşılığını *almadan* müdür vekilliği görevini üstlenmek istememeleri (%81.2) ve yine başka kurumların yaptıkları hataları tapu çalışanlarının üstlenmesi (noter gibi) ayrı bir sıkıntı ve sorumluluk (%92.1) kaynağıdır.

Resmi verilere göre kurumdan ayrılmaların azalması; esas itibarıyla muvafakat verilmemesi, kurumlar arası geçişlerin zorluğu vb. sebeplerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü, araştırmadaki donelerden bu netice çıkmaktadır. İktidar mevkidekilerin muhtelif sebeplerle tapu çalışanlarına *farklı* bakmaları; astları baskı altına almaktadır. Bu, sorunu daha da derinleştirmektedir. Zaman zaman sorumluluk makamındakilerin, tapu çalışanlarının ücretlerini hak etmediği yönündeki meclis konuşmalarının basına yansımaları işlem yapan personelin özlük hakları cihetinden açmaza sürüklemektedir. Ayrıca, kırıncı bir söylem olduğu da dikkatlerden kaçmamaktadır.

Tapu müdürlüklerinde çalışanların MK 1007. maddesine ilişkin bakış açılarından elde edilen bulgular, şöyle sıralanabilir:

- Kurumda çalışanların tamamına yakını Medeni Kanunun (MK) 1007. maddesinden haberdar (%95) olduğu görülmektedir. Bu da eğitimlerde, işlem yapan tapu personeline işlerin ne kadar ciddi olduğuna yönelik bir durumun varlığı öğretilmektedir.

- MK'nın 1007. maddesini ilk öğrendiklerinde tapu çalışanlarının yaklaşık dörtte üçü (%70.3) kurumda bir geleceklerinin olmadığını düşünmüşlerdir. İlgili maddenin çalışan üzerindeki etkisi son derece olumsuzdur. Bunun akabinde araştırmaya katılanların yaklaşık %82.2'nin istikballerinin ipotek altında oldukları fikri, çalışanların ruh hallerini yansıtmaları açısından önemlidir. Bundan mütevellit tapu çalışanlarının redd-i miras yapmayı düşünmeleri kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

- MK'nın 1007. maddesine göre cezalandırılanları öğrenen tapu çalışanı tabii olarak çalışma esnasında bunun endişesini taşımaktadır. MK'nın 1007. maddesinin cezasına maruz kalanların azlığı da belki de olumlu sayılabilecek bir durum gibi gözükmektedir. Ancak, bunun bile stresin artmasına, motivasyonun ise eksilmesine sebep olduğu düşünülmektedir.

- Tapu çalışanlarının ekserisi, MK'nın 1007. maddesinin zaman aşımı olup olmadığı hakkında bilgi sahibidir. Ancak, azımsanmayacak tapu çalışanının zaman aşımından haberdar olmaması, dikkat çekici bulunmuştur (%35.7).

- Kurum içi eğitimlerde ilk öğretilen kanun maddesinin MK'nın 1007. maddesi olduğu (%48), bunu 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu (%27), Tapu Kanunu (%23) ve Miras Hukuku (%3) izlemektedir.

- Bu çalışmadaki en önemli bulgulardan biri de tapu çalışanlarının MK'nın 1007. maddesini ilk öğrendiklerindeki ruh halleridir. Buna göre ilgili maddeyi ilk öğrendiklerinde tapuda çalışanların %78.2'si kurum değiştirmeyi düşünmüştür. Elleri imkânları olsaydı yaklaşık %86.1'i başka kuruma geçmek arzuları ise çok önemli bir bulgudur. Bununla

alakalı TKGM'nin bir takım iyileştirme çabası içinde olduğu bilinmektedir. Ancak Haziran-2014 yılında tapu çalışanlarının çoğunluğun kurumda kalmama isteği üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir husus olduğu görülmektedir. Bu hal doğrudan MK 1007. maddeyle bağlantılı görünse de kurumun iş yoğunluğu ve bunun karşılığın olmamasının da etkisinin olduğu düşünülmektedir.

- MK'nın 1007. maddesinin kör düğüm olmasının esas sebebi, zaman aşımına tabi olmamasıdır. Yeni bir takım zaman aşımı süreleriyle ilgili çalışmalar mevcut olsa da bunun çok da yeterli olmadığı görülmektedir. Tapu çalışanlarına göre zaman aşımının mümkün ise tamamen kaldırılması veyahut 5 (beş) yıl olması gerektiğini, ancak sorularda 10 yıl bölümünün olması sebebiyle çalışanlarının %88.1'i zaman aşımı süresinin en fazla 10 yıl ile sınırlandırılmasını düşünmektedirler.

- Zaman aşımı süresinin mevcut haliyle tapu çalışanını baskı altına olarak gelecek endişesine sevk ettiği; dolayısıyla sabah ilk defa işlem geldiğinde tapu çalışanın MK 1007. maddesinin etkisini hissetmesi kadar tabii bir şeyin olmadığı müşahade edilmektedir.

- Tapu çalışanlarının muhtarıp olduğu, yüksek riske rağmen düşük ücretin mevcudiyeti olumsuzlukların başında; hatta ilk sırada gelmektedir. Yaklaşık %95 tapu çalışanı bu durumdan şikâyetçidir. Yüzde yüze yakınının aldıkları maaşı hakke ettiklerini düşünmeleri de bunun sonucudur. Dolayısıyla yaptıkları işlemlerden döner sermayeden pay almaları, gelecek endişelerini olumlu etkileyeceği aşîkârdır. Sigorta şirketlerinin tapu çalışanlarını sigorta yapmaması menfi motivasyona sevk edeceği de ortadadır. Bu sebepler yüzünden tapu çalışanları kendilerini "değersiz" ve "unutulmuşluk" psikolojisinde görmeleri normal bir davranış tarzıdır.

- MK'nın 1007. maddesinin tapu çalışanının geleceğini olumsuz etkilemesine bağlı olarak kendilerinin veya çocuklarının tapu çalışanları ile evlendirmek istememeleri

üzerinde titizlikle durulması gereken bir bulgudur. Yaklaşık %80.2 gibi çok yüksek oranda bir çalışanın böylesine ciddi bir karara varması, tapu çalışanlarının psikolojik hallerinin incelenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

- Tapu kurumlarında olağan toplantıların yapılmaması ya da olağan toplantı yapıldığını hatırlamayanların nispeti yaklaşık %36'dır. Bu durum moral ve motivasyonu olumsuz etkileyen bulgulardan biridir. Yapılan toplantıların çoğunun zarurettten olduğu da unutulmamalıdır. Bundan dolayı tapu çalışanları karşılaştıkları işlem ile ilgili sorunları kendi başlarına çözmeye eğiliminde olmaları hata oranını artırmaktadır. Bunun temelinde araştırma yapmama gelmektedir. Araştırma yapanların yüzdesine bakıldığında (%9.9) bunu görmek mümkündür. Hatta 2013 tarihli TST'yi okumayanların oranın yarı yarıya olması da bunun bir göstergesidir. Okumamanın, araştırmamanın sebepleri de ayrıca araştırılmalıdır.

- Her ne kadar TKGM, Türkiye genelinde tapu müdürlüklerinde iyileştirme çabası içerisinde olsa da bu çalışmanın yapıldığı bölge de bile çok olumsuz fiziki şartlar altında çalışan tapu müdürlüklerinin mevcudiyeti çalışanlar açısından eksi bir haldir. Tapu çalışanlarının büyük bir kısmı fizikî şartları olumsuz bulmaktadır.

- Tapu müdürlüklerindeki imza sorumluluğunun karşılıksız olması, yani müdüre vekalet eden memurun karşılığını alamaması; buna mukabil imza mesuliyetinin fazlalığı tapu çalışanlarını vekâlet etme isteklerinden uzaklaştırmaktadır (%82.2).

- Özellikle tapu çalışanlarının maruz kaldığı en büyük sıkıntı ve stres kaynağı vatandaş baskısı (%99.9, sadece bir kişi fikir beyan etmemiş) ve bunlardan meydana gelen üst baskılardır. Birçok vatandaşın, rüşvet alındığını, işlemin nasıl yapıldığını bildiği vb. imaları, çalışanlar üzerinde önemli bir olumsuzluk kaynağıdır. Buna bir de üst çevrelerin baskıları (%82) ve bu baskıların işlemlerdeki öncelik

etkisi (%78.2) tapu çalışanlarında ayrı baskı unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Buna emlakçı baskısı da ilave edilmesi gereken önemli bulgulardandır.

- Son olarak önemli bir bulgu ise, başka kurumların sorumluluğunun tapu müdürlüklerine yüklemesi meselesidir. Bunlar, mühim bir baskı ve endişe kaynağıdır. Meselâ, noterlerin verdikleri hatalı vekâletnameden tapu çalışanlarının sorumlu olması, çalışanları çok fazla olumsuz yönde etkilemektedir (%97). Bunun sonucunda yeni TST'ndeki açık hükme rağmen hâlâ teyit alma ihtiyacının hissedilmesi de endişe ve korkunun (%82) hakim olduğunu göstermektedir.

3.3. Çözüm Önerileri

Bu çalışmanın ana gayesi, tapu hizmeti verenlerin üzerinde MK'nın 1007. Maddesinin etkisini tespit ederek, bu meselelerin çözümü için sorunun kaynağından birisi olarak somut ve uygulanabilir öneriler oluşturmaktır. Önerilere geçmeden önce, çözümle irtibatlı bazı değerlendirmelerde bulunmakta fayda ummaktayız.

Malum olduğu üzere çalışma şartlarını etkileyen birçok faktör vardır. Bu faktörlerin etkisi çalışan üzerindeki stresin de derecesini belirlemektedir. İş denilen kavram faaliyet olarak düşünüldüğünde günümüz insanının hayatında çok önemli yer tutmak-tadır. Dolayısıyla insanlar vakitlerinin oldukça büyük bir kısmını işte veya iş ile ilgili etkinliklerini düşünerek geçirmektedirler (Ertekin, 2006: 35). İş yoğunluğundan doğan iş stresi de hususi hayat üzerinde çok mühim rol oynadığı da muhakkaktır. İş stresi, psikolojik, fizyolojik ve örgütlü davranış yönünden önem arz etmektedir. Steers'e göre stres, çalışanlar özellikle yöneticiler üzerinde fizyolojik ve psikolojik tahribata sebep olabildiğinden çalışanları sağlık açısından sıkıntılara sokmakta, teşkilât açısından başarısızlığa sürüklemektedir (Nakl.: Ertekin, 2006: 35).

Stresli bir iş ortamında çalışanların bedenî ve ruhî açıdan tehdit edilmesi ve zorlanması stresin çıkış hali olduğu bilindiğine göre, bu tehdit ve zorlamalar karşısında çalışanların kendini muhafaza insiyaki (içgüdü) ile hareket etmek istemesi tepki zincirini de beraberinde getirmektedir. "Savaş veya kaç" diye isimlendirilen (Baltaş ve Baltaş, 2010) bir hareketin meydana gelmesi çalışma vasatının olumsuzlukları ile doğru orantılıdır. Çalışan, kışkırtıcı ve tehlikeli çalışma ortamına cevabı, ya mücadele ile olur; ya da imkânını bulduğunda kaçarak.

Tapu müdürlüklerindeki çalışma ortamlarına bakıldığında MK 1007. Maddesinin baş aktör olduğu bir durumda tapu çalışanlarının nasıl bir stresle mücadele ettiklerine şahit olunacaktır. İlgili maddeden doğan stresli ortamın çalışanların ruh hallerini, fi-zikî açıdan uğradıkları tahribatı ve neticede de çok mücadele edilmesine karşın istenilen başarının yakalanamaması tapu çalışanına "mücadele etme, kaç" duygusunu hakim kılmaktadır.

Bu çalışmada tapu çalışanlarının ruhî yönden nasıl bir yapıya sahip oldukları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dikkat edildiğinde evlilik, maaş ve zaman aşımının olmaması gibi strese sebep teşkil eden soruların cevapları çok derinliklidir. Buna, iş ortamının sevk ve idare edicilerinin maneviyat bozucu tavırlarının mevcudiyeti, çok yoğun iş temposuyla çalışanların gelecek endişelerini artırmasından daha tabi ne olabilir ki? Müşteri odaklı bir anlayışın neo-liberal yönetim örneğini kamu hizmeti vermekte olan çok önemli bir müesseseye katkısının olacağını düşünmek; haksızlıktır. Eğitimlerde verilen ve vericilerin kendilerinin de inanmadıkları müşteri odaklı hizmet anlayışının sürdürülebilirliği zor görünmektedir. Halbuki müşteri memnuniyeti çalışan memnuniyeti ile birebir irtibatlıdır.

TKGM'nin, tapu çalışanının iş yükünü azaltıcı ve strese sebep olan sorunlarının temeline inme gayretinde olduğu bilinmektedir. Ancak, bu çabaların sonuç verebilmesi çalışan

merkezli bir bakış açısıyla mümkündür. Memnuniyetin, memnuniyeti getireceği ilkesi gereği çalışmaların sürdürülmesinde fayda mülâhaza addedilmektedir. Bu genel açıklamalar çerçevesinde, daha önce sunulan alan araştırmasının bulguları da dikkate alınarak, MK'nın 1007. maddesinin tapu çalışanları üzerindeki etkisi ve gelecek endişesini müspet yönde etkileyecek bazı tavsiyeler, kısaca özetlenecektir.

Öncelikli olarak yapılması gereken MK'nın 1007. maddesinin etkisi asgariye indirilmelidir. Bu konuyla alakalı çalışmalar mevcuttur. Mer'i mevzuata göre tapu çalışanın torunlarını bile ipotek altına alan kanun maddesinin tadiline acilen ihtiyaç olduğu ortadadır. TBMM'de görüşülüp Torba Kanunu'nda yasalaşan zaman aşımı süresinin 10 yıl ile sınırlandırılması olumlu bir gelişme olmakla birlikte yetersiz olduğu bir vakiadır. Köklü bir çözüm bulunacak ise, bu zamanın beş yıl ile sınırlandırılması; hatta mümkün ise kaldırılması acilen alınması gereken tedbirlerden birisidir. Eğer ortada çalışandan kaynaklanan bir suiistimal var ise bununla alakalı kanunlarımız açıktır. Bu tür yolsuzluğun üzerine gidilerek gerekli ceza-i müeyyide, işlemi yapana rücu ettirilerek mesele hal edilecektir.

Tapu çalışanlarının kurumlarına bağlılıklarını pekiştirecek maddi ve manevi tedbirlerin alınması elzemdir. Bu maddeyi ilk duyduğunda kurum değiştirmeyi aklına koyan bir kişinin fikrinin olumlu yönde değişmesi, ilgili maddenin çalışan lehine tadil edilmesiyle mümkündür. Ancak, sadece MK'nın 1007. maddesindeki kısmi tadilat, yoğun iş temposuyla çalışanlara özlük haklarında iyileştirme olarak yansımaz ise çok da etkili olacağı şüphelidir. Dolayısıyla tapu çalışanlarının özlük hakları mutlaka iyileştirilmelidir. Yüksek risk düşük ücret, modern köle anlayışına tekabül etme tehlikesi göstereceğinden; bu hususun mutlaka düzeltilmeye ihtiyacı vardır. En çok para kazandıran bir kurumun personeline döner sermayeden tek kuruşun bile dönmemesi "*savaşma; kaç*" düşüncesini hâkim

kılacaktır. İşlem başı alınan döner sermayeden tapu çalışanına verilecek küçük bir payın moral ve motivasyonunu nasıl etkileyeceği, stresin nasıl eksi yönde eğilim göstereceği görülecektir. Ama, asıl mühim nokta ise tapu hizmetlerinin teknik meslek sınıfına dahil edilmesi hususudur.

Tapu çalışanlarının şevkini artıracak temel etki, çalışanların kurumlarını sahiplenmesini temin edilme meselesidir. Bu bağı güçlendirecek, sahipsizlik duygularını izale edecek iletişimsizlik sorunu halledilmelidir. Çalışanların sorunlarını çözümüne yönelik niyet ve hareketlerin varlığı öncelikle yapılması gerekenlerdendir. Bundan kastın ivedilikle âdil bir ücretlendirme sisteminin tesisidir. Çok yoğun ve stresli ortamda çalışmanın karşılığı itilmiş ve sahipsiz bir memur anlayışına yol açan sebeplerin ortadan kaldırılması acil çözüm bekleyen sorunlardandır. Eşit işe eşit ücret prensibince tapu çalışanına verdiği emek ve üstlendiği sorumluluğa göre maaş sistemine geçilmelidir. Daha az iş yoğunluğu ve riski olan diğer kurumlar arası maaş dengesizliği giderilmelidir. Tapu çalışanları sıradan memur değil, meslek grubu sınıfına dahil edilerek maaş dengelenmesi sağlanmalıdır. Buna ilaveten en çok gelir teminin eden kurumunun çalışanlarına döner sermayeden pay dağıtılması da ehemmiyet arz etmektedir.

Tapu çalışanına aidiyet hissinin verilmesi zaruridir. Bu da personele sahip çıkmakla mümkündür. Bir insanın, iyi ve kötü gününde yanında olmayan bir kuruma bakış açısıyla, tam tersi bir durum sergileyen bir kuruma bakış açısının aynı olmayacağı aşîkârdır. Düğününden habersiz, ölümünde teselli bulamayan bir tapu çalışanında -haklı olarak- ne zaman sahip çıkılacağı duygusu hakim olacaktır. Bunun için çalışma ortamlarının iyileştirilmesi, sosyal hakların düzeltilmesi gibi tedbirlerin alınarak; bu kapsamda başarılı personeli ödüllendirme gibi çalışmaların yapılması mümkündür. Yine, çalışanların özel günlerinin hatırlanması, izin gibi uygulamaların yapılması

aidiyet hissini kuvvetlendirecektir. Şurası bir hakikattir ki, sahip çıkılan bir tapu çalışanının kendi kurumunu sahiplenmesi kadar doğal bir şey olamaz. Şimdiye kadar MK'nın 1007. maddesinden mağdur olanlara sahip çıkılmadığı ortadadır.

Öncelikle maddi konularla birlikte tapu çalışanları mutlaka sigortalanmalıdır. Bir fon oluşturularak gayri ihtiyari yapılan hatalardan dolayı cebinden para ödemek zorunda kalanların başka yollara tevessülü önlenmelidir. Nasıl ki birçok kurumda vızne tazminatı var ise tapu çalışanına da işlem tazminatı adım altında günlük yapılan hataları izale edici aylık ödemeler yapılmalıdır.

Tapu kurumları işlem riski açısında yüksek müesseseler oldukları için stresi tetikleyen ortamın varlığı da o kadar fazladır. Bundan doğabilecek zararları azaltmanın en iyi yolu personelin çalışma şevkini artıracak tedbirlerin alınmasıdır. Bu çok zor bir konu değildir. Bu iş, tapu çalışanların amirlerine düşmektedir. Sabah geldiklerinde “öteleyici” bir davranış değil; “kazandırıcı” bir tutum sergilenmelidir. Bu da basit cümleciklerle mümkündür. Ancak görünen o ki sirke satan bir amir tipinin varlığı daha işlem yapmaya başlamadan kışkırtıcı ortamın varlığına delâlettir. Bu husus tespit edilirken “olağan” toplantıların ne sıklıkta yapıldığına bakmak yeterli olacaktır. Kaç tane tapu müdürlüğünde mutad/olağan personel toplantısı yapıldığı (ayda bir veya hiç hatırlamadığını beyan edenlerin oranı yaklaşık %86,2'dir) araştırma sonuçlarından anlaşılabilmektedir. Tapu müdürlüklerinde tespit edilecek bir günde haftalık mutlaka -beş dakika bile olsa- personel ile değerlendirme toplantısı yapılmalıdır (Çok büyük müdürlüklerinde bölünerek yapılabilir). Bu hususun çok önemli oluşu düşünülmektedir. Tapu müdürlüklerinde toplantı genellikle sonuç odaklıdır. Yani ortada sorun olduğunda sorunu tartışmak değil; sorunu “niye yapıldığını” ifade etmeye yönelik tertip edilen konuşma ortamları vardır. Bu, çare değildir. Neticede Tapu

Müdürlüklerinde personeli sahiplenici toplantıların yapılması elzemdir. Burada belirtilmesi gereken diğer bir hususun da vatandaş baskısı ve üst kademe baskısıdır. Bu meselenin, amirler tarafından tapu çalışanına yansıtmadan çözme gayreti içinde olunması, esastır. Bu noktada vatandaş ve üst baskıya göğüs ger(e)meyen amir, topu taca bile atmadan doğrudan memura yüklemesi; işin içinden çıkılmaz hal almasına zemin hazırlamış olmaktadır. Aslında, amirin bu tür baskılara engel olarak çalışanın yanında yer alması gerekir iken; bu husustaki (istisnalar genel kurala aykırılık teşkil etmez) sıkıntıların varlığı da göz ardı edilmemelidir. Ortada hukuksuz bir durum var ise çözmek ilgili amirlere düşmektedir. Tapu müdürlüklerindeki göstermelik eğitimlerin gerçek manada eğitime dönüştürülmesi gerekmektedir. Tapu müdürlükleri uygulama makamıdır. Böylesi bir durum da, mevzuatın çok değişkenli olmasına sebep teşkil etmektedir. Değişkeni çok bir kurumda personelin niteliği de önemlidir. İşlem yoğunluğu vb. sebeplerden dolayı TST bile gerçek manada çalışanlar tarafından ya okunmamış veyahut da üstün körü geçilmiştir. Gerçekte, TST, TKGM'nin anayasasıdır. İşlemler, buna göre yön aldığından eğitimlerin ne kadar mühim olduğu ortadadır. Dolayısıyla tapuda işlem yapan personelin donanımlı olması kaçınılmazdır. Bunun için kurum içi eğitimlerin yapılması zorunluluktur. Bu da olağan toplantıların yapılmasıyla mümkündür. Bu hususa çok önem verilmesi gerekliliği araştırma sonuçlarından çıkmaktadır. Verilmez ise, tapu müdürlüklerinde “usta-çırak ilişkisinde ustanın her bildiği doğrudur” ilkesinden yola çıkılarak yapılan işlemlerde hata oranının çok yüksek olacaktır. Bu hususun halledilmesi, kurum amirlerinin teşvik ve tertibiyle yapılan eğitimli motivasyonlu toplantılarla mümkündür.

Diğer bir husus ise noterlerin verdikleri hatalı vekâletnamelerden tapu müdürlüklerinin sorumlu olması meselesidir. Yine buna benzer kurumların hatalı evrak düzenlemeleri

tapu çalışanlarını mesuliyet altına sokmaktadır. Bu gibi kurumların hatalı belge tertip etmelerinin önüne geçilmeli; özellikle hatalı evrak sorumluluğu düzenleyene ait olmalıdır. En son uygulayıcı makamın tapu olması, hazırlayıcıları sorumluluktan kurtarmamalıdır.

2013 tarihli TST 88. maddesi şu şekildedir: “Madde 88 – (1) Kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, mahkemeler, icra müdürlükleri, bankalar ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından düzenlenen aynı veya kişisel hakkı sona erdirecek nitelikteki belgeler, tapu işlemi için elden ibraz edilemez. Bu belgeler 7201 sayılı Kanun hükümlerine göre müdürlüklere tebliğ edilir.(2) Birinci fıkra gereğince, tapu işlemlerine yönelik düzenlenen belgelerde silinti, kazıntı ve çıkıntı yapılamaz.”

Tapu müdürlüklerine gelen terkin müzekkereleri “7201 sayılı Kanun hükümlerine göre müdürlüklere tebliğ edilir” hükmüne göre işlem görmektedir. Dolayısıyla ilgili kuruma güvenerek telefon vb. ile teyit alma ihtiyacına gerek kalmadan terkinin yapılabilmesi gerekmektedir. Ancak, tapu çalışanlarına yönelttiğimiz “Zimmet veya resmi mektupla gelen terkin müzekkereleri için ilgili kurumdan teyit alma ihtiyacı hissediyor musunuz?” sorusuna %81.2 gibi yüksek oranda ilgili kurumdan teyit alma ihtiyacının hissedilmesi cevabının verilmesi, tapu çalışanına göre ilgili TST, maddesinin meseleyi çözmediği görülmektedir. Neden çözmediğini, ilgili kurumların bu belgeleri gönderirken özensiz bir tutum sergilemesinden kaynaklanmaktadır. Meselâ, bazı icra müdürlüklerinde hâlâ avukatların sekreterlerine posta yaptırması bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Bu hususlarda ilgili kurumların hassasiyetlerinin gözden geçirmesi lazımdır. TKGM, bu tür kuruluşlarla devamlı işbirliği içinde kalarak; sorunları çözme iradelerini sergilemeleri gerekmektedir.

Son olarak MK 1007. maddesinin tapu çalışanları üzerindeki etkisi ve gelecek endişesi ile alakalı emlakçı veya aracı baskısının çalış-

şanlar üzerindeki etkilerine temas etmekte fayda vardır. Bu konu hâlâ çözülememiştir. Dolayısıyla emlakçılık mesleği ya da emlak danışmanlığı belirli kıstaslara göre yeniden düzenlenmelidir. Takipçilik adı altında yürütülen emlakçılık, mutlaka disipline edilerek kayıt altına alınması gereken bir sorundur. Tapu çalışanlarını en çok strese sokan sorunların başında gelen emlakçılık adı altında yürütülen takipçilik mesleği Emlak Müşavirliği adıyla kayıt altına alınarak kayıt dışılığın önüne geçilmelidir. Böylece emlakçılık mesleğine güven de sağlanır. Bu nokta-da TBMM’nin bu hususla alâkalı çalışması mutlaka bir neticeye bağlanmalıdır. Yani Emlak Danışmanlığı Kanunu bir an önce çıkarılmalıdır. Böylece hem kayıt dışılığın önüne geçilmiş olunur hem de en çok şikâyet konusu olan emlakçılığa yönelik eleştiriler azalmış olur.

Bunun için “Tapu müdürlüklerinde iş yükünü azaltma ve tapu hizmetlerinde sorumluluğu paylaştırmanın etkili yöntemlerinden birisi, tapu hizmetlerinde aracılık müessesesini resmileştirerek, yeminli mali müşavirlik uygulamasına benzer, yeminli emlak müşavirliği sisteminin kurulması olabilir. Yeminli emlak müşavirleri, her türlü tapu bilgilerini sağlamada vatandaşa yardımcı olmanın yanı sıra, tapu işlemlerinin bir kısmını da üstlenebilir. Böylece, işlem anında yeminli emlak müşaviri de bulunacağı için, sahtecilik durumunda emlak müşaviri de sorumlu tutulabilir. TAKBİS ve diğer bilgi sistemlerinde yeminli emlak müşavirlerinin kullanımı için uç verilmesi gibi tedbirlerle bu sistemin işlemesi sağlanabilir” (Ateş vd., 2009: 92).

Böylece tapu çalışanlarının korkulu rüyası ve müşteri baskısının temelinde yatan “iş emlakçı ile hal olur” stresi kalkmış olur. Ancak 2009 tarihinden bugüne herhangi bir gelişmenin olmaması kaygı vericidir. Beş yıldır bir arpa boyu yolun alınmaması, emlakçılık ve araçların 2007 tarihli bir genelge ile işlem takibine devam etmesi, bundan sonraki zamanda tapu çalışanlarına yönelik olumlu mevzuatın çıkacağına dair ümit ışığı vermemektedir. Bu, ayrı bir stres konusudur.

Not:Makale, Süleyman Demirel Üniversitesi İşletme Fakültesi Yönetim ve Organizasyon Anabilimdalı yüksek lisans tezidir. Tezdeki saha çalışması için yapılan anketler Haziran-2014 yılına ait olup 5 Ocak 2015 tarihi itibariyle tez savunması yapıp, kabul edilmiştir. Tez danışmanı Prof Dr. Ramazan Erdem'dir.

Kaynakça

Kitaplar

- AKİPEK, J. G.,** Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar), 2. Baskı, Ankara, 1972.
- ALBAYRAK, S. A.,** Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikler, Asil Yayıncılık, Ankara, 2009.
- ALTUNIŞIK, R. vd.,** Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamaları, Sakarya Yay., Sakarya, 2010.
- BALTAŞ, Z. ve Baltaş, A.,** Stres ve Başa Çıkma Yolları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010.
- DRUCKER, P.,** (Ed.: F., Maciarielle), J. A., (Terc.:Murat Çetinbaş) Gün Gün Drucker, MESS Yayınları, İstanbul, 2005.
- DRUCKER, P. F.,** (Terc.: Belkıs Çorakçı), Kapitalist Ötesi Toplum, İnkılap Yay., İstanbul, 1994.
- DRUCKER, P. F.,** (Terc.: Fikret Üçcan), Gelecek İçin Yönetim, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 1995.
- EREN, E.,** Yönetim ve Organizasyon, Beta Yay., İstanbul, 2003.
- EROĞLU, F.,** Davranış Bilimleri, Beta Yay., İstanbul, 2010.
- ERTEKİN, Y.,** Stres ve Yönetim, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.
- ESMER, G.,** Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri, Olgaç Matbaası, Ankara, 1976.
- GÜRLEK, D.,** Karınca Huzura Varınca, Timaş Yayınları, İstanbul, 2006.

- KALAYCI, Ş.,** SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, İstanbul, 2005.
- KARPUZLUOĞLU, E.,** Kurumsal, Yönetişimde Yönetim Kurulu, İSO Yay., İstanbul, 2010.
- KAN, İ.,** Biyoistatistik, Uludağ Üniversitesi, Basımevi, 3. Baskı, Bursa, 1998.
- KOÇER, T.,** İşletme Yöneticiliği, Beta yay., İstanbul, 2010.
- KURTULUŞ, K.** İşletmelerde Araştırma Yöntem Bilimi, İstanbul Üniv. İşletme
- FAK.,** Yayın No:210, İstanbul, 1989.
- MEZKİT, M.,** Muhafazakar Değişim, YFD Yay., Aydın, 2005.
- OĞUZMAN, M. K. ve Seliçi, Ö.,** Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2002.
- ÖNKAL, A.,** Resulullah'ın İslam'a Davet Metodu, Esra Yay., İstanbul, 1999.
- REİSOĞLU, S.,** Türk Eşya Hukuku, Ankara Üniversitesi Basımevi, Cilt: 1, Ankara, 1980.
- REİSOĞLU, S.,** Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Beta Yay., İstanbul, 1993.
- ROWSHAN, A.,** (Terc.: Şahin Cüceloğlu), Stres Yönetimi, Sistem Yay., İstanbul, 2010.
- SAPANOĞLU, S.,** Tapu Sicilinin Tutulmasından Doğan Zararlardan Devletin Sorumluluğu, YetkinYay., Ankara, 2012.
- STEİNBURG, S. S., Austern, D.T.,** (Terc.: Turgay Ergun) Hükümet, Ahlak ve Yöneticiler, Todaie Yayınları, Ankara, 1995.
- SİRMEN, L.,** Tapu Sicilinin Tutulmasından Doğan Zararlardan Devlet'in Sorumluluğu, Ankara, 1975,
- TOPÇU, N.,** Yarınki Türkiye, Dergah Yay., İstanbul, 2011.
- VELİDEDEOĞLU, H. V. ve Esmer, G.,** Gayrimenkul Tasarrufları ve Tapu Sicili Tatbikatı, İstanbul, 2. Baskı, 1956.

Makaleler

AKGEYİK, T., “İnsan Kaynaklarının Bulunması ve Seçme Süreci” (Ed.: U. Olgun), İnsan Kaynakları Yönetimi, Ekin Yay., Bursa, 2011.

BOWMAN, S. J., “Towards a Professional Ethos: From Regulatory to Reflective Codes”, International Review of Administrative Sciences, Vol. 66, pp. 673-687, 2000.

ÇINAR, G., ve Tunaloğlu, R., Zeytin Yağı İşletmelerinin İki Fazlı Sistem Tercihleri ve Ödeme İsteklilikleri, Zeytincilik Araştırma İstasyonu Dergisi, 3 (1) : 36-43, 2012.

ERDEM, R. vd., "Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Davranışları ve Bu Davranışların Akademik Başarı İle İlişkisi", Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 14, Sayfa 2005.

ERDOĞAN, R. T., Yeni Türkiye Dergisi, “Yeni Türkiye Özel Sayısı, “Yeni Türkiye”, Yıl:10, Sayı: 56, Ankara, Ocak-Şubat 2014.

PERKS, K. J. “ Influences on Strategic Management Styles Among Fast Growth Medium Sized Firms in France and Germany”, *Strategic Change*, (www. Inter-science. wiley.com),15: pp. 153, 2006.

SERİNKAN, C., “İş Değerlemesi ve Ücret Yönetimi”, (Ed.: U. Olgun), İnsan Kaynakları Yönetimi, Ekin Yay., Bursa, 2011.

GUJARATI, D.N., Basic Econometrics. 3rd Edn., Mc Graw Hill Inc, New York USA. 570 pp. 1995.

Rapor ve Diğer Kaynaklar

ATEŞ, H. vd., TYEC Project, Türkiye’de Kamu Hizmetlerinde Yolsuzluğun Önlenme-

si İçin Etik Projesi “ Tapu Hizmetlerinde Etik, Araştırması Araştırma Raporu” Araştırma No: 6, Mayıs-2009.

ÖMERBAŞ, L. ve Çetintaş, S., Temyiz Mahkemesi Hukuk Genel Kurulu Emsal Kararları ve İçtihadı Birleştirme Kararları, Cilt: III, Sayı: 479, 1960.

SİRMEN, L., Medeni Kanunun 917. Maddesine İlişkin Bir Yargıtay Kararı İncelemesi, Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt:3, Sayı:3, Mart 1977.

Tapu Ve Kadastro Genel Müdürlüğü, 2013 Yılı Performans Programı, http://www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/icerik/ekleri/tkgmperformans_programi_tasari-2014.pdf (20.09.2014/14.00)

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 20/1/1982 tarih, E. 1979/4-548, K. 1982/46 Sayılı Kararı, Yargıtay Kararları Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 8, Ankara, Ağustos-1982.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (YHGK), 03.07.1963 tarih ve E. 6/74, K. 50 sayılı kararı, Adalet Dergisi, Sayı: 3-4, 1964.

İnternet

<http://www.tkgm.gov.tr/tr/TAKBIS> >, (18.11.2014/14.16)

<http://www.tkgm.gov.tr/tr/insankaynaklari> >, (18.11.2014/18.21)

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü (TKGM)- 2011 İdari Faaliyet Raporu

TKGM Kamu Hizmeti Envanteri, (25.11.2010 tarih ve 6083 sayılı Kanun), <http://www.tkgm.gov.tr/tr/icerik/2011-idare-faaliyet-raporu> >, (25.05.2014/16:15)

TKGM Kamu Hizmetleri Standartları- <http://www.tkgm.gov.tr/tr/icerik/> >, (20.09.2014/ 18:00)

Acar, A. R. ve Deniz, D., Tapu Sicillerinin Tutulmasından Devletin Sorumluluğu, http://www.tkgm.gov.tr/tapu_sicilinin

[tutulmasında devletin-sorumlulugu](#)
>, (22.09.2014/12:00).

<http://www.tkgm.gov.tr/tr/mevzuat/201401-sayili-tapu-mudurlukleri-akisi-ve-yetki-devri-konulu-genelge> >, (22.09.2014/10:01).

<http://www.tkgm.gov.tr/tr/birim/lihkab/sites/default/files/icerik/ekleri/yetkilendirme-1.pdf> >, (22.09.2014/12:58)

Dörtgöz, Ö., "Personele Özgü Sorunlar" www.mülkiyet.com/, 16.02.2007/
www.tapu-kadastro.net/.../172-tapu-dairelerinde-hizmetin-daha-iyi-sunulabilmesi-icin-oeneriler-guersel-oecal-doertgoez >, (22.09.2014/13.45)

<http://www.tkgm.gov.tr/tr/sayfa/kamu-hizmet-standartlari>
[ri/sites/default/files/icerikekleri/](http://www.tkgm.gov.tr/tr/sayfa/kamu-hizmet-standartlari)

TKGM_Kamu_Hizmet_Standartlari28082012.doc/22.09.2014/13.12

<http://www.memurlar.net/haber/332333/> >, (25.01.2013/16:58)

"Tapucuya Kız Vermek istemiyorlar", Anadolu Ajansı, 23 Şubat 2104

<http://www.tkgm.gov.tr/tr/daire-baskanliklari/hukuk-musavirligi-1007-Rucu-Kitapçığı-Ocak-2014:1>
>,(28.11.2014/13:00)

Diğer

Asbestle Çalışmalarda Sağlık Ve Güvenlik Önlemleri Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete Sayı: 28539, Tarih: 25/01/2013.

Başbakanlık'ın Fazla Çalışma Konulu Genelgesi, Genelge No: 2014/5 Tarih:16/04/2014

Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete Sayı: 28678, Tarih: 15/06/2013.

Borçlar Kanunu, Kanun No: 6098, Kabul Tarihi: 11/01/2011

Kadastro Kanunu, Kanun No: 3402, Kabul tarihi: 21/06/1987,

Medeni Kanunu, Kanun No: 4721, Kabul Tarihi: 22/11/2001,

Tapu Kanunu, Kanun No: 2644, Tarih: 22/12/1934.

Tapu Sicil Tüzüğü, No: 2013/5150, Kararının Tarihi: 22/7/2013, Dayandığı Kanunun Tarihi: 22/11/2001, No: 4721,

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Teşkilat Kanunu), Kanun No: 6083, Kabul Tarihi: 25/11/2010

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Döner Sermaye İşletmesi Yönetmeliği, Resmi Gazete Sayısı: 28187, Tarih: 28.01.2012

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun No: 2709, Kabul Tarihi: 7/11/1982 (Değişik: 23/7/1995-4121/1 Md.)

Ek-1: Medeni Kanunun 1007. Maddesi Kapsamında Rücu

(Kaynak: <http://www.tkgm.gov.tr/tr/daire-baskanliklari/hukuk-musavirligi-2014>)

Medeni Kanunun 1007. Maddesi Kapsamında Rücu

D.AÇILANLAR/ SORUMLULAR	RÜCUYA KONU İŞLEM	ZARARIN ÖDENME TARİHİ/MİKTARI	HAZİNE ZARARININ NEDENİ
012-97-2506 1-TKGM - (Mamak 2.Bölge TSM sorum- lular; ...)	30/11/1960 tarih ve 8792 yevmiye numaralı satış ve 01/10/1985 tarihli tashihsen tescil işlemleri	17/09/1998 tarihinde, 472.515.750 TL ve 04/11/1999 tarihinde 111.100.000 TL ödenmiştir.	Müdürlükçe yapılan satış işle- minde tapu kütüğünde gerekli işlemin yapılmaması, bilahare tashihsen tescil işleminin de hatalı yapılması
012-97-4904 2-Altındağ 2. Bölge TSM (Sorumlu; ...)	27/09/1988 tarih ve 2976/40 sayılı işlem	Tazminat borcu;müteselsil borç- lu tarafından rücu davası açıl- mamıştır. 26/11/1997 tarihinde 35.000.000 TL ve 27/11/1997 tarihinde 7.157.000 TL ödenmiş- tir.	Yetkisiz vekalet nedeniyle ipotek tesis edilmesi
012-97-4206 3-Ceyhan TSM (So- rumlular; ...)	07/01/1992 tarih ve 1696 yevmiyeli işlem	10/09/1998 tarihinde, 165.000.000 TL ödenmiştir.	Tapu kaydında haciz şerhi bulunduğu halde satış işlemi yapılarak alacaklının zarara uğratılması
012-97-5110 4-TKGM'ne izafeten Maliye Hazinesi - (Karşıyaka 2.Bölge TSM sorumlular; ...)	23/05/1990 tarih ve 3092 yevmiyeli ilamın infazı işlemi	22/08/1997 tarihinde, 514.800.000 TL ödenmiştir.	İlamın hatalı olarak tapu kü- tüğünde terkin ve tescil edil- mesi
012-98-1304 5-Aksaray 1.Bölge TSM (Sorumlular; ...)	14/08/1979 - 3789 yev- miyeli satış işlemi	13/05/1998 tarihinde, 129.176.000 TL ödenmiştir.	Tapu kütüğünde yapılan satış işleminin tescilinin gösteril- memesi
012-99-2109 6-Maliye Hazinesi - (Mamak 2.Bölge TSM sorumlular;...)	13/01/1992 tarih ve 38 yevmiye numaralı imar uygulama işlemi	2001 yılında sorumlulardan rızaen tahsil edilmiştir.(22.310.000 TL)	İhtiyati haciz ve ihtiyati tedbir kararlarının hatalı parsellere işlenmesi
012-99-2306 7-Maliye Hazinesi (Küçükçekmece 1. Bölge TSM sorumlu- lar; ...)	Tapuda gerçek malik olmayandan satın alınma işlemi	13.12.2005 tarihinde 18.459,00 YTL ve 06/07/2006 tarihinde 3.916,00 YTL ödenmiştir.	Tapuda gerçek malik olmayan kişiden yer alan davacının uğradığı hak kaybı
012-99-3909 8-Maliye Hazinesi - (Silivri TSM sorum- lular; ...)	03/11/1976 tarih ve 4393 yevmiyeli intika- len tescil işlemi	15/12/1999 tarihinde Bütçe Dairesine intikal ettirilmiş- tir.(103.301.612.000 TL ve kanuni faizinin ödenmesi için)	Talebin hak sahibinden geldi- ğini araştırmadan hatalı işlem yapılması
012-99-4108 9-Maliye Hazinesi (Keçiören 1. Bölge TSM sorumlular; ...)	05/04/1969 tarih ve 1377 yevmiye numaralı resmi senedin tapuya tescili işlemi	31/12/2001 tarihinde ödendiği bildirilmekle birlikte ne kadar ödeme yapıldığı bildirilmemiş- tir. (Davacı dilekçesinde 10.500.000.000 TL istemiştir.)	Hisse tescilinin resmi senedine uygun olarak tapuya tescil edilmemesi

D.AÇILANLAR/ SORUMLULAR	RÜCUYA KONU İŞLEM	ZARARIN ÖDENME TARİHİ/MİKTARI	HAZİNE ZARARININ NEDENİ
012-00-303/012-01-101 10-TKGM ve Mustafa Y. - Sincan TSM sorumlular; ...)	10/02/1994 tarih ve 1406 yevmiyeli işlem	25/10/2002 tarihinde ödeme yazışmaları. (31.951.660.000 TL)	Sahte vekaletname ile yapılan satış işlemi
012-00-309 11-Maliye Hazinesi - (Çankaya 3.Bölge TSM sorumlular; ...)	21/07/1967 tarih ve 3388 yevmiyeli satış işlemi	1999 tarihinde 9.258.630.000 TL ödenmiştir.	Hatalı olarak yapılan satış işleminden sonra devredilen hissenin tapu kütüğünde çizilmemesi
012-00-1107 12-TKGM (Karatay TSM sorumlular; ...)	05/11/1976 tarih ve 14243 yevmiye, 15/12/1980 tarih ve 4492 yevmiye numaralı işlemler	30/04/2001 tarihinde 29.938.600.000 TL ödenmiştir.	Takyidatların hukuki kıymetini kaybetmiş kütük sayfalarına konulması
012-05-105 13-Maliye Hazinesi - (Gebze 2.Bölge TSM sorumlular; ...)	18/09/1989 tarih 4349 yevmiyeli işlem	19/04/2005 tarihinde 60.609,12 YTL ve 04/08/2005 tarihinde 8.823,00 YTL ödenmiştir.	Hisse tescilinin hatalı olarak yapılması
641-01-06-706 14-Maliye Hazinesi (Salihli 1. Bölge TSM sorumlular; ... tarih ve ... sayılı Ön İnceleme Raporunda bildirilmiştir.)	Taytan Köyü 413 parsel ile ilgili olarak davalı olmasına karşın davalı şerhinin kaydına işlenmemesi	01/03/2006 tarihinde ödenek gönderilmiştir.(9.350.000.000 TL)	Parseller davalı olduğu halde bunların tapuya şerh edilmemesi
012-99-2109 15-Maliye Hazinesi - (Mamak 2.Bölge TSM sorumlular;...)	13/01/1992 tarih ve 38 yevmiye numaralı imar uygulama işlemi	2001 yılında sorumlulardan rızaen tahsil edilmiştir.(22.310.000 TL)	İhtiyati haciz ve ihtiyati tedbir kararlarının hatalı parsellere işlenmesi
012-04-1403 16-Yenimahalle 3. Bölge TSM (Sorumlular; ...)	08/05/1992 tarih ve 759 yevmiyeli intikal işlemi	26/07/2004 tarihinde, 42.545.900.000 TL ödenmiştir.	İntikal işleminde kullanılan veraset belgesinin incelenmeden işlemde kullanılması
641-01-06-804 17-Maliye Hazinesi (Salihli 1. Bölge TSM ...)	Davalı tutanakların kesinleştirilmesi	Maliye Bakanlığınca ödenek 06/03/2006 tarihinde gönderilmiştir. (934.429.500 TL)	Davalı taşınmazların Salihli 1. Bölge TSM'ce tespitlerinin kesinleştirilmesi
012-04-3701 18-TKGM ve Adalet Bakanlığı (Gazipaşa TSM görevlileri sorumlu bulunmamış ise de, konu Maliye Bakanlığına intikal ettirilmiştir.)	27/03/1997 tarihli ve 364 sayılı işlem	12/04/2005 tarihinde, 1.795,92 YTL (İdaremiiz payına düşen) ödenmiştir.	Bildirilen hatalı hissenin icraen satılması
641-01-09-4110 19-Maliye Hazinesi - (Şehitkamil TM sorumlular; ...)	13/11/1996 tarih ve 5146 yevmiyeli satış işlemi	Temmuz 2011 tarihinde 488.464.00 YTL'nin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte tahsili için Gaziantep Muhakemat Müdürlüğüne dosya iletilmiştir.)	Sahte vekaletname ile satış işlemi yapılması

D.AÇILANLAR/ SORUMLULAR	RÜCUYA KONU İŞLEM	ZARARIN ÖDENME TARİHİ/MİKTARI	HAZİNE ZARARININ NEDENİ
641-01-11-1408 20-Maliye Hazinesi (Reyhanlı TM so- rumlular; ...)	07/11/1995 tarih ve 1607 yevmiye numara- lı satış işlemi	Haziran 2011 tarihinde Rey- hanlı 1.İcra Müdürlüğünün 2011/45 sayılı dosyasına 32.100,33 TL ödenmiştir.	Satış işleminde eski malik ismi- nin terkin edilmemesi, yeni malik isminin tescil edilmemesi ve taşınmazın bu haliyle teda- vül görmüş olması
641-01-09-4301 21-Maliye hazinesi- (Çorlu TM sorumlu- lar; ...)	09/06/1998 tarih ve 3849 ve 19/06/1998 tarihli, 4139 yevmiye numaralı işlemler	23/12/2009 tarihinde 24.880 TL ödeme yapıldı.	Malikin lehine tesis edilen ipo- teğin tapu kaydından terkin edilmesi (Hatalı intikal ve ipo- tek işlemi)
641-01-09-4107 22-Maliye Hazinesi - (Çankaya 5.Bölge TM sorumlular; ...)	18/05/2001 tarih ve 4309, 4310 yevmiyeli işlemler	92.579,29 TL icra yoluyla tahsil edilmiştir.	Sahte kimlik ile satış işlemi yapılması
641-01-07-2410 23-Maliye Hazinesi- (Kırşehir TM sorum- lular; ...)	20/09/1999 tarihli, 3544 yevmiyeli ve 24/09/1999 tarihli, 3666 yevmiyeli satış işlemleri	22/11/2007 tarihinde 36.706,18 TL icra dosyasına yatırılmış- tır.	İlk satışın tapuya tescil edilme- den ikinci satış işleminin ya- pılması
641-01-09-1107 24-Maliye Hazinesi- (Antalya 1 TM so- rumlular; ...)	03/08/1995 tarih ve 4634 yevmiyeli işlem	22/01/2009 tarihinde, 66.242,91 TL ve 09/02/2009 tarihinde de 25.017,51 TL toplam 91.260,42 TL ödenmiş- tir.	Sahte nüfus cüzdanı ile satış işlemi yapılması
641-01-10-10510 25-Maliye Hazinesi- (Selçuklu 1.Bölge TM sorumlular; ...)	01/11/1994 tarih ve 4653 yevmiye numara- lı işlem	70.000 TL tazminat davası açılması neticesinde 26/01/2011 tarihinde Konya Muh.Müd.rücuen alacak davası açılması istenmiştir.	Sahte vekaletname ile satış işlemi yapılması
641-03-11-5609 26-Çankaya 1.Bölge TSM; İdaremiç görev- lilerinin sorumluluk- larının bulunmadığı	16/08/2005 tarih ve 13343 yevmiyeli sahte vekaletnameyle satış işlemi	28/12/2011 tarihinde 1.453.000 TL ödenmesi için Çankaya Malmüdürlüğüne bildirimde bulunuldu.	Sahte vekaletname ile satış işlemi yapılması
641-01-11-1405 27-Reyhanlı Tapu Müdürlüğü görevlile- rinin sorumlu olma- dıkları.	Sahte veraset ilamıyla yaptırılan işlem	80.767,56 TL Hatay 3.İcra Müd.2010/6171 sayılı dosya- sına ödendi.	Sahte veraset ilamıyla işlem yaptırılması
641-03-11-5810 28- Edirne Tapu Müdürlüğü (İdare- miç görevlilerinin kusurlu olmadıkları, işlemi gerçekleştiren E...A.'dan rucuen tahsil yoluna başlan- dığı)	30/12/2003 tarihli ve 5937 yevmiye numara- lı, 28/01/2004 tarihli ve 392 yevmiye numaralı sahte vekaletname ile yapılan satış işlemleri	2011 yılında, 76.577,54 TL Edirne 1.İcra Müd.2010/5393 sayılı dosyasına yatırılmıştır.	Sahte vekaletname ile satış işlemleri yapılması

D.AÇILANLAR /SORUMLULAR	RÜCUYA KONU İŞLEM	ZARARIN ÖDENME TA- RİHİ/MİKTARI	HAZİNE ZARARININ NEDENİ
641-01-11-3209 29-Keçiören Tapu Müdürlüğü (Maliye Bak.11/02/2011 tarih- li, 6031 sayılı yazısı- yla rücu davasından vazgeçilmiştir.)	Vakıf belirtmesinin terkini	08/07/2011 tarihinde, 19.912,38 TL Ankara 19.İcra Müd.2010/6073 sayılı dosyası- na yatırılmıştır.	Vakıf belirtmesinin terkinin karşılığında ödenen taviz bede- linin tahsiline yönelik dava açılması
641-01-10-11603 30-Terme Tapu Mü- dürlüğü (... mirasçı- larına karşı rücu en tazminat davası açılmıştır.)	Taşınmaz üzerine Vakıflar Bankası lehi- ne usulsüz ipotek tesis edilmesi.	Ekim 2010 tarihinde, 441.081,94 TL Samsun 2.İcra Müd.2010/3461 sayılı dosya- sına yatırılmıştır.	Taşınmaz üzerine Vakıflar Bankası lehine kurulan ipoteğin usulsüz olması nedeniyle
641-03-12-405 31- Malatya Tapu Müdürlüğü görevli- leri	Sahte vekaletname ile satış işlemi	Malatya Tapu Müd. tarafın- dan 27/04/2012 tarihinde 20.222,08 TL ödenmiştir.	Sahte vekaletname ile 2 taşın- mazın satılması sebebiyle Hazi- ne Zararı oluşması
641-03-12-1506 32- Gülnar Tapu Müdürlüğü görevli- leri	24.05.1973 t.satış işle- minin zabıt defterine işlenerek münakalesi- nin yapılmaması ne- deniyle çifte tapu kaydının oluşması	Silifke İcra Müd. 2012/864 dosyasına 11/05/2012 tarih- inde 19.163,51 TL ödenmiştir.	24.05.1973 t.satış işleminin zabıt defterine işlenerek münakalesi- nin yapılmaması nedeniyle çifte tapu kaydının oluşması nede- niyle Hazine Zararı meydana gelmesi
641-03-12-2708 33- Hatay 2.Bölge Tapu Müdürlüğü ve Hatay Belediyesi görevlileri	30/03/2000 tarihli ve 1890 yevmiye numara- lı satış işleminde alıcı- nın eksik hisse alması- na sebebiyet verilmesi	Hatay 2.İcra Müd. 2012/4205 dosyasına 149.098,57 TL ödenmiştir.	30/03/2000 tarihli ve 1890 yev- miye numaralı satış işleminde alıcının eksik hisse almasına sebebiyet verilmesi nedeniyle Hazine Zararı meydana gelmesi
641-03-12-3001 34- Bakırköy Tapu Müdürlüğü görevli- leri	12/09/1975 t. 12696 yev. ve 25/06/2001 t. 6586 yev.satış işlemleri	Bakırköy 2.İcra Müd. 2010/17140 dosyasına 784.278,33 TL ödenmiştir.	İlk satış işleminde satıcının adının kütükten terkin edilme- mesi nedeniyle, eski malikin aynı hisseyi 2.defa satması nedeniyle Hazine Zararı mey- dana gelmesi
641-03-12-3007 35- Eskişehir TM görevlileri (Rücu d.açılmasından vaz- geçilmiştir.)	Mükerrer tescil işlemi yapılması	Eskişehir 2.İcra Müd.2012/5252 24/07/2012 tarihinde 11.408,72 TL öden- di.	Mükerrer tescil edilen parselin iptal edilmesi sebebiyle Hazine Zararı oluşmuştur.
641-03-12-3809 36- Konak Tapu Müdürlüğü görevli- leri	Sahte kimlik ve belge ile satış işlemi	İzmir 10.İcra Müd. 2012/4410, 29/06/2012 tarihinde 76.531 TL ödendi.	Sahte kimlik ve belge ile satış işlemi sebebiyle Hazine Zararı oluşmuştur.

D.AÇILANLAR /SORUMLULAR	RÜCUYA KONU İŞLEM	ZARARIN ÖDENME TARİHİ/MİKTARI	HAZİNE ZARARININ NEDENİ
641-03-12-4805 37- Elazığ 2.Bölge Tapu Müdürlüğü görevlileri	08/03/2002 t. Ve 809 yevmiyeli intikal-satış işleminde yolsuz tescil yapılması	Elazığ 2.İcra Müd. 2012/807 numaralı dosyaya, 63.195,86 TL ödüdü.	08/03/2002 t. Ve 809 yevmi- yeli intikal-satış işleminde yolsuz tescil yapılması se- bebiyle Hazine Zararı oluş- muştur.
641-03-13-307 38-Uşak Tapu Müdürlüğü görevlileri	Sahte belgeler ile satış işlemi	Uşak 1İcra Müd. 2012/4419 numaralı dosyaya, 70.838,32 TL ödüdü.	Sahte veraset ilanı ve nüfus kayıtları ile yapılan satış nedeniyle Hazine Zararı oluşturmuştur.
641-03-13-2507 39- Şahinbey Tapu Müdür- lüğü görevlileri	İpotek işlemi tescil edilmeden taşınmazın satılması işlemi	01/08/2013 tarihinde 111.455,00 TL ödüdü.	İpotek işlemi tescil edilme- den taşınmazın satılması işlemi sebebiyle Hazine Zararı oluşturmuştur.
641-03-13-3205 40- Keçiören Tapu Müdür- lüğü görevlilerinin sorum- luluklarının bulunmadığı	22/09/2005 tarihli kat irtifakı kurulması ve satış yapılması	Ankara 23.İcra Müdür- lüğüne 18/07/2013 tarihinde 39.201,00 TL ödüdü.	22/09/2005 tarihli kat irtifakı kurulması ve satış yapılması sebebiyle Hazine Zararı oluşturmuştur.
641-03-13-5004 41- Gaziemir Tapu Müdür- lüğü görevlileri	18/07/1997 tarihli satış işleminde mükerrer tescil yapılması	Karşıyaka 2.İcra Müd. 2012/5873 dosyasına 08/11/2013 tarihinde 28.996,21 TL ödenmiş- tir.	18/07/1997 tarihli satış işle- minde mükerrer tescil ya- pılması sebebiyle Hazine Zararı oluşturmuştur.
641-03-13-5306 42- Çorum Tapu Müdürlü- ğü görevlileri	Sahte kimlikle satış ve zayıinden tapu senedi verilmesi	23/07/2013 tarihinde 234.693,18 TL ödüdü.	Sahte kimlikle satış ve zayı- inden tapu senedi verilmesi sebebiyle Hazine Zararı oluşturmuştur.
641-03-13-6005 43- Kocaeli 2.Bölge Tapu Müdürlüğü görevlileri	01/04/1992 t. 1871 yev.satış işleminin tapu- ya tescil edilmemesi nedeniyle 2.defa satışı- nın yapılması	Kocaeli 6.İcra Müd. 2012/6086 dosyasına 480.258,41 TL öden- miştir.	01/04/1992 t. 1871 yev.satış işleminin tapuya tescil edilmemesi nedeniyle 2.defa satışının yapılması sebebiy- le Hazine Zararı oluşmuş- tur.
641-03-13-206 44- Reyhanlı Tapu Müdür- lüğü görevlileri	15.01/1997 t.79 yev.intikalde evveliyat kayıtlarının incelenme- den hatalı veraset belge- sine göre işlem yapılma- sı.	Hatay 2.İcra Müd. 2012/10123 dosyasına 29/07/2013 t. 198.554,47 TL ödenmiştir.	15.01/1997 t.79 yev.intikalde evveliyat kayıtlarının ince- lenmeden hatalı veraset belgesine göre işlem yapıl- ması sebebiyle Hazine Zara- rı oluşturmuştur.

NOT: Arşiv kayıtlarından tespit edilebilen dosyalar içerisinde TMK 1007.maddesi kapsamında ilgililerine yaklaşık olarak toplam 5.659.599,95 TL ödenmiş yada ödeme işlemleri başlatılmıştır.

E-Devlet ve Yurttaşlık İlişkisinin Sosyolojik Bir Analizi (Aydın İli Örneği)

Ali Erdem AKGÜL
aeakgul@adu.edu.tr

Öz

İletişim teknolojileri, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden sonra hızlı bir gelişme kaydederek günlük hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bilgisayar ağ ve teknolojilerinin gelişmesi, yaygınlaşması neticesinde zaman ve mekan sınırları oldukça zorlanmaya başlanmış, insanların birbiriyle olan iletişimi küresel boyuta taşarak kolaylaşmıştır. Teknolojideki değişim; ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda etkiler yapmaktadır ve yeni değişim süreçleri de ortaya çıkmaktadır. Bundan hem “yurttaşlık” hem de “devlet” nasibini almaktadır. “E-devlet” ise zaman içerisinde gittikçe artan gereksinimlerin yarattığı, bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla ayakta duracak olan yeni devlet anlayışının bir ifadesidir. E-devlet projeleri ve uygulamalarının da böylesi bir süreç içerisinde ele alınıp incelenmesi sosyolojik bir gerekliliktir. E-devlet ve yurttaşlık ilişkisi Aydın İl merkezi örneğinde sosyolojik olarak ele alınarak, incelenmiştir. Bu çalışmada amaca yönelik örneklem tekniği kullanılmıştır. Bu çalışma durum saptamasına yönelik betimsel bir araştırma niteliği göstermektedir ve çalışma çerçevesinde toplam 650 anket uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Devlet, E-Devlet, Yurttaşlık, Bilişim Teknolojileri, İnternet.

A Sociological Analyses on E-Government and Citizenship Relation (In Aydın)

Ali Erdem AKGÜL*
aeakgul@adu.edu.tr

Abstract

Communication technologies have become an inseparable part of daily life advancing expeditious especially after the last quarter of the 20th century. In consequence of development and spreading widely of computer networks and technologies, boundaries of time and place have been highly compelled and communication of people with each other has become easier going beyond the global dimension. Changes in technology are effective in economic, political, social and cultural areas and also cause new processes of change. Both “citizenship” and the “state” are affected by this situation. “E-government” is an expression of the new government concept which has been caused by the increasing requirements in time and will stand by means of information and communication technologies. It is a sociological necessity that e-government projects and practices are also worked and examined in such a process. E-government and citizenship relation have been examined sociologically in Aydın city center. A purposive sampling technique has been used in this study. This study shows the quality of a descriptive research for assessing the situation and a total of 650 questionnaires have been applied within the framework of it.

Keywords: Government, E-Government, Citizenship, Information Technologies, Internet.

*Arş. Gör. Dr. Ali Erdem AKGÜL, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, aeakgul@adu.edu.tr

1.GİRİŞ

Enformatik devriminin ortaya çıkması mevcut kitle iletişim araçlarını dahi gölgede bırakacak bilgisayar teknolojisi ve internet teknolojisinin gelişmesiyle birlikte tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar iletişim imkânı yaygınlaşmış, adeta milyonlarca insan, her düzeyde kurum birbirine ağlarla bağlanmış bulunmaktadır. Böylesi bir sürecin toplumsal örgütlenmeyi de yeniden yapılandırması beklenebilir bir gelişmedir. Bilişim teknolojileri bilginin üretilmesi, paylaşılıp dağıtılmasını demokratikleştirdiği gibi; “devletle yurttaş, yönetenle yönetilen” arasında yüzyıllardır mevcut olan ve aynı zamanda sürekli bir değişime de maruz kalan kurumlaşmış ilişkilerde de köklü değişiklik anlamına gelebilir. Bu ilişkilerin kurgulanma, sürdürülme yol ve yöntemlerinde de yeni arayışların gündeme gelmesi doğaldır. Çünkü giderek daha talepkâr olan yurttaşın demokratik katılımı sisteme bağlanması gerekmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yönetiminde kullanılmaya başlaması e-devlet ve e-demokrasi uygulamalarını gündeme getirmiştir. Bu çerçevede yurttaşlık kavramında da önemli değişimler ortaya çıkmaktadır.

İçinde yaşadığımız çağda da teknolojik, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda hızlı ve çok boyutlu değişim süreci yaşanmaktadır. Böyle bir dönüşüm ile birlikte yurttaşların ihtiyaç ve beklentilerinde de değişiklikler meydana gelmektedir. Örneğin bu değişim kamusal alanda, bilhassa kamu hizmetlerinin sunumunda kendisini hissettirmektedir. Toplumun kamu hizmetine ilişkin ihtiyacı ve beklentilerinin değişmesi ile yönetimde yeni düzenlemeler ve hizmet sunumunda yeni arayışlar ortaya çıkmıştır. Çünkü yönetimin devamlılığı; ihtiyaç ve beklentilere yönelik bir yenilemeye, gelişmeye ve değişimi yakalayabilmesine bağlıdır.

Bilişim teknolojilerinin de etkisiyle dönüşüme uğrayan devlet idaresi bağlamında ortaya çıkan e-devlet uygulamaları ve onun yurttaşlıkla olan ilişkisinin sosyolojik boyutu da bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. E-devlet uygulamaları yalnızca devleti ilgilendiren tek yanlı bir değişimden öte çok boyutlu, geniş kapsamlı ve pek çok kesimi çok yakından ilgilendiren bir olgudur. Yani bir anlamda

toplumla devlet arasındaki ilişkiyi de etkileme, değiştirme potansiyeline sahip olduğu için sosyolojik olarak analiz edilmelidir. Böyle bir etkilenme veya değişim olmuş mudur, olmuşsa boyutu ve sonuçları nedir? Bu çalışmada buna dönük bulguların elde edilmesi amaçlanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Devlet kurumuna tarihsel perspektiften bakılınca, onun tarihsel ve sosyal bir zorunluluğun ürünü olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Devlet karmaşık, iç içe geçmiş ilişkiler ve kurallar yığınıdır. Devlet geleneksel ve modern uygulamaların zaman içerisinde arınarak ve üst üste eklenilerek gelmiş olduğu bir kurumlar, kurallar birliğidir (Delibaş ve Yiğit, 2005: 180,181). Devlet, belirli bir sınır dahilinde egemen bir hükümet yetkisi tesis eden ve bir dizi daimi kurum aracılığıyla otorite uygulayan bir siyasi birliktir. Devlet, aynı zamanda “meşru şiddet” kullanma araçlarının tekeli elinde bulunduran güçtür (Weber, 2005: 132).

Devlet, günümüzde siyasal kuruluşların en geniş, gelişmiş, örgütlenmiş ve kapsayıcı olanıdır. Küçük ya da büyük ölçekte pek çok kurum ve kuruluş onun içinde yer alır. Bu bakımdan devlet “kurumlar kurumu” olarak nitelendirilir. İktidar ilişkileri, siyasal olaylar çoğunlukla onun içinde cereyan eder. Bu bakımdan da devlet, siyasal faaliyetlerin genel çerçevesini ve kadrosunu oluşturur (Kapani, 1988: 43).

Devlet yüzyıllardan beri var olan bir sosyal ve siyasal olgudur. Ülke, insan topluluğu, iktidar ve hukuki-siyasal düzen devletin ana unsurlarıdır. Aynı zamanda devlet zamanla belli dönüşümlerden geçmektedir. Günümüzde de devletin geçirmekte olduğu belli değişimler gözlenmektedir.

Bilişim teknolojileri günümüzde birey ve toplum yaşamının vazgeçilmez temel unsurlarından biri haline gelmiştir ve yeni yönetimsel modellerin doğmasına ve gelişimine de sebep olmuştur. “E-devlet” de bu modellerin en önemlisidir.

“E-devlet” elektronik bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kamu hizmetlerinin daha etkin, hızlı, şeffaf bir şekilde yurttaşlara, özel sektör kuruluşlarına ve diğer kamu kurumlarına düşük maliyetle sunulmasını ifade etmektedir. E-devlet, devlet-yurttaş, devlet-özel sektör ve devlet-sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere diğer kurum ve kuruluşlarla olan ilişkilerde daha az problem yaşanmasını hedeflemektedir. Çünkü e-dönüşüm örgütsel öğrenmeye, yeniliğe ve girişimciliğe vurgu yaparak devletin sürekli olarak kendisini yenilemesini öngörmektedir (Şahin, 2008: 45,46). E-devlet, zaman içerisinde gittikçe artan gereksinimlerin yarattığı, bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla ayakta duracak olan yeni devlet anlayışının bir ifadesidir.

İçinde yaşadığımız çağda teknolojik, ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda hızlı ve çok boyutlu değişim süreci yaşanmaktadır. Böyle bir dönüşüm ile birlikte bireylerin ihtiyaç ve beklentilerinde de değişiklikler meydana gelmektedir. Örneğin bu değişim kamusal alanda, bilhassa kamu hizmetlerinin sunumunda kendisini hissettirmektedir. Toplumun kamu hizmetine ilişkin ihtiyacı ve beklentilerinin değişmesi ile yönetimde yeni düzenlemeler ve hizmet sunumunda yeni arayışlar ortaya çıkmıştır. Çünkü yönetimin devamlılığı; ihtiyaç ve beklentilere yönelik bir yenilemeye, gelişmeye ve değişimi yakalayabilmesine bağlıdır.

Manuel Castells, teknoloji ile toplumsal yapı arasındaki ilişkide devletin mutlak rolü olduğunu vurgulamaktadır. Devlet yasaklarla ve teşviklerle, toplum ile teknoloji arasında belirleyici olabilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileriyle yaratılan toplum tipine “ağ toplumu” diyen Castells, ağa dahil olan herkesin ağın faydalarından yararlandığını, ağın dışında kalmanın cezasının, olumsuz neticelerinin ise ağır olduğunu belirtmektedir. 20. yüzyılın son otuz yılında internetin ortaya çıkışı ve gelişimi, teknolojik girişimcilik, askeri strateji ve bilimin büyük işbirliği böyle bir sürecin ortaya çıkmasını etkilemiştir. İnternet ise bilgi toplumun zirvesini oluşturmaktadır (Castells, 2005: 58-90).

Latince (civis) ve Yunanca (polites) kökenleri itibarıyla, “yurttaş” ise en yalın anlamda bir politik topluluğun üyesi demektir.

“Yurttaşlık” ise ilgili literatürde yaygın olarak “bir topluluğa katılma ya da ona üye olma” biçiminde tanımlanmaktadır. Örneğin, yurttaşlık konusu üzerine klasikleşmiş olan T.H. Marshall’ın tanımı da bu doğrultudadır. Marshall’a göre yurttaşlık, bir topluluğun tam üyeliğinin doğurduğu bir statüdür. Aynı zamanda bu statüye sahip olanlar, statüye dönük haklar ve görevler bakımından da eşittir (Sarıbay, 2008: 107-110). Marshall; yurttaşlığı, eşitlik ilkesi üzerine inşa edilmiş ve gelişmekte olan bir olgu olarak tanımlamaktadır. Herkesin teorik anlamda eşitliğiyle başlayan ve daha sonra kullanılan hakların genişlemesiyle güçlenen “yurttaşlık”, bu değişimi sürekli olarak yaşamıştır. Marshall’a (2006: 22) göre yurttaşlığın medeni/sivil, sosyal ve politik olmak üzere üç boyutu vardır. Sivil boyut; konuşma, mülk edinme hakkı, düşünce ve inanç gibi bireysel özgürlükler için gerekli olan haklardan meydana gelmektedir. Mahkemeler bu hakları savunan ve koruyan kurumlardır. Sosyal boyut; ekonomik refah ve güven hakkından toplumda geçerli standartlara göre yaşama hakkına kadar geniş bir haklar yelpazesini kapsamaktadır. Eğitim ve sosyal hizmet kurumları bu hakların sağlanmasına dönük çalışan kurumlardır. Politik boyut ise siyasi iktidarın kullanımına katılma hakkını içermektedir. Parlamento ve yerel yönetim meclisleri, yurttaşlığın politik boyutunu sembolize eden kurumlardır. “Yurttaşlık” bir topluluğa katılarak, üye olarak ve bu üyelik çerçevesinde edinilen hak ve görevlere dayanarak kendilerinin ve gruplarının çıkarlarını içeren özel alanda olduğu kadar kamu alanında da eylemde (act) bulunma hakkıdır. Yurttaşlığın ifa edilmesi de her şeyden önce, katılımı ve aktif olmayı teşvik eden bir demokrasiyi zorunlu kılmaktadır.

Küreselleşmeyle meydana gelen değişimlerin etkisiyle yönetim tarzları da dönüşüme uğramıştır. Kamu kuruluşlarında da tıpkı özel sektördeki kuruluşlarda olduğu gibi kurumsal hedeflere ulaşmak için yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirilmektedir. Bu çerçevede de hizmet, teknoloji, yönetim ve denetim gibi kavramlar yeniden ele alınmaktadır. Küreselleşme sürecinde, devlet ile yurttaş arasındaki ilişkiler sorgulanmakta, yurttaşlık statüsü yeniden oluşturulmaktadır. Bunların yanında, temsili demokrasi sistemi artık yeterli

sayılmamaktadır; yurttaşın karar alma mekanizmasına katılması, merkezde toplanmış yetkilerin yerel yönetim birimlerine dağıtılması, sistemin şeffaflaştırılması, kamu yönetiminin topluma hizmet aracı olduğunun öne çıkarılması düşüncesi gittikçe yaygınlaşmaktadır. Küreselleşme ile devletin egemenlik alanı bir yandan küresel aktörler tarafından paylaşılırken, yurttaş da egemen bir özne olarak devletin egemenlik anlayışını içte sınırlayarak, daraltmaktadır.

Tarih boyunca teknolojideki değişimler toplumlardaki ekonomik, siyasal, toplumsal ve kültürel alanları değiştirip dönüştürmüştür. Bu bağlamda da son on yılda yeni değişim süreçlerini ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Bu süreçte hem yurttaşlık hem de devlet kavramları köklü değişim geçiriyor gibi görünmektedir. Yurttaşlık, devlet ve yurttaş-devlet ilişkisi dönüşüme uğramaktadır. Klasik anlamdaki devlet-yurttaş ilişkisi değişmekte, yurttaşın devletten olan beklentileri artmaktadır. Yurttaş daha talepkâr, katılımcı ve aktif olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet ise bu dönüşüme ayak uydurarak belli değişimlere girmeye, talepleri karşılamaya ve meşruiyetini korumaya, artırmaya çalışmaktadır. Bilgi toplumuyla birlikte gelişen e-devlet projeleri ve uygulamalarının da böylesi bir süreç içerisinde ele alınıp incelenmesi sosyolojik bir gerekliliktir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bir alan araştırmasına dayalı olan bu çalışmada “e-devlet-yurttaşlık ilişkisinin” sosyolojik olarak incelenmesi amaçlanmaktadır ve konu Aydın İl merkeziyle sınırlıdır. Aydın İl merkezindeki tüm mahallelerde “anket” tekniği yüz yüze görüşmeler yoluyla uygulanmıştır. Ankette kapalı uçlu, açık uçlu ve yarı uçlu soru türlerinden yararlanılmıştır. Anket uygulamasının sonunda elde edilen verilerin analizinde ise SPSS 18 programı (Statistical Packages for the Social Sciences) kullanılmıştır. Bu çalışmayla mevcut durumun saptanmasına yönelik betimsel analiz yapılmıştır.

Ayrıca, bu çalışmada amaca yönelik/amaçlı örneklem tekniği kullanılmıştır. Amaca yönelik örneklem tekniğinden

yararlanarak; toplumun farklı kesimlerini kapsayacak şekilde, Aydın kent merkezindeki tüm mahallelerde amaca uygun olarak tüm kesimlere ulaşılarak maksimum çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Böylece mevcut durumun saptanması, çözümlenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Konuya da daha ziyade “kullanıcı odaklı” yaklaşılarak, e-devlet ile yurttaş arasındaki ilişki bağlamında daha fazla veri elde edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma çerçevesinde toplam 650 anket uygulanmıştır.

“Anket” tekniği, gerek durum saptama, gerekse bir ilişkiyi inceleme araştırmalarında sık başvurulan bir tekniktir. “Anket”, hazırlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarında azami özen gösterilirse; sonuçları en güvenilir olan, hata payı en az olan bir araştırma tekniğidir. Anket, araştırma yapılacak konu ile ilgili soruların yer aldığı bir soru kağıdıdır. Ankette yer alacak soruların içeriği, biçimi ve sayısı araştırma konusuna bağlıdır (Aziz, 2008: 82,93). Bu araştırma bağlamında en güvenli, geçerli bilgilere ulaşabilmek içinse soru grupları oluşturularak anketteki soruların sırası ayarlanmış; anketteki sorularında dili de sade, anlaşılır tutularak yanlış anlamaların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ankete son şekli vermeden öncede ilk önce 100 kişiye bir pilot çalışma uygulanmış; onun neticesinde belli düzeltmelere gidilerek ankete son şekil verilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Araştırma bağlamında gerçekleştirilen anket uygulamasının bulguları tablolar biçiminde sunulmakta ve değerlendirilmektedir. Bununla birlikte belirli bulgular da ilişki ölçmek ve “karşılaştırma” yapmak amacıyla çapraz tablolar halinde verilmekte ve yorumlanmaktadır.

4.1. Anket uygulamasına katılanların genel özelliklerine ilişkin veriler:

(Tablo 1: Örneklemin Cinsiyet Dağılımı)

Cinsiyet	Frekans	(%) Oran
Erkek	322	49.5
Kadın	328	50.5
TOPLAM	650	100

Araştırmanın örneklem kümesi 650 kişiden oluşmaktadır. Örneklem kümesinin cinsiyet dağılımı incelendiğinde ise erkek nüfus oranı % 49.5, kadın nüfus oranı da % 50.5'tir.

(Tablo 2: Örneklemin Yaş Dağılımı)

Yaş	Frekans	(%) Oran
18-24	176	27.1
25-32	205	31.5
33-40	114	17.5
41-48	68	10.5
49-56	56	8.6
57-64	26	4.0
65 ve Üzeri	5	0.8
TOPLAM	650	100

Araştırma kapsamında örnekleme dahil edilenlerin yaş dağılımına ilişkin veriler şu şekildedir: 18-24 yaş arası kesim % 27.1, 25-32 yaş arası % 31.5, 33-40 yaş arası % 17.5, 41-48 yaş arası % 10.5, 49-56 yaş arası % 8.6, 57-64 arası % 4.0 ve 65 yaş ve üzeri kesim ise % 0.8 oranındadır.

(Tablo 3: Örnekleme Katılanların Medeni Durumu)

Medeni Durum	Frekans	(%) Oran
Bekar	311	47.8
Evli	306	47.1
Dul	15	2.3
Boşanmış	18	2.8
TOPLAM	650	100

Örnekleme katılanların medeni durumuna ilişkin veriler de şu şekildedir: % 47.8 bekar, % 47.1 evli, % 2.3 dul ve % 2.8 boşanmış.

(Tablo 4: Örnekleme Katılanların Eğitim Durumu)

Eğitim Durumu	Frekans	(%) Oran
Okuryazar Değil	4	0.6
Okuryazar	21	3.2
İlköğretim Mezunu	100	15.4
Lise ve Dengi Okul Mezunu	180	27.7
Üniversite Öğrencisi	68	10.5
Üniversite veya Yüksekokul Mezunu	230	35.4
Lisansüstü Mezunu	47	7.2
Diğer	-	-
TOPLAM	650	100

Araştırma kapsamında örnekleme dahil edilenlerin eğitim durumuna yönelik veriler ise şöyledir: % 0.6 okuryazar değil, % 3.2 okuryazar, % 15.4 ilköğretim mezunu, % 27.7 lise ve dengi okul mezunu, % 10.5 üniversite öğrencisi, % 35.4 üniversite veya yüksekokul mezunu ve % 7.2 lisansüstü mezunu.

Ayrıca şu hususunda belirtilmesinde fayda vardır; üniversite öğrencileri anket uygulamasında özellikle ayrı bir kategori haline getirilmiştir; çünkü lise mezunu ile üniversite mezunu arasında olan temsil gücü yüksek bir kesimdir.

(Tablo 5: Örnekleme Katılanların Meslek Dağılımı)

Meslek/(Yaptığınız İş)	Frekans	(%) Oran
Memur	131	20.2
İşçi	40	6.2
Esnaf	59	9.1
Serbest Meslek	40	6.2
Özel Sektör Çalışanı	142	21.8
Sanayici-Tüccar	7	1.1
Öğrenci	86	13.2
Emekli	37	5.7
İşsiz	108	16.6
Diğer	-	-
TOPLAM	650	100

Örnekleme katılanların mesleği-ne/yaptığı işe dönük veriler de şu şekildedir: % 20.2 memur, % 6.2 işçi, % 9.1 esnaf, % 6.2 serbest meslek, % 21.8 özel sektör çalışanı, % 1.1 sanayici-tüccar, % 13.2 öğrenci, % 5.7 emekli, % 16.6 işsiz.

(Tablo 6: Örnekleme Katılanların Sosyo-ekonomik Gelir Algısı)

Sosyo-Ekonomik Gelir Grubu	Frekans	(%) Oran
Alt	41	6.3
Orta-alt	134	20.6
Orta	379	58.3
Orta-üst	91	14
Üst	5	0.8
TOPLAM	650	100

Örneklemede yer alanların kendilerini hangi sosyo-ekonomik gelir grubuna yakın gördüklerine ilişkin bulgular da şu şekildedir: % 6.3 alt, % 20.6 orta-alt, % 58.3 orta, % 14 orta-üst ve % 0.8 üst. Görüldüğü üzere kendini “orta” sosyo-ekonomik gelir grubuna yakın görenlerin oranı önemli bir ağırlık teşkil etmektedir. Bu soruda dikkati çeken bir diğer nokta ise benzer mesleki statü ve gelire sahip olduğu ileri sürülebilen bireylerin “kendini hangi sosyo-ekonomik gruba yakın gördüğünün” değiştiğidir. Bir kişi kendini “ortanın altındayım” diye nitelendirmekteyken; diğer benzer konumdaki ise “ortanın üstünde görüyorum kendimi” diyebilmektedir.

(Tablo 7: Örnekleme Katılanların Aylık Ortalama Toplam Gelir Durumu)

Aylık Ortalama Gelir (TL)	Frekans	(%) Oran
Hiç Gelirim Yok	128	19.7
1-500	60	9.2
501-1000	106	16.3
1001-1500	96	14.8
1501-2000	100	15.4
2001-2500	83	12.8
2501-3000	36	5.5
3001-3500	14	2.2
3501-4000	12	1.8
4001 ve Üzeri	15	2.3
TOPLAM	650	100

Örnekleme katılanların aylık ortalama toplam gelir durumlarına dönük veriler şu şekildedir: “Hiç gelirim yok” % 19.7, “1-500 TL” % 9.2, “501-1000 TL” % 16.3, “1001-1500 TL” % 14.8, “1501-2000 TL” % 15.4, “2001-2500 TL” % 12.8, “2501-3000 TL” % 5.5, “3001-3500 TL” % 2.2, “3501-4000 TL” % 1.8 ve “4001 TL ve üzeri” % 2.3.

4.2. Anket Uygulamasına Katılanların “e-devlet ve Yurttaşlık İlişkisi Bağlamındaki Yaklaşımlarına, Algılarına” Dönük Veriler:

(Tablo 8: E-devletten Haberdar Olma Dağılımı)

E-devlet Hakkında Herhangi Bir Bilginiz Var mı?	Frekans	(%) Oran
Evet	464	71.4
Hayır	186	28.6
TOPLAM	650	100

Örnekleme kümesinde e-devlet (elektronik devlet) hakkında herhangi bir bilgisi ya da ondan haberdar olanların oranı % 71.4’tür. Bundan haberdar olmayanların oranı ise % 28.6’dır. Yani araştırma kapsamında örnekleme dahil edilenlerin, % 71.4’lük kesimi e-devleti kullanmaktadır ya da kullanmamış olsa bile onun hakkında bilgi sahibidir. % 28.6’lık kesim ise e-devlet hakkında herhangi bir bilgi sahibi veya haberdar değildir.

(Tablo 9: Herhangi Bir Kamu İşlemini İnternet Üzerinden Yapma Dağılımı)

Herhangi Bir Kamu İşlemini İnternet Üzerinden Yapmak	Frekans	(%) Oran
Evet	319	49.1
Hayır	331	50.9
TOPLAM	650	100

Örnekleme kümesinde yer alan yurttaşların herhangi bir resmi işini/kamu işlemini, devlet dairesine gitmeden internet üzerinden yapanların oranı % 49.1’dir; internet üzerinden yapmayanların oranı ise % 50.9’dur. Aynı zamanda bu bulgular; e-devlet hakkında bilgi sahibi olanların oranının % 71.4 iken; bu uygu-

lamaları kullananların oranının ise % 49.1 olduğunu göstermektedir. Yani belirli bir kesim e-devletin varlığından haberdarken; yine de bu uygulamaları henüz kullanmamıştır.

Devlet işlemlerinin internet üzerinden yapılmasının önemliliği bağlamındaki soruya dönük elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

(Tablo 10: “Devlet İşlemlerinin İnternet Üzerinden Yapılmasının Önemliliği”)

Devlet işlemlerinin internet üzerinden yapılması sizce önemli mi?	Frekans	(%) Oran
Önemsiz	47	7.2
Az önemli	87	13.4
Kararsızım	84	13.0
Önemli	305	46.9
Çok önemli	61	9.4
Fikrim yok	60	9.2
Cevap Yok	6	0.9
TOPLAM	650	100

“Devlet işlemlerinin internet üzerinden yapılmasının önemi” sorgulandığında alınan yanıtlar ise şu şekilde dağılmaktadır: “Önemsiz” % 7.2, “Az Önemli” % 13.4, “Kararsızım” % 13.0, “Önemli” % 46.9, “Çok Önemli” % 9.4, “Fikrim Yok” % 9.2 ve “Cevap Yok” % 0.9. Araştırma bulguları, devlet işlemlerinin internet üzerinden yapılmasının çoğunlukla (% 56.3) önemli olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Kamu işlemlerini e-devlet üzerinden yapmak yaygınlaştıkça, bu işlemlere karşı güven duyup duymama durumu da önemli bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultudaki, “devlet hizmetlerine dönük internet üzerinden yapılan işlemlere güven” sorusuna dönük elde edilen bulgular da aşağıda sunulmuştur.

(Tablo 11: “Devlet Hizmetlerine Dönük İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlere Güven”)

Devlet hizmetlerine dönük internet üzerinden yapılan işlemlere güveniyor musunuz?	Frekans	(%) Oran
Hiç Güvenmiyorum	42	6.5
Güvenmiyorum	122	18.8
Kararsızım	250	38.5
Güveniyorum	209	32.1
Çok güveniyorum	23	3.5
Cevap Yok	4	0.6
TOPLAM	650	100

Devlet hizmetlerine dönük internet üzerinden yapılan işlemlere güven duyup duymama konusundaki tutumlar şöyledir: “Hiç Güvenmiyorum” % 6.5, “Güvenmiyorum” % 18.8, “Kararsızım” % 38.5, “Güveniyorum” % 32.1, “Çok Güveniyorum” % 3.5 ve “Cevap Yok” % 0.6. Araştırma bulgularına göre, devlet hizmetlerine dönük internet üzerinden yapılan işlemlere yani e-devlet işlemlerine duyulan güven toplamda % 35.6 oranındadır. Bu bağlamdaki güven duymama eğilimine sahip kesimin oranı ise toplamda % 25.3’tür. Burada dikkati çeken bir diğer nokta ise “kararsız”ların %38.5’lik yüksek oranıdır.

(Tablo 12: “Türkiye’de E-devlet Uygulamalarının Kamuoyuna Duyurulmasının Yeterliliği”)

Türkiye’de e-devlet uygulamalarının kamuoyuna duyurulmasını yeterli buluyor musunuz?	Frekans	(%) Oran
Çok yetersiz	126	19.4
Yetersiz	329	50.6
Kararsızım	73	11.2
Yeterli	62	9.5
Çok yeterli	7	1.1
Fikrim yok	48	7.4
Cevap Yok	5	0.8
TOPLAM	650	100

“Türkiye’de e-devlet uygulamalarının yeteri kadar kamuoyuna duyuruluyor mu” sorusuna yönelik bulgular da şu şekildedir: “Çok Yetersiz” % 19.4, “Yetersiz” % 50.6, “Kararsızım” % 11.2, “Yeterli” % 9.5, “Çok Yeterli” % 1.1, “Fikrim Yok” % 7.4 ve “Cevap Yok” % 0.8. Bulgular, Türkiye’de e-devlet uygulamalarının kamuoyuna duyurulmasının yetersiz düzeyde olduğunu açıkça göstermektedir. Araştırmanın diğer birçok noktasında da e-devletin daha çok tanıtılması, yaygınlaştırılması ve kullanımının teşviki bağlamında vurgulamalarla karşılaşmıştır. Bu durum bu soruda kendini açıkça ortaya koymuştur. E-devlet uygulamalarının tanıtımının artırılıp, kullanım yelpazesinin de genişletilmesi, e-devletin ülkemizde istenen düzeye gelmesine önemli ölçüde yardımcı olabilecek hususlardır.

“Son beş yıl göz önüne alındığında, devlet işlemlerini gerçekleştirme şekli” bağlamındaki soruya dönük elde edilen bulgular ise aşağıda sunulmuştur. E-devlet uygulamalarının devlet işlemlerini gerçekleştirmede ne oranda kullanıldığının tespiti önemli bir noktadır.

(Tablo 13: “Son Beş Yıl Göz Önüne Alındığında, Devlet İşlemlerini Gerçekleştirme Şekli”)

Son beş yılı göz önüne aldığımızda, devlet işlemlerini gerçekleştirmede hangi seçenek size uygun?	Frekans	(%) Oran
E-devlet uygulamaları	101	15.5
Devlet dairesine gidip işlemleri yüz yüze yapmak	361	55.5
Her ikisi	181	27.8
Diğer	7	1.2
TOPLAM	650	100

Buna göre, son beş yıl süresince devlet işlemlerinin hangi yolla yapıldığı yönündeki bulgular da şu şekilde açığa çıkmıştır: “E-devlet Uygulamaları” % 15.5, “Devlet Dairesine Gidip İşlemleri Yüz Yüze Yapmak” % 55.5, “Her İkisi” % 27.8 ve “Diğer” % 1.2. Araştırma bulgularına göre yurttaşların son beş yıl dikkate alındığında devlet işlemlerini gerçekleştirmede ağırlıklı olarak devlet dairesine gidip işlemleri yüz yüze yapmayı tercih ettiği görülmektedir. Lakin önemli bir oranda e-devlet

kullanımının da olduğu göz ardı edilmemelidir. Yani e-devleti ve her ikisini de kullanıyorum diyenlerin oranı % 43.3’tür. Bir bakıma yurttaşın yarıya yakını devlet işlemlerini gerçekleştirmede e-devletten yararlanmaktadır. “Diğer” kategorisindekiler ise hiç kamu işlemi yapmayanlardır. Bu bireylerin kamu işlemlerini ebeveynlerine ya da yakınlarına yaptırmakta olduğu yüz yüze yapılan anketler neticesinde ortaya çıkmış, kayda alınmıştır.

“Son beş yıl göz önüne alındığında, bir yurttaş olarak kendini devlet karşısında nasıl hissettiği” sorusuna dönük elde edilen bulgular da aşağıda sunulmuştur.

(Tablo 14: “Son Beş Yıl Göz Önüne Alındığında, Bir Yurttaş Olarak Kendini Devlet Karşısında Hissetme Şekli”)

Son beş yılı göz önüne aldığımızda, bir “yurttaş” olarak kendinizi “devlet” karşısında nasıl hissediyorsunuz?	Frekans	(%) Oran
Bir değişiklik olmadı	269	41.4
Daha güçlü hissediyorum	127	19.5
Daha güçsüz hissediyorum	183	28.2
Fikrim yok	64	9.8
Diğer	7	1.1
TOPLAM	650	100

Araştırmada yer alan katılımcıların “son beş yıl göz önüne alındığında, bir ‘yurttaş’ olarak kendisini ‘devlet’ karşısında nasıl hissettiğine” yönelik verdiği cevaplar şu şekildedir: “Bir Değişiklik Olmadı” % 41.4, “Daha Güçlü Hissediyorum” % 19.5, “Daha Güçsüz Hissediyorum” % 28.2, “Fikrim Yok” % 9.8 ve “Diğer” % 1.1. Araştırma bulgularına göre yurttaşların son beş yıl göze alındığında kendilerini devlet karşısında daha güçlü hissetme oranı düşük seviyededir; kendini daha güçsüz hissetme oranı ise daha yüksektir. Ayrıca bu bağlamda herhangi bir değişiklik olmadığını düşünenlerin oranı en yüksek seviyede bulunmaktadır. “Diğer” kategorisindekiler ise devletin baskısını hâlâ hissettiklerini ve yurttaşların kontrol altında, pasif konumda olduklarını belirtmişlerdir.

Tüm bu sosyolojik bulgular neticesinde yurttaşların devlet karşısında hâlâ kendilerini güçsüz hissettikleri ileri sürülebilir. Yani

yurttaşın devlet için var olduğu anlayışından, klasik yurttaş-devlet ilişkisinden önemli bir sapma olmadığı eğilimi ortaya çıkmaktadır. Bu nokta, yurttaş-devlet ilişkisi çerçevesinde çok önemlidir. Bu bağlam üzerine literatürde birçok tartışma ve araştırma süregelmektedir. Yukarıdaki soruların (13. ve 14. Tablolardaki) "son beş yıl" aralığında sorulmasının nedeni de yakın geçmişte böyle bir dönüşümün olup olmadığının ortaya konma çabasıdır.

Örneğin, son yıllarda izlenen politikalar ya da teknolojik araçlar nedeniyle artan gözetim ve denetim hissiyatı veya tartışmaları bu durumu ne boyutta etkilemektedir; bu bağlamda bir durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

E-devlet uygulamalarının yurttaş-devlet ilişkisini nasıl etkilediği sorusuna dönük elde edilen bulgular da şu şekildedir:

(Tablo 15: "E-devlet Uygulamalarının Yurttaş-Devlet İlişkisine Etkisi")

E-devlet uygulamaları "yurttaş ile devlet" arasındaki ilişkiyi nasıl etkiledi?	Frekans	(%) Oran
"E-devlet", ülkemizde henüz istenen seviyede değil. Yalnızca belli işlemlerde kolaylık sağlayan bir uygulama. Ciddi, dönüştürücü bir etkisi bulunmamaktadır	63	9.7
Fikrim yok, "e-devlet"i ilk defa duydum	82	12.6
"Devlet yine aynı devlet"; fark eden bir şey olmadı. Devlet = devlet, yurttaş = yurttaş	93	14.3
Devlet dairesine gidip bizzat işlem yapmayı engellediğinden ötürü devlete karşı uzaklaşmayı artırdı	56	8.6
E-devletle birlikte devlet yurttaş üzerindeki kontrolünü daha da artırdı ve kişisel bilgilerin/verilerin güvenliği konusundaki endişe de daha arttı. O yüzden yurttaş-devlet ilişkisini olumsuz etkiledi	43	6.6
Kamu işlemlerinin hızlı biçimde gerçekleştirilmesine katkı sağlayan, iş yükünü hafifleten, zamandan, emekten ve paradan tasarruf sağlayan, yurttaşları kamu çalışanı ile muhatap olmadan kuyruktan, sıradan kurtaran bu uygulamalar; "yurttaş-devlet" ilişkisini pozitif yönde etkiledi	46	7.1
E-devlet uygulamalarının kullanımı yurttaşlar arasında önemli oranda "yaygınlaştıkça", teknik sıkıntılar çözüme kavuşturulup işlem yapma hacmi genişletilince ve gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşınca ancak olumlu yönde etkilenme olacaktır	52	8.0
Bilgisayar okuryazarlığı yüksek olan nesil alttan geldikçe, e-devletin kullanım oranı ve yaygınlığı artacaktır. Böylece yurttaşın da devlete karşı eskiye nazaran daha aktif bir konum almasına katkı sağlanacaktır	58	9.0
E-devlet, devlete olan itibar ve saygının artmasına yardımcı olan uygulamalardır; devletin "hantal" imajını dönüştürmeye ve adam kayırmacılığı engellemeye yardımcı olmaktadır	17	2.6
Bilişim teknolojisindeki gelişmeler devlet idaresini de etkilemektedir ve çağa uygun sistemlerin kullanılması güveni, şeffaflığı, yurttaş memnuniyetini artırmaktadır	24	3.7
E-devlet uygulamaları artık hayatın bir parçası, vazgeçilmezi oldu. E-devlet sayesinde devlet daha "ulaşılabilir" oldu; yurttaşın sesini duyurma şansı, olanağı arttı	17	2.6
Yurttaş-devlet ilişkisinde yine devlet belirleyici olan taraf; e-devletle de aslında devlet belli sorumluluk ve yükü yurttaşla bıraktı. Netice itibarıyla e-devlet, yurttaş-devlet ilişkisini olumsuz olarak etkiledi	25	3.8
E-devlet uygulamaları yurttaşların devlet dairelerine gelme sıklığını giderek azaltacağından ötürü yurttaşları devletten uzaklaştırabilir fakat aynı zamanda önemli kolaylıklarda sağlayan bir uygulamadır; bu çerçevede hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır	63	9.7
Cevap Yok	11	1.7
TOPLAM	650	100

Bu soru açık uçlu biçimde sorulmuştur ve “e-devlet uygulamaları ile yurttaş-devlet ilişkisinin nasıl etkilendiği” bağlamında on üç grup ortaya çıkmıştır. Bunlardan birinci grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “E-devlet”, ülkemizde henüz istenen seviyede değil. Yalnızca belli işlemlerde kolaylık sağlayan bir uygulama. Ciddi, dönüştürücü bir etkisi bulunmamaktadır”. Bu eğilimde olanlara göre e-devlet henüz emekleme aşamasında olan bir uygulamadır. “Yurttaş-devlet” ilişkisi gibi çok yönlü bir ilişki üzerinde bir etkisinin olabilmesi için sistemin daha çok gelişmesi ve toplum çapında da yaygınlaşması gerekmektedir.

İkinci grupta yer alanların vurgulaması ise şöyledir: “Fikrim yok, “e-devlet”i ilk defa duydum”. Burada ise e-devleti ilk defa bu araştırma vasıtasıyla duyan bir kesimin varlığı söz konusudur. Bu yüzden konu hakkında da görüş belirtmemişlerdir.

Üçüncü grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “Devlet yine aynı devlet”; fark eden bir şey olmadı. Devlet = devlet, yurttaş = yurttaş”. Bu eğilimde olanların ağırlıklı olarak devlete dönük olumsuz yaklaşımları bulunduğu ileri sürülebilir. Yurttaşın pasif konumda olmasından yakınan bu gruba göre e-devletin de yurttaş-devlet ilişkisini dönüştürecek bir etkisi yoktur.

Dördüncü grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “Devlet dairesine gidip bizzat işlem yapmayı engellediğinden ötürü devlete karşı uzaklaşmayı artırdı”. Bu eğilimde olanlara göre e-devlet yurttaşın devletten uzaklaşmasına neden olduğu için “yurttaş-devlet” ilişkisine katkı sağlayamamaktadır. Bilakis yurttaşın devletten uzaklaşmasına yol açtığı için “yurttaş-devlet” ilişkisine zararı olmaktadır.

Beşinci grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “E-devletle birlikte devlet yurttaş üzerindeki kontrolünü daha da artırdı ve kişisel bilgilerin/verilerin güvenliği konusundaki endişe de daha arttı. O yüzden yurttaş-devlet ilişkisini olumsuz etkiledi”. Burada “yurttaş-devlet” ilişkisinin olumsuz yönde etkilendiği ortaya çıkmaktadır. E-devlet, devletin yurttaşlar üzerindeki kontrolünü, gözetimini daha da artırmasına yardımcı olan bir uygulama olarak görülmektedir.

Altıncı grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “Kamu işlemlerinin hızlı biçimde gerçekleştirilmesine katkı sağlayan, iş yükünü hafifleten, zamandan, emekten ve paradan tasarruf sağlayan, yurttaşları kamu çalışanı ile muhatap olmadan kuyruktan, sıradan kurtaran bu uygulamalar; “yurttaş-devlet” ilişkisini pozitif yönde etkiledi”. Burada ise e-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisine olumlu yönde etki yaptığı açığa çıkmaktadır. Yurttaş memnuniyetinin hız ve tasarruf nedeniyle artmasından dolayı bu ilişki pozitif yönde etkilennmiştir.

Yedinci grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “E-devlet uygulamalarının kullanımı yurttaşlar arasında önemli oranda “yaygınlaştıkça”, teknik sıkıntılar çözüme kavuşturulup işlem yapma hacmi genişletilince ve gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşınca ancak olumlu yönde etkilenme olacaktır”. Bu eğilime sahip olanlara göre e-devlet belli bir mesafe almıştır; fakat bu yeterli düzeyde değildir. E-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisi üzerinde bir etkisinin olabilmesi için; teknik sıkıntıların çözülmesi ve toplum çapında yaygınlaşması gereklidir.

Sekizinci grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “Bilgisayar okuryazarlığı yüksek olan nesil alttan geldikçe, e-devletin kullanım oranı ve yaygınlığı artacaktır. Böylece yurttaşın da devlete karşı eskiye nazaran daha aktif bir konum almasına katkı sağlanacaktır”. Burada e-devletin etkilerinin ileriki yıllarda daha çok görüleceği öngörülmektedir. Bilgisayar okuryazarlık düzeyinin yüksek olması, bilişim teknolojilerinden yararlanmayı doğrudan etkileyen bir faktördür. Bu sebepten ötürü bilgisayar okuryazarlık oranı yüksek olduğunda e-devletin kullanılma oranı da buna paralel olarak artacaktır. Böylece e-devlet uygulamaları “yurttaş-devlet” ilişkisi üzerinde daha etkili olabilecektir. Ayrıca bunun yurttaş daha aktif bir konuma getirebileceği de ileri sürülmektedir.

Dokuzuncu grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “E-devlet, devlete olan itibar ve saygının artmasına yardımcı olan uygulamalardır; devletin “hantal” imajını dönüştürmeye ve adam kayırmacılığı engellemeye yardımcı olmaktadır”. Bu eğilim içinde

olanlara göre e-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisi üstünde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Devletin “hantal” imajının azalması, itibarının artması ve adam kayırmacılığın azalması; yurttaş nezdinde devlete dönük bakışı olumlu olarak etkilemektedir.

Onuncu grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “Bilişim teknolojisindeki gelişmeler devlet idaresini de etkilemektedir ve çağa uygun sistemlerin kullanılması güveni, şeffaflığı, yurttaş memnuniyetini artırmaktadır”. Burada çağın yakalanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Çağın gereği olarak bilişim teknolojilerden devlet idaresinde de yararlanmak memnuniyeti etkileyen bir unsurdur.

On birinci grupta yer alanların vurgulaması şöyledir: “E-devlet uygulamaları artık hayatın bir parçası, vazgeçilmezi oldu. E-devlet sayesinde devlet daha “ulaşılabilir” oldu; yurttaşın sesini duyurma şansı, olanağı arttı”. Burada e-devletin yurttaş ile devlet arasındaki ilişkiye pozitif yönde katkılar yaptığı ortaya çıkmaktadır. E-devletin artık hayatın bir vazgeçilmezi olduğunu düşünenlerin bulunması; e-devlet uygulamalarının artık belli bir kesim tarafından tamamen benimsendiğinin bir işaretidir. E-devlet sayesinde yurttaşın devlete ulaşabilmesinin kolaylaştığının ifade edilmesi de önemli bir sosyolojik bulgudur. Yurttaşların devletin daha ulaşılabilir olduğunu düşünmesi ve düşüncelerini iletme olanaklarının arttığını belirtmesi; oldukça dikkate değer geri bildirimlerdir.

On ikinci grupta yer alanlara göre; “yurttaş-devlet ilişkisinde yine devlet belirleyici olan taraftır; e-devletle de aslında devlet belli sorumluluk ve yükü yurttaşla bırakmıştır”. Netice itibarıyla e-devlet, yurttaş-devlet ilişkisini olumsuz olarak etkiledi”. Burada ise e-devletin yurttaş ile devlet arasındaki ilişkiye negatif yönde etki yaptığı ortaya konmaktadır. Devletin yine belirleyici taraf olarak belirtilmesi, eskiden bugüne değişen bir durumun olmadığını göstermektedir ve e-devletle de bunda bir değişim olamadığı gibi; devletin belli sorumlulukları da bu uygulamalar aracılığıyla yurttaşlara yüklemiş olduğu iddia edilmektedir.

On üçüncü grupta yer alanlara göre ise; “e-devlet uygulamaları yurttaşların devlet dairelerine gelme sıklığını giderek

azaltacağından ötürü yurttaşları devletten uzaklaştırabilir fakat aynı zamanda önemli kolaylıklarda sağlayan bir uygulamadır; bu çerçevede hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır”. Burada e-devlet uygulamalarının “yurttaş-devlet” ilişkisi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz yönde etkilerinin olduğu ortaya konmaktadır. Yalnızca olumlu ya da yalnızca olumsuz etkileri vardır demek isabetli olmayacaktır. E-devlet uygulamaları yurttaşın devlet dairelerine gelme sıklığını giderek azaltacağından ötürü devletten uzaklaşmasına yol açabilir ve bu doğrultuda da “yurttaş-devlet” ilişkisi bundan olumsuz olarak etkilenebilir. Fakat buna karşın e-devlet pek çok hususta kolaylıklar sağlayan bir uygulamadır ve bu durum yurttaş memnuniyetini artırmaktadır. Böylece “yurttaş-devlet” ilişkisi de bundan pozitif yönde etkilenmektedir. E-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisi bağlamındaki etkileri çok yönlüdür.

Ayrıca örnekleme dahil edilenlerin % 1.7’lik bir kesimi ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Tüm bu değerlendirmelerin sonucunda e-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisine hemen hemen aynı düzeyde olmak üzere olumlu ve olumsuz yönlerde etkide bulunduğu görülmektedir. Olumlu yönlerde; devletin daha ulaşılabilir hale gelmesi ve pek çok kolaylık sağlayan e-devlet uygulamalarının artık hayatın bir vazgeçilmezi olması vurgulamaları dikkat çekmektedir. Böylece yurttaşlıkta eskiye nazaran belli bir dönüşüm olduğu ve devlete karşı artık pasif olmadığı görüşleri ileri sürülmektedir. E-devlet, yurttaşın memnuniyetini devletin de itibarını artıran bir uygulamadır. Olumsuz yönlerde ise bunların aksine devletin hâlâ yurttaş üzerindeki kontrolünün devam ettiği vurgulanmaktadır. Hatta e-devlet uygulamaları gibi bilişim teknolojileri enstrümanları ile bu kontrol daha artmış ve kolaylaşmıştır. Kişisel bilgilerin/verilerin güvenliği ve gizliliği, mahremiyet gibi hususlar hiç olmadığı kadar tehlike altına girmiştir. Ayrıca e-devlet uygulamaları toplum çapında yaygın değildir ve bu sistemleri kullanabilmek için bilgisayar okuryazarlığına sahip olmak gereklidir. Bu uygulamalar “dijital eşitsizlik” olgusunu gözler önüne sermektedir.

4.3. Araştırma Çerçevesinde “Karşılaştırma” İmkânını Artırmak Amacıyla Belli Sorular Arasında Oluşturulan “Çapraz Tablolar”:

(Tablo 16: “Eğitim Durumu - Herhangi Bir Resmi İşini Devlet Dairesine Gitmeden İnternet Üzerinden Yapma” Karşılaştırmasına Dönük Verilerin Dağılımı)

		Herhangi Bir Resmi İşinizi Devlet Dairesine Gitmeden İnternet Üzerinden (e-devleti kullanarak) Yaptınız mı?		Toplam
		Evet	Hayır	
EĞİTİM DURUMU	Okur-Yazar değil Frekans (%) Oran	0 % 0	4 % 100	4 % 100
	Okur-Yazar Frekans (%) Oran	1 % 4.8	20 % 95.2	21 % 100
	İlköğretim Mezunu Frekans (%) Oran	19 % 19	81 % 81	100 % 100
	Lise ve Dengi Okulu Mezunu Frekans (%) Oran	84 % 46.7	96 % 53.3	180 % 100
	Üniversite Öğrencisi Frekans (%) Oran	30 % 44.1	38 % 55.9	68 % 100
	Üniversite veya Yüksekokul Mezunu Frekans (%) Oran	148 % 64.3	82 % 35.7	230 % 100
	Lisansüstü Mezunu Frekans (%) Oran	37 % 78.7	10 % 21.3	47 % 100
Toplam		319 % 49.1	331 % 50.9	650 % 100

Araştırma bulgularına göre, eğitim durumu/seviyesi arttıkça herhangi bir resmi işini/kamu işlemini devlet dairesine gitmeden internet üzerinden yapma orannın, yani e-devleti kullanmanın önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Yalnız üniversite öğrencilerin de bu durumda biraz azalma olduğu dikkati çekmektedir. Bunun sebebinin yaş ve eğitimi gereği yapmaları gereken işlemlerin, işlerin sınırlı olması olduğu söylenebilir. Örneğin lise mezunu birinin bir işte çalışması veya ev geçindirmesi vs. durumlarından ötürü kamu işlemleri ile muhatap olma düzeyi yükseliyor. Üniversite öğrencilerinin de e-devlet ile ilgili işlem yapabileceği alanlar oluşturulursa; bu noktada artış olacağı öngörülebilmektedir. Çünkü bilgisayar okuryazarlığının yüksek olduğunu varsayabileceğimiz bu kesim; bilgi ve iletişim teknolojilerinin getirdiği yeniliklere daha hızlı şekilde uyum göstererek, bu tip uygulamaları kullanabilmektedir.

(Tablo 17: “Herhangi Bir Resmi İşini Devlet Dairesine Gitmeden İnternet Üzerinden Yapma – Devlet Hizmetlerine Dönük İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlere Güven” Karşılaştırmasına Dönük Verilerin Dağılımı)

		Devlet Hizmetlerine Dönük İnternet Üzerinden Yapılan İşlemlere Güveniyor musunuz?						Toplam
		Ce- vap Yok	Hiç Gü- venmi- yorum	Güvenmi- yorum	Karar- sı-zım	Güveniyo- rum	Çok Güveni- yo- rum	
Herhangi Bir Resmi İşinizi Devlet Dairesine Gitmeden İnternet Üzerinden Yaptınız mı?	“Evet” Frekans (%) Oran	2 % 0.6	8 % 2.5	46 % 14.4	87 % 27.3	153 % 48	23 % 7.2	319 % 100
	“Ha- yır” Frekans (%) Oran	2 % 0.6	34 %10.3	76 % 23	163 % 49.2	56 % 16.9	0 % 0	331 % 100
	Toplam Frekans (%) Oran	4 % 0.6	42 % 6.5	122 % 18.8	250 % 38.5	209 % 32.2	23 % 3.5	650 % 100

Araştırma bulguları, herhangi bir kamu işlemini e-devlet üzerinden yapmış olanların yapmamış olanlara göre devlet hizmetlerinin internet üzerinden verilmesine daha çok güvendiğini açığa çıkartmaktadır. Güven duyma ile e-devlet üzerinden işlem yapma arasında bir ilişkinin varlığı çok açık biçimde gözükmemektedir. Dolayısıyla, bu e-devlet uygulamaları açısından olumlu sayılabilecek bir göstergedir. Çünkü bu uygulamaları kullananların bu uygulamalara dönük güven düzeyi ortanın üstündedir.

Ayrıca araştırma bulgularında dikkat çeken bir diğer durum ise herhangi bir devlet işini, işlemini internet üzerinden yapmayanlardaki “kararsızım” oranının yüksekliğidir. Çünkü e-devleti hiç kullanmamış olduklarından ötürü çekimser kaldıkları ileri sürülebilir. Bunun dışında da bu olguya dönük önyargı, direnç veya kendileri kullanmasa bile etrafında kullanan diğer insanlardan duydukları; yani haberdarlığı çerçevesinde yanıt verme eğilimine girmiş oldukları söylenebilir.

(Tablo 18: “Herhangi Bir Resmi İşini Devlet Dairesine Gitmeden İnternet Üzerinden Yapma – Son Beş Yıl Göz Önüne Alındığında, Bir Yurttaş Olarak Kendini Devlet Karşısında Nasıl Hissettiği” Karşılaştırmasına Dönük Verilerin Dağılımı)

		Son Beş Yılı Göz Önüne Aldığımızda, Bir “Yurttaş” Olarak Kendinizi “Devlet” Karşısında Nasıl Hissediyorsunuz?					Toplam
		Bir Deği- şiklik Olmadı	Daha Güçlü Hissediyorum	Daha Güçsüz Hissediyorum	Fikrim Yok	Diğer	
Herhangi Bir Resmi İşinizi Devlet Dairesine Gitmeden İnternet Üzerinden Yaptınız mı?	“Evet” Frekans (%) Oran	138 % 43.3	84 % 26.3	72 % 22.6	21 % 6.6	4 % 1.3	319 % 100
	“Hayır” Frekans (%) Oran	131 % 39.6	43 % 13	111 % 33.5	43 % 13	3 % 0.9	331 % 100
	Toplam Frekans (%) Oran	269 % 41.4	127 % 19.5	183 % 28.2	64 % 9.8	7 % 1.1	650 % 100

Araştırma bulguları, herhangi bir işlemini e-devlet üzerinden yapanların yapmayanlara göre kendilerini devlet karşısında daha güçlü hissetme oranında belli değişime neden olduğunu ortaya koymaktadır. E-devlet uygulamalarını kullananların son beş yıl göz önüne alındığında kendilerini devlet karşısında güçlü hissetme oranlarındaki artış dikkat çekmektedir. Bu durum, e-devlet uygulamalarının bu bağlamda belli bir oranda etkisi olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bununla birlikte, e-devlet uygulamalarını kullanmayanlardaki kendini devlet karşısında güçlü hissetme durumunun oldukça düşük olması da dikkate değerdir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Küreselleşme, modernleşme, demokratikleşme, kentleşme, bireyselleşme, teknoloji ve bilişim gibi toplumsal değişme dinamikleri, pek çok alanda ciddi dönüşümler meydana getirmiştir. “Devlet”, “yurttaşlık” ve “devlet-yurttaşlık ilişkisi” de bundan nasibini almıştır.

Günümüzde devlet denince göze çarpan ilk olgu kamu hizmetleridir. Yani devlet esas olarak toplumda pek çok hizmeti (güvenlik, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme vs.) yerine getiren bir kurum olarak düşünülmektedir. Bununla beraber, devletin bir diğer özelliği, egemenliği kullanan bir kurum olmasıdır (Çuhadar, 2007: 112,113). Toplumların en üst düzeyde örgütlenmesini karşılayan “devlet”, özellikle günümüzde “yurttaş” ile doğrudan karşılıklı bir ilişki içindedir (Hanagah, 1997: 399). Devlet ile birey arasındaki bugüne kadar süregelen klasik ilişkiler; internet başta olmak üzere diğer bilgi teknolojilerinin kullanılmasıyla beraber farklı görünümlere kavuşmuştur.

“E-devlet” de sadece kamu hizmetlerinin sunulma tarzında değil, aynı zamanda devlet ve yurttaş arasındaki ilişkide bir değişimi de ifade etmektedir. Yurttaşın hak, talep ve yükümlüklerinde belli bir dönüşüm bulunmaktadır (Sanders, 2004: 212). Çalışma bulguları ise e-devlet uygulamalarının ülkemizde yurttaş-devlet ilişkisini ancak yavaş yavaş etkileyebileceğini göstermektedir. İlerleyen yıllardaki gelişmelere ve yurttaşlar arasındaki yaygınlığa paralel olarak bu değişimin boyutu da artacaktır.

Yıldırım’a (2010: 8) göre de elektronik hizmetlere geçiş, teknik veya örgütsel boyuttan, değişimden çok daha fazlasıdır. Bu geçişin sosyolojik boyutu göz ardı edilmemelidir. E-devlet girişimlerine bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılmalı ve toplumsal alanda gerçekçi karşılıklar bulması doğrultusunda hamleler yapılmalıdır.

Yeni teknolojilerin etkisiyle toplum bir dönüşüm geçirmiştir. Bu süreçte, artan bireyselleşme eğiliminin etkilediği çeşitlilik gösteren pek çok sorunun çözümü içinde bireylerin devletten beklentileri artmıştır. Eğitim ve bilinç seviyesindeki artış, devletten daha iyi hizmet istemeleri noktasında yurttaşları güçlendirmiştir (Yıldırım, 2010: 54). Bu çalışmanın bulgularına göre de yurttaşın devletten beklentilerinin artmış olduğu ileri sürülebilir.

Araştırma bulgularına göre yurttaşın beklentileri şu şekilde ortaya çıkmıştır: Yurttaşların hizmet süreçleri hakkında daha fazla bilgilendirilmesi, hizmete erişimin daha kolay hale getirilmesi, hizmetlerin güvenli olarak sunulması, gereksiz bürokrasi ve kırtasiyeciliğin ortadan kaldırılması ile şeffaflığın artırılıp adam kayırmacılığı azaltılmasıdır.

Bununla beraber, e-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisine olumlu yönde etki yaptığını düşünenlerin; e-devletin devlete olan itibar ve saygının artmasına yardımcı olan bir uygulama olduğunu ve devletin “hantal” imajının dönüşmesine, yurttaş memnuniyetinin de artmasına katkı sağladığını söylemesi dikkate değerdir. Bunun yanında devlet “e-devlet uygulamaları” ile birlikte daha ulaşılabilir olmuş ve bu da yurttaşın sesini duyurma olanağını artırmıştır. E-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisi bağlamında olumsuz yönde etki yaptığını ya da bu ilişki üzerinde herhangi bir etkisi olmadığını söyleyenlerin de varlığı kendini önemli ölçüde göstermektedir. E-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisi üzerinde herhangi bir rolü olmadığını düşünenlere göre; bu ilişkide değişen hiçbir şey yoktur, “devlet yine aynı devlet, yurttaş yine aynı yurttaş”. E-devletin “yurttaş-devlet” ilişkisine olumsuz yönde etki yaptığını düşünenlere göre de; e-devlet uygulamaları devlet dairesine gidip bizzat işlem yapmayı engellediğinden ötürü devlete dönük uzaklaşmayı artırabilir, devletin yurttaş üzerindeki kontrolünü daha da artırabilir ve kişisel bilgi-

lerin güvenliğini ve gizliliği konusundaki endişeleri de artırabilir.

E-devlet gibi bilgi teknolojileri uygulamalarının kişisel verilerin güvenliğine ve gizliliğine zarar verebileceği iddiaları, bu uygulamalarının yaygınlaşmasının önündeki en önemli engellerden biridir (Ayдын, 2012: 529). Buna ilaveten, dijital eşitsizlik ve yeni olan uygulamaya dönük adaptasyon sorunları da e-devletin yaygınlaşmasının önündeki en büyük engellerdir. Bu engellerin ortadan kaldırılması için gerekli olan çalışmalar yapılmalıdır.

Sonuç itibarıyla, e-devletin “devlet”, “yurttaşlık” ve “devlet-yurttaşlık ilişkisi” üzerine gün geçtikçe hissedilen bir etkisinin olduğu ileri sürülebilir. Fakat bu etki henüz arzu edilen, beklenen seviyede değildir. Bu doğrultuda e-devlet yurttaşlık ilişkisinde keskin bir dönüşüm olduğunu iddia etmek olanaksızdır. Ayrıca bu etkileri ve dönüşümü hem olumlu hem olumsuz şekilde değerlendirenlerin varlığı da saptanan ayrı bir tespittir.

Ayrıca, e-devlet uygulamaları ele alınırken veya uygulanırken ülkemizin siyasi, ekonomik ve toplumsal yapısı kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Bilişimi doğru kullanarak büyümeyi yakalayan ülkelerin tecrübelerinden, stratejilerinden yararlanılabilir. Ancak bu uygulamalara kendi yapımıza en doğru gelecek şekilde yaklaşılmalıdır. Aynı zamanda e-devlet uygulamaları da toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı nitelikte olmalıdır. E-devlet uygulamalarına yönelik projelere önem ve hız verilmelidir. Bu doğrultuda da ulusal politikalar oluşturulup, ulusal bilgi altyapısı oluşturulmalıdır.

Günümüzdeki gelişmelerle beraber, devletin yurttaşların gereksinim ve isteklerine karşı daha duyarlı olması beklenmektedir. Devlet-yurttaş ilişkisinin olumlu yönde geliştirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır. Değişen toplumsal beklenti ve ihtiyaçlara da hızla yanıt verilebilmelidir. Ancak, böylece devlet, bu dönüşüme ayak uydurarak meşruiyetini artırabilmektedir. Son kertede, devletin günümüzde meşruiyetini artırabilmesi için yurttaş beklentilerini gözetmesi elzemdir.

Kaynakça

- AYDIN**, Mehmet Devrim; 2012, Veri Güvenliği, Mahremiyet, Gözetim Uygulamaları ve E-Devlet (E-Devlet: Kamu Yönetimi ve Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler), Edt. M. Z. Sobacı ve M. Yıldız, Nobel Yayıncılık, 1. Basım, Ankara.
- AZİZ**, Aysel; 2008, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Nobel Yayın, 4. Basım, Ankara.
- CASTELLS**, Manuel; 2005, Ağ Toplumunun Yükselişi (Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür-Cilt 1), Çev. E. Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- ÇUHADAR**, Cengiz; 2007, Bazı Filozofların Düşüncesinde Devlet Kavramı, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 12:2.
- DELİBAŞ**, Kayhan ve YİĞİT, Emin; 2005, Siyaset Kurumu (Kurumlara Sosyolojik Bakış), Edt: S. Güçlü, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- HANAGAH**, Michael; 1997, Recasting Citizenship: Introduction, Theory and Society (26).
- KAPANİ**, Münci; 1988, Politika Bilimine Giriş, Bilgi Yayınları, 4. Baskı, Ankara.
- MARSHALL**, Thomas Humphrey; 2006, Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar, Çev. A. Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- SANDERS**, Larry; 2004, Building a Research Agenda for the Transformation of Governance (E-government Reconsidered: Renewal of Governance for the Knowledge Age), Edt. E. L. Oliver and L. Sanders, Canadian Plains Research Center, Regina.
- SARIBAY**, Ali Yaşar; 2008, Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji, Everest Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- ŞAHİN**, Ali; 2008, Türk Kamu Yönetiminde Yapısal Dönüşüm ve E-Devlet, Çizgi Kitabevi, Konya.
- WEBER**, Max; 2005, Sosyoloji Yazıları, Çev. T. Parla, İletişim Yayınları, 7. Baskı, İstanbul.
- YILDIRIM**, Murat; 2010, E-Devlet ve Yurttaş Odaklı Kamu Yönetimi, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, Ankara.

İslam Hukukunda Sürgün Cezası

Rıfat USLU*
rifatuslu45000@hotmail.com

Öz

İslam hukukunda cezalar, “Had cezaları”, “Kıyas ve diyet” cezaları ve “Ta’zir” cezaları şeklinde üçlü tasnife tabi tutulmuştur. Sürgün cezasının, ta’zir veya hadd cezalarından hangisine girdiği hususunda mezhepler arasında ihtilaf edilmiştir.

Hanefilere göre sürgün cezası hadd değil, ta’zir cezasıdır. Diğer üç mezhebe göre sürgün, hadd cezasının bir parçasıdır. Ancak Malikilere göre sadece erkeklere uygulanırken, Şafii ve Hanbeli mezhebine göre, uygulamada kadın-erkek ayrımı yoktur.

Anahtar kelimeler: İslam Hukuku, Ceza, Sürgün

Exile of Punishment in Islamic Law

Rıfat USLU*
rifatuslu45000@hotmail.com

The Punishments in the Islamic Law, they are divided in to three groups; “Hadd Punishmends” “Kıyas and Diyet Punishmends” and “Tazir Punishmends” There is a disagreement amongst the Islamic Denominations that exile is a “ tazir punishment” or “hadd punishment”

According to Hanefe Denomination, exile is not a “hadd punishment” but a “tazir punishment”. For other three denominations, exile is a part of “hadd punishment”. Nevertheless, according to Maliki Denomination, while it is implemented only for the men, for Şafii and Hanbeli Denominations, there is no difference in implementation both for men and women.

Keywords; Islamic Law, Punishment, Exile.

* Yrd. Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Fıkıh Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi rifatuslu45000@hotmail.com

GİRİŞ

İnsan tabiatı, hukuk düzeni olmadan birlikte yaşanabilmesine imkan vermez. Bu sebeple nerede toplu olarak yaşamakta ise, orada bir düzen ve disiplin kurulması zorunludur. Mevcut olan disiplin ve düzeni bozanlar da bazı müeyyidelerle karşılaşılır. Ceza adı verilen bu müeyyideler, değişik hukuk sistemlerinde hemen hemen aynı amaca yönelirler. İslam hukukunda da iyi veya kötü fiil ve hareketlere hem dünyada hem de ahiret hayatında karşılık verilmesinin gerekliliğini nasslar haber verdiği gibi insan akıl ve vicdanı da bunu kabul eder. Bunun içindir ki, İslam dini, yapılan iyi ve kötü fiil ve hareketlere dünya ve ahirette karşılığının verilmesini istemiştir. Toplumun düzeni için bir kısım hareketlerin cezasının dünyada verilmesini emretmiştir. Suçluya uygulanması istenen cezalardan biri de sürgün cezasıdır. Biz de bu çalışmamızda İslam hukukunda sürgün cezasının meşruiyeti ve mahiyetini tespitiye çalışacağız. Sürgün cezasına geçmeden, İslam hukukunda ceza konusu üzerinde kısaca durmanın yararlı olduğunu düşünüyoruz.

1 - İSLAM HUKUKUNDA CEZA

Bu başlık altında, cezanın tanımı, amacı ve çeşitleri üzerinde duracağız.

1.1-Cezanın Tarifi

Ceza, Arapça bir kelime olup kelime olarak, mutlak karşılık, yapılan iyi veya kötü fiilin karşılığı, bunlara verilen ıvaz ve mükafat, ecir manalarına gelmektedir. İslam hukuk literatüründe cezanın biri genel, diğeri özel olmak üzere başlıca iki manada kullanıldığı görülür. Lügat manasıyla da bağlantılı olarak genel manada ceza, dünyevi ve uhrevi mahiyette özendirici veya caydırıcı müeyyideden ibarettir. Özel anlamda ise mezheplerce birbirine yakın olarak tarifi yapılan ve aşağıda ele alacağımız üzere ceza, suçluya tatbik edilecek müeyyideyi ifade eder. Bu manadaki cezayı, Arap dilinde “ukube” kelimesi karşılamaktadır. “Ukube” kelimesinin de lügatta bir çok manası bulunmaktadır. Bunlardan biri de ceza manasıdır. Bir başka manası da, bir şeyden sonra gelip önce geleni takip eden şey demektir.

¹Hüseyin, Kazım Kadri, Türk Lügatı, İstanbul, 1928, I-IV, c.2, s.300

Cezaya ukube denmesi de, işlenen bir suç takiben suçluya uygulanması itibarıyla-
dır.²“Ukube”, dünyada uygulanan ceza için kullanılırken, aynı kökten türeyen “İkab” kelimesi, ahirette verilecek ceza için kullanılmaktadır.³

İstilahta ise, mezhepler tarafından mana itibarıyla birbirine yakın, fakat farklı lafızlarla tarif edilmiştir.

Hanefiler cezayı “haram ve mekruh bir işin yapılmasına, farz ve sünnetin terk edilmesine karşılık olarak takdir edilen şer’i bir karşılık” diye tarif ederler⁴

Şafiilerin tarifi, “yasak olan şeyleri işlemeyi, emredilen şeyleri terketmeyi men etmek için Allah’ın vaz ettiği müeyyidelerdir.”⁵şeklindedir.

Malikiler göre de ceza aynı şekilde “mekruh ve haram olan bir işin yapılmasına, vacip ve sünnet olan vazifelerin terk edilmesine karşılık olarak uygulanan müeyyidelerdir.”⁶

Hanbeliler de cezayı “yasak olan bir işi yapmaya ve emrolunan bir şeyi terke uygulanan müeyyide”⁷ şeklinde tarif etmişlerdir. Verdiğimiz tariflere baktığımız zaman, Hanefilerle Malikilerin tariflerinin aynı olduğunu Şafiilerle Hanbelilerin tariflerinin de bir olduğunu görmekteyiz. İlk iki mezhep, yasaklanan şeyleri haram ve mekruh olarak ayrı ayrı zikrederek, haram işleyen de mekruh işleyen de cezaya mahkum olacağını ifade etmişler, yine aynı şekilde emrolunan şeyleri vacip ve

²İbnManzur, Ebu’l-FadlCemaleddin Muhammed b.Mükerrem, Lisanu’l-arab, Beyrut tsz.1-XV, ukube maddesi, el-Cevheri, İsmail b.Hammad, es-SihahTacu’lluğa ve Sihahü’l-arabiyye, Beyrut, 1984, I-VI, “ukube” maddesi.

³Behnesi, AhmetFethi, el-Mevsuatü’l-CinaiyyeFi’l-Fıkhı’l-İslami, Beyrut 1991, I-IV, c.4, s.73

⁴el-Tarablusi, AlaeddinEbu’l-Hasan Ali b.Halil, Muinu’l-Hukkam fi-mayeteraddedübeyne’l-HasmeyniMine’l-ahkam, Mısır, 1973, s.194

⁵el-Maverdi, Ebu’l-Hasen, Ali b.Muhammed, el-Ahkamu’s-Sultaniyyeve’l-Velayetü’d-Diniyye, Mısır, 1973, s.221

⁶İbnFerhun, Burhaneddin İbrahim b. Ali b.Ebu’l-Kasım, Tebsiratü’l-HukkamFiUsulı’l-akziye ve menahici’l-ahkam, Kahire, 1986, I-II, c.2, s.289

⁷İbn Kayyım, Şemsüddin Ebu Abdullah Muhammed, et-Turuku’l-HukmiyyeFi’s-Siyaseti’s-Şer’iyye, Beyrut, tsz, s.140.

sünnet diye ayrı ayrı zikrederek, vacibi terke- den kişiye ceza tatbik olunacağı gibi sünneti terkedeninde cezaya mahkum edileceği ifade edilmiştir. Diğer ikisi ise, yasakları ve emirleri mutlak olarak zikretmişlerdir. Bu tariflerden yola çıkarak genel bir mana ile ceza “kanun koyucunun, farz, vacip ve sünnet gibi emirle- rine muhalefet ve haram, mekruh gibi yasakla- rına uymama sonucu kişiye uygulanması ön- görülen, kararlaştırılmış müeyyidelerdir.” diyebiliriz. Çağımız hukukunda da ceza, suç işleyen şahsa, çeşitli yapıcı amaçları gerçekleştirmek için uygulanan ve esasında kişiyi mahrumiyetlere tabi kılan bir müeyyide olarak tarif edilmiştir.⁸

Bu tarifi daha genişletilmiş şekli de şudur. “Ceza, topluma mahsus derecede zarar veren fiiller karşılığı olarak devletin kanun ile ihdas eylediği ve izlediği diğer maksatlar yanında özellikle suçu işleyeni bazı mahrumiyetlere tabi kılmak ve böylece toplumun, işlenen fiili tasvip etmeme duygusunu belirtmek üzere kazai bir kararla ve sorumluluk derecesi ile orantılı olarak uygulanan korkutucu bir müeyyidedir.”⁹Modern hukukta cezanın şöyle bir tarifi de yapılmıştır. “Ceza, yasayı çiğneyen kişiye , yöntemine göre mahkemeler veya diğer yetkililer tarafından uygulanan yaptırımdır”.¹⁰Görüldüğü gibi, hem İslam Hukukunda hem de çağdaş hukukta cezaya yapılan tarifler aynı manaya gelmektedir.

1.2- Cezanın Amacı

Cezanın tatbikinde gözetilen amaçlar, değişik tarih devirlerindeki telakkilere, suçlu- ları cezalandırmak hakkının dayandığı temele ait nazariyelere ve mekteplere göre değişmektedir. Onsekizinci asra kadar cezanın gayesi yıldırma, intikam ve teşhirden ibarettir. Suç ile ceza arasında uygunluk yoktur. İdam, basit bazı suçlar için bile uygulanan bir cezadır. Onsekizinci asırdan itibaren mütefekkirler intikam gayesiyle ceza vermek ile mücadele etmiş ve bunun yerine başka gayeleri ikame etmeye çalışmışlardır. İnsanlar üzerinde terör

ve saltanat kurmak için değil¹¹ alemlere rahmet olarak gönderilen¹² Peygamber Efendimizin getirdiği dine dayanan ceza hukukunun gayesi ise elbette intikam ve işkence değildir. Nasslar ve müctehidlerin ifadelerinden anlaşıldığına göre İslamda cezanın amacı, suç- lunun uslandırılması, suç işlemeye teşebbüs edenleri niyetlerinden vazgeçirme ve mağduru hoşnut etmektir.¹³ Bunun neticesi olarak da toplumu ıslah, kötülük ve cehaletten korumak, ilahi emirlere muhalefetten alıkoymak, kanun- lara itaat ve ictimai nizamın sağlanmasına teşvik etmektir. Suçlunun uslandırılması, top- lumu meydana getiren fertlerin ıslahında bü- yük yer tutar. Çünkü suçluya ceza uygulandığı zaman başkaları aynı suçu işlemeye cesaret edemez. bnü'l-Hümmam (v.861/1457) bu gayeyi şöyle ifade eder. “Ceza, fiilden önce işlemeye mani, fiilden sonra da tekrarına manidir”¹⁴Bu ifadeler, Kur'an'ı Kerim'de de ya açıkça veya imalı bir şekilde mevcuttur. “Ey akıl sahipleri kısıta sizin için hayat vardır.”¹⁵vezinakar kadın ve erkeğin cezaları hakkındaki “Mü'minlerden bir zümre de bunların azabına (cezasına) şahit olsun”¹⁶ ayetleri buna birer örnektir. Cezanın infazı esasında insanların hazır bulunmasından maksat , başkalarını aynı suçu işlemekten alıkoymak içindir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi cezanın bir gayesi de mağduru razı etmektir. Çünkü insan tabiyatında, kendisine kötülük eden kimseye karşı aşırı bir kin ve öfke duygusu hakim olur, intikam peşine düşer ve toplum düzeninin bozulmasına sebep olacak hadiseler meydana gelebilir. Bu durumlara sebebiyet vermemek için hukuk, suçluya ceza vermeyi kendi üstle- nerek, mağduru hoşnut etme amacını gütmüş- tür.İslam'da cezanın amaçlarından biri de ah- lakı korumaktır. Ahlakla kamu düzeni arasın- da büyük bağlar olduğu şüphesizdir. Suç sayı-

¹¹el-Ğaşiye, 88/22

¹²el-Enbiya,21/107

¹³Ebu Zehra, Muhammed, el-Ukub, Daru'l- fikr, tsz.s.28, Akyüz, Vecdi-Erdoğan, Mehmet, İslam Hukuk Felsefesi, (Gaye Problemi) İstanbul, 1988, s.326.

¹⁴İbnü'l-Hümmam, Kemalüddin Muhammed b. Abdülvahid es-Sivasi, ŞerhüFethu'l-kadir, Beyrut, tsz.I-VII, c.5, s.212, İbnNüceym, Zeynülabidinb. İbrahim, el-Bahru'r- Raik Şerhu Kenzi'd-Dekaik, Beyrut, tsz.I-VI, c.5, s.3

¹⁵el-Bakara, 2/179

¹⁶en-Nur, 24/3

⁸Dönmezer, Sulhi-Erman, Sahir, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım İstanbul, 1973, I-II, c.1, s.8.

⁹Dönmezer, Erman, c.2, s.598.

¹⁰Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Ankara, 1992, s.158

lan fiillerden büyük bir kısmı aynı zamanda ahlaki da ihlal etmektedir. Buraya kadarki ifadelerden anlaşıldığına göre, İslam ceza hukukunun gayesini, toplumu kötülükten korumak ve suçluyu ıslah etmek teşkil eder. Ceza, suçluya karşı bir eziyet olsa da, diğer taraftan toplum düzenine sebep olduğu için, toplum için de bir rahmettir.¹⁷İbnTeymiye (v.728/1327) cezaların amacını şöyle açıklamaktadır. “Cezalar Alah’ın kullarına olan merhameti için vaz edilmiştir, halka rahmet ve onlara iyilik esassından çıkmıştır. Bunun için insanları cezalandıranların gayeleri, babanın çocuğunu terbiye ederken, doktorun hastasını tedavi ederken kasdettiği iyilik ve merhamet olmalıdır.¹⁸El-Maverdi (v.450/1058) de cezanın amacı hakkında şöyle demektedir. “Allah’ın emrettiğini yapmamak ve yasak kıldığını yapmaktan alıkoyan cezalar, bir anlık lezzet uğruna azdırıcı nefsi arzular sebebiyle ahiret hayatının azabına maruz kalmamak için Alah tarafından vaz edilmiştir. Allah, cezaları insanların yapılması sakıncalı işleri, haramları yapmamaları, yapılmasını emrettiği farzları yapmalarını sağlamak için koymuştur.¹⁹

İslam Hukukunda cezalar, fertlerin ıslahı ve toplumun himayesi ve düzenin korunması için konulmuştur.²⁰ Allah’ın koyduğu bütün hükümler, insanların menfaatleri içindir. Yoksa yeryüzündeki bütün insanlar Allah’ın emirlerini çiğneseler, yasaklarına uymasalar bununla Allah’a bir zarar veremeyecekleri gibi O’nun emir ve yasaklarına uymakla da O’na herhangi bir fayda sağlamazlar.²¹Sosyal düzeni ceza müeyyidelerine başvurmadan korumanın mümkün olmadığı konusunda bütün hukukçular görüş birliğinde olduğu gibi, ceza müeyyidesinin gerekliliği hususunda herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir.²²Bu-

nun için de İslam, suçlunun ıslahı ve toplumun düzeni için, araştırmamızın konusunu teşkil eden sürgün cezası da dahil olmak üzere bir çok ceza çeşidini suçlunun durumuna göre tatbik edilmesini meşru kılmıştır. Şunu da belirtelim ki, cezalandırma amaç değil, İslamın hedef aldığı gayelerin gerçekleşmesinde ve korunmasında son çare olarak başvuru bir araçtır.²³

1.3- Cezaların Taksimi

Çağdaş ceza hukukunda cezalar, hukuki mahiyetleri, müddetleri, ağırlıkları ve ilmi bakımdan tasnife tabi tutulduğu gibi ²⁴ İslam Hukukunda da cezalar, işlenen suçun durumuna göre üç kısma ayrılmaktadır. Bu taksim en yaygın olan taksimdir ki, hadd cezaları, kısas ve diyet cezaları ve ta’zir cezalarıdır.²⁵Es-ki hukuk kitaplarında suç ve cezanın işlenişine en uygun taksim de budur.

1.3.1.-Hadd Cezaları:

Zina haddi: İslam hukukunda zina suçunun cezası iki kısma ayrılmaktadır. Zina eden kimse evli ise, uygulanacak ceza recmdirki, suçlunun taşlanarak öldürülmesi şeklinde olur. Bekar olduğu zaman ise, yüz sopa ve tağribdir.²⁶

Tağrib cezasının sürgün olduğunu kabul eden Ebu Hanife (v.150/761) ye göre bu ceza asli değil, tazir cezasıdır.²⁷

Kazif haddi: Kazif suçunun iki cezası vardır. Bunlardan biri asli cezadır ki, seksen sopadır. İkincisi ise, tâbi ceza olup, suçlunun şahitliğinin kabul edilmemesidir.²⁸

Sirkat haddi: Hadd cezasını gerektiren suçlardan olan hırsızlığın da iki cezası vardır.

¹⁷Ebu Zehra,el-Ukuba,s.11;Zeydan,Abdüllkerim,el-ukube Fi’ş-Şeriatil’l-İslamiyye, Beyrut,1988,s.99.

¹⁸İbn-Teymine,es-Siyasetü’ş-Şer’iyye Fi Islahu’r-Raiyye,Mısır,1969,s.98;el-Halifi,NasırAli Nasır,ez-Zurufu’l-Müşeddedeve’l-Muhaffefe fi Ukubeti’t-Ta’zir Fi’l-Fikhi’l-İslami,Mısır,1993,s.99

¹⁹ El-Mverdi,s.221.

²⁰Behnesi,el-Mevsua,c.4,s.75.

²¹Ude, Abdülkadir,et-Teşriu’l-Cinai’l-İslami MukarenenBi’l-Kanuni’l-Va’i,Beyrut,tz. I-II,c.1,s.609

²²Çalışkan,İbrahim,İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları (Ankara Ün.İlahiyat Fak.Der.Yıl,1989,sa.31)s.369.

²³Bardakoğlu,Ali,Cezamaddesi,Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,İstanbul, 1993,1-XXXX1V, c.7, s.472.

²⁴Dönmezer-Erman, c.2,s.631-636

²⁵Ude,c.1, s.634; Akşit,Cevat,İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları,Basım yeri yok,tz.s.53; Bardakoğlu,c.7, s.472.

²⁶Ude,c.1, s.634; Akşit,s.53; Bardakoğlu,c.7, s.472.

²⁷Ebu Yusuf, Yakup b.İbrahim,İhtilafüEbi Hanife ve’bniEbi Leyla, Mısır, 1357,s.219; es-Serahsi,EbuBekr Muhammed b.Sehl. El-Mebcut,İstanbul,01883, I-XXX,c.9, s.36, el-Mevsili, Abdullah b. Mahmut b. Mevdud, el-İhtiyar LiTa’lilil-muhtar, İstanbul, 1989,s.612.

²⁸en-Nur,24/4

Bunlardan biri çalınan malın tazminidir.²⁹ Ancak Hanefilere göre, çalınan mal aynen duruyorsa iadesi gerekir. Aynen durmuyorsa tazmin ettirilmez.³⁰ İkinci ceza ise, el kesmedir.³¹

Şirb haddi: İçki içme suçunun cezası Şafiiler göre kırk sopa iken ³² diğer imamlara göre seksen sopadır.³³

Yol kesme cezası: Büyük hırsızlık da denen yol kesme suçunun cezasında İslam hukukçuları ihtilaf etmişlerdir. Sürgün cezası ele alınırken bu konu üzerinde durulacağı için burada zikretmiyoruz.

Devlete isyan cezası: İsyan suçunun kısmen hadd ve kısmen ta'zir olarak, suçun safhalarına göre değişik cezalar vardır. Farklı düşündüğü halde bir grup teşkil etmeyen ve bir yerde toplanarak başkaldırmayanlara dokunulmaz. Propaganda yaparlarsa ikaz edilirler. İleri giderlerse ta'zir cezası ile cezalandırılırlar. Bir yerde toplandıkları halde devlete itaate devam ederlerse, kendileriyle savaşılmaz. Ancak devlete isyan ettikleri an, savaşa yola getirilirler ve cezaları idamdır. Bunlara verilen ölüm cezası, bir hadd cezasıdır. Bunlar Müslüman oldukları için çoluk çocukları esir alınmaz ve malları ganimet sayılmaz.³⁴

İrtidat cezası: İrtidat suçunun asli cezası ölümdür ve erkeklere tatbik edilir. Bedel cezası ise, tekrar müslüman oluncaya kadar hapsedilmesidir ve kadınlara uygulanır.³⁵

1.3.2-Kıyas ve Diyet Cezaları

Kıyas ve diyet cezaları da nass ile takdir edilmiş belli cezalardır. Ancak bunlar, hadd cezalarında olduğu gibi Allah'ın hakkı olmayıp, fertlerin hakkıdır. Bu cezalar da,

Hadd cezalarında olduğu gibi azaltılmadıkları gibi çoğaltılmazlarda. Fertlere ait haklardan olmaları sebebiyle suçun mağduru isterse suçluyu affedebilir. Onun için bu affı, affedilen kişiye tatbik edilecek cezayı düşürür.³⁶

Kıyas: Kasten yaralama , sakat bırakma ve öldürme olaylarında suçlunun işlediği fiile denk bir ceza ile cezalandırılması demektir.³⁷Diyet ise, cinayet sebebiyle mağdura veya varislerine bir nevi tazminat olarak ödenmesi icap eden maldır.³⁸Yaralanan veya kesilen uzuvlardan dolayı verilmesi gereken diyetlere de "erş" denir.³⁹Bu cezaların çeşitli cinayet suçlarına göre dağılışı şöyledir.

Amden adam öldürmenin üç çeşit cezası vardır. Birincisi, öldürmenin asli cezası kıyas, ikincisi bedel cezası diyet ve üçüncüsü tabi ceza olan katilin murisini öldürmesi halinde mirastan mahrumiyettir.⁴⁰

Şibihamd adam öldürmenin asli cezası diyet ve keffaret, tabi cezası da mirastan mahrumiyettir.⁴¹

Hataen adam öldürmenin ve hata gibi kabul edilen öldürmenin asli cezaları diyet, tabi cezaları da murisini öldürmesi halinde mirastan mahrumiyettir.⁴²

Tesebbübenkatilde (ölüme sebep olmadıkça) ise ceza, sadece diyet olup bunda mirastan mahrumiyet yoktur.⁴³İnsanın azalarına karşı işlenen cinayetlerde ise ceza, suçun ve azanın durumuna göre değişiklik arz etmektedir.

1.3.3-Tazir Cezaları

İslam hukukunun, tespit ve tayinini ülümre bıraktığı ta'zir ve siyaset cezaları, İslam ceza hukukunun büyük bir ekseriyetini teşkil etmektedir. Çünkü hadd, kıyas ve diyet cezaları mahduttur. Cemiyette işlenen suçlar ise nihayetsizdir. Hem de suç anlayışı devirden devire değişmektedir. Zira bundan asırlar önce suç sayılmayan bazı hususlar bugün suç telak-

²⁹el-Kuhustani, Şemseddin Muhammed, Camiu'r-rumuz, İstanbul, 1299, I-II, c.2, s.308.

³⁰el-Kuhustani, c.2, s.308.

³¹el-Maide, 5/38

³²eş-Şirazi, Ebu İshak İbrahim b. Ali, el-Mühezzeb Fi Fikhi'l-İmami'ş-Şafii, Darul'l- Fikr, tsz, I-II, c.2, s.286.

³³Malik b. Enes, el-Müdevvenetü'l-Kübra, Mısır, 1323, I-IV, c.6, s.261; el-Kuduri, Ebu'l-Hüseyn Ahmet b. Muhammed, el-Muhtasar, İstanbul, 1966, s.152.

³⁴Zeydan, Abdülkerim, Ahkamü'z-zimmiyyin ve'l-müste'minin Fi Dari'l-İslam, Beyrut, 1988, s.193; Behnesi, c.1, s.249 vd.

³⁵Ebu Yusuf, Yakup b.İbrahim, Kitabu'lharac, Bulak, 1302, s.181

³⁶Bilmen, Ömer Nasuhi, Hukuku İslamiyye ve Istilahatı-Fikhiyye Kamusu, İstanbul, 1976, I-VIII, c.3, s.100

³⁷Bilmen, c.3, s.18

³⁸Ömer Hilmi, Mi'yarı Adalet, İstanbul, 1301, s.68; Bilmen, c.3, s.12.

³⁹Ömer Hilmi, s.68; Bilmen, c.3, s.13, Behnesi, c.1, s.86

⁴⁰el-Mevsili, s.729; el-Halebi, İbrahim b. Muhammed b. İbrahim, Mültega'l-ebhur, İstanbul, 1311, s.203.

⁴¹el-Mevsili, s.731, 732.; el-Halebi, s.203

⁴²el-Mevsili, s.731. ; el-Halebi, s.203

⁴³el-Kuhustani, c.2, s.335; el-Halebi, s.203.

ki edilebilir. Bu suçlar hakkında yeni hükümler inmeyeceğine göre, bu boşluğu doldurma görevi ülü'lemre bırakılmıştır. Ülü'lemr de suçun ve suçlunun durumuna göre sürgün de dahil olmak üzere değişik cezalar takdir edebilir.

2-SÜRGÜN CEZASI

Bir kişinin veya bir topluluğun, ceza yahut güvenlik tedbiri olarak yaşadığı yerden başka bir yere belli bir süre ya da ömür boyu kalmak üzere isteği dışında gönderilmesi ve orada ikamet etmeye mecbur bırakılması şeklinde tarif edilen sürgün kelimesi, hakkında bu ceza veya tedbirin uygulandığı kişi ve gönderildiği yeri de ifade eder.⁴⁴

Tarih boyunca gerek tedbir amaçlı, gerekse ceza olarak sürgün uygulamasına başvurulmuştur. Ceza olarak ilk defa sürgün muamelesine tabi tutulan kişilerin de Hz. Adem ve Hz. Havva'nın olduğunu söylemek de mümkündür. Zira Kuran'ı Kerim'in pek çok yerinde anlatıldığına göre, Hz. Adem ile Hz. Havva cennette ikamet etmekteydiler. İşledikleri bir zelle neticesinde, ikamet etmekte oldukları yerden, yer yüzüne indirilmişlerdir. Bakara suresindeki "Dedi ki: ey Adem, sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz. Derken, şeytan ayaklarını oradan kaydırды. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı bunun üzerine biz de, birbirinize düşman olarak inin. Sizin için yeryüzünde belli bir süre barınak ve yararlanma vardır, dedik"⁴⁵ ayetler, konu ile ilgili ayetlerden sadece ikisidir.

Arapçada, bu manada geçen kelimeler ise, "nef'y" ve "tağrib" kelimeleridir. Her iki kelimede, bulunulan yerden uzaklaşmak ve sürgüne gitmek gibi manalara gelmektedir.⁴⁶ Sürgün manasına kullanılan kelimelerden, "nef'y"den türeyen bir fiil, büyük hırsızlık da denilen "hıra" suçuna verilecek sürgün cezasıyla ilgili olarak Maide suresinin 33. Aye-

tinde geçerken, ⁴⁷"tağrib" kelimesi de hadislerde yer almaktadır.

2.1-Meşruiyeti

Bu konuda baş vuracağımız kaynaklar, yüce kitabımız Kuranı Kerim, Peygamber efendimizin hadisleri ve icraatları ve Peygamberimizden sonra İslam devletinin başkanlığını yapan ilk devlet başkanlarının uygulamaları olacaktır.

2.1.1-Kur'an'ı Kerim

Her konuda olduğu gibi, İslam Hukukunda sürgün cezasının meşruiyeti ile ilgili olarak da ilk başvuracağımız kaynak Kur'an'ı Kerimdir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Kur'an'da sürgün cezası ile ilgili ayet, Maide suresinin "Allah'a ve Resulüne savaş açanların ve yer yüzünde bozgunculuk çıkaranların cezası; ancak öldürülmeleri yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmesidir. Bu cezalar onlar için dünyadaki bir rezilliktir. Ahirette de onlara büyük bir azap vardır."⁴⁸ ayetidir. Ayette geçen "yuharibüne" fiilinin mastarı olan "hıra" yani yol kesicilik suçu, Allah'ın kullarına karşı büyük bir tecavüz olduğundan, Allah ve resulüne karşı bir savaş sayılmış, bunun ne büyük bir cinayet olduğuna dikkat çekilmiştir.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için ayetin iniş sebebine bir göz atmanın yararlı olacağı kanaatindeyim. Tefsirlerde ayetin iniş sebebi olarak değişik hadiseler zikredilmektedir. Biz konumuzu ilgilendiren hadiseye yer vermekle yetineceğiz.

Zikredildiğine göre, Ureanilerden bir grup hakkında nazil olmuştur. Bunlar, müslüman olduklarını söyleyerek Medine'ye gelirler. Bir müddet sonra sıhhatleri bozulur, renkleri sararır. Allah resülü onları, sütlerini içmek, bevillerinden de vücutlarına sürmek üzere hazineye ait develerin bulunduğu yere gönderir. Onlar da develerin bulunduğu yere gelirler. Develerin sütlerini ve bevillerini içerler, vücutlarındaki hastalığı tedavi edip sıhhat bulunca, çobanları öldürüp develeri sürüp

⁴⁴Türkan, Talip, Sürgün maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul .

⁴⁵el-Bakara 2/35,36.

⁴⁶ el-Ahteri, Mustafab. Şemseddin el-Karahisari, Ahtari Kebir, İstanbul, 1310, I-II, c.1, s.152, c.2, 395

⁴⁷el-Maide, 5/33.

⁴⁸el-Maide, 5/33

giderler ve İslam dininden çıkarlar ve kaçarlar. Bu durumdan haberdar olan Allah Resülü, arkalarından takipçi gönderir. Gidenler onları yakalayıp, Allah Resülüne getirirler. Peygamberimiz de onların ellerinin, ayaklarının kesilmesini ve gözlerinin çıkarılmasını emreder. Peygamberimizin emri yerine getirilir ve suçlular bu halleriye bir meydanda bırakılır ve ölünceye kadar bu vaziyette orada kalırlar. Bunun üzerine ayet nazil olur.⁴⁹

Hız.Peygamber, suçluları, suçlarının ağırlık derecelerine göre bahsedilen cezalarla cezalandırır. Hz. Allah'ta bu suçu irtikap eden kimselere verilecek cezayı, biraz da değişiklik yaparak adeta peygamberinin tatbikatını onaylayarak tamamlar. Ayet, hirabenin bir hadd suçu olduğunu ve cezasının da öldürme, asma, çaprazlama olarak el ve ayaklarının kesilmesi ve sürgüne göndermek gibi cezalar olduğunu tespit etmiştir.

Büyük hırsızlık da denen⁵⁰ yol kesme ve suçu fıkıh kitaplarında "hirabe" ve "kat'u't-tarik" başlığı altında ele alınmaktadır. Yol kesicilik "İslam diyarında Müslümanların veya zimmilerin mallarını ellerinden zorla ve açıkça almak, hayatına kasdetmek, halkı korkuya düşürmek için bir takım kimselerin veya kuvvet ve satvet sahibi bir şahsın yolları tutmasıdır ki, bu yüzden halk, gidip gelmekten vazgeçerek yollar kesilmiş olur."⁵¹ şeklinde tarif olunmuştur. İslam hukukçuları hirabenin bir hadd suçu olduğunda ittifak ettikleri halde, suçun meydana gelmesinde ve verilecek cezanın şekli hakkında ihtilaf etmişlerdir.

Ebu Hanife, yol kesme suçuna iştirak edenlerin irtikap ettikleri suçun sınıflandırılıp, her suça durumuna göre ceza verilmesi gerektiğini savunur.

Buna göre, sadece mal alan kişinin çaprazlama olarak eli ve ayağı kesilir. Adam

öldüren kişiye de ölüm cezası verilir. Hem adam öldürüp hem de mal alan kimse hakkın-da devlet başkanı muhayyer olup, dilerse önce elini ve ayağını keser, sonra öldürür veya asar. Dilerse eli ayağı kesilmeyip, öldürür veya asar mal alma veya adam öldürme olmayıp sadece yolcuları korkutmak şeklinde suç işleyen kimseye de ta'zir ve sürgün cezası verilir.⁵²

Bazı farklılıklar olmakla beraber Şafii ve Hanbeliler de aynı görüştedirler.⁵³

Kanaatımızca Ebu Halife, suçları ve bu suçları işleyen kişilere verilecek cezayı bu şekilde sınıflandırırken, işlenen suç ile, suça verilecek ceza arasında denge şartını düşünmüş olmalıdır. Ayrıca devlet başkanını keyfi ceza vermekten uzak tutup, verilecek cezaları kanunlaştırma gayesini gütmüş olabilirler.

İmam Malik'e göre ise, yol kesme suçunda, suçun şekli ne olursa olsun verilecek cezayı devlet başkanı tayin eder. Çünkü ona göre, yol kesmek için yola çıkılmasıyla suç teşekkül etmiş olur. Mal almak, adam öldürmek, gibi fiiller işlenirse de ayette ifade edilen suç meydana gelmiş olur.⁵⁴

Zahirilere göre de, yol kesmek için çıkan kimseler o esnada ister yolcuları korkutsunlar, ister adam öldürsünler, ister mal alsınlar hangi suçu işlerse işlesinler yol kesme suçunu işlemiş olurlar, bunlara ayette belirtilen cezalardan birini uygulamakta devlet başkanı serbesttir.⁵⁵

Görüldüğü gibi bu konuda İmam Malik ve Zahiriler ülü'lemre diğerlerinden daha fazla yetki tanımaktadırlar. Yalnız bu şekilde tanınan geniş yetki zamanla suiistimale sebep olma endişesinden dolayı, suçları tasnif edip, her birine verilecek cezayı belirlemek daha uygun olur kanaatindeyiz. İslam hukukçularının bu konuda farklı görüş sahibi olmalarının

⁴⁹İbnMace,Ebu Abdullah b.Zeyd,es-Sünen,İstanbul,1992,I-II,c.2,s.861;er-Razi, Fahreddin Muhammed b.Ömer,et-Tefsiru'l-Kebir,Beyrut,tz.I-XXXII,c.11,s.214;Elmalılı,HamdiYazır, Hak Dini Kur'an Dili Türkçe Tefsir,İstanbul,1979,I-X,c.3,s.1661.

⁵⁰ es-Serahsi,c.9,s.133

⁵¹İbnKudame,Ebu Muhammed Abdullah b.Müslim, el-Mğni,Beyrut,1982,I-XII,c.9,s.124; İbnAbidin,Muhammedb.Emin Ömer b.Abdülaziz.Reddül-muhtar Ale'd-Dürri'l-muhtar Şerhu Tenviru'l-ebsar,İstanbul,tz,I-V,c.3,s.293 Bilmen, c.3,s.17.

⁵²es-Serahsi,c.9, s.195;İbn Abidin,c.2,s.189;Bilmen,c.3,s.289

⁵³ el-Kurtubi,Abdullah Muhammed b.Ahmedb.EbuBekir,el-Cami Li Ahkami'l-Kur'an,Beyrut,2006, I-XXI,c.7,s.436-437.; Behnesi,c.2,s.189 vd.; Bilmen,c.3,s.292 vd.

⁵⁴ el-Cassas,EbuBekrAhmedb.Ali,Ahkamu'l- Kur'an, Beyrut,tz.I-III,c.2,s.210; İbnRüşd, Ebu'l-velid Muhammed b.Ahmedb.Muhammedb.Ahmet el-Hafid, Bidayetü'l-müctehid ve Nihayetü'l-muktesid,Daru'l-fikr,tz.I-II,c.2,s.341.; Bilmen,c.3,s.292.

⁵⁵İbnHazm, Ebu Muhammed Ali b.Ahmed,el-Muhalla,Daru'l-fikr,tz.I-XI,c.11, 308;Behnesi, c.2,s.180.

temelinde ayette geçen “ev” harfine farklı mana yüklemeleri yatmaktadır. İmam Malik, yol kesme ayetinde geçen “ev” harfinin muhayyerlik için olduğunu söylerken çoğunluk İslam hukukçuları bu harfin, suçun çeşidine göre, cezanın çeşidini bildirmek üzere tafsil için olduğunu ifade etmişlerdir.⁵⁶

Ayette geçen “ev yünfev” fiilinin manasında da hukukçular ihtilaf etmişlerdir. Hanefiler, bu fiili, suçlunun hapsedilmesi manasında olduğunu kabul etmişlerdir. Çünkü suçlu hapsedilmekle bir şekilde toplumdan uzaklaştırılmaktadır.⁵⁷

Malikilere göre, eşkiyalık suçuna verilecek olan cezalardan biri olan “nefy”, suçluların bulunduğu yerden en az seferilik mesafesi kadar uzaklıktaki bir yere sürgün gönderilip, orada pişmanlık duydukları anlaşılncaya kadar hapsedilmeleridir.⁵⁸

Şafiiler de nefyi, haddin uygulanabilmesi için suçlunun yakalanması için takip edilmesi ve sürülmesi şeklinde yorumlamaktadır.⁵⁹

Hanbeli ve Zahirilere göre ise, nefy, suçluların ıslah oluncaya kadar, birbirlerine ulaşamayacakları mesafeye sürülmeleridir.⁶⁰

2.1.2-Sünnet

Sürgün manasına olan arapça “tağrib” kelimesi de hadislerde geçmektedir. Zina suçuna tatbik edilecek cezaları bildiren, aşağıda manasını vereceğimiz iki hadiste “tağrib” kelimesi geçmektedir.

Ebu Hureyre ve Zeydb. Halid el-Cüheni’den rivayet edildiğine göre, “bir bedevi Hz. Peygambere gelerek,” Ey Allah’ın Resülü, Allah aşkına, hakkımda Allah’ın kitabıyla hükmet” diye yemin verdi. Bundan daha fakih olan hasmı da kalkıp: “evet aramızda Allah’ın kitabıyla hükmet, bana da izin ver” (konuşayım)talebinde bulundu. Peygamberimiz, me-

ramını söyle, dedi. Adam dedi ki “oğlum bunun yanında işçi idi. Bunun karısı ile zina etmiş.” Ben de oğlum namına yüz koyunla bir hizmetçiyi fidye olarak verdim. Sonra bir de ilim adamlarına sordum. Bana “oğluna yüz değnek ve bir yıl sürgün cezası gerekir; bu adamın karısına da recm cezası icap eder” dediler” dedi. Bundan sonra, Peygamberimiz “nefsim kudret elinde bulunan Allaha yemin ederim ki, aranızda Allah’ın kitabıyla hükmedeceğim. Hizmetçi ve koyunlar sana iade olunacak. Oğluna yüz sopa ve bir yıl sürgün tatbik edilecek” buyurdu. Sonra Eslemli bir adama seslendi: “Ey Üneys, bu zatın hanımına git, eğer zinayı itiraf ederse onu recmet ” Üneys, kadına vardı. O suçunu itiraf etti. Allah’ın resulü emretti. Kadında recmedildi.⁶¹

Hadd cezalarının hiç bir şekilde değiştirilmeyeceğini de ifade eden hadis, zina eden kişi evli olduğu zaman cezasının recm, bekar olduğu zaman yüz sopa ile bir yıl sürgün olduğunu ifade etti. Aşağıda da üzerinde durulacağı üzere Hanefiler, sürgün cezasını hadd cezasının bir parçası değil de, hakimince’ine bağlı tazir cezası olarak görürlerken, cumhur, sürgünü hadd cezasının bir parçası görürler.

Yine, Ubadeb. Samit’in rivayet ettiğine göre, Allah’ın Resülü şöyle buyurmuştur. “Zina cezasının hükmünü benden alınız. Allah şüphesiz, zina eden kadınlar için bir yol açtı. Bekarerkeğin bekar kadınla zina etmesinin cezası yüz değnek ve bir yıl sürgündür. Evli erkek ve evli kadının zina etmesinin cezası da yüz değnek ve recmdir.”⁶² Hadiste evli kişiye tatbik edilecek cezanın hem recm hem de sopa olduğu bildirilmiş, ancak İslam hukukçuları sadece recm olduğunda ittifak etmişlerdir. Bu konuda cumhurun delili, Peygamber efendimizin zamanında recm yapıldığını bildiren diğer hadislerdir. Çünkü o hadislerde, Peygamberimizin zina eden evlileri recmettirdiği bildirilmekte ve ayrıca bunlara yüzer değnek vurulduğundan söz edilmemektedir.

⁵⁶ el-Kurtubi,c.7,s.437;Behnesi,c.2,s.196.

⁵⁷ es-Serahsi,c.9,s.135;el-

Kurtubi,c.7,s.438;Behnesi,c.2,s.197.

⁵⁸ed-Desüki,Muhammedb.Ahmed,HaşiyeAle’s-Şehri’l-kebir, Beyrut,tz, c.4, s.349 el-Kudtubi,c.7, s.438.

⁵⁹ es-Şefi,Ebu Abdullah Muhannedb.İdris, el-Ümm, Beyrut,1393, I-IV, c.4, s.146.

⁶⁰ el-Behüti, Mansur b. Yunus, ŞerhuMünteha’l-iradat, Beyrut,tz,c.3,s.383;İbnHazm,c.12,s.99

⁶¹ el-Buhari, Ebu Abdullahb.İsmail, el-Camiu’s-Sahih,İstanbul,1992,I-VIII,c.3,s.167;Müslim,Ebu’l-HüseynMüslimb.Haccac,el-Camiu’s-sahih, İstanbul,1992,I-III,c.2,1326;et-Tirmizi,Ebu İsa Muhammed b.İsab.Serve, es-Sünen,İstanbul,1992,I-IV,c. 4,s.591.

⁶²Müslim,c.2,s1316;et-Tirmizi,c.4,s.41; Ebu Davut,c.4,s.570.

Toplumun genel ahlakına aykırı hareket eden kimseler hakkında Peygamberimizden , safvanb.Ümeyye'ninrivayet ettiği hadiste de sürgünden bahsedilmektedir.

Sahvanb. Ümeyye'nin rivayet ettiğine göre, toplumun genel ahlakına aykırı kimseleri gören Allah resulü, bu hareketlerin yasak olduğunu bildirmiş ve, "eğer bu yasaklama hükmünü, sana daha önce iletmiş olsaydım şimdi sana hak ettiğin cezayı verirdim. Kalk benim yanımdan ve Allah'a tevbeet, bilmiş ol ki, o yasağı koyduktan sonra bu işi tekrar yaparsan, seni fena bir şekilde dövdüreceğim, ibret olarak senin başını tıraş ettireceğim, seni aile fertlerinden uzaklaştırıp sürgün edeceğim ve elde ettiğin (o halleri vesile ederek kazandığı) malı da ganimet olarak Medine gençlerine helal kılacağım" ⁶³ buyurmuştur. Allah'ın resulü bu ikazları, huyu ,davranışı ve hareketleri bakımından kadına benzeyen erkeğe (muhanes) yapmıştır. Bu benzeyiş bazen yaratılıştan olup, bazen de sun'idir. Yaratılıştan olursa, dinen bir sorumluluk teşkil etmez. Fakat sun'i ve kasıtlı olursa, toplumun ahlakını bozduğu için bu gibi hareketler yasaklanmıştır. İşlenen suç, hadd suçu değil cezasının takdiriülü'l-emre bırakılan ta'zir suçlarındandır.

Peygamberimizin, bu gibi kişilere uygulayacağını bidirdiği dövme, başını usturayla tıraş ettirme, sürgüne gönderme ve mallarına el koyma şeklinde zikredilen cezalardan, devlet başkanının duruma göre bunlardan birini veya bir kaçını veya zamana göre daha değişik cezalar uygulayabileceğini göstermektedir.

Ayrıca hadisten, bir kişiyi cezalandırmak için, cezaya sebep olan hareketin suç olduğunu da önceden bildiriminin gerekli olduğunu anlamaktayız. Bu da bize, kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesini hatırlatmaktadır.

2.1.3- İlk Halifelerin Uygulamaları

Hadis, tarih ve biyografi kitapları, Hz. Hasan'nın halifeliğinin sonuna kadar devam eden Hulefa-iRaşidin devrinde bu halifelerin devlet ilişkilerini nasıl yürüttüklerine ve ceza hukuki ile ilgili uygulamalarına ait bilgilerine geniş yer vermektedir.

Gerek her biri mucetahid olan devlet başkanlarının kendi içtihatları ile aldıkları

kararlar, gerek sahabe ile istişare ettikten sonra alıp, tatbik ettikleri kararlar, müslümanlar için kitap ve sünnetten sonra bir başka hüküm kaynağını teşkil etmektedir.

Hulefa-iRaşidinden özellikle Hz. Ömer'in bazı suçlulara sürgün cezası uygulandığı görülmektedir.

Bir gece Halife Ömer, Medine sokaklarında gezerken, bir kadının dışarıdan duyulacak şekilde yüksek sesle " ya içki içmeye imkanım, veya Nasrb. Haccac'a beni bir götürren olsa" mealinde şiir söylediğini duydu. Etrafındakilere, Nasr'ın kim olduğunu sordu. Onlar da güzelliğiyle kadınları yoldan çıkarcak derecede yakışıklı bir delikanlı olduğunu söylediler. Sabah olunca Halife Ömer, adı geçen genci huzuruna çağırdı. Gerçekten de genç, siması gayet düzgün, saçları da çok güzel bir delikanlı idi. Onun saçlarını kestirdi. Daha da güzelleşince bu sefer onu Medine'den Basra'ya sürgün etti. ⁶⁴

Aslında güzellik, ceza gerektirecek bir hareket ve fiil olmadığı halde, halife bir önlem tedbiri olarak bu uygulamayı siyaseten icra etmiştir. ⁶⁵

Yine Hz.Ömer, içki içtiği için, Rabia b.Ümeyye'yi Hayber'e sürgün etti. Adı geçen suçlu Hayber'den kaçıp Rum diyarına sığındı ve hristiyan oldu. Bunu öğrenen Ömer, bundan sonra hiç bir müslümanı sınır dışı etmeyeceğim , dedi. ⁶⁶

Aslında bazı islam hukukçularına göre hadd cezasına giren sürgün cezası sadece zina ve yol kesme suçunda vardır. İçki içenlere verilecek cezalarda sürgün yoktur. Ülü'lemlr, ta'zir salahiyyetine dayanarak, bu tür cezalar verilebilir. Fakat sürgün cezasında daha da ihtiyatlı olunması gerektiği anlaşılmaktadır.

Hz. Ömer'in içki içen bir başkasınahadd tatbik ettikten sonra ayrıca onun saçını traş ettirip sürgüne göndermesi ⁶⁷, Medine'de karaborsacılık yapan kişi ile kölesini sürgün et-

⁶⁴İbn Teymiye,s.141;İbn Ferhun,c.2,s.291;el-Kuhistani,c.2.s.290;Abidin,c.3,s.203, Behseni,c.1,s.371.

⁶⁵ Ebu Yusuf, s.220.

⁶⁶ Ebu Yusuf,İhtilafüEbi Hanife,s.200;en-Nesai,c.8,s.319; İbn Abidin,c.3,s.203; Bilmen,c.3,s.307.

⁶⁷ el-Halifi,s.140.

⁶³ el-Buhari,c.8,s.28;İbn Mace,c.2,s.871.

mesi ⁶⁸ kendisine tanınan kamu yararı için uyguladığı ta'zir cezalarındandır.

2.2- Hukuki Niteliğine Göre Sürgün

Hukuki önleme araçlarından biri olan sürgün, Kur'an ve hadislerde bir yaptırım olarak zikredilmektedir. Ayrıca ilk devlet başkanlarının uygulamalarında da bir yaptırım olarak tatbik edilmiştir. Kur'an ve sünnetten sürgünün delillerini ele alırken de gördüğümüz gibi İslam hukukçuları sürgün cezasında ihtilaf etmişlerdir.

2.2.1-Hadd Cezası Olarak Sürgün

İslam hukukçuları arasında görüş ayrılığı olmakla beraber, hadd suçlarından ikisinde sürgünün hadd cezası olduğu görülmektedir.

Hıraabe suçunda sürgün: yukarıda da belirtildiği gibi, maide suresinin otuzüçüncü ayetindeki, "nefyedilmeleri" ifadesini Hanefiler, sürgün değil de, hapis olarak anlamışlardır. Onlara göre sürgün bir hadd cezası değildir.⁶⁹ Cumhur'a göre bu ifade, suçlunun bulunduğu yerden, hakimün uygun gördüğü bir yere sürgün edilmesidir ve hadd cezasıdır.⁷⁰

Zina suçunda sürgün: "zina eden erkek ve kadından herbirine yüz sopa vurun" ⁷¹ ayetine göre zina eden kişi bekar olduğu zaman uygulanacak ceza yüz sopa olmasında görüş birliği vardır. Ancak "bekar zinacıya yüz sopa ve bir yıl sürgün cezası vardır." ⁷² hadisinde bahsi geçen sürgün cezasının hadd mı, yoksa ta'zir mi olduğu, ayrıca uygulanacaksa nasıl uygulanacağı konusunda ihtilaf hasıl olmuştur.

Şafiiler ve Hanbelilere göre sürgün, zina haddinin bir parçasıdır. Kadın erkek ayrımı yapılmadan her faile uygulanır. Suçu işledikleri yerleşim yerinden asgari namazı kısaltma mesafesi kadar bir uzaklığa sürülür. ⁷³

⁶⁸ el-Halifi, s.143

⁶⁹ es-Serahsi, c.9, s.135.

⁷⁰ ed-Desüki, c.4, s.349; es-Şafii, c.4, s.146; el-Behüti, c.3, s.383; İbn Hazm, c.12, s.99.

⁷¹ en-Nur, 24/3.

⁷² Müslim, c.2, s.1316; et-Tirmizi, c.4, s.41; Ebu Davud, c.4, s.570.

⁷³ el-Maverdi, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed, el-Ahkamu's-Sultaniyye ve'l-Velayetü'd-Diniyye, Mısır, 1973, s.367; Ebu Yala, Muhammed b. Hüseyin el-Ferra, el-Ahkamussul-taniyye, Beyrut, 1983, s.263; ez-

Malikilere göre de, sürgün zina haddinin bir parçasıdır. Ancak erkek faile uygulanır.⁷⁴ Çünkü kadını tek başına sürgün etmek mümkün değildir.

Hanefilere göre ise, sürgün hadd değil, ta'zir cezasıdır. ⁷⁵ Bunlara göre, sopa cezasına sürgün ilave edilmez. Çünkü Hz. Allah ilgili ayette sürgünü zikretmemiştir. Sürgün cezası ilave edilirse, sürgün, zina cezasının bir bölümünü teşkil eder ki, bu durum nassa ilave yapmak niteliğindedir. Nass'a ilave, onu neshetmek anlamına gelir. Nass'ı haberi vahidile neshetmek caiz değildir.⁷⁶ Ayrıca sürgün cezasında, sürgün edilenin, tanınmadığı yörede tekrar zinaya düşme ihtimali vardır. ⁷⁷ Hanefilere göre, sürgün hadd cezası değil, bir tazir cezasıdır. Hakim, yarar görürse, sürgün cezası da uygulayabilir. ⁷⁸

2.2.2-Ta'zir Cezası Olarak Sürgün

İslam Hukukunun, tespit ve tayinini devlet başkanına bıraktığı ta'zir cezaları, İslam ceza hukukunun büyük bir ekseriyetini teşkil etmektedir. Hakim, suçun ve suçlunun durumuna göre sürgün cezası da dahil olmak üzere değişik cezalar verebilir. Başta Hz. Peygamber olmak üzere ilk devlet başkanları ta'zir olarak sürgün cezası uygulamışlardır. Hanefilere göre, zina suçunda bekarlara verilecek sürgünde ta'zir cezasıdır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İslam ceza hukukunun gayesini, toplumun kötülükten korunması ve suçlunun ıslahı teşkil eder. Aynı zamanda suçluya verilen ceza toplum için bir rahmettir. Cezalandırma amaç değil, düzenin ve disiplinin korunması için son çare olarak başvurulacak bir araçtır. İslam ceza hukukunda cezalar değişik açılardan sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bunlardan, cezaların belirlenmiş olup olma-

ZUHAYLİ, Vehbe, el-Fıkhu'l-İslami ve Edilletüh, Dimeşk, 1980, I-VIII, c.6, s.39; İbn Rüsd, c.2, s.326. Bilmen c.3, s.326/327.

⁷⁴ İbn Rüsd, c.2, s.326; Bilmen, c.3, s.226

⁷⁵ İbn Abidin, c.3, s.203.

⁷⁶ el-Kasani, Alaaddin Ebu Bekr b. Mes'ud, Bedaiü's-Sanai' Fi Tertibi's-Şerai', Beyrut, 1998, 1-X, c.9, s.211.

⁷⁷ el-Kasani, c.9, s.212

⁷⁸ İbn Abidin, c.3, s.203

ması açısından yapılan taksim en yaygın olan taksimdir. Ta'zir cezaları da İslam ceza hukukunun ekseriyetini teşkil etmektedir. Sürgün cezası çoğunluk İslam hukukçularınca hadd cezaları arasında kabul edildiği gibi suçun ve suçlunun durumuna göre ta'zir cezası olarak da kabul edilmektedir.

Kaynakça

AHTERİ, Mustafab.Şemseddin el-Karahisari,Ahteri Ke-bir,İstanbul,1310,I-II

AKŞİT, M.Cevad,İslam Ceza Hukuku ve İnsan Esasları,basım yeri yok,tz.

AKYÜZ, Vecdi-Erdoğan,Mehmet,İslam Hukuk Felsefesi(Gaye Problemi)İstanbul,1988

BARDAKOĞLU, Ali, Cezamaddesi,Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi,İstanbul,1991,I-XXXXIV

BEHNESİ, AhmetFethi,el-Mevsüatü'l-Cina'iyye Fi'l-Fıkhi'l-İslami,Beyrut,1991,I-IV

BEHUTİ, Mansur b.Yunus,ŞerhuMünteha'l-İradat,Beyrut,tz

BİLMEN, ÖmerNasuhi,Hukukuİslamiyye ve İstılahatıFıkhiyye Kamusu,İstanbul,1976,I-VIII

BUHARİ,Ebu Abdullah Muhammed b.İsmail,el-Camiu's-Sahih,İstanbul,1992,I-VIII

CESSAS, EbuBekrAhmed. B.Ali,Ahkam'l-Kur'an,Beyrut,tz,I-III

CEVHERİ, İsmailb.Hammad,es-SihahTacu'l-Luga ve Sihahu'l-Arabiyye,Beyrut,1984,I-IV

ÇALIŞKAN, İbrahim,İslam Hukukunda Ceza Kavramı ve Hadd Cezaları(Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Der-gisi)yıl,1989,sa.31

DESUKİ, Muhammedb.Ahmed,HaşiyeAle's-Şerhi'l-Kebir,Beyrut,tz,I-IV

Dönmezer, Sulhi-Erman,Sahir,Nazari ve Tat-biki Ceza Hukuku Genel Kıs-mı,İstanbul,1973,I-II

Ebu Ya'la, Muhammedb.el -Hüseyn el-Ferra,el-Ahkamu's-Sultaniyye,Beyrut,1983

Ebu Yusuf,Ya'kupb.İbrahim,İhtilafüEbiHanifa ve İbnEbi Leyla,Mısır,1357

Kitabu'l-Harac,Bulak,1302

Ebu Zehra Muhammed,el-Cerime,Kahire,tz

Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır,Hak Dini Kur'an Dili Türkçe Tef-sir,İstanbul,1979,I-X

Halebi, İbrahimb.Muhammed b.İbrahim,Mülteka'l-ebhur,İstanbul,1311

Halifi, Nasır Ali Nasır,ez-Zurufü'l-Müşeddedeve'l-Muhaffefe Fi Ukube-ti't-Ta'zir Fi'l-Fıkhi'l-İslami,Mısır,1993

Hüseyn Kazım Kadri,Türk Lüga-tı,İstanbul,1928,I-IV

İbn Abidin, Muhammed Emin Ömer b. Abdü-laziz,Reddü'l-Muhtar Ale'd-Dürri'l-MuhtarŞerhuTenviru'l-Ebsar,İstanbul,tz,I-V

İbn Ferhun,Burhanüddin İbrahim b.AliEbu'l-Kasım,Tebşiratü'l-Hukkam Fi Usuli'l-akziye ve Menahici'l-Ahkam,Mısır,1986,I-II

İbn Hazm,Ebu Muhammed Ali b.Ahmed,el-Muhalla,Daru'l-fikr,tz,I-XI

İbn Hümam,Kemalüddin Muhammed b. Abdülvahid es-Sivasi,ŞerhuFethu'l-kadir,Beyrut,tz,I-VII

İbn Kayyim,Şemsüddin Ebu Abdullah Muhammed,et-Turuku'l-Hukmiyye Fi's-Siyaseti's-Şer'iyye,Beyrut,1989

İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah
b. Ahmed, el-Muğni, Beyrut, 1982, I-XII

İbn Mace, Ebu Abdullah b. Zeyd, es-
Sünen, İstanbul, 1982, I-II

İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muham-
med b. Mükerrrem, Lisanü'l-
arab, Beyrut, tsz, I-XV

İbn Nüceym, Zeynülabidin b. İbrahim, el-
Bahru'r-Raik Şerhu Kenzi'd-
dekaik, Beyrut, tsz, I-VI

İbn Rüşd, Ebu'l-velid Muhammed b. Ah-
med b. Muhammed b. Ahmed el-
Hafid, Bidayetü'l-Müctehid ve Nihaye-
tü'l-Muktesid, Daru'l-fikr, tsz, I-II

İbn Teymiye, Ebu'l-Abbas Tekiyyüddi-
n Ahmed b. Abdülhalim, es-Siyasetü's-
Şer'iyye Fi Islahi'r-Rai ve'r-
Raiyye, Mısır, 1969.

KASANİ, Alaaddin Ebu
Bekr b. Mes'ud, Bedaiu's-Sanai' Fi Terti-
bi's-Şerai', Beyrut, 1986, I-VII

KUHUSTANİ, Şemseddin Muham-
med, Camiu'r-rumuz, İstanbul, 1299, I-II

KURTUBİ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ah-
med, el-Cami Li Ahkami'l-
Kur'an, Beyrut, 1985, I-XX

MALİK b. Enes, el-Muvatta, İstanbul, 1992, I-III

MAVERDİ, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, el-
Ahkamu's-Sultaniyye ve'l-Velayetü'd-
Diniyye, Mısır, 1973

MEVSİLİ, Abdullah b. Mahmud b. Mevdüd, el-
İhtiyar Li Talili'l-muhtar, İstanbul, 1989

Ömer Hilmi, Miyar'ı Ada-
let, İstanbul, 1301

RAZİ, Fahreddin Muhammed
b. Muhammed. Ömer, et-Tefsiru'ı-
Kebir, Beyrut, tsz, I-XXXII

SERAHSİ, Ebu Bekr Muhammed b. Sehl, el-
Mebhut, İstanbul, 1883, I-XXX

ŞAFİİ, Ebu Abdullah Muhammed b. İdris, el-
Ümm, Beyrut, 1990, I-IV

ŞİRAZİ, Ebu İshak İbrahim b. Ali, el-
Mühezzebe Fi'l-Fıkhi'l-İmami's-
Şafii, Daru'l-fikr, tsz, I-II

TARABLUSİ, Alaaddin Ebu'l-Hasen Ali b.
Halil, Muinü'l-Hukkam Fi ma Yeterad-
dedü beyne'l-hasmeyn Mine'l-
ahkam, Mısır, 1973

TİRMİZİ, Ebu İshak Muhammed b. İsa b. Sev-
re, es-Sünen, İstanbul, 1992, I-IV

TÜRCAN, Talip, Türkiye Diyanet Vakfı Ansik-
lopedisi, İstanbul

UDE, Abdülkadir, et-Teşriü'l-Cinai'l-İslami
Mukarenen Bi'l-Kanuni'l-
Vaz'i, Beyrut, tsz, I-II

YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Ankara, 1992

ZEYDAN, Abdülkerim, Ahkamü'z-
zimmiyyin ve'l-müste'minin Fi Dari'l-
İslam, Beyrut, 1988 El-Ukubetü Fi's-
Şeriatü'l-İslamiyye, Beyrut, 1988

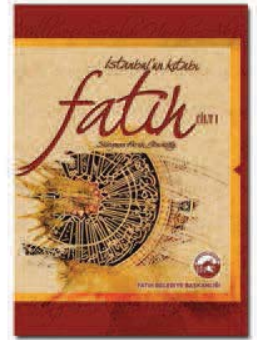
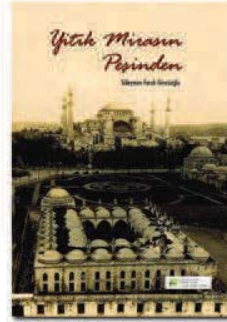
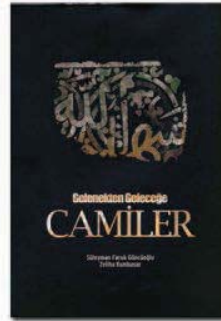
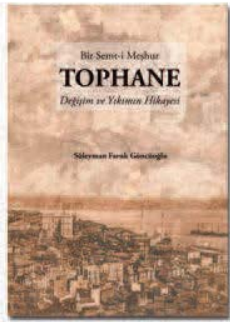
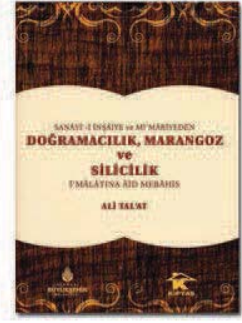
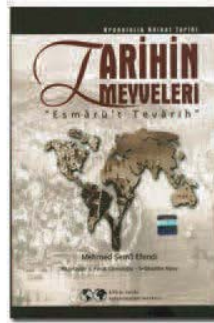
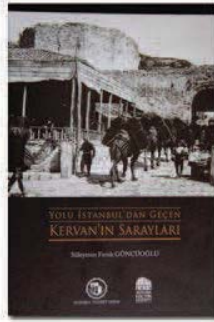
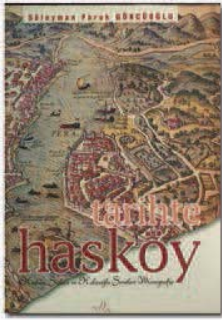
ZUHAYLİ, Vehbe, el-Fıkhu'l-İslami ve Edil-
letüh, Dimeşk, 1980, I-VIII

yenifikirSAM

Yenifikir Strateji Araştırmaları Merkezi

"Aydın'ın İlk Strateji Araştırma Merkezi"

Adres: Adnan Menderes Bulvarı. Güzelhisar Mah. 37. Sokak No:5 AYDIN Telefon: 0256 214 48 21

kültür tarihi
araştırmaları merkezi

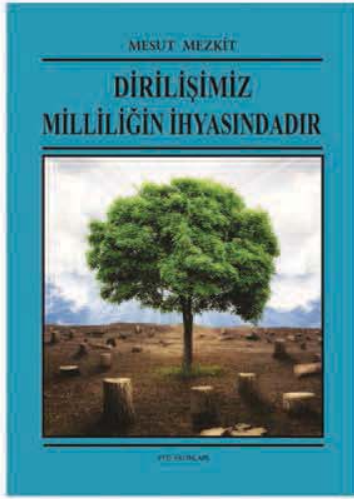

istanbul şehri
kültür tarihi
araştırmaları merkezi

SÜLEYMAN FARUK GÖNCÜOĞLU

MUHAFAZAKÂR DEĞİŞİM: TÜRKİYE’NİN GELECEK VİZYONU

**DİRİLİŞİMİZ;
MİLLİLİĞİN İHYASINDADIR:
YENİ BİR MUŞTUNUN
HABERCİSİ**

**NEO-CONİZM’İN
EMPERYALİST FİKRİ**

www.yenifikirdergisi.com
yenifikir@hotmaili.com

YALNIZ DEĞİLSİNİZ

www.kizilay.org.tr